LOLA STERE - CHIRACU

CUTEZĂTORII

PRIBEAGUL

EDITURA ALBATROS

LOLA STERE-CHIRACU

PRIBEAGUL

EDITURA ALBATROS • 1974

COPERTA : NICU RUSU

I

În Damascul, vechea capitală a califatului arab, căzut sub stăpînire turcească, se întindea în oaza de la poalele munților Liban.

Asemenea Bagdadului, avea o formă circulară, înconjurat de un zid de cărămizi, dincolo de care se întindeau urmele unui șanț adînc. Mai înăuntru era apărat de un al doilea zid, înalt de peste douăzeci de metri, cu patru porți, care dădeau către drumurile principale — al Egiptului, al Persiei, al Arabiei și al mării.

În mijlocul Damascului, în palatul vechilor califi, locuia acum beglerbegul turc. Pe cupolă strălucea statuia unui beduin călare, ținînd o lance în mînă, iar legenda povestea că în vremi de libertate lancea s-ar fi mișcat singură, arătînd direcția de unde veneau dușmanii.

Acuma, lancea înțepenită ruginise.

Stăpînitorul străin era chiar în inima țării.

Comerțul era înfloritor, și în oraș se aflau mari cantități de mătase, mosc și porțelan din China ; minerale, vopsele și mirodenii din India ; pietre prețioase și sclavi din ținuturile turcești ale Asiei Centrale ; fildeș, pudră de aur și sclavi negri din Africa, iar din Rusia și Scandinavia veneau captivii albi, odată cu blănuri, miere și ceară.

Orașul mai era bogat în orez, grîu și pînză de in venită din Egipt ; în sticlărie, marchitănărie și fructe siriene ; în brocarturi, grîne și perle din Arabia ; în mătăsuri, parfumuri, fructe și legume aduse din Persia.

Ca și în Bagdad, în Damasc mai dăinuia, din vremea strălucirii lui, un mare număr de băi publice, dintre care unele cu apă caldă. Chiar dacă nu mai era ca pe vremea califilor, cînd orchestre de chitare, lire și oboaie cîntau în grădinile publice, sau neîntrecuți dansatori întovărășiți de trompetiști și tamburine străbăteau orașul spre desfătarea locuitorilor lui, cînd poeții arabi povesteau în piețe vitejiile marilor războinici — sub stăpînirea oto-

mană, oraşul avea încă o viaţă bogată, păstrîndu-şi ceva din vechea strălucire.

Dar islamismul învăţa omul să se lase pe deplin în grija voinţei divine, care creînd lumea în afara timpului, tot în afara lui hotărîse soarta fiecărui om.

Ocuparea Siriei de către fraţii lor întru credinţă, turcii, nu omorîse speranţa Arabilor şi a Sirienilor, care îşi văzuseră mai departe de treburile lor, cu încrederea neclintită că, odată şi odată, Alah îi va scăpa de acest stăpîn nedorit.

Cu vremea, Damascul ajunsese un loc de surghiun pentru pretendenţii la tronurile ţărilor care, rînd pe rînd, căzeau sub stăpînirea şi puterea osmanlîilor. Tot aici mai nimereau *seraschirii* * prea blînzi sau prea nehotăriţi în războaie, precum şi judecătorii care-şi vindeau prea pe faţă conştiinţa, ori cîte un vizir mazilit, care nu mai era pe placul sultanului — ca acela ce avusese curajul să spună că e prea mare risipa din hasnaua împărătească, prin darul a cîte douăzeci de taleri de ienicer la înscăunarea sultanului, şi avusese totuşi norocul să scape cu viaţă.

Aici fusese surghiunit, cu întreaga lui familie, şi Pătraşcu, fiul lui Radu Paisie, sub care Brăila a devenit cetate turcească, în schimbul ajutorului dat împotriva altor pofticioşi la domnie.

Pătraşcu, fiu şi nepot de domn, avînd unchi pe Mircea Ciobanul, al cărui braţ năprasnic îndoliase jumătate din familiile de seamă ale Ţării Româneşti, nu putea fi lăsat să stea în Turcia europeană, prea aproape de veştile, răzvrătirile şi intrigile ce-i puteau veni din ţară.

Se ştia despre el că ar fi un bărbat blînd, cu o nevastă evlavioasă şi copîi mărunţi. Nu avea duşmani, dar nici prietenii strînse nu-şi făcuse. Nu era nici bogat, să ia tronul cu bani, dar nici sărac, să fie de ocară neamului.

I se dăduse un palat ceva mai la o parte, acolo pe unde se înalţa aşezămîntul religios al călugărilor musulmani din secta Cadriilor, care umblau goi pînă la briu, unşi cu vopsea cafenie, încingîndu-şi numai coapsele cu o fîşie de pînză. O sectă religioasă venită de la Constantinopole şi surghiunită tocmai acolo, ca să nu mai fie prea în văzul

* Seraschir — comandant (turc.).

tuturor străinilor, în timp ce ore în şir strigau Hu, Hu, Hu, în ritm nebunesc de horă.

Acestea se petreceau prin anul 1554, cînd peste imperiul otoman stăpînea Soleiman Magnificul.

---

2 În acea zi, Damascul îşi boltea cupolele moscheilor sub soarele încins de amiază. Terasele albe ale palatelor erau pustii. Nu se clintea nici o frunză, şi piaţa mare era goală. Numai de dincolo de zidurile puternice ale mînăstirii cadriilor se auzea un zgomot surd, de parcă zeci de glasuri ar fi strigat cele o sută de nume ale lui Alah.

Şi, în adevăr, dacă cineva ar fi privit peste poartă, i-ar fi văzut înlănţuiţi într-o horă nebunească, rotindu-se fără încetare de cum dădeau zorile, invocînd multiplele nume ale atotputernicului, pentru ca la amiază să cadă, cu spume la gură, pe pămîntul ce fumega de căldură.

Aşa era datina, de sute de ani, număraţi de la *Hegiră* *, cînd Mohamed fericitul adusese pe pămînt învăţătura cea nouă a Coranului.

Glasurile lor alcătuiau un zumzet ciudat, care se înălţa peste acea parte a cetăţii, ca un bîzîit monstruos, al unor bondari orbiţi de o lumină nemaivăzută şi care se învîrteau în jurul ei fără a se arde, dar şi fără a găsi putinţă de scăpare.

De sus, de pe cea mai înaltă terasă a casei în care locuia Pătraşcu — prinţul valah —, privea un băiat de vreo zece ani. Avea faţa albă şi ochi mari, albaştri întunecat; trupul, bine legat pentru vîrsta lui, se pierdea în falduri le veşmîntului oriental. Asculta vocile fără a le desluşi înţelesul şi privea alergarea aceea neîntreruptă; părea fascinat. Şedea acolo nemişcat. Numai în ochii lui apăreau şi dispăreau scînteile ciudate ale întrebărilor ce mureau nerostite.

Copilăria e scurtă în aceste părţi de lume, unde viaţa atîrnă de voia lui Alah.

Atunci apăru de-a lungul zidurilor un cerşetor. Purta veşmîntul dervişilor arabi. Se apropia cu greu; mersul lui, cu paşii proptiţi în apăsări bătrîneşti, trăda nespusă osteneală. Lepădă băţul în care se sprijinea şi se aşeză, mai mult căzînd, lîngă zidul cel înalt spre care privea bă-

* Hegiră — anul din care turcii încep numărătoarea (turc.).

iatul. Ar fi trebuit să rămînă mai departe nemişcat ; atîţia arabi pribegi treceau doar prin Damascul cel cu fîntîni ademenitoare. Atîţia oameni cădeau şi mureau lîngă zidurile lui, fără ca nimeni să se turbure, încît beglerbegul dăduse porunca să fie ridicaţi şi aruncaţi dincolo de ziduri, pradă şacalilor pustiei. Guvernatorul era turc, şi cei ce se prăpădeau erau numai băştinaşii locurilor, peste care Alah, în cumplita şi neînţelesa lui mărire, le dăduse drept de supunere — nu spre a întinde credinţa, căci mahomedani erau şi sirienii, şi arabii, ci numai pentru a le arăta că turcii sînt poporul ales, şi că aşa a fost sortit din clipa în care Mahomed şi-a alcătuit prima lui oaste de cîteva zeci de cavaleri, în acel an al zecilea al Hegirei. Din ea au luat naştere mai apoi armatele fanatice care aveau să cucerească lumea.

Aceste lucruri le ştia băiatul. Îşi împreună mîinile fine, cu degete lungi, ca pentru a invoca, sau pentru a se apăra de ceva. I se păruse, sau arabul ridicase asupra lui privirea ? Din ea ţîşnea o chemare atît de puternică, încît scînteierea ei neagră făcea o legătură între ei doi, căreia nu i se putea împotrivi.

Gestul lui nu-l apără de nevoia imperioasă de a vedea de aproape pe acel bărbat, care, cu capul rezemat de zid, părea că împunge cu barba lui neagră văzduhul, neîncetînd a-l aţinti cu privirea.

Băiatul coborî, luă un urcior cu apă, puse într-o basma curmale, străbătu curtea interioară unde răcorea apa fîntînii, trecu dincolo de uşa cioplită meşteşugit cu felurite frunze şi flori, apoi înfruntînd dogoarea zilei ieşi pe sub poarta cea mare, străjuită de un oştean cu capul acoperit de un burnuz alb.

I se păruse că în curte ar fi o forfotă neobişnuită ; parcă venea un altfel de zgomot şi de la grajduri, dar nu luă aminte şi ieşi în drum, învelit în largul lui veşmînt colorat. Mergea cu paşi liniştiţi, cu o gingăşie de tînără fată, şi cu fiecare pas se apropia de colţul zidului unde zărea arabul. Pe măsură ce înainta, glasurile cadriilor se auzeau mai limpezi şi mai aspre, într-un ritm sacadat, sălbatec.

Băiatul înainta cu privirea plecată — simţea cum celălalt îl aştepta, sigur că va veni. Cînd ajunse lîngă el, îi puse alături urciorul cu apă şi basmaua plină de curmale. Îl îmbie, în limba arabă.

— Ia-le, sînt proaspete.

Privirea arabului se aprinse de o lumină caldă.

— *Iskender Isa* *, şopti el ca pentru sine, Alah să te răsplătească.

Bău o lungă înghiţitură de apă, cu ochii închişi, apoi puse urciorul jos şi-i spuse, aţintindu-l :

— Nu am mai avut puterea să ajung pînă în piaţă, să strîng pomeni pentru mînăstire, nici să cer hrană.

Obrajii băiatului se colorară uşor.

— M-am gîndit.

Dervişul îi cercetă fruntea cu luare aminte, de parcă pe ea ar fi fost scris ceva ce numai el putea descifra, dar nu avea să împărtăşească nimănui. Rămase aşa, mut, un răstimp, în care băiatul nu se îndura să plece.

— Rătăceşti de mult ?

Buzele groase ale arabului se strînseră, în vreme ce privirea lui îl pironi din nou.

— La întrebarea asta, viaţa ta are să-ţi dea răspuns, fiu de calif de dincolo de mări.

— A mea ? De unde ştii că-s prinţ creştin ?

— Mersul şi firea te vor trăda de multe ori ; uneori în bine, alteori în rău. Luă o curmală şi o mestecă plin de luare aminte. Ai inimă bună. Ei, şi împinse cu barba în direcţia zidului, m-ar fi lăsat să mor. Tu m-ai ajutat. Alah ţi-a dăruit o inimă din care poţi împărtăşi oamenilor multă bucurie... sau multă durere. Tu n-ai să cunoşti cale de mijloc.

— De ce ai primit să bei şi să mănînci din mîna mea ? Alţii...

— Pe tine, *sahib*, ** te-a suflat furtuna de la apus încoace ; pe mine cea din răsăritul îndepărtat. Suflă furtuna nisipului şi ne trînteşte la pămînt, dar noi ne zbatem să scăpăm de furia ei, izbutim şi iar pornim, şi iar ne luptăm cu ea. Pînă la urmă, fără să ştim, Alah lasă să pătrundă în sufletul nostru ceva din furia şi din puterea ei.

— Nu-ţi pricep tîlcul vorbelor...

— Ai să le înţelegi cu vremea, fiu de calif. Eşti la fel ca puiul de palmier, care nu poate prinde rădăcini decît unde-i priieşte.

— Eu nu sînt pui de palmier.

---

* Iskender Isa — Credincios al lui Isus (turc).

** Sahib — domn (arabă).

— Tu nu eşti prinţ cu rădăcini, sahib. Eşti ca şoimul, şi n-ai să-ţi afli cuibul decît atunci cînd n-ai să mai poţi să te deprinzi a sta în el ; o să-ţi pară prea strîmt.

— Strîmt îmi pare şi acuma locul pe care stau.

— Toate sînt în mîinile lui Alah ! Şi fericirile, şi durerile. Privi iarăşi fruntea lată a copilului. Şi visele pe care le făurim în fiecare clipă, şi slăbiciunea mea de acum.

— Slăbiciunea ta vine din oboseala trupului.

— Ba din cea a sufletului, *sahib !* Căile sînt largi şi aşternute vîntului, drumurile sînt lungi, dar nemărginirea e a mea şi mi-e inima slobodă. Aici, zidurile cetăţii string şi pare-mi-se că alerg în loc, ca aceşti cadrii ismailiteni. Aleargă şi nu ajung nicăieri, strigă şi nu-i aude nimeni.

— De ce aleargă ei ?

— Pentru ispăşirea păcatelor cele multe ale lor.

— Ale celor care ne ţin pe noi aici ?

Şi privirea albastră se înnegri de o durere pe care alţii o sădiseră în el.

— Asta n-ar fi nimic, *sahib*. Sînt fapte şi mai rele.

— De ce îmi spui, sahib ?

— Pentru ceea ce tu nu ştii încă.

— Nu ştiu nici pentru ce strigă ei mereu aceleaşi şi aceleaşi cuvinte.

— Pentru că durerea e una în lume, dar are o sută de înfăţişări şi numai aşa, strigîndu-l pe Alah, se pot feri de ele.

Mai bău o înghiţitură prelungă din urcior ; îl goli pînă în fund. Barba lui zburlită avea o viaţă a ei, bucurîndu-se de fiecare fir de apă prelins. Lăsă urciorul golit jos. Scînteia ciudată din fundul ochilor lui se reaprinse, învăluind copilul, care se simţi atras din nou de necunoscut.

Ar fi vrut să-i pună zeci de întrebări, dar nu îndrăzni. Omul prorocise sau vorbise gîndurilor lui ? Vru să-i dăruiască ceva, care să-i amintească de el.

— Păstrează urciorul, are să-ţi trebuiască. Poate mai ai drum lung de străbătut.

Ardea de dorinţa să-l întrebe încotro merge.

— E o fîntînă bună la trei uliţe mai departe, în faţa geamiei.

— Poate îmi va folosi, poate nu. *Sahib*, în miazăzi se află o pustie unde nu-i decît focul soarelui şi piatră. M-am învăţat să trăiesc din nimic, am străbătut ţinutul şi

n-am pierit. Acolo poate mă voi întoarce, credincios al lui *Haziret Isa* *.

— De ce să te duci tocmai acolo ?

— Stai aici, pe bolovan. Privirea ta cere adevărul, şi sufletul meu trebuie să ţi-l spună. Tu încă eşti curat şi poţi să afli.

Băiatul se aşeză, cu răsuflarea deodată curmată şi ochii lărgiţi, aşteptînd.

— Eu am nimicit o oaste.

Băiatul nu-l crezu nebun, ci se aştepta la una din povestirile cu minunăţii, în care adevărul se pierde în legendă şi-n care orientul este atît de bogat. Se mulţumi să-l întrebe numai :

— Cum ?

— Sultanul a trimis peste noi o oştire cumplită, numai în fier şi piei tăbăcite. Venea ca un şarpe, unduindu-şi inelele sclipitoare, iar în frunte era un paşă vestit. Venea fiindcă-i poruncise sultanul şi se aduna cînd ca o cobră în inelele ei, cînd ca o panteră, cînd ca o stîncă lucioasă, prăvălită de Alah la vale, să ne strivească. Înainta fără să cunoască drumurile, fără să priceapă ura şi împotrivirea noastră. Pe atunci, eram tînăr şi nu înţelegeam de ce Alah, care ne îngăduise să ne naştem şi să fim odinioară stăpînii lumii pînă în Granada, lasă ca alţi credincioşi de-ai lui să vină peste noi.

— Dumneata n-ai fost om de rînd.

Omul păru că nu aude.

— La noi poveştile neamului merg din gură în gură, peste sute de ani.

— Cine eşti ?

— Un arab, care m-am luptat şi eu la vremea mea cu beduini din alte triburi ; care am ucis şi am furat vitele altora, dar cînd am văzut armia duşmană, înaintînd umăr la umăr, ca să ne nimicească...

— Ce-ai făcut ?

— M-am tocmit călăuză, împreună cu alţi trei bărbaţi din tribul meu, şi i-am îndreptat spre pustia de unde nu s-a mai întors nici unul, afară de mine.

Răsuflarea băiatului părea că se curmă. Rosti numai :

— Cum ai scăpat ?

— Nu era de pagubă lui Alah dacă pieream şi eu. A venit armata aceea înfricoşătoare, şi pustiul a fost presă-

* Haziret Isa — sfîntul Isus (turc.).

rat cu platoşele şi iataganele lor. Iar paşa, înainte de a muri, a scrijelit pe o piatră : „Nu trebuia să fim trimişi să ne luptăm cu soarele."

— Nu trebuia să fim trimişi să ne luptăm cu soarele, îngînă băiatul, ca un ecou.

— Dar ei erau musulmani, şi legea spune că n-ai dreptul să-i ucizi pe ai tăi, aşa că m-am călugărit, ca să-mi ierte Alah miile de suflete, pe care i le-am trimis mai degrabă în rai, adăugă arabul.

Băiatul tăcu ; sufletu-i era prea plin de simţăminte ciudate, pe care încă nu le înţelegea. Îl privea pe sub pleoapele plecate. Nici nasul vulturesc, nici sprîncenele groase nu-l intimidară. Omul i se păru cea mai minunată făptură pe care o întîlnise vreodată. Ar fi plecat cu el, pe loc, în orice parte a pămîntului, numai să scape dintre zidurile strîmte ale palatului, unde nu întîlnea decît chipuri resemnate şi priviri triste. Fraţii mai mici nu-l înveseleau cu jocurile lor, iar blîndeţea mamei i se părea uneori neînţeleasă. Văzuse în casa tatălui său arabi de alt soi : unii închişi, tăcuţi, alţii zgomotoşi. Toţi, ca şi ei, erau supuşii sultanului, dar la cuvintele lor nu luase parte.

Pentru prima oară un bărbat îşi dezvăluia tainele faţă de el, şi prin aceasta simţi cum o parte din copilărie i-a fugit pentru totdeauna. Nu-i părea rău, nu-i părea bine. Întîlnirea îl copleşise într-atît, încît nu îndrăznea nici să plece, nici să vorbească.

— Te-am speriat ?

Glasul omului era blînd, dar privirea nu i se putea îndulci.

— Nu. Aş fi vrut...

Dar omul nu-l lăsă să termine, oprindu-l cu un gest scurt.

— Taci ! Să nu-ţi pară rău de cele spuse. Sufletul tău, sahib, are să poarte toată viaţa un dor, pe care n-are să-l poată îndeplini. Asta e voia lui Alah şi neîndurarea lui faţă de tine.

Un slujitor apăru la poarta palatului, căutîndu-l. Cînd îl văzu, veni repede spre el.

— Te cheamă Măria Sa. Ştii bine că n-ai voie să ieşi singur din palat.

Băiatul se urni cu greu de pe bolovan. Privi spre dervişul care se ridicase de jos şi-l domina cu statura lui uriaşă.

— Ibn Saiud îți dorește pacea inimii, spuse acesta, atingîndu-i cu două degete creștetul capului.

O femeie de la o fereastră zăbrelită zări gestul și șopti ca pentru sine : „Dervișul nebun ! De-acum, băiatul se va așterne drumurilor, și nimeni și nimic nu-l va mai putea opri. Nu va găsi nici tihnă, nici răgaz."

---

3 În vremea asta, în sala cea mare a locuinței lui Pătrașcu se afla în ospeție domnul d'Aramon, ambasadorul Franței în imperiul ismailitean.

Domnul d'Aramon, trimisul lui Henric al II-lea de Valois, era un bărbat căruia nu-i displăceau călătoriile. Făcuse drumul de la Constantinopole la Damasc, atît pentru feluritele treburi de negoț ale țării sale, cît și pentru plăcerea de a cunoaște acele locuri depărtate.

Statura micuță a francezului, nasul subțire, spiritual, și costumul strîns pe trup, făceau să se mire mulțimea slujitorilor bărboși. Numai doamna Voica, pe care în gînd franțuzul o asemui cu „Madona dintre stînci" a lui Leonardo da Vinci, îl privea cu acei ochi violeți, pe care-i dăduse moștenire și copiilor, și-i ghicea o grijă și o milă față de pruncii ei, de al căror viitor inima i se îndoia de la o vreme atît de mult, încît pînă și pacea rugii se depărtase de ea. Între Cristos și copiii ei, se interpunea umbra amenințătoare a sultanului Soleiman.

Urmașa boierilor din Slătioara nu-și pierduse nimic din frumusețea chipului. Cînd intră pe ușă băiatul cel mare, ai fi spus că este o copie a ei la o altă vîrstă, oarecum asprită de încruntarea sprîncenelor negre.

— Fiul meu, Dimitrie-Petru, rosti ea și, neputîndu-se stăpîni, îi strînse capul la piept.

Băiatul se rușină de această neobișnuită purtare a mamei lui în fața străinilor, și sîngele îi coloră viu obrajii prelungi.

Domnul d'Aramon îi întinse o mînă mică și parfumată, pe care Petru se grăbi să o strîngă, pentru a-și ascunde o neliniște ce-l cuprindea. După întîlnirea cu dervișul, străinul acesta îi părea ciudat în hainele lui europenești. Îi fu necaz că fusese chemat în casă.

Și mama, ce solemnă și totuși ce frămîntată este. Îi vede tremurul buzelor cînd se uită la el. Iar tatăl lui parcă a mai crescut cu un cap, și ochii îi strălucesc.

Ce au toți azi de le strălucesc ochii ? Își strînse mîinile cu același gest, pe care numai doamna Voica i-l înțelese. Se apropie din nou de el, căutînd să-l cuprindă întreg în privirea-i, apărîndu-l parcă de o primejdie ce nu putea fi înlăturată și care-l cuprindea din toate părțile, pe el singur. Păși ușor, cu o gingășie simplă, ce-i era la fel de firească, precum aerul pe care-l respiră. Lungul văl țesut cu fir de aur sclipea în jurul capului și pe umerii rotunzi. Aluniță mică de deasupra buzei de sus îi puncta paliditatea feței.

De partea cealaltă a încăperii rămăseseră încă doi copii.

Pătrașcu își smucea nasul scurt spre Petru, ca pentru a-i răspunde la o întrebare mută, iar mai la o parte sta micuța Maria, cu pletele desfăcute și legate cu o fundă albăstrie.

Doamna Voica puse o mînă pe umărul lui Dimitrie-Petru și aștepta ca soțul ei să vorbească. Petru nu știa încă nimic.

Pătrașcu căță și el spre soție și fecior. Cei doi oșteni din sală priveau spre Dimitrie-Petru într-un fel anumit.

Domnul d'Aramon spuse către tatăl lui :

— Sultanul Soleiman a binevoit să vă numească domn al Țării Românești, și eu, în numele regelui meu și al meu personal, mă bucur.

Lui Petru inima încetă să-i mai bată în piept. Simți cum îngălbenește și nu îndrăzni să se mai uite în partea de unde venea glasul. Va să zică, de aceea este boierul acesta la ei ; de-acuma va scăpa de soarele dogoritor și de toate spaimele care-l cuprindeau seri întregi după ce muezinul își înceta plîngerea. Are să meargă acolo unde s-au născut părinții părinților lui și se spune că pomii cresc verzi și puternici de-a lungul drumurilor, că ape nenumărate în care te poți scălda curg pretutindeni, așa cum curg aici razele fierbinți ale soarelui ; acolo unde există și o iarnă albă, pe care el însă nu o văzuse niciodată. Sub imboldul închipuirilor, ședea pironit locului, cînd auzi mai departe vocea străinului.

— Însă sultanul Soleiman cere un fiu ostatec la Înalta Poartă.

Și iarăși se uită la el, ca pentru a-l cîntări mai bine. Mîna doamnei Voica se strînse în jurul umerilor lui înguști, iar Pătrașcu Vodă spuse cu o voce groasă :

— Mulțumim domniei voastre și regelui Franței pentru prietenie și vestea bună. Dimitrie-Petru are zece ani, și la vîrsta aceasta mulți fii de domn au stat chezași. Va urma și el datina. — Se opri și privi către doamna Voica, care parcă se subțiase la față, apoi urmă : — Îi voi lăsa și îi voi trimite tot ce se cuvine pentru întîiul meu născut. Așa va învăța cum se domnește.

Glasul doamnei sparse tăcerea ce se așternuse.

— Să rămînă singur la Stambul ? !

Vocea avea în ea un strigăt atît de dureros, încît Pătrașcu își mușcă mustața cu nemulțumire, iar domnul d'Aramon parcă se sfii de a fi dat această veste. Copiii se adunară laolaltă, iar oșteanul mustăcios din dreptul ușii făcu doi pași înainte, tușind și zăngănind din zale.

— Ce-i, Costa ? întrebă Măria Sa.

— Dacă îngăduie Măria Ta, am să las cu micul voievod pe feciorul meu, Nicola, are paisprezece ani, e voinic și învățat cu meșteșugul armelor. Maică-sa a murit de doi ani. Cu mine, de... eu sînt cu drumurile și al Măriei Tale. Să stea și el cu vlăstarul Măriei Tale și să-i fie inima mai liniștită Măriei Sale doamna Voica — sfîrși el, dîndu-se iarăși înapoi.

— Veți rămîne amîndoi cu el, hotărî noul domn, cu vocea-i joasă, cu fața luminată.

Domnul d'Aramon privi cu atenție spre băiat, al cărui chip se chircise sub hotărîrea părintească. Înțelesese că pînă acuma nu se despărțise de părinții lui, decît pentru ceasurile de învățătură, pe care o luase ori în palatul părintesc, ori la vreo mînăstire creștină aflată în calea lungului lor surghiun.

Poruncile părinților sînt lege pentru copiii răsăritului ; totuși franțuzul simți nevoia să îndulcească despărțirea și să-i spună în turceasca aceea aleasă, care-i ajutase foarte mult în strîngerea legăturilor dintre țara lui și imperiul otoman :

— La Constantinopole își netezesc prinții drumul spre treptele tronului.

Și îi surîse cu cel mai plăcut zîmbet.

— Dacă voi trăi aici, pot eu oare învăța cum se domnește acolo ?

Ochii lui Petru arătau întreaga-i nedumerire. Dar avea, în felul de a-și păstra liniștea, ceva atît de mișcător, încît ambasadorului îi plăcu băiatul. Scoase din deget un inel

de mare preț și i-l întinse, cu un gest firesc, ca între bărbați.

— Să-l porți din partea mea, în amintirea primei tale zile de bărbăție.

Inelul luci între ei în ape verzi-albastre. Avea o piatră de o mărime neobișnuită, tăiată într-o prismă ce răsfrîngea toate luminile. Era o avere. Copilul îl privi fascinat, dar nu întinse mîna. Atunci, domnul d'Aramon adăugă :

— Tatăl tău, voievodul Valahiei, îmi îngăduie să-ți dau acest dar. E un semn al prieteniei mele și al țării mele, față de un prinț atît de tînăr, pe care voi avea plăcerea să-l primesc, de cîte ori va voi, în casa mea din Pera.

Pătrașcu Vodă privi inelul ca un cunoscător ; cu gesturile largi ale francezului era obișnuit de multă vreme. Deseori avusese asemenea purtări și față de el. Nu era de mirare să fie generos acum cu fiul lui.

— Ia-l, e o dovadă de mare cinste, pe care ți-o face domnul ambasador.

Petru înaintă cîțiva pași și, cu repeziciune și cu sfială, luă încet obiectul de preț din mîna domnului d'Aramon, a cărui față lipsită de barbă părea în acea clipă atît de tînără, încît abia se stăpîni să nu i-o spună. Dar nu avea să-l uite niciodată.

Senzația de pustiu și părăsire de mai înainte se ștergea pe nesimțite și, ciudat, parcă cele două chipuri, al franțuzului și al arabului, se suprapuseră ; amîndouă îi aduceau și durere, și bucurie.

— Dumneavoastră, efendi, sînteți prietenul tatălui meu și primesc darul ca din partea amîndurora.

Apoi mulțumi și se retrase de-a-ndăratelea.

Nimeni nu a prins înțelesul cuvintelor lui, în afară de franțuz, care-i zîmbi cu inima cîștigată. Apoi doamna Voica și copiii au pierit în adîncul mut al încăperilor, pe cînd tot palatul începea să prindă o nouă viață la vestea care se răspîndise cu repeziciune.

Pătrașcu Vodă cu domnul d'Aramon rămaseră pînă tîrziu la sfat, să chibzuiască asupra trebilor lumii și mai cu seamă ale Transilvaniei, unde regina Isabela, soața lui Zapolia, trebuia sprijinită cu orice preț pentru a-și păstra tronul, ca nu cumva nesățiosul împărat german să i-l uzurpe, odată cu țara și viața ei însăși.

Pătrașcu Vodă se dărui cu toată inima acestor socoteli ; știa că două mari împărății se fereau de o a treia, care-și întindea sabia spre acele părți de lume ; chibzui în sinea lui că, poate, dacă nu ar fi fost acele tocmeli politicești la mijloc, dreptatea domniei sale nu ar mai fi ieșit la iveală niciodată.

Acestei Franțe, sigură de credința lui, îi datora el faptul de a urca treptele tronului strămoșesc, stînd acolo pavăză contra oștilor acelui vajnic Carol Quintul, care-și întindea stăpînirea din Spania peste țările germane și ținuturile italiene.

În ziua ce urma, sosea ceaușul împărătesc cu vestea oficială, iar el avea să știe și cum să răspundă, și cum să se poarte. De mazilirea lui Mircea Ciobanul se bucurau boierii țării, de înălțarea lui aveau să se bucure măritul Soleiman și vizirul, pentru care darurile erau pregătite din vreme, căci de azi încolo avea mulți oameni mari, prieteni, cărora dacă se îndatora acum, le putea înapoia îndoit.

Dintre toți, numai doamna Voica își aduse aminte că era ziua Bunei Vestiri — ei totuși nu-i apărea tocmai bună, căci trebuia să se despartă de primul ei născut, zămislit din vremea cînd bărbatul ei o iubea cu adevărat. Și deodată, vremea aceea îi păru foarte îndepărtată.

În nopțile următoare, nimeni nu mai dormi cu adevărat liniștit.

Pătrașcu își reamintea cum îl aflase domnul d'Aramon într-o altă călătorie a lui, în drum spre Persia, prizonier cu toată familia într-o casă a unei mînăstiri din Damasc. Cum fusese adînc mișcat auzindu-i povestea vieții, cum intervenise pentru el la Constantinopole și-i căpătase învoirea de a pleca de acolo și de a locui liber în această casă din marginea cetății. Și acum, tot el stăruise pentru a i se da domnia și putința de a se reîntoarce în țară.

Simțea că dincolo de țelele încurcate ale politicii, sufletul acestui franțuz avea izbucniri de generozitate, cum el nu mai întîlnise.

II

1 — De unde eşti, Costa ?

Privirile lui Dimitrie-Petru se ridicaseră în sus, spre oşteanul mustăcios. Trecuseră doi ani de cînd se afla cu cei doi însoţitori la Constantinopole, unde îşi desăvîrşea învăţătura pe lîngă călugării mînăstirii ortodoxe. Acuma, în acest răgaz al Crăciunului, îl chinuia dorul de ai lui, pe care nu-i mai văzuse de la plecarea lor în ţară. „Sînt ca un fecior lepădat", îşi spuse el, dar îşi alungă gîndul cu hotărîre, dîndu-şi seama că patriarhul, care-i căuta de grijile sufletului, l-ar afurisi pentru asemenea gînduri necugetate. Acuma, de fapt, nu erau decît ei trei, pierduţi în acest oraş atît de depărtat de ţara lui. Simţea nevoia să se apropie de Costa. Răspunsul lui îl umplu de nedumerire.

— Din Moscopolea.

— N-am auzit de el.

— E un oraş, departe, în munţi.

— În ce ţinut ?

— În Macedonia.

— Acolo a domnit Alexandru cel Mare ?

— Din părţile acelea a pornit.

— Peste tot răsăritul...

— Şi l-a cucerit.

— A murit atît de tînăr !

— Ştii multe, Măria Ta.

— Îi cunoşti şi tu povestea.

— Care dintre noi poate să o uite ? Noi nu uităm nimic, nici ce-i bun, nici ce-i rău.

— Mai bine răul să-l înlături din amintire.

— De ce, Măria Ta ?

— Ca să nu te apese.

Petru vroia să uite că părinţii sînt departe de el, că nu vine nimeni vreodată să-l vadă, că toţi sînt trişti în jurul lui, dar alte vorbe îi ieşiseră pe buze.

— Vezi, Măria Ta, ai dobîndit atîta învăţătură de carte : turcească, arăbească, grecească, italienească ; ai în-

vățat să gîndești ca pe aici, să uiți necazurile. Asta și vor ei : să uităm.

Petru păru că nu auzise ; îl privi țintă :

— Să mă înveți și limba ta.

— De ce, Măria Ta ?

— Ca să te înțeleg mai bine, și pe tine, și istoria lui Alexandru Macedon.

— Ți-e drag, Măria Ta ?

— Drag. A fost liber ca norii și strălucitor ca soarele. Rău îmi pare că nu a trăit mai mult.

— Îți plac războaiele, Măria Ta ?

— Războaiele lui, da.

— Dar a pierit de moarte bună.

— Și ce-i neobișnuit aici ?

— De... E mare lucru... Puțini domnitori mor în patul lor.

— Dar cum pier ceilalți ?

— Ori otrăviți, ori înjunghiați, ori de răni în războaie...

— Taci !

— Domnia nu e treabă ușoară. Boierii sugrumă pe unii, înecă pe alții...

— Taci, îți spun ! Nu mai vreau să aud.

— Ești fecior domnesc, Măria ta. Trebuie să afli la ce se înhamă cel ce rîvnește tronul.

— Dar pe tata nu-l pîndește nici o primejdie. Nu-i așa ?

— Măria Sa s-a întors teafăr din tabăra ardeleană.

— Așa-i.

— Apoi, Măria Sa e bun și blînd ; nu taie capetele boierilor.

— De ce să le taie ?

— Că sînt pizmăreți și-i vor locul.

— Dar e dreptul sfînt al tatii.

— Ehei, Măria ta... Dreptatea și viața ! Din drepturi vechi se croiesc altele noi. Ferește-te de oameni, Măria Ta, că pînă la Dumnezeu ești în mîna lor !

— Dar mie mi-s dragi oamenii, Costeo ! Eu cred că mă vor iubi...

Și buzele lui se deschiseră într-un zîmbet de încredere.

2 A mai trecut un an. Noapte caldă, de toamnă, constantinopolitană.

Dimitrie-Petru deschise larg fereastra. Alături, cu geamurile de perete, încăperea lui Costa. Cocoşii cîntaseră de miezul nopţii, şi el tot nu putea să doarmă. Se sculă din pat şi se duse să se reazeme de pervaz. Din grădină veneau miresme de flori tîrzii, de toamnă ; de alături, glasuri bărbăteşti.

— Rău a făcut că l-a îndepărtat pe postelnicul Iani din preajma lui. Avea putere mare, şi în ţară, şi aici.

Glasul era neliniştit, şi Petru nu-i cunoştea stăpînul. Deslusi clar întrebarea lui Costa.

— Dar Măria Sa e om chibzuit, de ce, oare, şi-a făcut din el un duşman ?

— Lumea vorbeşte multe.

— Aşa !

Petru simţi deodată nevoia să asculte şi nu se mai putu dezlipi de lîngă fereastră.

— Ce face doamna Voica ?

Urmă o tăcere lungă, apoi glasul necunoscut spuse :

— Necăjită tare !

— De ce ?

— Îţi vorbeam de boier Iani. Avea o soră, Teodora, nemăritată ori văduvă, că bărbat nu i se ştie, pe care jupîneasa Caplea a boierului Giorma i-ar fi înfăţişat-o lui Vodă cu o cerere de îngăduinţă de negustorie, şi Vodă, de... bărbat şi domn... cine să-l împiedice. Doamna Voica a tăcut şi a suferit mult, pînă la urmă.

Petru simţi cum îl apucă o cumplită durere de cap ; ca de obicei, îi cuprindea tîmpla şi ochiul stîng. Ştia că nu se cade, poate ar fi trebuit să nu asculte mai departe, totuşi nu se putea mişca de lîngă fereastră, de unde, departe, se vedea sclipind marea.

Descoperirea era ca o arsură. Pentru prima oară trupul omenesc prindea pentru el un înţeles, pe care nu-l avusese pînă atunci. Iar suferinţa mamei sale îi provoca un rău aproape fizic. Glasul lui Costa sună aspru :

— Păcat de doamna noastră ! Păcat !

— A nouă e iute, aprigă : de-o naşte băiat şi i-o fi semănînd, făcu glasul necunoscut, apoi... Lumea vorbea la plecarea mea din ţară că ar trimite-o pe doamna Voica la părinţi, la Slătioara, ca să se cunune a doua oară.

— Așta-i alt păcat. Și toate au o plată pe lumea asta. Rău îmi pare. Nu aflasem, și pînă acum noi trăiam liniștiți aici, crezînd că toate merg bine la București.

— Liniștea a fugit de la noi. Marele vornic Socol, cînd a aflat că vine la domnie Pătrașcu Vodă, trimis de turci, ar fi spus : „Domnul să și-l aleagă țara, că altcum e numai pieire și jaf. Cui ce-i pasă de țara asta ? Nu cunoaștem de-i bun ori rău, viteaz ori muiere în strai bărbătesc. Ce știm noi cine vine ?"

— Vorbele astea le-a rostit marele vornic ?

— Da. Că s-a săturat lumea de atîta luptă pentru domnie, că vechea lege din bătrîni au călcat-o turcii în picioare.

— Atunci nu e bine. Și cum spuseși că e sora lui Iani ?

— Cum să fie ! Isteață foc și pricepută la negoț.

— Pricepută, zici. Așa. Hm ! Și Vodă ?

— Cam pierit la față de la o vreme. La vîrsta lui... de...

— O fi bolnav ! Nu-i prieste domnia.

— Ba era bărbat zdravăn. Da' nu-i spune băiatului, că el e tot sufletul doamnei Voica.

— De ce să nu știe ! E destul de mare.

— Doamna Voica gîndea să-i ascund, că de... e încă copil. E destul de necăjită. Se mai zice că ar fi sfătuit-o Caplea Giormei banului să se ducă la părinți.

Dimitrie-Petru simți cum îl bufnește sîngele pe nas, într-o țîșnitură care împroșcă pervazul ferestrei. Ceva parcă-i murdărise sufletul ; niciodată nu avea să uite această noapte.

---

3 Petru își urma învățătura în palatul patriarhiei ortodoxe. Setea lui de cunoaștere îl făcea să citească manuscrise, al căror cuprins îl purta pe drumul întrebărilor ; călugării n-ar fi vrut să-i dea răspuns, deoarece cronicile turcești îi arătau adevăruri pe care cele creștine se fereau să le facă știute. Astfel nu fu de mirare cînd, într-o zi, Petru, maturizat poate de împrejurările vieții înainte de vreme, rosti către învățatul călugăr :

— De ce spun, oare, istoricii turci că mitropolitul Doroteu l-a ajutat pe împăratul Baiazid să cucerească o parte din Grecia ?

— Minciuni.

— Toate cronicile mint ?

— Cine te-a îndemnat să le citeşti ?

— *Reis-Efendi.* * Tot el mi-a arătat cum Mahomed al II-lea a cucerit Constantinopolul cu ajutorul patriarhului oraşului. Zice că a ales între a se înţelege cu apusul catolic sau cu turcii, şi i-a ales pe turci. De ce ?

Ochii copilandrului cereau neîndurători răspuns. Călugărul nu şi-i feri pe ai lui cînd răspunse :

— Papa nu trebuia să fie căpetenia noastră. Mai bine aşa.

— Mai bine aşa ?

Răspunsul patriarhului avea să stea pentru totdeauna piedică între Petru şi ortodoxism. Chiar dacă nu-şi va da seama, brutalitatea acestui adevăr îi va fi povară toată viaţa.

Întrebările lui Petru nu conteneau : gîndurile şi frămîntările îi erau singurii prieteni.

— Părinte, fie-mi iertat că te întreb iară, dar mă îndrumi şi mă înveţi cele de cuviinţă spre a fi domn. De ce a pus sultanul pe Mircea Gealapul la domnie de atîtea ori ?

— Ei, Doamne, îţi fierb gîndurile ca mustul toamna, şi asta nu e bine. Aşa n-ai să-ţi găseşti pacea inimii şi înţelepciunea niciodată.

Pacea inimii... Gîndul lui Dimitrie-Petru zbură cu ani în urmă, la arabul acela, pe care nu avea să-l mai întîlnească şi nici să-l uite vreodată. Îşi găsise acel derviş oare pacea inimii, plecîndu-se voii lui Alah, sau împotrivindu-se ei? Fapta lui fusese cumplită, dar nu-l înspăimîntase. Îl urmărea pe arab cu gîndurile, şi-l înţelegea. De ce dorise de atîtea ori să-l mai vadă ? Să fie un farmec aruncat asupra lui ?

Visase uneori, noaptea, pustia aceea fără margini, în care rătăceai fără a găsi o oază. Închipuirea o cunoştea, dar ochii lui nu o văzuseră. Pacea inimii îi va fi o luptă fără de capăt, pînă va ajunge acolo unde dorul nu-l mai poate sugruma.

— Spune-mi, părinte, odată şi odată acel tron va fi al meu ; trebuie să ştiu ce vrea sultanul de la noi. Nu pentru pace şi linişte se pregăteşte viaţa mea. Ce-a urmărit cînd l-a ţinut în scaun pe Mircea Gealapul ?

---

* Reis-efendi — mare cancelar (turc.).

— Supunere, fiule.

— Vorbea lumea că ar fi ucis un comis cu toată familia lui, ca să-i fure averile. Asta-i supunere ?

— Sînt întrebări care nu se pun. Mircea Ciobanul e fratele bunicului tău, Radu Paisie. Nu uita. Şi el a domnit tot cu ajutorul Porţii.

— Dar el, Radu Paisie, a murit pribeag, şi oasele-i zac într-un cimitir din Alexandria, iar Mircea Ciobanul a rămas domn, ca să ucidă.

— Pe vistiernicul Udrişte, pe Teodosie marele Ban, pe Dragul spătarul, pe Stancul postelnic, pe Stanislas clucerul, pe Zucul stolnicul, pe Badea comisul, pe Creţul paharnicul, pe Neaţu postelnic şi pe Stan, pe Mina vistiernicul, adăugă călugărul, ca pe o citanie. Mi-aduc aminte de plîngerea pe care m-au pus s-o deslușesc.

— Cu ce drept a făcut-o ? Cu ce drept i-a ucis ? se zburli Petru.

— Ca să pustiască ţara de fruntea ei. Să nu mai aibă cine i se împotrivi.

— Cu cine a dus atunci ţara mai departe ?

— Cu oameni înfricoşaţi, ce nu mai cutezau să ridice cuvînt împotriva lui.

— O ţară se stăpîneşte cu oameni muţi ?

— Erau ai lui şi era de ajuns.

— Şi totuşi marele vornic Vintilă a avut curajul să i se împotrivească.

— A plătit cu capul.

— Atunci turcii vor să ne omorîm între noi.

— Aşa se stăpîneşte mai uşor.

Dar eu l-am văzut pe sultanul Soleiman. Tata, înainte de a pleca spre Ţara Românească, m-a dus la serai să-i sărut mîna. Părea un înţelept.

— Este înţelept. Numai aşa a putut domni patruzeci de ani, ceea ce nu prea se întîmplă, şi mai are încă viaţă lungă.

— Ca să îngăduie asemenea domni.

— Eşti neam cu Mircea Ciobanul.

— Nu vreau să ştiu.

— N-ai ce face.

— Mă lepăd de el.

— Vorbe de copil.

— Am paisprezece ani. Nu mai sînt copil.

— Tocmai de aceea. Răzvrătirile vin ca ploile de primăvară.

— La mine răzvrătirile or să fie toată viața.

— Ferească sfîntul ! Aici trebuie să cîștigi înțelepciunea, și Măria Sa ar fi tare supărat să știe că vorbești astfel, mai cu seamă că Vodă-i bolnav.

— Ce spui, părinte ?

— Adevărul, fiule. Zilele oamenilor sînt în mîinile Domnului. Așa că lasă grija trecutului și chibzuiește la viitor. Ești fiu de domn, Dimitrie-Petru : cel mai mare, dar totuși prea tînăr ca să poți domni în caz de vreo nenorocire ; prea neajutorat de nimeni, ca să poți fi ferit de primejdii, dar destul de mare, ca să fii îndepărtat într-un chip sau altul, cît mai departe de drepturile tale. Roagă-te pentru sănătatea tatălui tău, Dimitrie-Petru, și poate cei doi sfinți care ți-au dat numele să-l apere. Roagă-te.

---

4 Jupîneasa Caplea a boierului Giorma avea ochii sprîncenați ; căta spre vornicul Socol, bărbat înalt, gros, cu barba pătrată, bine mirositoare, răsfirată peste caftanu-i vișiniu cu bumbi de argint. Numai că vornicul avea acasă jupîneasă și prunci, iar Caplea purtase pirostriile lui Giorma, care acuma era trimis de Măria Sa Pătrașcu Vodă cel Bun cu felurite treburi peste multe ținuturi și se afla mai mult călător, decît la casele lui din București, unde iute și nedomolită priveghea treburile Caplea, jupîneasa domniei Sale.

Casă fără copii. Nici trebile gospodăriei, nici zilele cele lungi nu putură să potolească femeia cu șolduri puternice și obraji aprinși. Nu mai era așa tînără, dar cu vîrsta, în loc să se domolească, îi veniseră alte gînduri și doruri, așa că pusese ochii pe vornicul Socol. Avea dumnealui obiceiul de a călca hotare străine, dar mai cu seamă pe jupîneasa Caplea părea să o îndrăgească. Și căuta pricini de a-i da un ajutor în lipsa bărbatului, și asta în văzul tuturora, ca nimeni să nu aibă nimica a cîrti. Dimpotrivă, îl lăudau prietenii către jupîn Giorma, că la orice grijă îi sare într-ajutor. Numai că, în odaia largă, îmbrăcată toată în chelimuri, altfel de ajutor dădea el și altfel de gînduri țesea. Boier bogat, printre fruntașii Munteniei, Socol cîrmise din nas acum trei ani, cînd venise la domnie Pătrașcu, și umblase în felurite căi și chipuri, numai de

dumnealui ştiute, şi cu pungi de bani, şi cu vorbe alese, ori cu piei de jder şi de rîs, în ştiute locuri trimise, pentru a-şi îndeplini un anume gînd al lui. Atît că vorbele alese se pierduseră vîntului, pungile de bani se irosiseră, pielicelele cele scumpe se folosiseră, dar gîndul cel ascuns al lui Socol nu se împlinise.

Vornicul nu-şi întunecase nici faţa, nici fala hainelor nu o slăbise. În dosul frunţii lui, pe care sprîncenele făceau un semn de întrebare, îşi ticluise alte socoteli. Părea că-l munceşte ceva ce nici lui însuşi nu-şi destăinuise ; trimisese la ţară nevasta şi pruncii, tocmai sus, spre Transilvania, unde avea un munte întreg şi cele douăzeci de sate de la poalele lui, sub cuvînt că va veni iarnă grea şi ar fi mai bine ca să se privegheze mai strîns averea de acolo, că erau felurite poame de adunat şi prefăcut în băuturi, în cazane şi butoaie, că turmele de oi trebuie mai bine supravegheate cînd vin în saivanele lor, că acel negoţ de vaci şi boi ce-l avea cu ţara ungurească e de trebuinţă să fie cercetat şi la punctul lui de plecare.

Iar vorba lui fusese hotărîtă, şi nimeni nu-i ieşise din cuvînt. Acum, afară ningea cu fulgi mari, şi în soba albă, muruită, ardeau buştenii trosnind. Pe copacii desfrunziţi ai grădinii jupînesei Caplea, neaua făcuse vrîste albe, apoi îi învelise cu totul, şi numai ciorile şi ţărcile punctau cu negru ramurile. Tufişurile de trandafiri îşi răsfirau crengile ţepoase peste deluşorul ce urca lin, rămas acolo de la întocmirea curţii de pe malul Dîmboviţei, care curgea spre partea de apus, mare şi umflată, de puteai să o treci cu barca.

Caplea privea la bărbatul din faţa ei, cu obrajii înroşiţi de căldura sîngelui, de flacăra focului. Că-l rîvnise în tinereţea ei pe Pătraşcu, aceasta fusese trecut, dar nu uitat, şi ura faţă de Voica îi era la fel de mare. Cine ar fi văzut-o, cu nasul acela sumeţit la vîrf, cu aluniţa neagră din coada ochilor verzui, în haină lungă cu ţesături de fire argintii, ar fi spus că această aleasă femeie e podoabă la casa omului. Numai că privirea ei se înverzea mai tare ori de cîte ori afla că Pătraşcu Vodă mai uită de îndatoririle lui ; cînd simţea că anumite feţe boiereşti au cuvinte de cîrtire, sau că veştile de la Stambul sună prost.

Cînd auzise că sora boierului Iani Cantacuzino, Teodora, ar fi intrat în viaţa Domnului, se înfriase ca o pisică sălbatecă. În vreme ce zvonurile crescuseră şi se ade-

veriră pe zi ce trecea, ea a fost aceea care și-a făcut plăcerea să-i sufle o vorbă doamnei Voica, mai cu seamă atunci cînd se părea că dragostea asta domnească ar da roade după înflorirea ei.

Așa putea, în felul ei, să îngenunche pe această potrivnică e ei, cu care norocul fusese atît de darnic, încît o pusese în fruntea țării. Apoi, cum chiar cui pe cui scoate, cum vornicul Socol dăduse semne că i-ar place, toată patima nestăvilită a femeii izbucnise. Ori că vornicul știuse să umble cu ea, ori că îi venise ei vremea să înțeleagă ce-i puterea trupului.

Bărbatul o privea, o cîntărea și înțelegea acest lucru, căci nu era de loc prost. Își încheie nasturii de argint și-i spuse, privind așa, într-o parte :

— Uite, privesc la tine. Ești ca o păuniță în grădina altuia.

— Ce s-a făcut nu se mai poate desface, oftă ea, cătînd la el cu drag.

— De desfăcut, se poate desface...

— Cum ?

— Ar fi o cale.

— Spune-o.

— Dacă aș avea toată puterea.

— Cine o are...

— Domnul țării.

— Oare ?

Bărbatul cătă lung la ea, pentru a-i pătrunde cel mai ascuns gînd.

— Numai mitropolitul poate desface și aduna la loc.

— Nu, Caplea. Asta el n-o s-o facă Se spune că, acolo în apus, un rege și-ar fi luat singur puterea asta.

— O fi adevărat ?

— Ca în Alexandria, cînd Alexandru Machedon și-a luat două neveste.

— Să-și ia Vodă două neveste ?

— Lui ce-i pasă. Face ce vrea. De noi e vorba.

Ochii verzi ai Caplei scînteiară atît de tare, de parcă în fundul lor s-ar fi aprins o luminiță. „Să mă iubească atît de mult ?“ se întrebă Caplea, și-i spuse, cu ochii pironiți într-ai lui :

— La început am crezut că e glumă, apoi, nu știu... m-am legat singură, să nu mă mai pot dezlega.

Gîndurile ei, cele mai ascunse, pe care nu vrusese să i le spună niciodată, iată că-i scăpaseră fără voie.

Socol își mîngîie întîi barba, pe urmă umerii femeii. Înțelese că e în puterea lui și-i era și lui drag de ea ; așa focoasă rar întîlnise, numai că ținea mai mult la planurile lui. Dacă era pe noroc, de ce să nu și-l încerce și el. Boierie, slavă Domnului, era dintre boierii veliți doar ; și-acum două sute de ani tot ai lui fuseseră fruntea țării. Înfățișarea ? Înalt, falnic. Avere ? Peste o sută cincizeci de sate, cu munți și dealuri, văi și vîlcele, ape și grinduri. Sănătate ? Nu avea patru copii vîrtoși cu legiuita-i jupîneasă ? Ce făcuse pe de lături, era pentru slava lui Dumnezeu și mulțimea schiturilor. Pricepere ? Slavă tatălui ceresc, nu avea dușmani, iar la Stambul un vizir era cu totul de partea lui. Vîrsta ? Era mai tînăr decît Pătrașcu și avea și ceva cunoștință de carte, prinsă de la călugări. Afară de astea, el nu pribegise, ci stătuse numai între hotarele țării și-i cunoștea legea din bătrîni mai bine decît oricare altul, așa că va ști să judece pricinile din divan să se crucească o lume. Și atunci... de ce nu ar fi el domn în locul lui Pătrașcu ?

Dar Pătrașcu era voinic și sănătos și bine păzit. Nu se omora cu vînătorile — nu-l puteai răni din greșeală cu sulița la vînătoarea de mistreți, așa cum făcuse Momcea odinioară ; nici îmbăta și nici împinge în apa rîului, ca la nunta de la Popești, nici răscula împotriva lui, că veneau turcii de la Brăila peste tine. Pentru Pătrașcu nu era decît o cale ca să-l doboare.

— Caplea, spuse el cu glas tare, în vreme ce femeia stătea cu ochii închiși, rezemată de el, crezînd că tăcuse copleșit de dragoste. Măriei Sale îi place să primească din partea bărbatului tău cîte o damigeană din rachiul acela rar, de care numai oamenii lui Giorma se pricep să facă și nu dau taina nimănui. Ai tu pregătită o astfel de băutură numai și numai pentru Vodă ?

— O am.

— Unde-i ?

— În chilerul de alături.

— Una singură ?

— Una. E șipul lui Vodă de Sfînta Maria Mică.

— Pot s-o văd ?

— Haidem.

Se sculară, trecură peste două încăperi, coborîră trei trepte și intrară într-o odaie cu rafturi, pe care se aflau cele hărăzite darului lui Vodă. Caplea arătă într-un colț. Acolo era o carafă cu o licoare limpede ca lacrima, de o frumoasă culoare galbenă. Vornicul o cuprinse pe Caplea, o sărută lung pe gură, în timp ce cu mîinile îi mîngîia rotunjimile trupului. Apoi o lăsă încă zăpăcită și scoase ferit o punguță de la brîu, din care luă o piatră mică, neagră.

— Ia să miros și eu rachiul lui Vodă.

Scoase dopul șipului și aplecîndu-se, chip să miroasă, lăsă să cadă piatra înăuntru. Licoarea se tulbură fierbînd ușor, apoi se făcu iar limpede, numai că era puțin mai închisă.

— Să nu guste Giorma băutura asta înainte de a o da domnului, Caplea.

— Ce-ai făcut ?

— Totul pentru bucuria inimii noastre. N-avea teamă. În curînd, vei fi cea mai de frunte jupîneasă a țării. Odinioară l-ai iubit pe Vodă, Caplea. Eu sufăr din pricina asta. Și-l urăsc. Vino !

O îmbrățișă pe locul acela, cu sălbăticie ; femeia se supuse cutremurată de fiori.

Soarta lui Pătrașcu Vodă fusese pecetluită. Muri de Crăciun, în acel an. Socol trecu în Transilvania cu familia.

---

5 Sunau clopotele la Patriarhia din Constantinopole, cu un sunet stins, pe dungă, ca și cum arama s-ar fi tînguit din trupul ei împietrit, mușcat de o durere ascunsă.

În seraiul valah, ce străjuia pe o latură biserica ortodoxă, Petru le asculta cu inima strînsă. Fața lui frumoasă, subțiată și prelungită, părea mai palidă sub reflexul genelor neobișnuit de lungi. Buza de jos, mai plină decît cea de sus și puțin proeminentă, îi dădea o expresie de amărăciune.

Era de aproape patru ani la Constantinopole, singur, sub privegherea lui Costa, pus la învățătură la călugări, sau la dascălul raguzan, care pe lîngă italiană îl mai învăța latinește, și în afara îndrumărilor înfrumusețea cîteodată zilele cu o muzică atît de caldă, încît lui Petru i se muia inima.

Cu dascălul din Pera învățase grecește, lungi pasaje din Homer, căci mîndria grecului nu-și afla liniștea decît în vîltoarea strălucitoare a unor vremi de mult moarte. Iar nevoia de eroism, singura răzbunare față de umilința la care era îngenuncheat poporul lui în clipa de față, se hrănea din Herodot și Tuchidide, care făceau să crească idei noi și să aprindă imaginația tînărului ostatec.

Pe sultanul Soleiman cel mare nu-l privea cu ce-și trec lungul vremii ostatecii, nici ce gînduri le încolțesc în minte.

Padișahul avea sub stăpînirea lui Arabia, Mesopotamia, jumătate din Caucaz, provinciile dunărene, partea septentrională a Mării Negre, iar turcii nu mai plăteau tribut șahului Persiei. Nu va trece mult și vor cuceri Nubia, Yemenul, Georgia, Daghestanul, Chirvanul, Chilanul și Telerizul, ajungînd cu stăpînirea pînă la malurile Mării Caspice, cuprinzînd întreg Caucazul. Așa că Petru nu însemna nimic pentru ei, decît chezășia unei vieți, pusă pentru a feri raiaua de necredință.

Poate cu mai multă grijă erau cercetați mîrzacii tătari din Crimeia, vasali și tovarăși credincioși de arme, stînd ca un zid de apărare între imperiul otoman și ruși, spre ale căror pămînturi își vor îndrepta ochii pofticioși ceva mai tîrziu, după ce vor lua în stăpînire o mare parte din Ucraina și cînd mergînd cu armia pînă la Moscova, o vor arde pînă în temelii — dar aceasta se va întîmpla peste paisprezece ani abia.

Așa că Petru asculta nestingherit plînsul adînc al limbilor de aramă și nu știa că va fi preludiul lacrimilor lui de azi și al multora de mai tîrziu, cărora deși nu le va da drumul să curgă, nu vor fi mai puțin amare.

Atunci intră un trimis al patriarhului, pentru a-l chema pe micul prinț pînă la Sfinția Sa. Călugărul avea în toată înfățișarea lui un aer de sfînt bizantin ; subțiratec și înalt, cu umerii obrajilor scobiți, cu o înfățișare de anahoret, din care numai privirea și glasul pe jumătate șoptit aminteau legătura cu viața pămînteană. Pasul lui nu se făcea simțit.

Petru se obișnuise, de cînd trăia pe malul Bosforului, ca în seraiurile turcești slujitorilor să nu li se audă glasul, nici să li se simtă pasul. Știa că totul trebuie înțeles din gesturi și că în palatele lui Soleiman singura învoire de a se vorbi era aceea de a răspunde rar la cîte o întrebare

pusă de vreun bei, pașă, sau vizir. Obiceiul locului cerea ca totul să se petreacă în cea mai absolută liniște.

De ce ? N-ar fi știut să spună. Poate că palatele erau aidoma moscheilor — lăcașuri de reculegere ; poate pentru că padișahul era urmașul lui Mahomed pe pămînt. Oamenii nu-și puneau întrebări în fața legii stabilite, dar ceva din misterul și mutenia lor pătrunsese și în purtarea călugărilor creștini stabiliți aici, sau poate undeva era un punct de atingere, din a cărui sferă magnetică nu se putea scăpa.

Călugărul acesta era, în felul lui, un învățat, care-l purta pe Dimitrie-Petru în lumea dogmelor creștine și a ebraicii vechi. Ieșea rar din chiliile lui, și Petru se miră cînd îl văzu venind la el. Și cum era nestăpînit, căci firea nu va putea să și-o biruie niciodată, mirarea prinse forma cuvintelor, împotriva cărora aici ar fi trebuit să învețe să lupte.

— Domnia ta ai venit ?

— Așa a fost porunca Înalt Prea Sfîntului.

— E bolnav ?

Petru se miră că se gîndise la rău. Poate glasul clopotelor era de vină.

— Cine poate ști cît e de sănătos sau de bolnav pe lumea asta, fără de numai Dumnezeu.

— De ce au sunat clopotele ? Mîine nu-i sărbătoare.

Călugărul îl privea tăcut, cu ochii înfundați în orbite.

— S-a întîmplat ceva ? Vorbește, părinte !

— Înalt Prea Sfîntul vrea să-ți vorbească, iar clopotele au încetat.

— Au venit boieri din țară ?

— Oamenii vin de nevoie.

— Tata ?

Cuvîntul îi țîșnise pe buze nu ca o întrebare, ci ca un strigăt. Nici el nu știa de ce-l rostise : ce se ascundea sub înțelesul lui și nici de ce nu întrebase de mama lui, pe care o dorea într-un chip dureros.

Afară era o zi de iarnă mohorîtă, cu cerul lăsat jos, spre săgețile minaretelor, ca un cearceaf cenușiu, purtat de turcoaicele bătrîne și sărace. Zdrențe de nori se prelungeau leneș peste un cer asprit, prinzînd forme felurite sub fluieratul subțire al vîntului ce se ridica dinspre mare. Din cînd în cînd, cîte un vîrtej se spulbera, izbind

în copacii și pereții caselor. Ramurile se izbeau de zidurile dinspre răsărit, cu un pocnet sec și ritmic.

Lui Petru îi fu deodată frig ; un fior îi alerga ca un țipar pe șira spinării. Călugărul îl cuprindea în privire, în afară de timp și de oameni. „De ce o sta așa împietrit, că doar nu-i zugrăvit ! se înfurie băiatul. Îl întreb și tace. Ori e nebun de atîta rugăciune, ori a asurzit."

Și totuși nu zise nimic, dar nu avu nici curajul să-și afunde ochii în privirea lui. Biruindu-se, îl cercetă apoi în luminile ochilor : scînteia acolo o luminiță, ca o candelă la un mormînt singuratic. Simți că nu era o nălucire. Întotdeauna se temuse de lucrul care acuma se întîmplase, acolo, în țara aceea a lui, la care gîndise el cu atîta bucurie. Sîngele i se trase brusc din obraji, iar inima se zbătea ca prinsă într-un clește ; Petru simți că se înăbușă, că nu mai poate să respire.

Călugărul, cu mișcări nesimțite, îl prinse, îl întinse pe divan, îi desfăcu nasturele cămășii și al halatului și-i dădu să bea puțină apă, ridicîndu-i ușor capul. Nu se mira că pricepuse singur că Pătrașcu Vodă murise de Crăciun, după numai trei ani de domnie.

Băiatul gîndea mai adînc decît pentru vîrsta lui ; înțelegea fără a pune întrebări. Sărmanul ! Va trebui să părăsească seraiul valah, urma a fi trimis în surghiun cine știe unde ! Padișahul nu glumea cu astfel de lucruri ; acum avea iar putință Mircioaia să lupte pentru feciorii ei, să copleșească prin daruri sultanele, căci de deșteaptă și vicleană nu-i aflai pereche. Ar fi în stare să-și dea o fată în serai numai să-și atingă țelul. Iar doamna Voica e o biată umbră palidă pe lîngă ea : nici nu va ști cum, nici nu va putea să lupte măcar pentru viața acestui fecior al ei. De și-ar putea păzi măcar capul ei !

Vizirul Siavuș, sau care dintre ei a rostit oare vorbele că dîndu-i-se lui Pătrașcu tronul, s-ar fi călcat legea întemeiată de sultanul Selim, că Paisie, tatăl lui Pătrașcu, n-ar fi fost fiu de domn ? Tot atîtea vorbe cîte furtuni, ce pot îneca corăbii mai puternice decît feciorașul sfărîmat de durere și spaime, zăcînd pe divan. Cum se va fi chemat oare acel vizir care povestea că feciorii lui Pătrașcu nu ar fi legitimi ? Că pe lîngă Voica ar mai fi ținut harem la curte, așa cum a învățat de la sultani ? Că nu se știe care ar fi feciorul cel de drept să urmeze la tron ? Mircioaia, sigur, se va folosi de zvonuri, dacă

nu le-o fi răspîndit chiar ea, căci văduva aceasta e în stare de orice, numai să-şi vadă feciorii domni.

Cu un gest neobişnuit pentru el, puse mîna pe fruntea băiatului : ardea. Petru deschise ochii. Pînă atunci nu plînsese, dar la atingerea mîngîietoare, prima după patru ani de la despărţirea de doamna Voica, izbucni în lacrimi nestăpînite, sugrumate de hohote scurte.

Nu putea să gîndească la nimic ; se simţea nenorocit, aruncat într-o singurătate atît de mare, încît niciodată nu-i va putea zări capătul.

În imaginaţia lui înfierbîntată, vedea o mulţime necunoscută, adunată undeva într-un cimitir pierdut pe un deal, plin de morminte şi cruci ; chip limpede nu zărea decît pe-al mamei, ascunsă sub văluri cernite, plîngînd îngenuncheată la picioarele unei cruci.

Apoi oameni mulţi, purtînd pe umeri un sicriu, în cîntecele preoţilor cu odăjdii, şi la fiecare închipuire i se urca un hohot din coşul pieptului, şi un nod îl înăbuşea. Nu ştia dacă plîngea pentru el, pentru tatăl sau pentru mama lui. Simţea o sfîşiere atît de adîncă în suflet, de parcă soarele şi luna ar fi dispărut de pe faţa pămîntului, şi pămîntul ar fi în stare să se prăbuşească, iar el ar fi rămas singur, căzînd din stîncă în mare, iar prăbuşirea aceasta nu ar mai avea sfîrşit.

Nu fusese la nici o înmormîntare pînă acuma, nu-i pierise nimeni din cei de aproape, şi închipuirea lui suprapunea acestei ceremonii scene din viaţa martirilor, zugrăvite în pronausurile şi pridvoarele puţinelor biserici creştine rămase la Constantinopole.

Prinţişorul plîngea şi nu se mai putea stăpîni, deşi îşi băgase capul în pernă, neturburîndu-se de Gherontie, care se aşezase într-un colţ, tot aşa de tăcut, ca o umbră desprinsă din covorul ce îmbrăca peretele. Călugărul părea atît de în afara vieţii şi a celor ce se petreceau în adîncurile frămîntate, încît viu şi real nu mai rămînea decît băiatul cu durerea, care-l înăbuşea, strîngîndu-i din cînd în cînd inima într-un cleşte. Credea că acuma va muri.

Şi copilul îşi dorea moartea cu furie. Plîngea aşteptînd inima să i se spargă şi să se sfîrşească şi cu el. Abia acuma îşi dădea seama cît de mult ţinuse la părintele lui. I se părea că-i aude vorba blîndă şi-i fu un dor aprig să-l mai vadă o dată, dacă nu pe el, măcar lăcaşul unde i se

afla trupul. Nu putea să-şi facă nici o imagine asupra acelui loc necunoscut ; atîta îşi închipuia : că trebuie să fie undeva pe o înălţime. De ce ? Nu ar fi ştiut să explice.

Cînd gheara aceea încetă să-i mai scurme pieptul, ridică faţa răvăşită şi ochii umflaţi şi roşii spre penumbra odăii, întrebînd :

— Şi acuma mă voi duce în ţară. Nu e aşa ?

În ţară însemna pentru el toţi şi tot ce-i mai rămăsese dintre ai lui.

Vocea lui Gherontie se auzi ca o şoaptă.

— Linişteşte-te întîi. Linişteşte-te. Cînd vei putea, vei merge cu mine la Înalt Prea Sfinţia Sa. El e înţelept, el cunoaşte mai bine lumea şi feţele ei. Acolo ai să afli ce e de făcut. Mai stai, mai stai acolo.

Petru nu-i înţelese rostul vorbelor ; neliniştea îl cuprinse, amestecîndu-se cu durerea. Rămase să plîngă fără suspine ; şedea aşa, cu faţa în sus, nemişcat, de frică să nu-l mai scurme cuţitul acela nesuferit în coşul pieptului ; de frica de a mai pune vreo întrebare la care să nu înţeleagă răspunsul. Lacrimi grele se rostogoleau una după alta, pe obrazul lui albit şi umflat. Era un biet orfan, pe care voinţa vizirilor, lăcomia lor şi ambiţiile atîtor pretendenţi aveau să-l transforme într-o săgeată aruncată de colo pînă colo.

Gherontie se reaşeză tăcut în colţul lui şi făcu semn lui Costa, apărut în deschizătura uşii.

Nu-i putea spune totul dintr-o dată. Ar fi fost prea mult. În poveştile orientului, copiii părăsiţi găsesc întotdeauna în drumul lor cîte un spirit bun, care-i ajută să cucerească o fată de calif, cu care să zboare pe un covor fermecat, spre împărăţia luminoasă dinspre miazăzi. Şi Gherontie se miră în sinea lui de unde pot fi scoase asemenea poveşti ! Povestitorii sînt nişte mincinoşi. Viaţa e cu totul alta. El nu putea să-i spună că în curînd va fi îmbarcat pe o galeră, ce-l va duce în depărtata insulă Rodos, cetatea care pe vremuri fusese a cavalerilor templieri, şi că acolo va sta în alt surghiun, pînă ce voia lui Dumnezeu îl va scăpa. Scăpa ? Numai dacă nu vor fi vizirii mai lacomi, sultanele mai doritoare de podoabe, beglerbegii mai avizi de putere, căci nimic nu-i mai blestemat ca omul pe faţa pămîntului.

Dar nu-i putea învenina clipa aceasta dureroasă a vieții, spunîndu-i tot ce știe și mai cu seamă tot ce bănuiește. El se călugărise, ca să pună o pavăză între sine și viața asta cu toate păcatele ei. Nu putea decît să se roage pentru copilul nefericit, care ședea într-o ciudată nemișcare pe divan.

Și Gherontie se ruga fără patimă, liniștit, cum îi era felul. Vorbele țîșneau din fundul inimii lui, ca un scut invizibil, apărător al vieții băiatului ; cînd să se roage și pentru norocul și fericirea lui, de afară se auzi strigătul ienicerilor, la rugăciunea de seară.

— Dumnezeule drept, Dumnezeule bun, *Hak Alah, Subhan Alah* *.

Petru își opri o clipă lacrimile, și pentru prima oară se întrebă dacă Dumnezeu e bun.

6

Și anii au zburat. Unu, doi, zece... Petru era din nou la Damasc cu Nicola și Costa.

— Spuneai, Costa, că tatăl meu s-a luptat pentru drepturile reginei Izabela și ale fiului ei, Ioan Sigismund.

— Da. A apărat pe fiul lui Zapolia de lăcomia împăratului nemțesc, care ar fi vrut să-i înghită țara.

— Mai ține oare minte ?

— Sînt fapte care nu se uită. Răposatul Pătrașcu Vodă a fost cinstit în tot ce a înfăptuit. Nu uita că doamna Voica se înrudește cu Ioan Sigismund, și Ioan Sigismund se cuvine să fie cinstit.

— Din familia mamei mult mai apropiați sînt Bălenii din țară, și m-au uitat. Au trecut zece ani ! Paisprezece ani de viață sub pază strașnică... Noroc că după Rodos și Cipru m-am reîntors la Damasc, unde am prieteni. Du-te la Ioan Sigismund și cere-i în numele meu să mă sprijine să-mi iau dreptul.

— Să încercăm, Măria Ta, că prea ești singur.

Dimitrie-Petru își arătă într-o închipuire de rîs ce semăna a sufocare dinții lui cei albi și-și trecu mîna prin desimea părului.

— Sînt singur de zece ani, Costa. Afară de tine, nu am avut niciodată cu adevărat pe nimeni. Și singurătatea

---

* *Hak Alah* — Dumnezeule drept. *Subhan Alah* — Dumnezeule bun. (turc.).

își are binefacerile ei ; nu mi-e frică de nimeni, Costa. De nimeni, înțelegi tu ?

. . . . . .

Într-o încăpere, în Damasc, doi oameni : unul tînăr, altul trecut de patruzeci de ani.

— Și ?

Tînărul cu părul negru părea cu fața de ceară, fapt ce contrasta ciudat cu trupul lui, ca un arc încordat, și cu adîncimea neagră-albastră a privirii.

Bărbatul puțintel de alături nu-și feri ochii. Purta veșminte europene și încălțări ce țineau la drum lung. Trase numai un fum adînc în piept, de parcă mireasma tămîii ce se împrăștia din cățuia de bronz i-ar fi limpezit gîndurile.

Palatul era mut, așa cum sînt toate, în care pătrunseseră datinile tăcerii turcești.

Slujitori în tîrligi treceau prin curtea fîntînilor : totul rămăsese așa cum fusese pe vremea Mircioaiei, care-l găzduise întîi aici, apoi plecase la Alep și își dăduse pe una dintre fete în haremul sangiacului de Magnezia ; lui nu vrusese să i-o dea.

Arcade de piatră cioplite în flori și frunze se rotunjeau în fața ochilor, și versete din Coran prindeau încadrarea ușii.

Dimitrie-Petru părea mai înalt în lungu-i veșmînt albastru, cu mustața mică, subliniindu-i buzele cu rotunjimi moi. Repetă :

— Și ?

— Așa cum vă spuneam. Înainte de a muri, mama voastră, doamna Voica, m-a chemat la ea. Știa că fac negustorie pînă în părțile acestea ale Siriei și mi-a lăsat cu limbă de moarte să viu să te caut, să te găsesc și să-ți spun.

— Ai fost singura ființă care i-ai stat alături pînă a murit ?

Drumețul nu se miră de aceste cuvinte. Răspunse simplu, netezindu-și fruntea cu degetele scurte.

— Aproape. Cîtă vreme a stat în Transilvania, eu i-am văzut de rostul averii și totul a fost cinstit. Ba a mai putut pune și ceva deoparte, spre a-ți trimite, și omul scoase o pungă vișinie, mare, cu podoabe de preț. Să ai cu ce te ajuta la nevoie. E lucrată de mîna doamnei.

Tînărul o luă, o mîngîie, dar n-o deschise.

— Au trecut atîția ani de la moartea mamei ! De ce-ai venit atît de tîrziu la mine ?

— Fiindcă abia acum ți-am putut găsi urma. O pierdusem de la Cipru, și norocul m-a făcut să întîlnesc pe unul din negustorii care au călătorit cu Măria Ta pe corabie. Altcum, totul e ținut tainic. În punga asta e o avere, și prinde bine cînd ești singur și năpăstuit.

Abia atunci Petru înțelese cît de folositoare au să-i fie podoabele de preț trimise de doamna Voica. Așa fusese ea întotdeauna. Cînd nu te așteptai, ajutorul venea din parte-i, tăcut și pe nesimțite ; gîndul ei nu-l părăsise niciodată.

— Care i-au fost ultimele cuvinte ?

Petru își întoarse fața, ca să nu-i vadă străinul ochii aburiți.

Afară o alăută cînta un *ghiuzel* *, și Petru nu avu puterea să-l audă. Se întoarse cu fața spre străinul așezat lîngă el.

Acesta începu anevoie, ca și cum cu greu și-ar găsi cuvintele în care căuta să îmbrace amintirea.

— Întîi că te binecuvîntează, cu grija să nu faci vreo faptă necugetată, căci dintre toți copiii, pentru domnia ta inima i-a fost cea mai îngrijorată. Apoi te roagă, ca o mamă, să te pleci voii Domnului, și dacă vreodată ai să ajungi pe tronul strămoșesc, să fii blînd și bun, cum a fost Pătrașcu Voievod.

— Tatăl meu...

Amărăciunea cuvintelor făcu pe noul venit să-și ascută privirea verzuie asupră-i și să spună cu glas hotărît :

— Și în această privință și-a îndreptat gîndul doamna Voica, mai cu seamă aici, cînd mi-a poruncit să nu uit nici o vorbă, ca să știi că Domnia Sa a iubit mult pe Pătrașcu Vodă și vrea ca la fel să faci și Domnia Ta. Că orice vorbe vei auzi, să știi că sînt mincinoase. Iar dacă se va întîmpla să domnești și să întîlnești vreun alt fecior de-al lui Pătrașcu Vodă, ce n-ar avea aceeași mamă, să nu-l omori și să nu-l prigonești. Așa este voia dumneaei, doamna, fără de care nu ar fi liniștită în mormînt. Că a spus așa : oamenii sînt supuși greșelilor și om a fost și tatăl Domniei tale.

---

* *Ghiuzel* — cîntec de dragoste. (turc.).

— Ai frați, ai potrivnici, spuse aspru Petru. Sultanii au dreptul să și-i omoare.

— Feciorii lui Pătrașcu cel Bun nu-s păgîni. Doamna mi-a lăsat cu limbă de moarte să te ferești de Caplea, jupîneasa boierului Giorma. Răposata doamnă o bănuiește a fi amestecată în moartea lui Vodă.

— Mama era o femeie blîndă, de ce mi-a trimis astfel de vorbă ?

Chipul negustorului se umbri.

— În viață sînt unele faptè, pe care e bine să nu le știi, ca să nu-ți întuneci inima. Altele, dimpotrivă, trebuiesc cunoscute, ca să te poți feri. Caplea a ridicat o mînăstire în sus de București, dar nu din dragoste pentru Dumnezeu, ci din ură față de oamenii neamului lui Pătrașcu Vodă. A blestemat greu, ca toți să pieriți de moarte cumplită, și apoi a pus de a tăiat limba preotului ce a făcut juruința. Atît de mult a rîvnit ea să fie doamna țării !

— Cum de a putut afla mama ?

— Cînd a fost să moară, unul dintre călugării de față nu și-a găsit pacea pînă nu i-a destăinuit. Numai că doamna atunci era după moartea lui Vodă și n-o ierta nici ceaușul de cumpănă grea, nici firea ei, ca să plătească acelei jupînese pentru îndrăzneala și răutatea sufletului ei. Și nu mi-a spus ca să o izbești, ci numai ca să te ferești de ea, ca de o năpîrcă !

Străinul înghiți în sec, înăbușit de un nod, ce i se ridica din piept la amintirea acelei destăinuiri, pe care Petru o înțelese în toată adîncimea ei.

---

7 În anul 1570, Arabia era un focar de unde porneau ocările și batjocurile față de imperiul otoman, cîrmuit de Selim al III-lea, pe care Alah se vede că-l blestemase cu darul beției, iar Cadiii și Imamii, ca să-l acopere, spuneau că are stări necunoscute muritorilor de rînd, cînd se sfătuiește cu Mahomed și cu Alah și care seamănă cu beția.

Așa se învățau aceste ticluiri prin medrese *, iar cei doi mari cadiulaskeri **, al Europei și al Asiei, jurau același lucru cu mîna pe inimă. Și se răspîndeau aceste zvonuri cu ajutorul celor cinci sute de ciauși, dintre care fă-

* Medrese — piețe (turc.).

** Cadiulasker — guvernator (turc.).

cea parte şi mulţime de creştini renegaţi, cunoscători ai mai multor limbi şi a tot felul de ticăloşii.

Poarta Sublimă, Poarta Dreptăţii, Poarta Măririi, Poarta Fericirii nu poate avea decît un cîrmuitor, de a cărui slavă trebuie să tremure Rum Ili *. Iar dreptcredincioşii să-l slăvească prin Chatube, acea rugăciune publică, pentru fericirea padişahului. Măritul beglerbeg de Damasc, unul dintre cei trei ai imperiului, păzea cu străşnicie datina.

Faptul că sultanul Selim pusese, în războiul cu Perşii, pe tătari să croiască un canal între Volga şi Don, scăpînd astfel de a treia parte din ei, fiindcă muriră pe capete de frig şi de foame, îl făcea pe muftiu să creadă că e înţelept.

Faptul că acoperise din nou geamia din Mecca, după prăbuşirea acoperişului, îl obliga pe muftiu să spună că-i credincios.

Cucerirea Ciprului, despresurarea cetăţii Nova din Bosnia, atacarea şi cucerirea Tunisului de către Sinan Paşa şi distrugerea castelului de Goleta, odată cu masacrarea întregii garnizoane şi prada imensă, care umpluse Constantinopolul de averi, i-au consacrat vitejia şi dragostea faţă de imperiu. Voia lui Alah fusese ca în bătălia maritimă cu spaniolii şi germanii, să piardă aproape întreaga flotă, poate pentru că poporul nu ţinuse posturile.

Ambasadorii raportau că-i plin de spirit. După pierderea bătăliei de la Lepanto, veneţianul înfăţişîndu-i-se în toată măreţia veşmintelor de sărbătoare, sultanul l-a întîmpinat cu vorbele :

— Înţeleg de ce te veseleşti ; dar nu uita că voi mi-aţi tuns părul, care poate creşte la loc. Asta este pentru mine pierderea vaselor mele ; pe cînd eu, cuceritorul Ciprului, v-am tăiat braţele, pe care nimeni nu le mai poate face să crească la loc.

Apoi, zîmbind, l-a concediat. Iar supuşii lui, în semn de dispreţ, porecleau pe germani calomniatori, pe veneţieni pescari, pe ruşi perverşi, pe poloni îngîmfaţi, pe valahi flaşnetari, pe bulgari tîlhari, şi pe arabi nebuni.

Numai că nebunii de arabi nici nu le-o uitau, nici nu le-o iertau. Şi dacă-i vorba de dispreţ reciproc între oameni care se închină lui Alah, atunci nu mai e nimic de

* Rum Ili — Roma.

făcut. Era ca și cum ai fi pus un obuz pe o vatră cu jăratic.

Tăria arabilor constă în spiritualitate, și Dimitrie-Petru în întreaga lui viață îi va purta pecetea. Din cînd în cînd va izbucni în el un simț pozitiv, practic, moștenit de la părinți, dar în general viața lui va fi un vis cu ochii larg deschiși, sub influența celor trei stîlpi ai viziunii arabe: lupta, poezia și religia.

Aidoma lor, înăbușit în strîmtoarea captivității sale ce dura de paisprezece ani, pînă cînd ajunsese din nou în Damasc, simțise nevoia nemărginirii și a unei liniști, pe care într-un anume fel o regăsea în această Sirie misterioasă și familiară în același timp. Se zguduiau pe undeva tăriile lumii, și nimeni nu le intuia mai bine ca acești arabi în căutare de *muruwa*, ceea ce înseamnă cinste și bărbăție.

Cinste și bărbăție vroia și Petru, deși nu era în țara lui, și nu avea cine să-l sprijine — fiind sărac și cu familia risipită în cele patru vînturi. Oare fratele lui, Pătrașcu, fire închisă, bolnăvicioasă și blîndă, ce-o fi făcînd? Despre sora lui, Maria, nu se mai întreba. Viața femeilor era simplă, cu fericirile și nefericirile ei.

El regăsise Damascul altfel de cum îl lăsase. Mulțimile erau mai pestrițe și mai zgomotoase. Negustorimea și mai felurită, formată din indieni, persani, evrei, armeni, hindustani, europeni, turci și sirieni. Numărul caravanelor ce plecau spre Egipt, Arabia centrală și Persia se înmulțiseră. Apăreau șiruri de cămile aducînd tributurile, în curmale, ale unor triburi îndepărtate. Dacă la suprafață apărea o destindere, în adîncul ei starea de fapt era aceeași de odinioară, și Osman pașa, guvernatorul Damascului, nu făcea decît să transmită poruncile primite de la Constantinopole. Aici Petru era mai liber. La Rodos și Cipru viața i se petrecuse sub veșnica supraveghere turcească, păzit cu strășnicie, ca într-o închisoare, mărginită fie de ziduri vechi de cetate, fie de întinsele valuri ale mării, dincolo de care numai piratii, sub oblăduirea semilunii, își purtau corăbiile. Ce ar fi să încerce să fugă spre Alep și apoi la Constantinopole, de unde să ajungă în Europa? Poate chiar în Valahia, unde domnește acel Alexandru, cu care împreună fusese la Rodos. Îi veneau în minte cuvintele califului Abder Ahman al III-lea, care stăpînise cincizeci de ani Spania: „Cinci-

zeci de ani s-au scurs de cînd sînt calif ; bogăție, cinste, plăceri, m-am bucurat de toate, am gustat totul pînă la fund. Regii, rivalii mei mă stimează, sînt temut de ei și mă invidiază. Cerul mi-a dăruit tot ceea ce un om poate să-și dorească. În acest lung timp de fericire aparentă, am numărat zilele în care am fost cu adevărat fericit : acest număr urcă la paisprezece. Muritori, apreciați prin acestea, slava, lumea și viața".

Petru scutură capul și bău o cupă de vin. „Sînt neliniștit și trist. Nu se mai întoarce odată Costa cu răspunsul de la Ioan Sigismund, să aflu dacă pot avea un prieten în Transilvania, care să mă ajute să-mi iau moștenirea tronului..."

Pe cînd se frămînta astfel, ușa se deschise, și înăuntru pătrunse un arab neobișnuit de înalt, cu buze și sprîncene groase. Era Zaïd Ben Omar, pe care Petru îl cunoscuse în vremea copilăriei și care, aflînd de reîntoarcerea lui, venea să-l vadă.

— *Eivallah* *, îl salută arabul.

— Albă să-ți fie viața, se bucură Petru. Vii atît de departe ca să mă vezi !

— Să te văd, să ne sfătuim.

— Stai jos și răcorește-te.

Zaïd Ben Omar se așeză.

— Vii de la oază ?

— Da. De la oaza Okaz.

Se adunaseră acolo toți din triburile Hasa, Nedjd și Hedjaz. Petru știa că aceștia erau beduinii, care niciodată nu vor cădea sub stăpînire turcească. Zîmbi. Arabul îl înțelese.

— A fost ziua cea mare a întrecerii în poezie.

Petru pricepu această nevoie a sufletului arab de frumos și de vis. Își închipuî cahirii ** mai multor triburi și beduinii albind zarea.

Poeții suiți pe o movilă, spunîndu-și versurile, iar mulțimile nemaisuflînd un cuvînt. Își reaminti de acel derviș ciudat din copilăria lui. Îl întrebă pe Zaïd, pe care-l știa un stihuitor neîntrecut în tribul lui :

— Și ce-ai cîntat în versurile tale ?

— Vitejiile tribului Hail, noblețea războinicului, tăcerea răzbunării, curajul și mai cu seamă onoarea. Alți

* Eivallah — sănătate (turc.).

** Cahir — poet arab.

cahiri au cîntat frumusețea de neasemuit a pustiurilor, alții miresmele oazelor și răcoarea izvoarelor.

— Pustia poate fi cîntată ? Ea înseamnă singurătate și moarte.

Și spunînd aceasta, Petru se gîndi iarăși la dervișul întîlnit odinioară.

— Ba nu. Pustia-i libertate și liniște ; acolo ești față în față cu Alah, cu soarele și luna ; numai acolo răsăritul zilei nu are piedici, te cuprinde din toate părțile, scufundîndu-te într-o mare de lumină roșiatică, numai acolo te cuprinde beția minunilor. Te speli în apele apusului soarelui, îți liniștești trupul și inima. Silnicia dispare în pustie, sahib, și nu ai dorințe mai presus de cele firești. Numai în pustie, Alah te învață că sărăcia nu e umilință, ci starea omului cînd vine pe pămînt, făcîndu-se punte între om și Alah.

Ascultîndu-l Petru întrezări marele adevăr al sufletului arab și nevoia lui Zaïd, a înfăptuirii spre care se îndrepta cu viața și stihurile lui. Îi intui această caracteristică, ca o deviză de luptă. Izvora totul din acea zicătoare arabă, folosită în luptă : „Paradisul este înainte, iadul e în urma ta". Oare nu-i spusese Zaïd că ceea ce dorește floarea bărbaților arabi nu sînt bunurile materiale, ci primejdia întîmpinată în bună tovărășie, dragostea, veselia și contrastele vieții, mai cu seamă cucerirea libertății ? Zaïd umbla după adîncimea cunoașterii, trăia în cultul luptei și al poeziei, spre care-l mîna imaginația lui. Zaïd făcea parte din acele triburi arabe, a căror tărie era viața lor aspră. Petru avea nevoie de turci, dar în adîncul inimii lui era alături de toți răzvrătiții și din pricina aceasta firea lui avea să devină atît de ciudată, de parcă doi oameni diferiți s-ar fi aflat în el. Știa că Zaïd și ai lui disprețuiau pe arabii ce căpătaseră slujbe la turci și-i numeau muskrehini, adică proști războinici, bărbați de nimic, lipsiți de curățenie spirituală.

Cu gîndurile astea îi spuse lui Zaïd :

— Eu nu cunosc pustia. Ziduri cenușii mi-au închis copilăria și tinerețea ca un lințoliu. Am ajuns să urăsc orice fel de îngrădire. Teamă mi-e, Zaïd, că am să scap de viața asta chinuită numai prin moarte.

— Poți scăpa și prin vis.

— Mai pot oare visa ?

— Coranul m-a învățat să visez și în viață, și după moarte, căci moartea noastră te scapă de grijile pămînteşti, aducîndu-ți toate bucuriile trupului.

— Coranul are multe taine pentru mine, șopti Petru.

— Multe-s tainele lui Alah și pentru noi, urmă Zaïd. Poate de aceea nici nu îngăduie oricui să cunoască pustia, dar dacă treci măcar o dată prin ea, știi ce este adevărata bărbăție și liniștea stăpînirii de sine. În arșița ei intri om împovărat de griji, dar după ce ai străbătut-o, parcă furtunile de nisip, dunele, vînturile, soarele și stelele te curăță de spaime, de dureri și neputințe. Numai acolo poți dobîndi muruwa. Așa, rămîi legat de pămînt și de grijile lui, ca de tot atîtea pietre ce-ți atîrnă de picioare. Pustia și oazele sînt cele două chipuri ale vieții ; amîndouă au fața binelui.

— Eu nu cunosc pustia, Zaïd Ben Omar, dar odinioară mi-a vorbit un arab despre ea.

Chipul lui Zaïd avu o expresie pe care Petru nu putu s-o definească, așa că urmă :

— Un bărbat cum n-am mai întîlnit. El îi era prieten, și ea l-a ajutat. Datorită povestirii lui, nici mie nu mi-e frică.

— Cum se numea acel arab ?

— Ibn Saiud. Alături de el nu-ți era teamă de nimeni.

— Fie-i numele binecuvîntat, șopti Zaïd.

— Știi cine era ?

— A fost căpetenia tribului meu și stăpînea muruwa. Zaïd era din tribul Hail, din Arabia liberă.

— Era derviș cînd l-am văzut eu. O mai trăi ?

— A murit. Pe el l-au cîntat cu toții la întîlnirea de la oază.

Chipul lui Petru se destinse, de parcă sufletul bătrînului arab mort i-ar fi răcorit fruntea încinsă. Și inima lui se aprinse, fără să-i poată stăpîni izbucnirile de înflăcărare. Zaïd îi mulțumea visurile, dorințele lui de bărbăție și îndrăzneala. Vraja cuvintelor lui Zaïd îl pătrundea, descătușîndu-l pentru o clipă de jalnicele lui frămîntări, legate de acest pămînt îndepărtat al Damascului și de toate ținuturile unde fusese silit să trăiască îngrădit, și prin asta să-și schingiuiască sufletul. Atît că turcii nu puseseră la socoteală întinderea mării, a cărei simplă prezență, ani de zile, îl ajutase să nu se plece, să nu se frîngă.

— Mă apasă zidurile Damascului.

— De ce nu treci dincolo de ele ?

— Asta şi vreau, Zaïd.

— Îndrăzneşte, fiu de calif, îndrăzneşte ; aici soarele te arde, şi apa nu-ţi potoleşte setea, iar femeile seraiului tău îţi par sarbede, ca smochinele veştejite. Ţie îţi trebuie alt soare şi alte feţe.

Dimitrie-Petru îl înţelese.

— Am vrut să fug odată, dar n-am izbutit.

Ochii arabului îl priviră în toată lumina lor.

— Stai pe loc de multă vreme, e timpul să pleci. Dar povesteşte mai departe. De mult n-am mai sfătuit noi doi.

— Eram la Rodos, în insulă, captiv. Aveam numai paisprezece ani. Mă aduseseră pe o galeră, de la Constantinopole. Nu erau cu mine decît Costa şi Nicola, oameni lăsaţi de tata. Tata se prăpădise, mama nu avea nici putere, nici pricepere să mă apere. Avea numai inimă, să mă iubească, dar asta nu ajută la mare lucru ; era ca lumina blîndă a stelelor ; îţi luminează drumul cînd nu-i furtună şi apoi rămîi să le duci dorul. Alte mame sînt aprige, cum a fost Chiajna. Maică-mea era pîinea lui Dumnezeu, iute ierta şi se ruga. Mai avea de apărat şi alte vieţi mai fragede decît a mea. A trecut munţii, ducîndu-mi dorul, şi a murit fără să mă vadă. Iar eu, Zaïd, mă dau de ceasul morţii, simţindu-mă ca un cîine al nimănui. Nimeni nu mi-a întins mîna în ceasul acela greu cînd eram neajutorat, şi turcii m-au băgat sub privegherea lor, căreia numai că nu-i spuneam închisoare. Din toţi prietenii tatii, din toţi boierii cu putere, nu a venit unul la Poartă să ceară îngăduinţă pentru mine, să nu mai fiu surghiunit.

— Dar aici ai poposit întîi în palatul văduvei Mircioaia.

— Aşa-i. Pe atunci m-a primit bine. Mîncase şi ea din pîinea amară a Siriei şi înţelegea cum s-o împartă cu alţi necăjiţi. Ani de zile nu avusesem viaţă, ci prigoană, pază neîntreruptă în jurul meu, de parcă aş fi fost un răufăcător. Pe urmă m-a duşmănit şi ea !

Chipul frumos al lui Petru se aprinse, şi linia sprîncenelor se făcu una singură, subţire şi neagră, adunată în cuta dintre ele.

Zaïd Ben Omar îi spuse încet :

— Ori Dumnezeul tău nu te-a învăţat să te supui voinţei lui, ori lumea voastră e mai rea decît a noastră.

— Nu. Şi cred că niciodată nu are să mă înveţe, iar lumea...

— Atunci e neîndurător. Te lasă pradă frămîntărilor și îndoielilor.

— Mă învață să-mi croiesc singur drumul, și asta-i singura mea bucurie. Pe atunci nu-mi dădeam seama. M-au dus la mînăstirea Veche, între călugări.

— Și n-ai putut sta. Bărbații nu stau locului.

— Nu, Zaïd. Peste opt luni am luat o barcă și am vrut să ajung cu ea unde m-o îndrepta Dumnezeu. Am rătăcit pe mare trei zile. M-au adus niște pescari înapoi, bolnav de sforțarea făcută și de neizbînda mea. Petru închise ochii, cu un semn de mare oboseală. Atunci credeam că sînt mai tare, că pot izbîndi de unul singur. M-am rugat apoi, pînă ce mi-au vuit tîmplele, și nu s-a întîmplat nici o minune...

— Din vremea proorocului Mohamed nu s-a întîmplat nici o minune. Ai două căi : ori vii cu mine, ori ne despărțim drumurile. Locului să nu stai.

Petru nu-i auzi îmbierea. Își strînse tîmplele în palmele împreunate. Pe unul din degete sclipea inelul, pe care, cu ani în urmă, i-l dăduse în dar domnul d'Aramon, ambasadorul Franței la Stambul. Și în înserarea ce se lăsă, apele inelului luciră ca o prevestire tainică, al cărei înțeles nimeni nu putea încă să-l prindă.

— Paradisul e înainte, și iadul în urma ta.

Cuvintele îi veniră pe buze lui Zaïd, ca atunci cînd pornea la luptă, dar ele se îndreptau spre Petru, și el le înțelese tîlcul.

— Am deschis Coranul pentru tine ; pleacă, drumurile ți se deschid.

Vorbea în el urmașul acelora care cu sute de ani în urmă cuceriseră trei sferturi din lumea cunoscută pe atunci.

— Zaïd, l-ai cunoscut pe Ibn Saiud ?

— A fost fratele mamei mele.

— De ce mi s-a destăinuit tocmai mie ?

— Adevărat. De ce ? Fruntea lui Zaïd se încreți a nedumerire. Cîți ani sînt de atunci ?

— Paisprezece ani.

— Acum paisprezece ani a murit el, aici. I-am găsit trupul lîngă mînăstirea Cadriilor.

— Lîngă acea mînăstire locuiam noi atunci.

— Și-a simțit sfîrșitul și te-a ales pe tine să-i porți povara sufletului.

— Dar eu îs creştin, Zaïd.

— Iskender Isa, Mahomed are puterea minunilor prin voinţa lui Alah. Să nu te chinuieşti între ai tăi, ca şi aici... Dervişul a presimţit şi moartea lui, şi soarta ta.

Buzele groase ale arabului se strînseră. Neînţelese sînt căile lui Alah ! Neînţelese !

. . . . . .

Pe Riga, negustor de mătase de Damasc, îl cunoştea multă lume, dar îi ziceau Pitiçul. I se spunea aşa din pricina staturii lui care privită pînă la brîu era ca a tuturor oamenilor, dar făcea un contrast ciudat cu picioarele mici şi scurte, ca ale unui copil mai răsărit.

Tatăl lui, bătrînul Colati, venise mai demult, tocmai din Moscopole, cetate bogată din părţile Macedoniei şi renumită în toată peninsula balcanică pentru şcolile şi academiile ei, de unde mulţi tineri se întorseseră cu aleasă învăţătură.

Asprului macedonean îi plăcuse Damascul şi rămăsese în oraş, unde strînsese avere, din comerţul pe care-l făcea între Europa şi Asia.

Adusese pe mare tot ce nu se afla în Damasc şi, ori era norocos, ori că plătea tribut corsarilor, nu suferise pierderi, şi toate îi merseseră în plin, încît oamenii se mirau de soarta lui cea bună. Dar e o vorbă bătrînească : norocul mare aduce deochiul — aşa că totul mersese bine pînă într-o zi.

Avusese un singur băiat, căci după obiceiul creştin nu ţinuse decît o nevastă, iar aceasta era slăbuţă şi firavă. Nu-i mai dăruise al doilea copil. Feciorul se născuse zdravăn şi semăna la trup leit cu taică-su. Scund şi voinic, cu umeri largi şi ochi vioi. Se juca în toată voia în casa aceea mare şi albă, cu odăi nenumărate şi curte cît cuprinzi cu ochii. Crescuse aşa pînă la unsprezece ani, cînd în odăile de sus, în care şedeau mai mult femeile, cînd în cele de jos, unde erau mărfurile şi freamătul negoţului.

Tatăl îl învăţa cu uşorul, dar şi cu greul vieţii, căci zicea el : „De viaţă nu trebuie să te sperii, oricum ar fi ea dată, ci numai să o birui."

Dar atunci, în dimineaţa aceea, cu treizeci de ani în urmă, se ridicase larmă în oraş, aflîndu-se că armata sultanului, trimisă să intre în inima Arabiei, ar fi pierit în pustiile fără margini, şi toţi arabii se bucurau, iar turcii beglerbegului îmbrăcaseră haine roşii, de doliu, pe trei

zile, poruncind ca nici pasul slujitorilor să nu se simtă, deşi după datina lor era atîta muţenie în palatul beglerbegului, de parcă se păşea într-un cimitir.

Vestea aceasta o aduseră ceauşii *, veniţi din acele părţi. Se aflase că cel care trebuie să poarte ştirea la înalta Poartă poposise la Damasc, îmbolnăvindu-se, şi că ar fi murit de spaima de a se înfăţişa cu asemenea veste în faţa măritului Soleiman, care nu ştiuse pînă atunci ce înseamnă înfrîngere, dar cum în toată împărăţia erau sute de curieri, mai avea cine să piară ducînd asemenea ştire.

Şi acum în inimile supuşilor sfărîmarea oştirii turceşti era dătătoare de nădejdi, poporul se bucura din toate puterile.

Numai Colaţi aflînd, îşi spuse : „Am străbătut peste trei ţări ca să ajung aici şi tot peste acelaşi stăpînitor am dat. Cînd sînt gheare lungi ce apucă, nimic nu mai scapă" — apoi îşi văzu mai departe de treburile lui.

Băiatul, cînd a simţit mişcarea neobişnuită din oraş, a dat buzna în goană pe scări, să-l întrebe pe tatăl lui ce se întîmplă. Din iuţeală, a făcut un pas greşit şi s-a prăvălit pînă jos, de unde l-au ridicat în nesimţire, cu picioarele rupte. L-au îngrijit cu doctori mari din Damasc şi i-au pus oasele la locul lor ; el s-a însănătoşit, dar picioarele n-au mai crescut. A rămas o curioasă arătare : jumătate bărbat, jumătate copil. Încolo, deştept foc, cu o pricepere în ale negustoriei cum rar se vede, cu o dulceaţă a vorbei şi o blîndeţe a purtării, încît veneau oamenii de departe la el. Avea şi meşteşugul cîntatului, dar cu o tristeţe în ochi, pe care nu avea s-o înlăture niciodată. Firea i se schimbase, de parcă gîndurile, gusturile şi felul de a-şi alege oamenii din jur s-ar fi desfăşurat după o altă măsură şi altă drămuială.

Cînd a fost vremea să se aşeze la casa lui, Colaţi l-a lăsat să-şi aleagă ce fată o vrea, numai să-l ştie fericit, dar în inima lui era îndoit.

Riga a ştiut ce are de făcut. A trimis peţitori la un om de treabă, cu copii mulţi, şi din opt fete şi-a ales-o pe cea mai mare : voinică, înaltă, sănătoasă şi liniştită. Neam de munteni, venit din părţile stăpînirilor turceşti, cu dorinţa de a trece dincolo de graniţele împărăţiei, la Perşi.

* Ceauş — curier turc.

Alegerea s-a dovedit a fi bună, căci femeia îi dădu mulți copii cu ochi codați, dîrzi și buni de muncă, dar și pricepuți în a-și însuși gusturi și purtări alese.

Fetele le măritase de timpuriu, fie în Damasc, fie în Alep ori Tir.

Se mai vorbea despre Riga că dacă făcuse atîta avere, aceasta s-ar fi datorat faptului că ar fi cumpărat sclavi creștini, pe care i-ar fi eliberat fără bani, iar aceștia, din recunoștință, i-ar fi slujit cîte trei, patru ani fiecare, iar unii n-ar mai fi plecat de loc.

Se părea că se pricepea la oameni mai bine decît oricare altul; toți cei pe care-i elibera el erau bărbați descurcăreți și deosebit de buni în mînuirea treburilor, așa că era tare greu să-l înșele careva. Poate aceasta se datora atît feluritelor limbi pe care le cunoștea, cît și calabrezului pe care-l ținea pe lîngă el.

În casa lui Riga Colati venise deseori Dimitrie-Petru — și pe vremea tatălui lui, și acuma, cînd al treilea val de surghiun îl aduse din nou în locul de unde plecase Pătrașcu Vodă spre mărire, dar și spre moarte. Riga se îngrijea de bruma de avere ce-i mai rămăsese lui Petru, fructificîndu-i-o în negoț.

Piticul ținea mult la Petru.

Nu-l pizmuia că e frumos ; îi era drag să-l aibă înaintea ochilor, așa cum îi plăcea cameliile roșii, de care îi era plină grădina.

Cînd venea Petru, încăperea se umplea de tinerețea, de vorbele lui de duh, meșteșugit întoarse, de stihurile arabe și italiene, din care știa o mulțime pe de rost.

Cu el și lîngă el, Riga își simțea mintea înfierbîntată și mulțumită ; îi îmbogățea imaginația cu viziuni din Caramania, din Rodos, din Cipru, pe unde el nu fusese niciodată.

Numai bătrînul Colati spunea :

— E ca un cîntec frumos, care nu-ți aduce de mîncare. Taică-su era ca o brazdă de pămînt, fie-i țărîna ușoară.

— Dar vezi dumneata, tată, că fără cîntec viața ar fi tare grea.

Și bătrînul tăcea, căci știa ce tristețe zace în inima feciorului, care ajunsese și el acuma să treacă peste patruzeci de ani. Dar despre aceasta, ei doi nu aveau să pomenească niciodată. Erau ca două capete de lanț, care i-ar fi legat pe amîndoi, purtîndu-i greutatea în aceeași măsură și fă-

cîndu-se că nu știu unul de altul, așa cum se prefăceau că nu știu de porecla Piticul, care-i ardea pe amîndoi deopotrivă în bărbăția lor, dar pe care o îmbrăcaseră ca pe o cămașă cetluită pînă la moarte.

Statura diformă a lui Riga se pierdea în halatul de Damasc auriu, deasupra gulerului căruia barba lui tunsă în semicerc îi încadra fața, dîndu-i o expresie de asprime.

— Vrei să-l ajuți ? îl întrebă tatăl.

— Dumnezeu mi-a dat cu mult mai mult decît îmi trebuie mie și copiilor mei.

— Ai înzecit averea, Riga. Cu ceea ce îți prisosește poți face ce vrei tu. Dar prietenii lui sînt arabii, care nu au astîmpăr, și noi, care sîntem risipiți ca frunzele... Eu cred că e mai bine să plece.

— Fiindcă-i prieten cu Zaïd ? Cu noi ?

— Zara a început să-l aștepte și să-l petreacă cu ochii.

— Zara are cincisprezece ani.

— La cincisprezece ani, Zota s-a măritat cu tine. Și apoi Petru nu-i ginere pentru noi. Lui îi trebuie altă viață. Dacă i-ar fi fost gîndul la negustorie, te-ar fi rugat să-l ajuți. Dar gîndul lui...

— E tot la ducă. Știu. Rătăcește departe, așa cum rătăcește Zaïd, stihuitorul, în largurile pustiei. Vrea să ajungă dincolo de Bosfor.

— Țintește sus, fiule. Cărțile lui, între care și-a petrecut atîta vreme, obîrșia lui și mai cu seamă firea, n-au să-l ție locului. Nici o femeie din lume, de-ar fi frumoasă ca soarele, nu-l va stăpîni vreodată, nici o negustorie cît de mănoasă nu-l va atrage.

Fruntea lui Riga se înnoură.

— Crezi că Zara îl iubește ?

— În zilele cînd vine Petru, își pune podoabe, obrajii îi sînt roșii, zîmbește singură și pe urmă cade în visare, încît nu mai aude cînd o strigi. Dacă-l mai vede mult, o să fie greu să-i mai placă alt tînăr.

— Nici nu avem altul ca el în Damasc.

— Cu atît mai mult. Dar parcă au venit petitori din Bagdad.

— N-o dau așa departe.

— Departe și nu prea departe.

— Peste hotare.

— Tocmai. Copiii ei să trăiască altă viață.

— Oamenii îs la fel, pămîntul e la fel peste tot.

— La tine e voia, tu eşti tatăl ei, dar nu uita ce ţi-am spus. Apoi, ca şi cum şi-ar fi mutat gîndul în altă parte, privi în grădină. De ce oare camelia atît de frumoasă nu are parfum ?

Drept orice răspuns, Riga îşi încruntă sprîncenele peste ochii lui trişti.

Atunci intră pe uşă emirul Obaid, inspectorul geamiilor. Riga zîmbi straniu, ca şi cum ivirea turcului ar fi fost un semn al soartei. Emirii * se rugau pentru sufletele rătăcite, şi spiţa lor se trăgea tocmai din sultana Fatimé. Pentru sufletele creştinilor oare se puteau ruga ?

Despre emiri se spunea că pînă la patruzeci de ani sînt înţelepţi şi serioşi, apoi cad într-un fel de nebunie, pe care mulţimea o crede a fi o fericită stare de comunicare directă cu Profetul. De ani de zile, emirul îşi făcea cumpărăturile numai de la Colati, şi aceştia îi ştiau atît părţile bune, cît şi năravurile. Nu se mirară cînd îi salută cu formula folosită numai între turci.

— *Salamun Aleikum.* **

Ştiau că se bucurau în ochii turcului de multă preţuire, chiar dacă ei se închinau lui Haziret Isa, cum numea el pe Isus, dar emirul nu uita că aceşti negustori se trăgeau din neamul lui Iskender Rumi Ibnfelikes, adică a lui Alexandru Macedoneanul, pe care după curajul şi cuceririle lui bun bucuros ar fi fost să-l ia drept turc creştinizat, căci altcum nu-şi putea explica nici virtuţile, nici izbînzile lui. Oare în afară de dreptcredincioşi există vreun neam demn de luat în seamă ?

Aşa că Riga îi răspunse :

— *Saffa gelding uss.*

Era un „bine ai venit", spus din toată inima.

— Ce vînt prielnic vă aduce pe la noi ?

— Am fost să-mi cercetez tatăl, la Kudsirierif ***, şi să mă închin la piatra sfîntă de la Moschee.

— Frumoasă faptă ai făcut, spuse bătrînul Colati, căci din datina musulmană un singur lucru îi plăcea şi lui : obiceiul prin care feciorii erau obligaţi să-şi vadă părinţii la orice depărtare s-ar fi aflat ei, şi această datorie era la fel de sfîntă ca aceea de a merge la Mecca sau Medina. Cu mîna şi cu capul, făcu semn turcului să ia loc.

---

* Emiri — descendenţi din Fatima, fiica lui Mahomed (turc.).
** Salamun Aleikum — Pacea cu tine. (turc.).
*** Kudsirierif — Ierusalim. (turc.).

— N-aș vrea să stau. Am venit ca Riga să mă însoțească la piața de sclavi. Vreau să trimit bătrînului meu tată doi oameni de nădejde, și ochiul lui Riga știe să aleagă mai bine printre cei aduși azi spre vînzare.

Un mușchi tresări pe obrazul lui Riga. Erau treburi pe care nu-i plăcea să le facă și apoi îl aștepta și pe Dimitrie-Petru, dar nici cu turcul nu se putea supăra. Întrebă numai :

— Au sosit sclavi noi ?

— Da. Au și făcut de trei ori înconjurul cetății, ca să vadă lumea că rănile lor nu sînt de nevindecat. Aș vrea ca înaintea rugăciunii de prînz, alegerea să fie făcută. Ochiali i-a trimis.

La numele lui Ochiali, ochii tatălui și ai fiului se întîlniră.

Cine nu știa pe corsarul căruia i se spunea de către turci Uluj-Ali, calabrezul din Castilia, răpit de turci pe cînd învăța pentru a deveni preot catolic și care, robit și trecînd la religia musulmană, se făcuse cunoscut ca marinar și strateg nemaiîntîlnit ? Luase parte la asaltul Maltei, cînd dacă nu ar fi fost înțelepciunea și curajul marelui maistru Jan de la Valette și ajutorul spaniolilor, cavalerii de la Malta și-ar fi pierdut pe lîngă bunul nume și insula în care-și aflaseră adăpostul.

Acest pirat, Uluj-Ali, netemîndu-se nici de moarte, nici de viață, fusese numit de curînd Beglerbeg de Algeria, urmîndu-și astfel nestingherit vechea lui îndeletnicire.

Viața lui ascundea o taină ; se răzbuna pe creștini cu o ferocitate cumplită, lăsîndu-le viața spre a-i vinde robi numai pe cei mai voinici și mai frumoși. Restul, îi trecea prin sabie. Așa făcuse cînd capturase galerele cavalerilor de la Malta. La fel se purtase după ce cucerise Cipru, unde se adunaseră mai toți corsarii creștini, sub ochiul îngăduitor al Veneției, căreia îi aparținea insula. Cu cine și ce socoteli avea el de încheiat ?

Se bucuraseră și locuitorii Siriei de această cucerire, deoarece piratii creștini aciuiți acolo făceau prăpăd pe toată coasta siriană.

Oare datorită lui Ochiali corăbiile cu marfă ale lui Colati ajungeau întotdeauna neatinse la destinație ? Cine putea să știe ce zăcea în adîncul inimii piratului calabrez, devenit, datorită curajului său nebunesc, beglerbeg,

dreptcredincios şi cel mai iscusit generalisim al mărilor. Era oare un fir comun al soartei, care-i făcea pe unii să prospere liniştit, pe alţii să se înalţe în cinste şi averi, într-un fel sălbatic şi necruţător? Ori poate calabrezul cu nasul sumeţit, de care nu se despărţea Riga, avea puterea de a ţine vreo legătură cu renegatul lui concetăţean?

Ochiul rotund al turcului părea o oglindă, în care prindea şi mişcările aerului din jur. Venise la ei, pentru că bănuia că l-ar cunoaşte pe Ochiali, şi în felul acesta li s-ar da cea mai bună marfă, la un preţ mai scăzut — sau numai ca să-i vadă? Ori pentru că Riga răscumpărînd sclavi creştini ştia că le va hărăzi o soartă mai bună în casa tatălui său? Cine putea şti?

În ceasurile cînd duhul îi era mai slăbit, venea la ei şi le povestea părţi întregi din Coran — cum a fost la începutul începuturilor, cînd toată existenţa era adunată în pomul sfînt, în ramurile căruia trăia păunul neasemuit, în a cărui inimă se afla adăpostit spiritul lui Mahomed, din care, luînd o părticică, s-a creat primul om, pe nume Odem, iar acesta, după ce a mîncat din grîul oprît, a uitat tot şi s-a născut pe lume. Apoi le spunea altceva şi pierdea şirul gîndurilor, pentru a termina în proverbe ca *„Takir Tedburi bazar."* *

Ce vroia el să înţeleagă cu asemenea proverbe, ca „Omul propune, şi Dumnezeu dispune" nu ştiau, dar la răstimpuri emirul se retrăgea o vreme la vreo mînăstire şi apoi iar revenea, cu ochii mai rotunzi şi mai roşii.

Riga se încinse la cap şi plecă, cu mersul lui ciudat de codobatură, cu care oamenii Damascului se obişnuiseră. Merseră o bucată bună, pînă ajunseră la locul unde, goi pînă la brîu, aruncătorii de suliţi zvîrleau suliţi de fier de dimineaţă pînă seara, de sute pînă la mii de ori, pentru a intra în acel corp expediţionar neîntrecut care făcea, alături de ieniceri, tăria armatelor otomane.

Oştenii nici nu priviră spre ei. Aveau un singur gînd şi o singură ţintă: să înveţe să arunce cît mai iute, cît mai precis, cît mai departe. Şi le ajungea. Cu un al doilea gînd alături, ar fi fost cam greu de trăit.

Dincolo de acest maidan, mai era un rînd de case, unde locuiau anume femei, ale căror turbane erau bă-

* Takir Tedburi bazar — omul propune, şi Dumnezeu dispune. (turc.).

tute în cui la intrarea uliței, ca să știe bărbații, și soldații mai cu seamă, că ei pot intra acolo, dar nici o cadînă de treabă nu are voie să treacă pe acest drum.

Ocoliră această uliță și intrară într-o piață străjuită de dughene și șoproane. Acolo erau la vedere robii. După prețuire cei mai scumpi erau circazienii, la o mie de galbeni omul. Chipul și statura lor erau o încîntare pentru privirile cunoscătorilor. Urmau apoi robii poloni, cu trupuri armonioase și păr atît de deschis, încît cumpărătorii îl pipăiau să vadă dacă-i adevărat. Erau vînduți cu cîte șase sute de galbeni unul. În colțul drept al pieții, apăreau, ca sculptați în fildeș negru, abisinienii, foarte căutați pentru puterea herculeană și pentru inteligența lor ; și totuși se prețuiau numai cu cinci sute lei robul. Rușii, bălani, înalți și groși, buni pentru treburile grele și mai cu seamă folosiți pentru trasul la lopețile galerelor, rezistînd mai bine decît toți ceilalți la hrana de pesmeți uscași și apă stropită cu oțet și untdelemn, erau cumpărați la patru sute de galbeni bucata. Germanii, părosi, cu mușchii ca funiile pe brațele groase, și englezii, subțirateci, erau cei mai ieftini, buni mai cu seamă pentru a fi duși mai în adîncul țării, de unde niciodată nu-și mai aflau scăpare.

În piață, era gălăgie nemaipomenită. Un turc cumpărase un grup mare de sclavi, de la niște tătari, pe un preț ca pentru robii ruși, și acum se văicărea, smulgîndu-și barba. Dăduse mai toți banii, luînd acești bărbați tunși și plini de semne de lovituri de bici, pe care, întrebîndu-i ce neam sînt, i-au răspuns că sînt ruși, ca să afle, odată tătarii plecați, că erau turci, pe care mîrzacii îi prinseseră, îi tunseseră, îi biciuiseră, poruncindu-le, sub pedeapsa cu moartea, să jure pe Profet și pe Alah să spună că sînt ghiauri și că pînă va răsări de trei ori luna nu vor vorbi, după ce vor fi cumpărați. El i-a încărcat într-un vas, să-i ducă peste mare, unde era prețul mai bun, cînd i-au prins oamenii lui Uluj-Ali și, aflînd că robii sînt musulmani, le-a dat drumul după lege, dar pe el l-au bătut crunt și l-au sărăcit.

Sirienii rîdeau în barbă de păcăleala turcului.

Atunci Riga îl văzu pe Dimitrie-Petru într-un colț, privind cu o expresie chinuită la robii creștini. Avea privirea unui animal hăituit. Macedoneanul citi în ea suferință mută, revoltă și ceva mai mult, nedefinit, ca o sfi-

dare aruncată soartei. Mîinile acelea încleştate strîns una de alta se albiseră ; mîini pecetluite, ca şi buzele.

Îi dădu binețe turcește, şi Petru îi răspunse cu buzele, cu ochii. Mîinile însă şi le ținea încleştate, de parcă ar fi fost bătute în cuie.

Emirul Obaid, al cărui turban verde făcea cărare largă în jur, spuse cu glas tărăgănat :

— Alah face feluriți robi ; unii cu lanț de gît, alții cu lanț de mîini. *„Iurim misret senundor“* *

Şi piticul înțelese că nebunia emirului vine din aceea că ochiul lui rar putea fi păcălit. Se duse cu el şi-i cumpără doi sclavi abisinieni şi-i mai dărui o roabă circaziană. La sînul ei supsese ultimul fiu al mîrzei tătăreşti şi nu avea încă optsprezece ani.

Emirul ştia că tătarii îşi îndreaptă gîndurile spre circazieni, cum privesc ciobanii la munte, şi se bucură de acest dar al ghiaurului.

Se mai bucură şi de faptul că scosese pe cei doi abisinieni mai ieftin cu două sute de galbeni. Negustorul care-i vînduse se vede că-l cunoştea pe Colati ; robii nu aveau răni, şi femeia era îmbietoare. Privi cu mulțumire spre pitic, apoi oftă în barbă, apucat iar de una din toanele lui neînțelese.

— *„Virmenge Moabud, ne eile sun Mahmud ?“* **

Riga nu ştiu ce să înțeleagă ; ce poate face omul... Era vorba oare de emir, de Petru, sau de el însuşi ? Că l-ar fi vrut pe acesta ginere, nu încape îndoială, era de neam ales, avea creştere îngrijită şi minte ascuțită, şi obrazul chipeş. Că-l plăcea Zara, asta o simțise el. Tînărul vroia bani şi avea de unde să-i dea, dar dragoste pentru fata lui şi gîndul de aşezare nu-i putea trezi în suflet, deşi altul ca el fata nu avea nici să mai găsească, nici să mai îndrăgească.

— Lumea, trecînd pe lîngă ei, şoptea despre emir *„Veliullah“* — adică binecuvîntat este de Alah, dar emirul Obaid părea cufundat în gîndurile lui. Se apropia ora celei de a doua rugăciuni din cele cinci ce se desfăşurau în lungul zilei şi el se grăbea spre geamie.

Piticul înțelese şi-i spuse încet :

---

* Iurim misret senundor — Mergi, victoria e a ta de la Dumnezeu (turc.).

** VIRMENGE MOABUD. ne eile SUN MAHMUD — Dacă creatorul este contra, ce poate face creatura ? (turc.).

— Eu rămîn, *Saadet-emir*.

— Rămîi, *Isev* Riga!

Şi spunîndu-i *Isev*, îşi arăta toată preţuirea lui pentru un creştin.

Riga se întoarse şi-l găsi pe Petru în locul în care-l lăsase.

— Nu m-am apropiat, fiindcă erai cu emirul.

— Am înţeles.

— N-am vrut să te văd cumpărînd sclavi creştini.

— Am luat doi abisinieni şi o femeie, pentru care va fi mai bine acolo decît în altă parte. Apoi, dîndu-şi capul pe spate, pînă îl durură vinele gîtului, îi spuse: Ce-ai fi vrut să fac, Dimitrie-Petru?

— Să răscumperi robii creştini pentru tine, ca de obicei, şi să le dai drumul apoi.

— Mai încet. Nu e nici looul, nici ceasul să fii auzit vorbind astfel.

— Ştiu.

— Atunci? Poţi pierde totul cu o singură vorbă. Apoi abia mişcînd buzele: S-a întors Costa.

— De ce n-a venit drept la mine?

— S-a oprit în drum, să chibzuim.

— Răspunsul?

— Ioan Sigismund vrea să te sprijine să-ţi iei tronul.

Erau acum pe un loc liber, între tîrgul de sclavi şi aruncătorii de suliţi. Obrajii lui Petru se făcuseră ca veşmintele de doliu ale turcilor.

— Ţi s-a urcat sîngele prea iute la cap şi nu-i bine, spuse iar piticul. Să stăm puţin. Te-ai gîndit cît drum e de aici pînă acolo?

— Calea e scurtă, cînd îţi ajungi ţinta.

— Afară de ţinta asta, alta nu mai vezi în viaţă?

— Nu.

— Liniştea, siguranţa zilei de mîine.

— Nu o să am linişte, decît cînd îmi voi dobîndi ce mi se cuvine.

— Dar siguranţa vieţii?

— Aici sînt mai nesigur decît oriunde.

— Zilele omului sînt în mîinile Domnului.

— Şi totuşi e bine dacă ţi le pui singur la adăpost. În ţara mea...

— Vei fi la adăpost?

— Nu ştiu, dar trebuie să ajung la ai mei.

— Crezi că-ți vei afla mulțumirea ? E tot raia.

— Voi încerca s-o aflu.

— Și cum vei ajunge acolo ? Aici ești pus sub supravegherea pașei.

— Aștept un prilej, și cu ajutorul domniei tale, dacă îmi ești prieten...

— Dacă altfel nu e nimic de făcut... Cît despre bani, să fii fără grijă. Mi-au sosit plățile pentru mărfurile trimise în Egipt. Îți vor ajunge pînă îți vei face un rost.

Petru se opri în loc ; întotdeauna omul acesta tăcut și îndatoritor îl ajutase peste măsură. De unde putea fi într-un trup atît de schilodit o inimă așa de mare ? Deodată simți că de se va despărți de el, se va îndepărta de ceva bun și cald, ce poate nu avea să mai întîlnească vreodată, căci omul acesta îi da tot, fără a cere nimic pentru el, nici măcar o poliță pentru ceea ce de drept i se cuvenea.

. . . . . .

În grădina lui Dimitrie-Petru au înflorit și rodiile, și rododendronii. Sînt și roze de Șiraz, în brazde lungi.

Petru nu vede nimic, decît pe Costa.

— De ce nu ai venit întîi la mine ?

Obrazul tăbăcit avu o expresie pe care tînărul nu o putu desluși.

— Drumurile lungi trec și la dus, și la întors prin casa lui Riga. Luminăția ta a uitat ?

Petru se gîndi că banii de călătorie și scrisorile cele tainice, și drumul peste marea cea nesfîrșită, dar fără primejdii, de acolo s-au tras. Avea dreptate Costa. Dar...

— Costa, cum te-a primit Ioan Sigismund, venind din partea mea ?

— Bine. Pe răposatul voievod nu l-au uitat, și apoi era și Mocioni.

— Cine-i acest Mocioni ?

— De neam, din Moscopole. Cuprins om, Măria Ta.

— Ți-a netezit calea ?

— Cu arginți ori cu galbeni.

— Ai tăi sînt risipiți peste tot pămîntul, Costa. Aici Riga, dincolo necunoscutul.

— Sînt. Că așa-i viața și firea lor ; nu-i iartă să stea cu fruntea plecată, sau să nu aibă o putere a lor.

— Și care-i puterea lor, Costa ?

— Mintea iscusită, ori banii, ori ceva care-i îndeamnă să nu stea locului, şi uneori poate dorinţa de a face binele. Atunci pun mîna pe sabie.

— Ioan Sigismund îmi vrea binele sau îmi cere ceva în schimb ?

— Vrea să te ajute, Măria Ta. Mocioni îi va fi recunoscător ; are cuvînt greu şi pungi şi mai grele.

— Cum o să părăsim Damascul ?

— Ca negustori, printre oamenii lui efendi Colati. Plecăm la Alep, la ginerele lui.

— Şi apoi ?

— Pe mare, cum m-am întors eu.

— Piraţii ?

— Viaţa noastră e în mîinile Domnului. Măria Ta vrei să pleci şi vei pleca. Cine vrea mult, vrea şi Domnul Dumnezeu cu el.

— De ce ai rămas tu cu mine în tot surghiunul meu, Costa ? Sînt sărac şi totul e nesigur în faţa mea.

— Mi-am dat cuvîntul, Măria Ta, şi noi ne ţinem cuvîntul. Apoi...

— Apoi, ce ?

— Vreau să văd triumfînd dreptatea Măriei Tale. Va fi greu.

— Atunci ?

— Tocmai pentru că e greu. Viaţa uşoară nu e viaţă, e somn.

— Culcă-te, Costa, eşti obosit.

— Mai obosit e Măria Ta de aşteptare. O să ne odihnim amîndoi.

Plecă, lăsîndu-l singur. Mintea, sîngele lui Petru parcă erau zănatice. În fine, venea marea evadare. Rodos, Caramania, Cipru, tot atîtea răni făcute mîndriei lui. Oare turcii nu-şi închipuie că şi ghiaurii ar avea mîndria lor, că acea resemnare în faţa sorţii nu era scrisă pe toate frunţile ? Nici mîrzele tătarilor nu-i învăţaseră nimic despre sufletele celor de dincolo de Bosfor ? Nici duşmana lui neîmpăcată, acea Chiajnă, fiică a lui Petru Rareş, nu-i făcuse să înţeleagă cu cîtă ambiţie, cu cîtă voinţă şi cu cît curaj, dar mai cu seamă cu cîtă cruzime se poate urmări un tron ? Oare cum o fi acea Chiajnă ?

Şi-o închipui înaltă, voinică, cu toate podoabele regale pe ea, cu ochi de cobră, reci. Arătarea i se păru că

ar cuprinde tot peretele din față, ca o nălucă nemișcată, ce se lățea tot mai mult, luîndu-i lumina și cerul.

— N-ai să mă birui, Chiajno, vorbi el, singur, dar închipuirea aprinsă îi aminti de capetele de boieri ai țării lui, care se rostogoleau însîngerate la picioarele ei, fără să o pateze. Capete cu bărbi albe, cărunte sau negre se rostogoleau la poalele rochiei roșii, pe care sîngele nu o stropea.

Era o femeie de peste cincizeci de ani, așa știa el, dar fața ei nu avea vîrstă ; era albă, netedă, plină, și numai ochii dispreţuitori păreau vii pe obraz. Apoi îi crescură pe laturi feciori și fete fără chip, dar toți la un loc erau progenitura ei și împreună cuprindeau zidul, iar el era singur, ca cei mai singuri de pe lume. În fața lui, totul era turbure și nesigur.

Ochiali și Dargut stăpîneau mările ; și Selim, beţivul, lumile în care trăia el. Dincolo de coșmarul acesta puteau fi altă lumină și altă lume, pentru care avea să lupte, să o afle, chiar de și-ar pierde viața.

Cel puțin să și-o piardă bărbățește, zbătîndu-se pentru ceva, decît să piară chinuit și necunoscut în acest oraș, care-i amintea de maica sa, cea cu ochi albaștri, cea veșnic supusă și atît de nefericită.

Se zvîrcoli pe divanul pe care se întinsese, deschise ochii, și chipul încordat i se destinse încetul cu încetul. „Unde încetează visul și unde începe gîndul, viața ?“ se întrebă.

Afară, muezinul își plîngea rugăciunea :

Dumnezeul meu !
Aici este ținutul tău sfînt.
Cine intră în templul tău găsește salvarea,
O, Dumnezeul meu !
Păzește de foc carnea și trupul meu,
Scapă-mă de focurile veșniciei,
Și salvează-mă de mînia ta,
În ziua învierii supușilor tăi.

. . . . . .

Cînd se trezi a doua zi, află că de șapte zile în șir Constantinopolul ardea, și mii de oameni rămăseseră pe drumuri, iar slăvitul Selim, beat ca întotdeauna, pusese să se construiască un palat nou de băi pe malul Bosfo-

rului. Dar mulțimea cea mereu cîrtitoare zicea că asta-i pedeapsă, pentru că însuși sultanul a călcat legea Profetului, care oprește pe dreptcredincioși să se atingă de vin.

Numai Riga socoti o astfel de întîmplare binevenită, căci în focul zăpăcelii iscată de veste, Petru se putea strecura, pentru a putea evada din Damasc spre maghiar Kirali.

Se împlineau paisprezece ani, clipă cu clipă, de cînd Dimitrie-Petru era în surghiun.

Și Riga îl povățui să-și ia numele de Dimitrie Firari — adică Rătăcitorul — pînă va ajunge dincolo de stăpînirea sultanului. Nu avea de unde ști că Firari își va purta ani lungi această cruce a vieții lui.

Constantinopolul ardea de șapte zile, iar beglerbegul de Damasc nu-și vedea capul de grija corăbiilor cu hrană și materiale ce trebuia să trimeată.

Aceasta hotărî ziua plecării.

Costa și Petru se duseră la Riga, după ce, cu cîtva timp înainte, trimiseră acolo tot ce aveau să ia cu ei. Casa și micul lui harem avea să le vîndă Colati.

În urma lor, palatul rămînea liniștit, cu fîntîna susurînd în curtea interioară, cu boschetul de palmieri, curățat de uscăciuni ; pe marele cerdac interior, atîrnau covoare, ca în zilele de sărbătoare. Arabescurile pereților păreau lustruite proaspăt, și florile lor parcă ar fi avut o viață a lor, proprie. Scara de lemn sculptat era așternută cu preș lung, verde. Divanul din odaia prințului se părea că-l așteaptă să vină cît mai curînd, iar perne răspîndite pretutindeni îi mai purtau urmele trupului.

Cei trei slujitori au fost trimiși să-și vadă părinții, și cum sfînta datină se respecta în imperiul otoman cu sfințenie, nimeni nu s-a mirat de această plecare a lor.

Prințul și Costa au lăsat vorbă paznicului că vor petrece Paștele între creștinii de la Ierusalim, cu care ar înjgheba o brumă de negoț, pentru care au trimis cîteva baloturi în cursul zilelor dinaintea săptămînii mari.

Ochii muți ai candelelor reflectau, filtrată, lumina împietrită a dimineții, cînd Petru și Costa au bătut la ușa negustorului. Cu haine schimbate, pierduți în mulțimea caravangiilor, au luat-o pe căi ocolite, spre a ieși din Damasc. Au pătruns în mahalaua străinilor din marginea orașului. În drumul lor, puzderie de cerșetori : orbi duși

de copii, schilozi, tînguindu-se și tîrîndu-se pe tălpici, infirmi purtați în cărucioare, copii goi și murdari, cu burți rotunde, țîșnind înainte, cu muște roi pe ochi, pe nas, la colțurile gurii.

Aici se adunaseră pribegii, dezmoșteniții tuturor neamurilor ; nu făceau nimic, nu sperau nimic. Trăiau în duhoarea gunoaielor aruncate pe străzi și maidane, în revărsarea muștelor verzi și negre, rotindu-se ca o pînză între ei și lumina soarelui.

Copii cu ochii umflați și roșii, ce nu se spălau ani întregi, după obiceiul egiptean, foiau pe străzi, umplîndu-le de larmă. Ce-i mînase pe acești nenorociți — din Egipt, din Liban, din Persia — aici, nu se putea ști.

Ieșiră din acest loc cumplit și dădură, mult mai în afară, în mahalaua mai curată, de unde porneau cărătorii de apă, cu burdufele de piele purtate pe spinare. Turbane zdrențuite și ochi înfundați în adîncul orbitelor. „Asta-i viață ?“ — se îngrozi Petru în sinea lui, și deodată mînăstirile din Rodos și Cipru îi părură mai puțin fioroase.

Oare acolo, spre țărmurile unde merge el, va fi la fel ?

Pentru o clipă îi fu frică de viitorul necunoscut, care-l pîndea dincolo de muștele, de mizeria ori de nesiguranța ținutului pe care-l părăsea.

Îi veni în minte macedoneanul, cu ochii aceia triști, uneori cu sclipiri viclene, și se gîndi că toată mulțimea cărților de dogmă, pe care le învățase el, fac mai puțin decît înțelegerea vieții pe care o avea Riga, și că viața trebuie stăpînită din toate puterile, ca un cal nărăvaș, dacă nu vrei să te dea peste cap.

S-o stăpînească ! Dar cum ? Oare, înțelegînd pe unii, dăruind pe alții, ajutînd cînd și cui trebuie ? Dar fericirea ? Fericirea, în afară de aceste mlasme, de această mizerie, de suferința lui, există cu adevărat, oare ? Ieșind din Siria, va mai afla un suflet ca al lui Riga ? Nu-și dădu seama dacă piticul fusese cu adevărat bun sau avusese cu el anumite planuri, tocmai fiindcă-l prețuia. Îi dăduse cincisprezece pungi cu galbeni, care atîrnau greu, mult mai greu, mult mai mult decît i s-ar fi cuvenit pentru partea mică de bani ce i-o lăsase spre păstrare.

Străbătea drumul spre Alep, la ginerele lui Riga, acel tînăr numit Zottu și despre a cărui mamă se vorbea că ar fi din Calabria, ținutul de unde pornise Ochiali.

Zottu avea două corăbii ce făceau negoț pe seama lui. Luase de nevastă pe cea mai gingașă dintre fetele lui Riga ; părea lucrată în fildeș transparent, cu sprîncenele ca un semn de mirare, veșnic tras spre tîmple, cu picioare așa de mici, încît pașii ei întipăriți pe pămînt păreau urme de copil.

Zottu era stînca de care te poți rezema cînd se ridică furtuna. Înalt și voinic, cu frunte încăpățînată, atît de înaltă, sub belșugul zbîrlit al părului.

Avea vorba repezită și ochi lucioși, dar pe ce punea privirea, întindea și mîna să cuprindă, și vai de cel ce-i ședea în cale.

— E viclean ca șarpele și iute ca pantera — spuneau oamenii despre el.

Fata lui Riga era a doua nevastă. Prima îi murise fără să-i facă copii. Avea doi gemeni acuma, de care era foarte mîndru, și botezase pe unul Petru, și pe altul Dimitrie, așa cum vrusese socrul lui.

Cu ajutorul lui Zottu, Petru avea să încerce mările, însoțit de Costa și Nicola, spre a ajunge cîndva în Transilvania, ale cărei păduri îl chemau, părîndu-i-se, ca lui Anteu, a fi pămîntul pe care atingîndu-l va dobîndi puterea de a-și împlini scopul vieții lui.

---

8 Corabia înainta cu pînzele umflate și cu o flamură albastră, fluturînd la catargul cel mare. Culoarea steagului se contopea cu aceea a cerului și a mării, ca și cum o părticică din ele, densă și aproape imaterială, zburînd prin aer, ar fi prins contururi reale, apoi s-ar fi aninat singură, îmbrățișînd lemnul viguros al catargului, de care nu i-ar mai fi venit să se despartă ; drumul străbătut și rătăcirea prin spațiu obsedînd-o, și-ar fi aflat în sfîrșit un reazem.

Spre această înălțime își îndrepta Petru ochii, cu o expresie de atîta eliberare, încît aproape că nu mai putea fi recunoscut. Slăbise mult, și obrazul lui avea colțurări subliniate de cearcănele adînci de sub ochi. Părea mai înalt, iar mîinile, prinse de o frînghie a corăbiei, erau subțiate, înguste și nervoase. Păreau două aripi de pasăre gata să-și ia zborul.

Valurile mării, scînteietoare și liniștite, reflectînd în ele strălucirea soarelui, îmbiau spre alte orizonturi, des-

chizînd calea spre o lume de închipuiri, de care sufletul Pribeagului se prindea, aidoma steagului fluturător.

Nici furtunile întîmpinate nu izbutiseră să-l înspăimînte. Furia apelor crescute în coame verzi și șuierătoare, dezlănțuire animalică a adîncurilor înfometate și crude, ce se grăbeau să înghită corabia, îi întărise trupul moleșit de viața dusă pînă atunci. Se luptase alături cu marinarii, ajutîndu-le să înfrîngă marea, și pentru prima oară în viața lui se simțea folositor și puternic. Se regăsise pe el însuși în adîncurile sufletului și aflase bucuria unei înfruntări, în care se putuse mișca liber și învingător.

Avură norocul să întîlnească pe mare galarele roșii ale templierilor, în fruntea cărora plutea nava neagră a comandantului. Cerură învoirea de a merge în urma lor, și astfel drumul le fu mai sigur.

Petru își spuse că poate norocul i-a dat un semn al bunăvoinței lui. Cavalerii Sfîntului Ioan erau marinari încercați, și vîntul aducea cîte o frîntură din cîntecele lor pînă la corabia lui Petru. Proslăveau pe Jan de la Valette, eroul ce apărase cetatea asediată de turci și rezistase pînă cînd sosise ajutorul spaniol. Se mai auzeau frînturi de imnuri religioase, și Petru și-ar fi unit glasul cu ale lor, bucuros de a fi în fine liber pe mare.

Planuri năstrușnice-i treceau prin minte ; să se înroleze sub conducerea papei, în lupta contra turcilor : să stîrnească el o cruciadă creștină ; să facă o alianță cu toate raialele europene, în care să intre și Polonia tributară tătarilor, sau să meargă la împăratul de la Viena, care-i marele lor dușman. Nu-și dădea seama cît de contradictorii îi erau gîndurile, căci vrînd să trăiască și să domnească în raia în vremea celei mai mari puteri a otomanilor, îi ura din toate puterile sufletului și se bucura că arsese Constantinopolul.

Costa și Nicola aproape că nu-l mai recunoșteau în această lungă călătorie, în care Petru cel liniștit și închis în sine ieșea ca fluturele din crisalida lui.

Marinarii aspri și atît de feluriți, adunați din toate ținuturile Mediteranei, începuseră să-l îndrăgească, iar Petru se simțea bine în mijlocul lor ; îi plăceau, în clipele de răgaz, povestirile fantastice, despre ținuturi nemaivăzute, pe unde călătoriseră. Primejdiile înfruntate,

chipurile lor arse de soare şi tăbăcite de vînturi îi fură mai plăcute decît toate amintirile trecutului.

Cînd se apropiau de cîte o coastă, pentru a lua cele trebuincioase călătoriei, pădurile de dafini, leandrii uriaşi, cu florile lor albe sau roşii, pomi cu ramurile răsfirate, plini de flori de magnolia, cedrii a căror umbră răspîndea un farmec al păcii, mulţimea nesfîrşită a unei vegetaţii bogate, atrăgătoare şi nemaiîntîlnite, zgomotul valurilor izbind ţărmurile, mulţimea oamenilor de coaste, vîrful înzăpezit al cîte unui munte, zborul pescăruşilor şi al albatroşilor ce desenau zigzaguri stranii pe bolta cerului, totul îi tulburase sufletul, îi stîrnea imaginaţia şi-i oţelea firea.

Costa îşi dădu seama că o întîmplare ar putea face din el un pribeag al mărilor. Dar acea întîmplare nu se ivi. Pentru a fi pirat, îi lipsea dorul de sînge, pentru a fi căpetenia vreunei flote, îi lipseau oamenii care să-l descopere, iar ca să fie căpitanul unei simple corăbii, nu-l ierta visul lui, care devenise mai puternic decît însuşi omul, şi-l mîna, cu ochii deschişi, spre acel ceva necunoscut şi primejdios, ce era domnia Valahiei.

Petru era tînăr şi avea îndrăzneala vîrstei ; melancolia îi pierise în mijlocul marinarilor, şi marea îl făcuse să creadă că toate îndrăznelile îi sînt permise. De abia acuma înţelege el de ce Zaïd şi Ibn Saiud îndrăgiseră pustia, unde om şi natură îşi fac faţă bărbăteşte.

Marea, această lume mai presus decît orice frumuseţe a lumii, cu minunile-i tăinuite în adîncuri, mamă a unei vieţi tainice şi necunoscute, cu vieţuitoare despre care cîntau marinarii. Bărbatul, faţă în faţă cu natura, trebuie s-o biruie, biruind neprevăzutul. Măreţia ; lupta ; biruinţa ; legătura omului cu visele şi toate îndrăznelile ; curajul în faţa mişcătoarei nemărginiri ; comunicarea cu sine însuşi şi cu cei din jur — toate acestea au trecut prin fiinţa lui Petru ca un suflu viu, topindu-l şi readunîndu-l din nou, dăruindu-i puterea să îndure viaţa, aşa cum se va desfăşura ea de aici înainte.

Cînd s-au dat jos, la ţărm, Costa simţi că vor mai avea mult de pribegit.

Petru păşi, rupt între bucurie şi regret. Avea să întîlnească pe Ioan Sigismund Zapolia.

III

Mergeau trei cai la trap pe drumul Transilvaniei. Vîntul primăverii, suflînd cu putere, izbea în cei trei călăreți. Unul dintre ei era Petru, care avea de aici înainte să-și merite numele de Fîrari, din partea turcilor. Ceilalți doi : Costa și Nicola.

Călăreau de-a lungul Mureșului, ce-și plesnea valurile turburi în maluri, vuind cu un zgomot necunoscut urechilor călătorilor. Lunca apei se întindea cît poți cuprinde cu ochii, împestrițată ici, colo cu sate, ale căror case își ascuțeau acoperișurile printre pomii înfrunziți. Salcîmii și castanii erau în floare, iar mirosul lor, amestecat cu al gardurilor de lemn ciinesc, îi învăluia în miresme, pe care vîntul le aducea de pretutindeni.

Treceau prin sate cu casele arătoase, sub căciula ascuțită a acoperișurilor de olane, adunate în jurul cîte unei biserici înălțate pe deal, împrejmuită cu ziduri de cetate, veghind prin turlele de lemn, de unde puteai cuprinde întreaga zare, asupra vreunei primejdii — și numai Dumnezeu știa cît de multe puteau să fie. Ceasurile acelea nemaipomenite ce împodobeau turnul întăriturii bătea orele. Erau biserici simple și aspre, cum Petru nu mai întîlnise încă.

Sau — mai numeroase — altfel de sate : curțile largi, casele joase și neferecate, puteai pătrunde ușor prin porțile deschise, dincolo de care arbuștii de liliac și de iasomie, acuma copleșiți de albul florilor, îi îmbiau să intre să ceară găzduire. În aceste nenumărate sate albe, clădite pe locuri joase, străjuite de crucile cimitirului, printre care stînjeneii își înălțau săbiile verzi ale frunzelor și cupele violete și albe ale florilor, apăreau altfel de biserici, în jurul cărora foiau oameni al căror grai Petru îl putea înțelege.

Preoții acestor biserici îi dăduseră găzduire, și oamenii acestor sate îl primiseră, dăruindu-le la drum merinde din puținul ce aveau.

Aici îl citiseră troparele morților, pentru sufletul mamei lui ; aici își muscase buzele de noua durere cu care

avea să-l împungă furca soartei lui și din pricina căreia călărea departe de Alba Iulia, în drum spre hotarul de miazănoapte.

Vîntul și ei, așternuți drumurilor lungi.

Era o zi de sărbătoare, și cîmpurile erau pustii. Se depărtaseră de malul Mureșului, spre a putea ajunge la calea ce dădea spre munții Călimanului, ca de acolo, luînd poteca din munții Rodnei, să ajungă mai repede în Polonia. Nu știa dacă drumurile sînt primejdioase ori nu. Erau bine înarmați și trebuiau să ajungă dincolo.

Poposiră pe o colină ce priveghea lunca Mureșului : sus, o colibă de frunzare din celălalt an ; jos, în vale, satul. Sufletul lui Petru era ca pămîntul. Ceilalți doi adormiră de cum au sfîrșit de mîncat ; de el nu se prindea somnul. Vîntul șuiera într-un chip ciudat și parcă ceva huruia din adîncul pămîntului, pe toată întinderea luncii.

De ce nu putea somnul să se lipească de Petru ? Ședea cu ochii închiși și revedea aievea totul, cum se petrecuse.

Fusese la Ioan Sigismund, care-l primise cu prietenie și-i arătase bunăvoința datorată fiului lui Pătrașcu cel Bun. Îi făgăduise ajutor neprecupețit, pentru a se înscăuna domn în țara lui. Nu se putea spune că nu era un bărbat curajos Ioan Sigismund — și el, și cei din jur, deoarece a-l ajuta să-și capete dreptul lui însemna să-i înfrunte pe turci. Petru înțelesese că în acest ajutor dat lui intervenea dorința ascunsă de a se ridica în contra colosului otoman, dorința unei libertăți ce nu se mai vrea încătușată, crescută pe un fundal de ură mocnită de ani lungi. Ajutor îi venise în Transilvania și prin cîteva căpetenii de neam românesc.

Întîlnise în drumul lui mulți boieri pribegind cu familiile lor, bucuroși de a se găsi cineva să schimbe orînduiala de dincolo de munți. Pribegii se țeseau ca pînza, pe toate căile, blestemînd pe cei din pricina cărora valahii nu puteau trăi liniștiți în țara lor ; blestemele lor aveau greutatea unei lespezi de mormînt, pe care însă ciudățenia soartei o arunca tot peste capetele lor.

Cum fusese apoi ?

Petru simți cum îi frig ochii. Se ridică în capul oaselor, rezemîndu-se de șaua calului pusă căpătîi.

Ioan Sigismund se culcase ca de obicei, după o masă mai îmbelșugată, la care îl asigurase din nou că la sfîr-

situl săptămînii toate pregătirile necesare intrării lui Petru în Valahia vor fi gata. Petru se și vedea înscăunat. Dar noaptea, auzise larmă în palat. Ioan Sigismund murise, în somn. De otrăvire nu putea fi vorba. Un cheag de sînge, strecurat spre creier, îl răpusese. După treizeci de ani de domnie, totul se poate întîmpla.

Petru stătuse lîngă catafalc, împietrit. Nu mai cunoștea pe nimeni ; nu avea unde să mai plece, să ceară ajutor. Șezuse la catafalcul lui Ioan Sigismund și plînsese toate lacrimile pe care ar fi trebuit să le verse lîngă trupurile fără viață ale părinților lui, pe care nu apucase să-i privegheze.

Se amețise cu vin noapte de noapte, ca să poată dormi, măcar pînă cîntau cocoșii a treia oară ; în ceasul cînd aflase de moartea lui Ioan Sigismund, simțise cum se năruie ceva în afara și înlăuntrul lui. Apoi Costa îi dăduse o licoare din șipul adus din Arabia, și el putuse să aștepte înscăunarea lui Ștefan Bathory, care-l sfătuise să plece în Polonia, la unchiul lui Ioan Sigismund.

Și el plecase. Ștefan Bathory nu avea să-i dea lui ajutor. Simți că se înăbușă. Ieși afară din colibă. Zgomotele ciudate din vale creșteau. Auzi cum geme adîncul pămîntului ; cum o măcinare surdă chinuie colina aflată deasupra satului. Vîntul smucea crengile copacilor, plesnindu-le furios între ele, apoi urla cu un glas lung.

Păsări de noapte tăiară într-un zbor înspăimîntat văzduhul. Din socul înflorit de lîngă colină, se ridică un stol de vrăbii. Două cucuvele țipară prelung, și Petru văzu cum colina se rupe în două, la douăzeci de pași depărtare de el, și partea fărîmițată se rostogolește în bolovani uriași de pămînt peste satul de la picioarele ei, ștergîndu-l de pe fața pămîntului, prăvălindu-l în apele umflate ale Mureșului.

Caii priponiți nechezară înspăimîntați, smucindu-se sălbatec.

Costa și Nicola. treziți din somn, ieșiră din colibă și priveau buimăciți dealul retezat ca de un satîr uriaș. Din vale nu pătrundea nici un zgomot pînă la ei — din micul sat nu mai rămăsese nici o urmă.

Fără o vorbă, înșeuară caii și, în ploaia ce începuse să cearnă, porniră ca trei năluci de cealaltă parte a colinei, pe drumul spre munți. „Semn rău", șopti Costa pentru sine, făcîndu-și cruce, apoi luîndu-și seama spuse înce-

tişor : „Odihneşte-i, Doamne, pe bieţii oameni. Nimeni nu-i mai poate ajuta cu nimic."

În vale, Mureşul umflat purta resturi de case şi trupuri, solie a morţii bătînd la porţile Albei Iulia.

— Cu oamenii te poţi pune, cu Dumnezeu niciodată, rosti tot Costa, urmîndu-şi drumul.

. . . . . .

Din cetatea-palat a Wawelului ieşeau doi bărbaţi călare : unul în vîrstă, cu braţe puternice şi pieptul lat, celălalt subţiratic, cu faţa răvăşită. În urma lor venea un al treilea, tînăr, cu sprîncene stufoase şi încruntate.

Clopotele sunau în dungă, vestind a moarte ; pe catafalc zăcea Sigismund al II-lea, pe care o boală necunoscută îl răpusese, după douăzeci şi patru de ani de domnie, care se pare că mulţumise pe polonezi.

Prin înrudirile lui, ştiuse să fie o cumpănă în acele vremi turburi ; fusese unchiul lui Ioan Sigismund al Transilvaniei şi se pricepuse să-şi facă poporul să dăinuie, chiar atunci cînd turcii, sub domnia lui Soliman Magnificul, atinseseră culmea puterii, pe vremea cînd Ungaria fusese ruptă în trei părţi, şi vecinătatea turcească se făcuse greu simţită, deoarece hoţii, tîlharii treceau la turci, jefuiau, omorau, schingiuiau după bunul lor plac, de la nord la sud şi de la apus la răsărit, făcînd o bogată negustorie de sclavi.

Cît fusese el domn, murise Soleiman Kanuni la asediul cetăţii Sighetului, după ce-şi întărise stăpînirea pe Dunăre, în 1566. Domnise şi sub Selim al II-lea, în vreme ce turcii, deşi socoteau Polonia sub protectoratul lor — polonezii le plăteau indirect un tribut pe care-l dădeau tătarilor din Crimeia — îl lăsaseră totuşi în pace pe ultimul vlăstar al Iagelonilor, cu toată prietenia ce ştiau că o avea Papa pentru această ţară.

Ultimul Iagelon se stinsese ; era în anul 1572, iar sultanul Selim avea să-i ia ţara să o adăpostească de aici înainte sub umbra Imperiului Otoman.

Aceste gînduri frămîntau pe tînărul călăreţ cu ochii încercănaţi de nesomn, cu faţa desfigurată de o durere nestăpînită. Bărbatul cu cabaniţă încopciată pe umăr era Petru Firari, nenorocitul fiu al lui Pătraşcu cel Bun.

Ultimul Iagelon se arătase, de la înălţimea tronului, bun cu el ; vrusese să-l sprijine prin toate mijloacele, aşa încît turcii să-l primească a fi domn, şi cum diplomaţia

trebuia întărită cu daruri bogate, vrusese să umple hasnaua marelui vizir, el, Sigismund, fapt ce Petru va ști să recunoască atunci cînd va fi Domn în Valahia.

Și iată că darurile fuseseră pregătite, soli anume aleși trebuiau să plece în numele lui Sigismund atît la hanul tătăresc din Crimeia, ca mijlocitor, cît și la marele vizir și la mama sultanului. Cîteva zile mai despărțeau făgăduința de înfăptuire, cînd regele muri.

Umblau zvonuri la palatul Wawelului că anumite căpetenii cumpărate de turci se vor înțelege cu ei, și astfel Polonia va cădea, ca și Valahia, Ungaria și Moldova, sub puterea Islamului. Cine avea să-i ferească ? Marea Neagră ajunsese un lac turcesc, și în Mediterană cele mai multe insule întărite, erau ale turcilor. Veneții și genovezii, catolici și ei, își păzeau puterea și pielea proprie.

Împăratul de la Viena le rîvnea tronul. Franța, prietena turcului, nu se știe ce surprize le poate aduce. Vești despre Caterina de Medicis sosiseră destule și în îndepărtata lor țară, iar veșnic pusul pe drumuri Albert Laski se pare că nici la înmormîntare nu va veni. Frunțile erau îngrijorate, săbiile zăngăneau a război ; cui îi mai pasa de un prinț pribeag ? Vază-și el de necazurile lui, că noi le avem pe ale noastre.

Dar pribeagul avea ochi să vadă, și urechi să audă, și mai cu seamă un fel de al șaselea simț, care-i spunea că va trebui să ia totul de la început.

Sigismund, cu trei zile înainte, îi dăduse voie să-l însoțească la capela lui, de care era atît de mîndru, pentru arta cu care fusese împodobită. Acum avea să zacă în mausoleul regilor Poloniei.

— Ferice de el că a scăpat de griji, se pomeni Petru vorbind singur.

Costa întoarse capul întrebător. Ieșiseră pe poarta de sub arcada boltită și tocmai coteau de-a lungul întăriturilor înălțimii pe care fusese zidit castelul, cînd Petru nu mai văzu nimic înaintea ochilor. Ultima imagine fu a cerului cenușiu, care parcă ar fi coborît jos de tot și l-ar fi apăsat pe moalele capului. Stele ciudate îi jucau în față : negre, verzi, galbene ; apoi iar întuneric. Pe ceafă i se lăsase o greutate ; parcă o mînă uriașă l-ar fi apăsat. Știa că Nicola e la dreapta, și Costa la stînga ; tropotul cailor încetini. „Măria ta" — auzi el glasul lui Nicola. Nu răspunse. Niște ciocane îi băteau în ureche și ceafă ; de un-

deva, din amintire, plafonul cu capete rînjea la el ; dar nu mai erau în Wawel, ci pe drumul de la poalele lui. Strînse dinții, scrîșni și desfăcu pleoapele cît putu de mult. Nu mai vedea nimic. La dangătul clopotelor, răspunse dinlăuntrul lui o zvîcnire. Atunci șopti nedeslușit :

— Nu mai văd, Costa. Nu mai văd.

Costa nu se putea albi la față, era tăbăcit de vînt și de soare. Numai nările largi îi zvîcniră. Se apropie binișor, luă dîrlogii calului lui Petru și-l îndemnă ușor la drum, odată cu al lui.

— Ți s-a întors sîngele de supărare, Măria Ta. Ești încă tînăr și nu ții la necazuri. Om merge spre casă, să te întinzi, să te hodinești. Și... Dumnezeu e mare. Avem din ce trăi încă. Să fii Măria ta liniștit. Nu a venit încă ceasul împlinirilor. Cînd va să vină, nimic n-are să-ți stea în cale. Așa-i orînda de sus ; după ce te-oi duce acasă, aleargă Nicola să-l cheme pe canonicul Cracoviei, că-i medic vestit și a însănătoșit o lume. Te-o face bine, că ești tînăr. Drumurile te-au slăbit.

Petru nu răspunse nici un cuvînt. Vedea cu ochii minții trei năsălii cu trei trupuri : al lui Pătrașcu cel Bun, al lui Ioan Sigismund și al lui Sigismund Iagelonul, și în urma lor veneau trei cai cu trei călăreți ; mergeau încet, și drumul lor ținea de o veșnicie, și nu se va termina niciodată. Polonezii treceau grăbiți și îngrijorați, întrebîndu-se care avea să fie viitorul Cracoviei, al țării ? Nici nu băgau de seamă că trec trei drumeți, pe trei cai, și că cel mai tînăr dintre ei părea că nu vede.

Sigismund August, ultimul Iagelon, zăcea între făclii, străjuit de garda de onoare, în capela pe care o iubise atît.

Numai acolo era liniște.

---

2 Soleiman cel Mare clădise un imperiu cum nu se mai văzuse din vremea lui Iustinian, așa încît marele vizir, cînd i se aduse la cunoștință că în Europa ar fi un prințișor rătăcitor care spune că-i fiul lui Pătrașcu cel Bun, bănui că o fi vreun impostor, nevrînd să creadă că un ostatec al lor ar fi putut fugi din captivitate. El răspunse vestitorilor că adevăratul fiu e la Cipru ; și într-un fel nu greșea. Fratele cel mic al lui Petru era, în adevăr, la Cipru și cum ei semănau la înfățișare, o

diferență de patru ani se putea șterge. Zîmbise dispreţuitor vizirul Mahomed — o fi vreun fiu nelegitim. Cum să îndrăznească să fugă cel adevărat din imperiu, cînd domnia Valahiei numai prin ei îi putea veni?

Şi unde să fugă? Împărăția ismailiteană cuprindea Arabia, Mesopotamia, jumătate din Caucaz, tot litoralul septentrional al Mării Negre, Ungaria, provinciile de la Dunăre, Cipru, Caramania, Nubia, Chirovanul, Daghestanul, Tebriz, Crimeea, pe care o țin vasalii lor, tătarii, ca şi o parte din Ucraina, cu cetățile Oceacov şi Azov.

Granița apuseană se întinde de la o sută de kilometri la miazănoapte de Buda şi merge spre soare apune pînă aproape de Zagreb şi cetatea Raab, la o depărtare de o sută cincizeci de kilometri de Viena. De-a lungul acestui hotar se aduc mereu zeci de mii de sclavi creştini. Apoi trei cincimi din litoralul Mediteranei e turcesc. Iar Polonia, Valahia, Moldova, Transilvania sînt tributare marelui turc, ca şi Habsburgul de la Viena, numai că acesta numeşte tributul „Donațiuni", ca să nu-şi știrbească prea mult onoarea.

Dar Dimitrie-Petru plecase şi se afla acum în orașul de la Dunăre, unde domnea Maximilian, împăratul german, în acea Vienă spre care ochii pofticioşi ai Marelui Turc cătau cu multe gînduri ascunse.

Petru părăsise Polonia, unde însănătoşit trăise cîtăva vreme în suita lui Albert Laski. Apoi Rătăcitorul, cu fața mai trasă, cu ochii mai întunecați, înfrumusețat de ceva ce pornea din adîncul lui şi nu putea fi definit, venise la curtea de la Viena cu două propuneri: Maximilian să-l ajute să-şi capete tronul, şi el, Petru, fiind domn, îl va sprijini la rîndul lui, cînd Maximilian îşi va depune candidatura la tronul vacant al Poloniei, în urma plecării lui Henric al III-lea de la Valois şi al refuzului fratelui lui cel mic, ducele d'Alençon, de a domni acolo.

Împăratului german îi plăcuse Petru, care era om cult şi ambițios. Dar momentul nu era prielnic, deoarece inima împăratului era necăjită tare; alianța cu Franța se topise în vînt, prin moartea neașteptată a ginerelui său, Carol al IX-lea, mort în floarea vîrstei în mod dubios.

Necăjit era Maximilian, căci fata lui cea mai dragă, Luiza, se călugărise la douăzeci şi unu de ani într-o mînăstire franceză. Îşi pierduse astfel pentru totdeauna copila.

Candidatura la tronul Poloniei îi fu respinsă, de frica turcilor, care amenințau cu război pe polonezi dacă nu-l aleg pe Ștefan Bathory. Totuși Maximilian dorește sincer să-l ajute. Ochii albaștri-negri ai lui Petru sînt atît de calzi, și obrazul lui tras are atîta distincție! Vorba lui e atît de aleasă; e sărac ca Iov și, ca și el, izbit de viață.

Viena își întinde palatele de-a lungul unei Dunări așa de albăstrii, de scînteietoare, încît totul îi pare lui Petru ireal de frumos. Și în afara etichetei înțepenite a curții, ce pare îmbătrînită înainte de vreme, rigidă și austeră, Viena e luminoasă și veselă.

Poporul știe mai bine să-și ducă viața. Vienezii au obrazul zîmbitor, și vienezele cei mai minunați ochi, și grație în mișcări cînd pășesc. În afara palatului imperial e muzică și dans, dar lui Petru nu-i este îngăduit să se bucure.

. . . . . .

Cu gura încleștată stă lîngă catafalcul, pe care zace trupul îmbrăcat pompos al răposatului împărat Ma imilian; a treia încercare neizbutită. Petru a învățat să se stăpînească. Are treizeci de ani. E în putere, și nădejdea nu-l părăsește nici o clipă.

Împărat va fi Rudolf. Petru așteaptă. I se înfățișează în audiență.

— Majestatea Voastră știe că răposatul Vostru părinte mi-a făgăduit ajutor, ca să capăt tronul părintesc.

Fruntea lui Rudolf se încrețește ușor; prea de curînd a luat domnia și vrea liniște. Privește undeva în gol.

— Sfătuiesc pe Alteța Voastră să se adreseze Sfîntului Papă, ducilor italieni. Ei pot oricînd porni o mișcare contra Turcilor, sau mai curînd vă pot fi de folos pe cale diplomatică, prin venețieni sau genovezi, care au legături comerciale cu ei. Eu și imperiul meu am fost, sînt și voi fi toată viața împotriva lor. Dar n-a venit încă pentru noi clipa. Te sfătuiesc prietenește.

Apoi tace. Tace și Petru. Se înclină, își ia rămas bun. Mușchii feței îi sînt țepeni, gura o linie strînsă, ca să nu-i tremure buzele.

. . . . . .

Pe drumul spre Italia, un pîlc de călăreți, învăluiți în mantii, pe care le flutură vîntul. Caii galopează întins. Călăreții, aproape culcați pe gîtul cailor, fug ca de nenoroc.

Oare nu-i spusese un vienez odată, jumătate glumă, jumătate serios : Voievodul Nenoroc ?

— Ba noroc o să fie, întoarse Costa răspuns.

Şi acum erau din nou pe drum.

---

3 În Bucureştiul secolului al XVI-lea, stăpînă la palat şi peste ţară era doamna Ecaterina, soaţa lui Alexandru, zis Oaie Seacă, după birul pus şi pe oile sterpe.

În palatul de paiantă, cu ziduri din trunchiuri mari de copaci înfipţi în pămînt şi legaţi în curmeziş cu grinzi prinse în legături de lemn, cu săpături de trei picioare împrejur, în sala mare, acoperită cu covoare turceşti ca într-un caravanserai, doamna Ecaterina îşi aţintea urechea să audă ori hurducăit de căruţă, ori tropot de cal, sunînd departe, pe uliţa acoperită cu trunchiuri de copaci.

Îi fusese uşor să înveţe limba ţării, deşi bărbatul ei luase domnia la cincizeci de ani — toată vremea dinainte o petrecuse la Rodos, sau la Constantinopole, în surghiun. Cum era cu mult mai tînără, fiind şi grecoaică după mamă, cu limba dulce şi vicleană, uşoară la ţinere de minte, iar după tată italiană, se învăţase iute a fi doamnă.

Pînă să vină cel aşteptat, socotea, în aspri *, cheltuiala ce avea de făcut cu prilejul circumciziei tînărului sultan, sărbătoare ce avea să cadă odată cu bairamul şi să ţină cincizeci şi două de zile.

Era nemulţumită de cîştigul zilei de vînătoare a curţii ; numai două sute şaptezeci iepuri, doisprezece lupi şi şaizeci de vulpi ; blăni neînsemnate, şi iepurii trebuiau bine tocaţi şi amestecaţi cu mirodenii şi alte cărnuri, pentru a-i putea da la masă. Altcum, oamenii de pe aici nu-i prea mîncau.

Atît că la topirea zăpezilor rămăseseră pe ţărm moruni şi crapi de cîte optzeci de livre unul, şi-i putuse trimite săraţi şi afumaţi la Constantinopole.

Din sare pusese să-i facă farfurii şi ceşti. Primise deunăzi o sută cincizeci de ocale de aur, scos de zlătari din nisipul Argeşului. Din cele şaisprezece judeţe ale ţării, cinci nu-i trimiseseră încă plocoanele şi dările ; erau în

* Aspri — bani româneşti de argint.

urmă tot ispravnicii din Mehedinți, Jiul de sus, Jiul de jos, Gilort și Vîlcea.

Trebuia să-și însemne ca Simion Dumnezău să ducă cele cuvenite la biserica lui Mircea Ciobanul. La cea a lui Radu Vodă dăduse.

Făcuse socotelile că luase o sută douăzeci de sate cu moșiile lor pentru două milioane două sute douăzeci de mii de aspri de argint numai în acest an. Dacă va merge tot așa, va putea trimite și pentru cele două bairame plocoanele cuvenite, care în nici un caz nu puteau fi mai ieftine de cincizeci de mii de aspri.

Dar ce face oare iscoada ei de nu mai sosește ? Fusese trimis la Veneția, întîi cu daruri pentru sora ei, Marioara Alordo : daruri în rochii, podoabe și galbeni ; apoi în Franța, pe urmele lui Petru Firari, cu care împărtise exilul la Rodos și care acuma umbla după domnie.

Afurisit bărbat ; se zvonește că-i doctor în legi și că-și cîștigă traiul pe urma științei lui ; știe atîtea limbi și e învăluitor în mișcări... Atît de diferit de răposatul bărbatul ei... Ochii verzui rămaseră pironiți în gol. Va avea curînd treizeci și patru de ani... Erau cam de o vîrstă. Umerii ascuțiți ai obrazului i se aspriseră din nou. Petru vrea domnia, dar ea nu i-o va lăsa... Și ce tînăr frumos era !

Îi murise un copil, împreună cu Alda. Molima secerase mult atunci. Petru nu trebuie să vie aici ; el știe să îndure și sărăcia. Ea ? S-a dezobișnuit de mult. O ajutase și tatăl ei toată vremea. Acuma, cînd acesta a murit, cînd bărbatul îi e îngropat, trebuie să lupte singură să nu piardă ceea ce are. Și totuși îi fusese vestit că omul trecuse Oltul.

Oltul... Doisprezece pîrgari juraseră că Mihai, negriciosul fecior al Teodorei, sora lui Iani, nu-i făcut cu Pătrașcu. Altcum... desigur, altcum i-ar fi retezat nasul acela întors ca la șoimi, tăindu-i cartilagiul și nara dreaptă.

Gîndurile-i fugeau cu repeziciune. Trebuie să dăruiască și ea niște sate mînăstirilor Vieraș și Runcu, poate chiar Alunișului și Sibicenilor. Acuma, că a luat religia țării, e bine să se roage cît mai mulți sfinți pentru ea ; pot să fie și catolici, și ortodoxi, doar n-au să se bată între ei. Așa va împăca mai bine copilăria cu vremea de azi. Va ridica o mînăstire în afara Bucureștiului și o va acoperi toată cu plumb, să ia ochii oamenilor. Acuma, cînd și Alexandru a răposat întru Domnul, va lupta ea pentru feciorul ei. E singură, feciorul e nevîrstnic ; pentru el e toată truda ei,

dar vizirii îs bărbăţoi, şi ei cu bărbaţii ţin. Ea, femeie singură, trebuie să fie cu ochii în patru. A trimis oameni pe urma lui, unde nici cu gîndul nu gîndeşte.

Şi la mînăstirea Blagoveştenie din Buzău va schimba acoperişul, căci vama venită de la Tîrgşor, de la negustorii braşoveni, fusese tare mănoasă în aceste luni, şi nici Slatina nu-i adusese vamă slabă.

Din găleată, albinărit, vierit, vinărici, căşărit, goştină şi coşniţă va acoperi darurile pentru sultană şi vizir, iar din bir, pe cele pentru tăierea împrejur a tînărului prinţ. Acestea, odată rostuite, trebuia să le spună şi lui Mihnea. Vămile de la Lichireşti, Floci, Giurgiu, Turnu, Calafat, Brăila le va lua Mihnea. Pe cele de la Vîlcea pe Olteţ, de la Orşova, de la Genune, de pe Olt la Cîineni le va lua ea.

O durea un dinte. Oftă, scuturîndu-şi cerceii cu rubine, care scînteiară lung, aruncîndu-i lumini roşii pe faţă. Era mare lucru că ştia sama cifrelor şi a rostuirii lor ; asta o scutea de multe înşelăciuni şi n-ar fi vrut să se dea prosteşte pe mîna lui Alimoş, numai pentru atîta lucru. Atunci auzi zgomotul trapului. Un slujitor i se înfăţişă :

— Măria Ta, o venit dumnealui, jupîn Dobruşe.

— Să intre acum.

Se rezemă în jilţ. Uitase de durerea de măsea. Sprîncenele subţiri îi subliniau albul feţei. Aştepta.

Intră un bărbat înalt, deşirat. Se înclină supus.

— Dumnezeu să te apere, Măria Ta.

— Drumurile au fost bune ?

— Şi bune, şi rele.

— Şi sora mea ?

— Sănătoasă. A primit darurile şi trimite carte, şi scoase, dezbumbînd-u-şi haina, o scrisoare pe care o întinse Ecaterinei.

— Mulţumeşte de daruri.

— Ai adus pentru sultană ?

— Văpseluri din Francia, pahare de sticlă, tipsii. Pentru Domnia Voastră zahăr şi piei de leopard.

— Dar... omul ?

— L-am urmărit, Măria Voastră, l-am urmărit pînă-n Francia. M-a costat scump.

— Ce anume ?

— Drumul şi copia scrisorii trimisă la ducele de Ferrara.

— La ducele Ferrarei ?

— Așa, Măria Ta, am adus-o.

Cu grijă tăie căptușeala hainei și scoase o altă scrisoare.

Ochii Ecaterinei se înverziră. O apucă cu degete subțiri, care unduiră peste ea.

— Și ?

— Omul nostru a fost la Papă.

— De nu se potolește, odată îl voi potoli eu.

— E greu. E în Franța.

— După sărbători te întorci... cu poruncile mele.

Îi făcu semn să plece, scufundîndu-se în cititul scrisorii, care suna astfel :

Serenissime Domn,

Dacă marinarii, pierzîndu-și navele, se tînguiesc de asta cu marinarii, neguțătorii cu neguțătorii, ceva asemănător e la plebea umilă și lumea de condiție joasă, care se sfătuiesc despre treburile lor între ei, și în adversități, ca și în nenorociri ; iau așadar exemplu de la ei : apoi, întrucît între alți sfinți, principi, regi, împărați și foarte puternici monarhi din trecut, din prezent și din viitor, îmi revine astăzi soarta de a mă afla în dizgrația norocului, nu pot să fac altceva decît să zac sub nemiloasa lui roată, pînă ce Creatorul meu își va împlini divina lui voință cu mine, așa după cum eu trebuie și nu încetez să cred că în divina lui bunătate trebuie să aibă părere bună despre mine, întrucît îi place să mă țină într-o asemenea stare, de care eu trebuie să mă mîngîi numai în el și să mă întăresc ; totuși, cunoscînd că sînt una din creaturile sale, nu mi se pare, serenissime principe, un lucru potrivit cu calitatea mea și nu trebuie să mă sfătuiesc, nici să mă tînguiesc cu neguțători și marinari, dar pot prea bine să mă tînguiesc și să mă plîng de soarta mea potrivnică și nenorocită față de un principe atît de mare și atît de puternic, cum e persoana voastră, și cu atît mai mult cu cît fiind sigur chiar că Alteța Voastră, după ce a avut puține informații despre starea mea nefericită, acuma văzînd că norocul, poate foarte obosit, ba chiar sătul de multele mele supărări și necazuri, mă gîndesc că o fi de acum timpul să redevină binevoitor ; din această pricină am vrut prin prezenta să-i sărut de infinite ori foarte prețioasele mîini și totodată să-i ofer umilul meu serviciu și neîncetata mea prietenie viitoare, și totodată să-l înștiințez în ce stare se află treburile mele.

Acest Preacreştin rege, pe care Dumnezeu să-l ajute în toate acţiunile sale, după ce s-a informat de situaţia mea şi după ce a judecat-o vrednică de compasiune şi după ce a considerat bine că oamenilor, în orice situaţie, trebuie să le judeci sfîrşitul, fie înger, fie fericit, m-a îmbrăţişat cu bunăvoinţă şi a scris Marelui-Turc şi Primului Paşă scrisori de o căldură cît e omeneşte cu putinţă ; 1) printre care fiind inclus în aceasta răspunsul pe care ambasadorul Maiestăţii Sale l-a scris în primele sale scrisori de la Constantinopoli ; 2) Alteţa Voastră va vedea după bunul său plac ; după care răspuns Alteţa Voastră poate considera că acuma va fi vremea unei bunăvoinţi extraordinare a Majestăţii Sale Preacreştine, atît faţă de Marele-Turc, cît şi faţă de Primul-Paşă, care este devotat şi nou : 3) pentru că Dumnezeu ne-a făcut această favoare deosebită, că Primul Paşă, care-mi era principalul duşman, a fost ucis în chip jalnic de un bufon de al său ; 4) dar voi lăsa deoparte moartea Paşei, ştiind că Alteţa Voastră va fi bine informată, şi eu trebuie să vă implor, ca să binevoiţi a lua în consideraţie nenorocirea mea, care e vrednică să vă trezească mai mult mila, decît admiraţia. Vreau să îndoplec binevoitoarea sa favoare, şi prin două rînduri scrise să mă recomandaţi Prea-creştinului rege al Maiestăţii sale regina mamă ; 5) care să cîştige extarordinarea lor favoare, după cum am spus, către Marele Turc, şi în plus să binevoiască a scrie două rînduri ambasadorului de aici, care să mă recomande Maiestăţii Sale regelui, domnul meu propriu, din partea Alteţei Voastre, pentru ca prin asemenea mijloace ; 6) eu să-mi pot împlini dorinţa mea atît de dreaptă şi de cinstită, tot aşa cum îl rog pe Creator să-mi facă favoarea ca să pot să le arăt la rîndul meu tuturor binefăcătorilor mei cum orice favoare, ajutor, bunăvoinţă şi omenie arătate faţă de mine n-au fost aruncate în fum, nici în mare, cum li se pare multora din vulg. Cu aceasta, serenissime Domn, adresîndu-mă cu umilinţă blîndelor şi omeneştilor dv. bunăvoinţe, implor cu glas umil pe Domnul suprem pentru o viaţă lungă şi fericită, totodată spre o mai mare glorie a Alteţei Voastre. De la Paris, în XVI din Decembrie 1579.

A Alteţei Voastre umilă slugă şi veşnic prieten viitor.

Serenissim duce al Ferrarei

Petrus Demetrius Princeps et haeres

Magnae Valachiae

Cu scrisoarea în mînă, Ecaterina doamna își strînse buzele, ceea ce o urîți, de parcă și-ar fi pierdut dinții. Acuma știa precis că Petru se va zbate și nu va avea liniște pînă nu o va birui. Ducele de Ferrara era puternic, influent : un spirit generos și romantic. Așa i-l descria sora ei.

Odată Petru ajuns la Paris, lupta între ei doi se va duce cu mai multă furie.

IV

1 Petru intră pe poarta nouă a Parisului, în afara căruia Caterina de Medicis pusese să i se clădească palatul de la Tuilleries ; căci ea trăia după dictonul unchiului ei, răposatul Papă — *„Godiamo il papato, poi che Dia ci ha dato"*. De, gîndi el, să ne bucurăm de putere, dacă Dumnezeu ne-a dat-o...

Avea în buzunar trei scrisori, de la Papă şi de la ducele Alfons al Ferrarei : una către regele Henric al III-lea, alta către Caterina de Medicis, regina-mamă, şi a treia către bărbatul cel mai puternic, mai deştept şi mai îndrăzneţ, ducele Henri de Guise, care fiind numai cu patru ani mai mare decît regele era în toată splendoarea tinereţii sale.

Petru venea însoţit de credinciosul lui Costa şi de fiul acestuia, Nicola, tustrei călări. În urma lor, hurducăia o trăsură cu bagaje, singura lui avere.

Rătăciseră prin Transilvania, Polonia, Germania împărătească, unde nu aflaseră decît găzduire şi primire bună, datorită naşterii, aleselor purtări, culturii deosebite a prinţului şi chipului său frumos, ce deschidea inima castelanelor.

Dar pentru legitima lui dorinţă, pentru acel singur ţel, care-l atrăgea cu atîta forţă, încît nici nu-şi putea gîndi viaţa în afara lui — reîntoarcerea în ţară şi domnia — nu aflase decît ghinioane sau o aspră indiferenţă.

Fiecare îşi avea grijile proprii, şi nu vroia nici un principe să-i întindă acea mînă frăţească de care avea atîta nevoie.

Singurul care-i dăduse sfatul cel bun fusese nobilul Laski, polonezul, a cărui pricepere făcuse pe Henric al Franţei să primească tronul Poloniei, şi pe Despot Eraclid să dobîndească pe cel al Moldovei, pe care nu-l putuse cuceri pentru el însuşi. Şi sfatul fusese să plece în Italia, să ceară sprijinul Papei sau pe al ducelui de Ferrara. Plecase şi, pentru prima oară străbătînd Italia, admirase acel întins muzeu, care e Roma şi Florenţa, dar inima, dacă şi-o dăruise cîtorva frumoase, pe foarte puţină vreme, to-

tuşi nu o dăruise ţării, a cărei limbă îi era mult mai familiară, decît aceea a părinţilor lui.

Aici fusese gata să-şi piardă speranţa şi curajul, singurele lui bunuri.

Văzuse Coliseumul cu statuile lui, arcurile de triumf ale lui Septimius Sever, Titus şi Constantin ; trecuse prin piaţa Colonna, pe lîngă statuia lui Marc Aurelius ; zîmbise templului Vestei, căci pribegiile lui îl făcuseră să aibă o anumită idee despre căsnicie şi zeiţele care o apără ; privise vechile vestigii ale Forumului roman, în care în locul senatorilor de altădată, se plimbau negustori oacheşi şi gureşi, ce-şi ţineau tîrgul de animale, dar ţinta lui fusese castelul Sant Angelo, unde locuia Papa.

Se simţea mai în largul lui aici, deşi banii îi erau pe sfîrşite, decît la curtea rigidă a lui Maximilian al II-lea al Germaniei, unde rîsul era privit ca o manifestare sub demnitatea unui nobil, gluma un apanaj al scriitorilor, şi dansul un păcat al prostimii. Se vede că de aceea, cînd unele prinţese scăpau de aceste constrîngeri, măritîndu-se în alte ţări, îşi trăiau viaţa ca Isabela de Bavaria, soţie a unui rege al Franţei care a cauzat războiul de 100 de ani.

Dimitrie-Petru nu cunoştea toate secretele istoriei, dar respira uşurat în Italia. Aici se simţea în largul lui, ceea ce îl făcuse mai fermecător şi mai sensibil ; talentul lui poetic se maturizase în climatul de artă, iar vorbirea lui căpătase lustru de marmoră bine lucrată.

Spre deosebire de timpul petrecut la Genova, cînd pierduse tot şi căzuse într-o lume aspră, viciată, încît nu mai avusese decît un pas pînă la prăbuşire, la Roma norocul îi surîse şi redeveni ceea ce era : un prinţ exotic, cu glas cald şi încîntător dar al povestirii. Sprijinit cum era şi de Papă, societatea lui fu căutată de multe familii de seamă, în ale căror saloane şi-a regăsit vechea prestanţă.

Îi scrisese ducelui de Ferrara, povestindu-i durerile şi, bizuindu-se pe înrudirea acestuia cu familia de Valois, îi ceruse scrisori de recomandare către Caterina de Medicis şi regele Franţei. Nu ştia sau nu vroia să se gîndească la faptul că ambii urmau în politica lor o lărgire a influenţei franceze în răsărit. Sau poate că dorea acest lucru, fiindcă, după anii petrecuţi la turci, orice fel de viaţă apuseană i se părea a fi nemăsurat mai bun.

Nu știa însă că Ecaterina Salvaresi avea copia scrisorii lui către ducele Ferrarei.

Îi era teamă, și în același timp era curios să o cunoască pe Caterina de Medicis. Versurile lui Ronsard despre regina mamă trecuseră Alpii, purtate de Italieni, și Petru le cunoștea :

Quelle dame a la pratique
De tant de mathematique ?
Quelle princesse entend mieux
Du grand monde de la peinture
Les chemins de la nature
Et la musique des cieux ? *

Se adăugau și alte imagini ce se băteau cap în cap cu acea săptămînă sîngeroasă ce urmase nopții Sfîntului Bartolomeu, căci tot Ronsard spunea în versurile lui :

Mais un prince bien né, qui prend son origine
Du tige de nos roys et d'une Catherine
Ont rompu le discord et doucement on fait
Que Mars bien que grondant se voit pris et desfait. **

Cu aceste gînduri, își plimbă privirile pe zarea albastră a pădurilor ce se întindeau în partea de miazănoapte a Parisului. Pătrunseră prin strada Fossés-Saint Victor, stradă jumătate fără case, care se întindea de-a lungul șanțului de lîngă zidurile orașului.

Capitala Franței așa cum îi apărea, împestrițată de turnuri crenelate, de cupole, de acoperișuri ascuțite din plumb și olane smălțuite, cu sfîrleze de vînt și ascuțișuri crestate ce brăzdau norii, prin întortochierea străzilor, prin costumele colorate și diverse ale oamenilor, prin mulți-

* *Ce domniță pricepe*
Așa de bine matematica ?
Ce prințesă înțelege mai bine
Înalta lume a picturii,
Cărările naturii,
Și muzica cerurilor ?

** *Dar un prinț de neam bun*
Care își trage obîrșia din tulpina regilor noștri
și dintr-o Caterină
A sfărîmat discordia și a făcut cu blîndețe
Ca Marte deși mîniat
Să fie înduplecat și îmblînzit.

mea gălăgioasă a uliţelor — ce nu-i părură prea curate — îi trezi o imagine a orientului familiar şi deodată se simţi acolo mai bine ca oriunde.

Îşi netezi mustaţa subţire şi neagră, îşi potrivi mai bine toca florentină pe cap, jungherul de la brîu, şi pentru prima oară în călătoriile lui îşi simţi inima bătîndu-i în piept, ca cel ajuns acolo unde toată fiinţa lui îl poartă, deşi cugetul nu i-o spune niciodată.

Opri calul şi respiră adînc, cum nu mai făcuse de ani de zile, şi înţelese că în noaptea aceasta, cînd va pune capul pe o pernă, întîia oară după ani întregi va dormi adînc şi liniştit.

Nu ştia să spună de ce, simţea doar că aşa va fi.

Costa şi Nicola, care călăreau în urma lui, se opriră şi ei.

— Încotro mergem acuma? întrebă Costa, scuturîndu-şi de praf poalele scurte ale tunicii.

— Tot înainte, spuse Petru, şi înţelese că aceasta va fi deviza lui, indiferent ce era pe blazonul familiei.

Înaintau prin străzile Trousse Vache, Trop-va-quidure şi Tire-Boudin. Întîlniră pe drum călugări cu cască şi muschetă la spinare, care nu-i luară în seamă. Ocoliră palatul Bourbon, pătrunseră în strada Smochinului, trecură prin faţa hanului Du Bourbon şi se opriră în faţa hanului De la Tourelle, care-şi deschisese obloanele, descoperind ferestrele înalte şi înguste şi uşa măiestrit sculptată.

Pe turnuleţul din colţ, se învîrtea în vînt o figurină de metal strălucitor, iar de pe balconul de la etaj, sculptat în flori de piatră, atîrna emblema casei, lucrată în tablă ciocănită şi reprezentînd o găină friptă şi o sticlă de vin de Champagne. Faţada întreagă era acoperită cu bîrne orizontale. Această privelişte nu avea să o uite niciodată.

Aici se opri micul convoi. Trăsura intră pe poarta laterală, larg deschisă, ce dădea spre o curte interioară.

Cei trei călăreţi descălecară şi intrară în han, unde la o masă de la fereastră se mai aflau doi gentilomi. Hangiul le dădu două camere sus, pentru el şi însoţitorii lui, şi o mică odăiţă jos, pentru vizitiu. Mîncară, apoi dormiră duşi. Cînd Petru s-a trezit, se întunecase de mult. Prin perdeaua baldachinului de la capul patului, i se păru că pătrunde o lumină şi că aude voci. Erau glasuri de

bărbați. Se ridică în capul oaselor. Vorbele se auzeau limpede. Privi cu atenție ; un pătrat de lumină se forma în perdeaua de la capul patului. Își dădu seama că din perete lipseau cîteva cărămizi. Îl cuprinse vechea neliniște și-i păru rău că se trezise. De ani de zile nu mai dormise atît de liniștit, și acum...

— E cineva alături, auzi clar.

— Un străin.

— Cred că doarme tun.

— O fi vreun spion de-al „italiencei".

— Nu te îngriji. Are alte treburi acuma.

— Altele ?

— Ce ? Nu știi ?

— Am lipsit cinci ani din Paris.

— Atunci se explică. Așa-i, uitasem. Credeam că zvonurile...

— Despre ce zvonuri e vorba ?

Se auzi un rîs scurt și răutăcios.

— Ascultă atunci, ultimul cîntec pe care l-am auzit, trecînd pe la cabaretul de la Franc-Pinot. În el ai să afli dezlegarea.

Și Petru auzi un glas bărbătesc, cîntînd cu pricepere și fină ironie un cîntecel ce suna astfel :

Ma soeur, je voudrais bien vous dire quelque chose
Qui touche grandement le point de votre honneur,
Mais je ne voudrais pas que votre folle ardeur
Se découvrit jamais à l'auteur de la cause.
— Dites, petit fâcheux.
— Hélas, ma soeur, je n'ose,
J'ai peur de vous fâcher.
Toute fois, dans le coeur
La rage et le dépit consomme cette peur.
Donc, pour la faire court, on me dit que le Gast
A fait de votre honneur un merveilleux dégâst.
Que vous êtes la carte, ou souvent il compose.
— Allez petit fâcheux — ou en dit bien autant,
Car on dit que le Roy vous fait la même chose. *

* *Sora mea, aș vrea să vă spun ceva*
Ce atinge puternic onoarea voastră,
Dar nu aș vrea ca pasiunea voastră nebunească
Să o dezvăluie vreodată celui ce a cauzat-o.
— Spune, supărăciosule mic.
— Vai, sora mea, nu îndrăznesc,

Urmă un hohot de rîs puternic, pe care-l însoți un altul mai slab. Du Gast era favoritul Margaretei de Navara, sora regelui și a ducelui d'Anjou.

— Minciuni. Nu ?

— Adevăruri.

— Dar Luisa de Orléans îi e nevastă, tînără, frumoasă, iubită.

— Este.

— Atunci ?

— Și romanii erau însurați și practicau...

— Atunci... faptele au ajuns publice ?

— Fără nici o sfială ; a apărut în fața deputaților din Blois în haine de femeie, cu un colier de perle la git, cu evantai de tafta și dantele în mînă.

— E de necrezut.

— Nu, Parpaillan. E de necrezut. De la Bourdoisiére nu-i nebun să-și rîște viața inventînd. A fost în el mai tare zeflemeaua, decît prudența.

— Și... regina-mamă ?

— E mai bine să nu-i pronunți numele. Leoaica își apără puiul cu o înflăcărare nemaiîntîlnită.

— Isuse !

— Un an și șase luni a colindat singură provinciile din sud, care se revoltaseră. Pentru el a mers călare, la vîrsta ei, jumătate de Franța, ca să-i cîștige pe nobili. E lămuritor, nu ?

— Din rău în mai rău. De ce nu-l îndrumă spre altă viață ?

— Nu are nici un fel de putere. În politică el îi dă mînă liberă. În viața lui particulară, nu. Italianca-l lasă să-l înfrunte pe ducele d'Anjou !

— Din pricina astă a vrut să fugă mezinul ?

— Din multe. Acuma e iar la palat.

— Liber ?

— Ca între frații care se urăsc.

Mi-e teamă să nu te supăr.
Totuși în sufletul meu furia și necazul întrec teama.
Deci, pe scurt, mi se spune că du Gast a păgubit mult onoarei voastre,
Că sînteți cartea pe care el joacă ades.

— *Lasă, plicticosule mic, se spune la fel și despre tine pentru că se afirmă că regele vă face același lucru.*

Lumina se stinse, și vocile tăcură. Se auzi larmă sub fereastră și tropot de cai.

A doua zi, cînd Petru întrebă pe hangiu ce stradă trebuie să apuce ca să ajungă la Luvru, acesta-l sfătui cu multă umilință că ar fi mai bine să se mute la hangiul de la Le petit Jésus, căci la el e mult prea modest pentru un senior atît de mare, care merge la Luvru.

Petru îi urmă sfatul, din prudență. Așa că de la catul al doilea al noii locuințe, putu să privească morile care acopereau colina înaltă a Montmartre-ului, învîrtindu-și aripile, ca niște semne prevestitoare a ceva ce se apropie în liniște, în siguranță și măreție.

---

2 Caterina de Medicis se afla în al cincizeci și nouălea an al vieții. Fiica Magdalenei de la Tour, contesă de Boulogne și d'Auvergne, și a lui Laurențiu Magnificul din familia de Medicis, care-și petrecuse ca orfană, copilăria, împărțită între Florența, la bunică, și Roma, la unchiul său Papa Leon al X-lea, era acuma adevărata suverană a apusului catolic, cîrmuind, ca regină-mamă.

Lumea-i spunea Italianca, din cauza firii și a felului de a guverna, după maxima „Cu cît mai mulți morți, cu atît mai puțini dușmani."

S-ar fi părut că a uitat buna parte de sînge francez pe care-l moștenise atît din partea mamei, cît și din partea bunicii după tată, înrudită cu familia Bourbonilor și a lui Godfroy de Bouillon.

Chipul ei de nepătruns, cu nasul scurt și gros înălțîndu-se deasupra unei guri cu buze pline, ochii cu pleoape mari, albe și obosite, fruntea cu meșteșug acoperită de unghiul format de vălul lăsat pe spate, acoperind ceafa mică și rotundă, ruja albă și ondulată ce se ridica în jurul feței, pornind din gulerul înalt al veșnicilor rochii negre, o făceau să pară plină de taine și maiestate.

Ședea în jilțul cu înalt spătar sculptat, cu mîinile mici și îngrijite în poală; vinele albastre, ușor umflate, trădau vîrsta și circulația proastă de care avea să sufere întotdeauna, cît și turburarea nervoasă, pricinuită fie de moartea pretimpurie a părinților, fie de marile frămîn-

tări din Italia anului 1527, cînd, copilă fiind, trebuise să fugă într-o mînăstire, pentru a-şi scăpa viaţa.

De atunci i se născuse ura în contra împotrivirilor cît şi a răzvrătirilor, oricare le-ar fi fost natura.

Spaima, de cînd ca descendentă a lui Laurenţiu Magnificul fusese la un pas de moarte, deşi potolită cu vremea, lăsase urme adînci în firea şi-n toată fiinţa ei, urme pe care le mărise şi neîntrerupta suferinţă, şi lupta ascunsă şi stăruitoare de a-l despărţi pe Henric al II-lea, pe care-l iubise, de Diana de Poitiers, născută cu douăzeci de ani înaintea augustului ei soţ. Acea incomparabilă Diană, al cărei trup nu avusese pereche.

Douăzeci şi şase de ani se stăpînise Caterina, cu toată mîndria unei de Medicis, a unei regine, dar nu iertase şi nu uitase, şi născuse copii cu un sistem nervos şubred, subţiratici şi moleşiţi, în stare în acelaşi timp atît de cele mai bune, cît şi de cele mai rele sentimente, plăcîndu-le frumosul, arta, vînătoarea, dar putînd fi cruzi, precum Carol al IX-lea, sau dedaţi unor plăceri nefireşti, ca acest Henric al III-lea, la care ţinea cel mai mult, ori senzuali ca Margot, ce-i semăna ca inteligenţă şi gust pentru artă.

Dacă cei zece copii şi voinţa ei o ţinuseră pe Caterina departe de multe ispite pe care viaţa i le adusese în cale şi dacă se dăruise toată plăcerii, măgulirii şi ambiţiei de a fi adevărata stăpînă a puternicei ţări din apus, atunci la celelalte bucurii trebuise să renunţe.

În schimb, Margareta, fiica ei, soţia lui Henric de Navara (Burbonul cu păr buclat şi ochi lucioşi atît de insinuanţi, atît de deştepţi, acest mare curtezan, cu subţirelu-i nas prelung şi viclean, care o înşela pe fiica ei fără să se ascundă) Margot îşi umpluse golul vieţii cu iubiţi tineri şi pătimaşi, cu beţia muzicii şi a versurilor care ţîşneau din inima ei prea plină, făcută nu pentru putere, ci pentru iubire. Alerga după fericire fără să o găsească, aşa cum Henric al III-lea se zbătea în mijlocul „mignonilor" lui, în timp ce regina Luiza îşi impunea un biet zîmbet stîrcit cînd era în lume. Nu avea puterea să se ascundă, să pară nepăsătoare, aşa cum făcuse ea pe vremuri în faţa Dianei, care cel puţin fusese femeie şi ştiuse cum să se lupte cu ea şi cu vîrsta ei. Diana, pe care se răzbunase din plin, alungînd-o după moartea regelui Henric al II-lea din castelul din Chensonceaux. Nu-

mai portretul Dianei scăpase furiei sale, acea nerușinare splendidă, pe care au văzut-o atîția nobili ai Franței, reprezentînd-o goală pînă la șolduri, purtînd un guler înalt în jurul gîtului și un lanț de aur, punctat cu rubine, ținut cu mîna prelungă și fină, între feciorelnicii ei sîni goi. Stă pe un scaun, în fața oglinzii acoperită cu o mătase roșie, ținînd în poală caseta de bijuterii, din care scoate o diademă, alături de trei garoafe palide. Se uită în oglindă, să vadă cum îi vine un șir de perle pe frumosul ei păr blond și colierul pe pielea goală. Sprîncenele palide și nasul prelung, carnația albă, voalul ușor și diafan ce-i atîrna pe un braț, au fost o sfidare, ani și ani. Acum Diana era moartă.

Caterina de Medicis avea alte griji. Fiul ei mezin aleargă acum — ca să capete un tron — vrînd să se însoare cu vîrstnica Elisabeta a Angliei, lăsînd la o parte diferența de religie ; și nici măcar nu-i frumoasă această regină roșcată și poate cu ciudate defecte ca femeie, dacă pînă acum nu a simțit chemările firești. François îi scrie, în versuri de dragoste, scrisori aprinse Elisabetei, fata acelui neobrăzat Barbă roșie de Henric al VIII-lea, care atunci cînd nu-și repudia femeile, cînd nu le făcea să moară de moarte „naturală", le dădea pe mîna călăului. Această Elisabetă, care a trecut prin atîtea nenorociri în copilăria ei, îi răspunde în sonete și în scrisori pline de emoție și de spaimă în fața dragostei, de parcă ar fi o fetiță ; sonete scrise cu aceeași mînă cu care semnase ordine de execuție.

Mezinul ei, tot nădăjduind la tronul și mîna Elisabetei, de mai mulți ani se îndrăgostise de închipuirea dragostei. Nu a primit tronul Poloniei, deși această țară nu e nici prea departe, nici prea barbară, iar sultanul i-ar mai fi dat și stăpînirea asupra celor două principate bogate din sud.

Da, da. Copiii ei n-au fost normali. Ambiția moștenită îi roade. Toți țintesc la tronurile puternice ale Europei, asta li se trage de la tatăl și bunicul lor, care fără strălucire nu înțelegeau să trăiască. Dar neputința lor de a concepe o politică de extindere în răsărit nu dovedește, oare, că cei doi fii care i-au rămas în viață sînt în privința dibăciei în urma secolului lor? Va trebui și aici, ca și în luptele dintre supușii ei catolici și hughenoți, tot

ea să fie aceea care să îndrepte cumpenile vremii spre mărirea și întărirea Franței și a casei de Valois ?

Azi va sta mai mult de vorbă cu acest prinț Dimitrie-Petru, despre a cărui viață aventuroasă și nenorocită i-a povestit odinioară Laski, polonezul, care s-a reîntors în Franța pentru a propune domnia Poloniei fiului ei cel mic. Se pare că acest Dimitrie-Petru ar fi un bărbat inteligent, cult, format în Asia Mică, pe unde și-ar fi petrecut o parte din viață, gîndea regina. Iubit de femei, ceea ce poate fi o notă bună, însemnînd că nu va fi plicticos ; plăcut de bărbați, ceea ce dovedește multă diplomație ; o minte largă, căci deși schismatic, nu se teme de catolicism ; făcînd versuri, deci va fi plăcut și fiilor săi, dar mai presus de toate, ambițios. Cum știe italiana, se vor înțelege bine...

Dădu poruncă să fie introdus prințul Petru al Valahiei în apartamentele sale, în această după-amiază, căci avea răgazul de a-i asculta povestea vieții.

---

3 Caterina de Medicis ședea maiestoasă în scaun. Lîngă ea o singură domnișoară de onoare, Hélène de Surgère. Tînără, cu ochi sclipitori, negri, nas acvilin, fața proaspătă. Deșteaptă. Regina-mamă îi făcuse favoarea de a o păstra alături de ea.

Lumina piezișă punea o umbră ușoară peste amîndouă.

În fața lor, un bărbat de statură peste mijlocie, cu o înfățișare robustă, care întrunea într-o ținută maiestoasă cordialitatea plină de grație a curteanului.

Mai grăitoare decît orice, privirea lui vorbea pentru el ; avea o strălucire adîncă, potolită și caldă, acea căldură pe care Caterina se dezobișnuise s-o vadă în jurul ei și care totuși o fermeca de cîte ori izbutea să o întîlnească.

Erau ochi de femeie pe chip bărbătesc, așa cum numai în Italia întîlnise.

Regina-mamă mai aflase, prin informatori siguri, că acest Petru, prinț semioriental, ar cunoaște poezia lui Ronsard și a lui Ariosto, fapt pentru care fusese mult prețuit la curtea ducelui de Ferrara, așa că îmbiindu-l acuma să-și povestească viața, va avea folos și plăcere : folosul de a pătrunde mai bine în adîncul acelor țări din

răsărit, ceea ce o va face să-şi ia hotărîrile în mai mare cunoştinţă a lucrurilor, şi plăcerea de a-i fi spuse în mod inteligent şi elegant.

— Ai rămas, prinţe, acolo unde părăseşti Alepul deghizat, însoţit de credinciosul Costa.

— Maiestatea Voastră mă copleşeşte, reţinînd amănuntele nefericitei mele vieţi.

— Şi eu a trebuit cîndva să fug şi n-am să uit asta niciodată. Dar mai departe ?

Ochii prelungi ai lui Petru se fixară pe chipul palid al Caterinei de Medicis. Niciodată nu şi-ar fi închipuit-o fugind ; nu ştia cînd şi unde i se întîmplase, dar înţelesese ceea ce îi spusese Salviati, nunţiul papal, cînd îl pregătise pentru întrevederea cu Maiestatea sa regina-mamă, povestindu-i cum în dimineaţa ce urmase nopţii Sfîntului Bartolomeu, ieşise pe poarta de la Trémouille a Luvrului, pentru a vedea cu ochii săi cadavrele hughenoţilor, pe care şi-i închipuia drept cei mai mari duşmani ai familiei de Valois. Trecuse printre morţi, recunoscîndu-i pe unii, întrebînd de soarta altora, pe care nu-i vedea acoperind cu trupurile lor hărtănite pavajul Parisului. Nici cea mai mică urmă de slăbiciune, nici cel mai mic semn de şovăire. Cercetase cu linişte noua faţă a Parisului, apoi intrase să se roage, ca omul cu conştiinţa împăcată de a-şi fi îndeplinit datoria.

Papalitatea avea în această regină, ai cărei unchi domniseră pe tronul pontifical, o bună apărătoare.

Cînd putuse ea să fugă şi din faţa cui ?

Regina-mamă îi citi gîndurile şi îi făcu favoarea unui zîmbet uşor, prin care ar fi vrut să-i spună : „Ai să înveţi şi tu cu vremea cum se domneşte ; numai că la vîrsta ta eu aveam zece copii, eram măritată de nouăsprezece ani ; eram regină a Franţei şi cea mai umilită dintre femei."

— Umilinţa şi durerea, prinţe, te vor învăţa să te aspreşti, şi cînd prinzi frînele în mînă, să nu le laşi decît odată cu viaţa. Ai pierdut prea mulţi ani din această lecţie a vieţii, pe care nici şcolile din Rodos, nici cele din Ciprul sau Damasc nu ţi le puteau da. Ai fost o plantă viguroasă, pe care de cîte ori o retezi de la suprafaţă, dă din adîncuri, cu mai multă vigoare, şi pentru vigoarea asta te voi ajuta. Înţeleg de ce ducele de Ferrara te-a recomandat cu atîta

căldură, prinţe. Dar urmează-ţi povestirea. Spuneai că ai plecat travestit din Damasc, pentru a ajunge la Ioan Sigismund de Zapolia. Ai trecut prin Valahia ?

— Ioan Sigismund era ţinta călătoriei mele, prin ţara mea nu am trecut. Dacă aş fi fost prins de oamenii lui Alexandru Vodă nu m-aş fi putut înfăţişa Maiestăţii Voastre. Nici Ecaterina, doamna, nu mi-ar fi cruţat viaţa.

— Ambasadorul nostru ne pomeneşte despre o văduvă, Mircioaia, zisă Chiajna. Cine este ? De ce cere mereu tronul Valahiei pentru feciorii ei ?

În gura Caterinii, numele suna ciudat şi stîlcit.

— Fiică de domn, soaţă de domn şi mumă de domn. Acest fapt nu-l uită şi nu iartă nimănui să-l uite, sau să treacă peste voia ei.

Chipul Caterinei, inteligent şi aspru, avu o mlădiere a trăsăturilor, ce dovedea că se pătrunsese de cele auzite.

— Există astfel de prinţese acolo ?

— Altfel nu aş fi împins pe drumul pribegiei.

Tăcu o clipă, gîndindu-se la Ecaterina Salvaresi, acea greco-italiană, care se măritase cu Alexandru, descendentul lui Vlad Ţepeş şi Mihnea cel Rău. Femeie cultă şi ambiţioasă, cu care îşi încrucişase drumurile vieţii la Rodos. Dacă pe atunci erau cu toţii nişte bieţi exilaţi ce-şi găseau mîngîierea în cărţi şi versuri, iar nenorocirea îi adunase, acuma talgerile soartei făceau ca tocmai această Ecaterină, ajungînd doamna Ţării Româneşti, să-i fie lui duşmana cea mai neîmpăcată. Dacă suferinţa se poate împărţi cu alţii, puterea nu se vrea cu nici un preţ nici risipită, nici înlăturată.

Astfel că Petru urma acuma să lupte cu încă o femeie, care deşi nu avea dîrzenia dreptului strămoşesc, se făcuse apărătoarea tronului bărbatului şi feciorului ei, cu acea ferocitate amestecată cu viclenie, care avea să o conducă de aici înainte.

— Am venit pe mare, rosti el mai departe, am ajuns la Galipoli, şi de acolo, prin Beograd, am putut să sosesc la curtea lui Ioan Sigismund. L-am găsit plin de bunăvoinţă şi mi-a făgăduit ajutorul lui. Împrejurările erau de partea mea ; avusese loc acea cumplită luptă maritimă de la Lepanto, şi puterea turcească se dovedise că putea fi înfrîntă. Din toată flota turcească se întorseseră numai vreo treizeci de galere, iar sultanul Selim trebuia să-şi răs-

cumpere într-un fel prestigiul în fața ienicerilor. Turcii cuceresc cu ajutorul piratului Ochiali insula Cipru, în a cărui cetate mi-am petrecut și eu un an de surghiun. Cu ajutorul lui va da altă lovitură. În ceea ce privește Poarta, știam că are grija mea. Pe de altă parte, veștile primite din țară erau cu totul prielnice mie, deoarece voievodul țării pusese să se omoare la o nuntă boierească pe unii din cei mai însemnați demnitari, ale căror capete le trimisese la Constantinopole.

Caterina îl întrerupse din nou.

— Crezi că se poate domni fără asprime ?

Petru se gîndi la cele ce auzise despre săptămîna sîngeroasă ce urmase nopții Sfîntului Bartolomeu ; își dădu seama că vorbise prea mult. De aceea răspunse cu prudență :

— Cred că totul depinde de împrejurări, dar cum eu încă n-am domnit, nu știu ce anume va trebui să fac. Locul și împrejurarea dau sfaturi. Se știe că sultanul poate trimite la moarte zilnic paisprezece oameni și nu se spune că ar fi crud.

Caterina îl încuviință numai prin simpla mișcare a sprîncenelor. Era destul de deșteaptă ca să-i înțeleagă vorbele cum trebuie, de aceea se gîndi că, la nevoie, va ști și el să-și curețe drumul de potrivnici, cu destul sînge rece. Îi plăcea italiana curgătoare în care vorbea și mai cu seamă ușurința cu care găsea expresiile alese.

— Urmează, prințe.

— Cînd totul părea a fi de partea mea, prințul Transilvaniei a murit. A venit apoi Ștefan Bathory, care nu-mi era nici prieten, nici dușman. Așa că am plecat la Cracovia, dar moartea mă urmărea. Și Sigismund August, ultimul Iagelon, a murit. Nobilul Andrei Tarnovski m-a dus atunci la cetatea Kesmark, la Albert Laski.

— Dacă nu ai fi plecat atunci din Cracovia, ai fi putut să-l cunoști pe rege, pe fiul meu, și ai fi scurtat din această așteptare.

— Maiestate, omul e în mîna Domnului și necunoscute sînt căile lui. Eu trăisem numai în ținuturi însorite și calde ; în Polonia, focul în sobă nu se stinge șapte luni pe an, vîntul șuieră de cum pălește frunza, cerul e cenușiu și curg din el mereu ploi. M-am îmbolnăvit. Doi ani am zăcut.

— Mă lămureşti mai bine decît oricine de ce nu a vrut fiul meu, ducele d'Alençon, să primească tronul acelei ţări. Vorbeşte-mi despre Cracovia.

— E o cetate a culturii răsăritului, Maiestate, cu universitatea Iagelonilor, cu palatul Wawel, ce prin frumuseţea încăperilor lui, prin tapiseriile de preţ, poate sta alături de palatele Franţei. Dar nu prieşte sănătăţii oricui.

— Te-ai îmbolnăvit de supărare, prinţe, ori duşmanii şi-au dat mîna ?

— Canonicul Cracoviei, medicul Nadoli, care m-a îngrijit, era de părere că-mi trebuie răgaz şi mai cu seamă linişte, căci mi se învolburase sîngele. Tăcu o clipă, amintindu-şi apoi urmă cu glas surd : Totul îmi era atît de potrivnic, încît aşteptam moartea ca pe o binefacere. O singură dorinţă, aveam ; să-mi scrie pe cruce : „Doamne, „mulţumescu-ţi ţie că, în fine, m-ai luat la tine."

— A fost un ceas greu acela prin care ai trecut.

— Cumplit. Maiestatea Voastră m-a înţeles. Fusesem crescut de mic şi mi se dăduse toată învăţătura pentru a fi domn. Gîndiţi-vă, Maiestate, că de treizeci de ani nu am fost lăsat să intru în ţara mea. Pribegesc de treizeci de ani. Sînt singur de douăzeci şi patru de ani. Ostracizat, cu dreptul de a trăi numai în Asia, cînd tot sufletul meu mă cheamă în ţara mea. Dacă nu ar fi fost cărţile, ori aş fi înnebunit, ori aş fi făcut ceva atît de necugetat, încît aş fi fost de mult închis la Ediculé.

Caterina de Medicis se îmbujorase puţin la faţă. Pierduse de mult obişnuinţa de a găsi oameni cu sufletul deschis ; de ani de zile se lupta ca să ghicească adevărul dincolo de vorbe, chiar la copiii ei. Şi acum, acest pribeag cu ochi prelungi şi calzi îşi dezvăluise sufletul, aşa cum nu mai făcuse nimeni, de la prinţul Don Juan de Austria, care în trecere pe la curtea de la Luvru, se minunase pe faţă de curajul şi puterea ei. Nu avea să-l uite niciodată pe Juan ; un bun catolic, dar el nu a avut vreodată nevoie de ajutorul ei, pe cînd acest prinţ cu sînge european şi străine influenţe orientale, de care el însuşi nu-şi dădea seama, izbit greu de viaţă, dar necoborîndu-şi fruntea şi neabdicînd de la drepturile lui, pe acest nefericit îl va ajuta. Era convinsă din felul în care vorbise, şi mai cu seamă din ceea ce nu-i mărturisise, că Petru va fi cinstit faţă de ea, un braţ credincios în slujba familiei de Valois ; acolo unde va

pleca el, va sprijini politica de extindere a Franței, sprijinindu-se astfel pe el însuși.

Gîndea așa, numărîndu-și diamantele rosariului. În mintea ei, ca și în adîncul inimii, cauza lui era cîștigată.

— Cînd te-ai însănătoșit, ai plecat în Italia, la ducele de Ferrara ?

— Nu. Am mai stat la Albert Laski ; acolo m-a prins moartea sultanului Selim și urcarea la tron a lui Murad al III-lea.

— Ai încercat să ceri domnia de la noul sultan ?

— Maiestate, mi-am cerut drepturile de la trei sultani : Soleiman, Selim, și Murad. Am trimis scrisori pe rînd marilor viziri, cu făgăduielile de cuviință. Ce brumă de avere mi-a rămas de la tatăl meu, am folosit-o pe daruri la Constantinopole, daruri cu atît mai umilitoare pentru mine, cu cît slujeau să-mi capăt ceea ce mi se cuvenea de drept. A fost o vreme cînd am crezut în dreptate, apoi...

Caterina îl întrerupse :

— Și totuși, ai venit la curtea Franței.

— Pentru că e singura țară în al cărei spirit echitabil nădăjduiesc ; dacă n-ați fi Voi, Maiestate, și fiul Vostru, regele, n-aș mai spera nimic.

Petru credea, în adevăr, în ceea ce spunea.

— Nici în puterea divină ?

— Între ea și mine stau oamenii.

Urmă o tăcere, Caterina privi în depărtări, ca și cum ar fi fost absentă. Însă în adîncul sufletului ei era îndurerată. Ar fi vrut ca feciorul ei preferat, Henric, să fie luptător și aprig, dar el, ca toți băieții ei, era molatec și dedat plăcerilor.

Săptămîna sfîntului Bartolomeu fusese a ei ; altcum familia de Guise le-ar fi luat locul. Și domnia lui Henric al III-lea tot opera ei fusese. Și căsătoria pe care o punea la cale cu vîrstnica și eretica Elisabeta a Angliei, pentru a-i da fiului ei un tron. Dar cine știe dacă va reuși, cu mironosița aceea, despre care oamenii spun că și-ar fi pus dinți din mărgăritare.

Deci, dacă acest bărbat energic și cult va fi pus în drepturile lui, tot ei i se va datora. Va aduce un braț cinstit în slujba Franței și a familiei de Valois și, dacă va fi nevoie, contra prefăcutului acela de Henric de Navara, cu ochii lui insinuanți și pofticioși, pe care-l lasă, să-i mîn-

giie domnișoarele de onoare, pentru a-l împiedica să poftească fățiș tronul cu flori de crini al Franței.

— Apoi ? își urmă Caterina întrebările.

— Am stat mult în Polonia. Ștefan Bathory nu m-a sprijinit.

Tăcu, reamintindu-și figura cu ochi pătrunzători, sprîncenele subțiri, cu nasul drept, coborînd spre mustața neagră și joasă ce ajungea pînă deasupra bărbii tunsă în cioc. Curtea Franței nu-l prețuia. Dar acuma, de departe, el îl înțelegea mai bine pe acest Ștefan Bathory, prieten al turcilor, care se arătase mai binevoitor boierului muntean Radu Buzescu decît lui — dorea să aibă la curtea-i bărbați deștepți și pricepuți, nu să-i piardă. Și-l reaminti, în toată strălucirea lui, în sala cu plafonul împărțit în pătrate, din care priveau zeci de capete sculptate ; sau în încăperea tronului, pe ai cărei pereți era lucrată în relief o uriașă stemă a Poloniei ; ori în măreția sălilor largi, cu arcade albe, sprijinite pe colonade meșteșugit lucrate. Își aduse aminte de bogăția icoanelor, de sala armelor, cu steagurile desfășurate printre armurile cucerite.

Poate că-i va fi chiar dușman acest prieten al turcilor, care niciodată nu ar fi în stare de un elan, așa cum este această vîrstnică și diplomată doamnă, care moștenise mult din firea lui Laurențiu Magnificul și era stăpîna unuia din cele mai mari regate. Dar se feri să vorbească despre Ștefan Bathory în fața ei, știind că-l socoate uzurpator al tronului Poloniei.

Caterina răspunse parcă gîndurilor lui :

— Cred că Ștefan Bathory a fost foarte mulțumit că fiul meu cel mai mic nu a vrut să domnească în Sarmația. Și în felul cum spuse Sarmația, cu buzele puțin strînse, puse toată diferența ce exista între aceste două țări. După aceea ?

— Apoi, am fost la Prea Sfinția Sa, Papa Grigore al VIII-lea, care, vrînd să-mi facă dreptate pe cale pașnică, m-a recomandat Maiestăților Voastre, singurele de al căror cuvînt turcii ar putea ține seama.

— Ți-a mai spus altceva ?

— Că o cruciadă acuma în contra păginilor nu se poate face.

— Ai dorit acest lucru ?

— Maiestatea Voastră, ca primă fiică a bisericii catolice, știe mai bine decît mine care este năzuința fier-

binte a Romei, iar eu, care am trăit sub puterea turcească...

Catherina de Medicis zîmbi, întrerupîndu-l.

— În ce constă puterea lor ? Trebuie să-i cunoşti bine, dacă ai trăit atîta vreme printre ei.

— În religie, care împiedică luptele interne pentru tron, dăruind odată pentru totdeauna tronul lui Osman, aşa cum darul profeţiei a fost dat lui Mohamed. În forţa ei de răspîndire. Şi de aici se trage fanatismul armatei lor. Alah a fost prevăzător... încheie Petru şi fu cît pe ce să adauge că n-ar fi stricat să se gîndească şi Isus la astfel de lucruri lumeşti şi practice.

Faţa întinsă şi albă a Catherinei se zbîrci puţin. Triunghiul de catifea neagră, care-i acoperea partea de sus a frunţii, păru că-i taie un semn adînc în piele, şi Petru înţelese că făcea o sforţare să uite ceva şi în acelaşi timp să adîncească un gînd, a cărui putere o depăşea.

Înţelese că audienţa luase sfîrşit. Abia atunci băgă de seamă strălucirea şi luminozitatea caldă, ce se răsfrîngeau din apele castanii ale ochilor şi al întregului chip al Hélènei de Surgère, ce şedea în spatele reginei-mamă. Şi se miră de a întîlni la această curte, despre care se povesteau atîtea lucruri cu două înţelesuri, un chip atît de feciorelnic şi o privire atît de candidă.

---

4 Costa, în vremea aceasta, rătăcea pe străzile Parisului. Ajunsese pînă la zidurile cu care Charles de Bourbon, guvernatorul Parisului, înconjurase mai înainte acea parte a oraşului, înăuntrul căruia se aflau Luvrul şi Bastilia. Simţise numai, fără să înţeleagă explicit, acel ceva ce dăduse naştere zicătoarei : „*Le mur murant Paris, rend Paris murmurant*". Da, aşa era : „Zidul înconjurînd Parisul face pe parizieni să murmure". *

Trecuse prin cimitirul Inocenţilor, unde tîlhari, cerşetori şi femei uşoare se încălzeau la focuri în care ardeau oasele morţilor ; mergînd pe galeria întunecată şi umedă, de-a lungul faţadei cimitirului, călcase pe pardoseala făcută din lespezi de morminte şi privise tot felul de prăvălioare la modă, ce se înşirau de ambele părţi ale

* Joc de cuvinte intraductibil.

galeriei. Inainte de a ajunge la cele două cruci — a lui Buis și a Călăilor — îl întîmpină un moscopolean. Oștean asemeni lui Costa, apucase drumul apusului de multă vreme, apoi însurîndu-se schimbase meseria armelor, rostuindu-se la Paris și devenind messir Moscopol. De urma lui aflase încă din Polonia. Și se bucurase Costa că în acea țară necunoscută va întîlni un bărbat care să-i poată arăta cinstit cum stau treburile și cît pot spera în sprijinul și puterea domnului acelei țări.

Moscopol îi spusese :

— Întîi să cunoști adevărata față a Parisului, ca să știi că nu strălucirea Luvrului e totul și nici vorbele regelui.

Îl luase într-o zi anume, pe seară, și-l purtase pe malurile Senei, unde o calicime zdrențăroasă, îmbrăcată de la negustorii de haine vechi, sporovăia pe toată întinderea cheiului.

Îl purtase dincolo de spînzurătoarea de la Montfauçon, în care atîrna de curînd un supraintendent al finanțelor, pedepsit pentru vina de a nu mai fi găsit bani atunci cînd i s-au cerut ; depășiră palatul de Sans, locuit de acel catolic înfocat, numit Pellene, care singur omorise atîția hughenoți, încît nu le mai știa nici el numărul și despre care se zvonea că în acele zile ale luptei religioase jefuise împreună cu René, parfumeorul reginei mame, atîtea case hughenote, încît devenise unul dintre cei mai bogați oameni din Paris.

Depășiră strada de la Fouarre și biserica Saint Julien le Pauvre, apoi trecînd dincolo de strada Maubert, unde tineri studenți se plimbau în grupuri zgomotoase, ajunseră într-o uliță liniștită, ale cărei case păreau părăsite. Nu licărea nici o lumină la ferestre și nu se auzea nici o ușă deschizîndu-se. Obloanele erau trase și o liniște nefirească îl surprinse pe Costa. Pe lîngă gălăgia Parisului de pînă acuma, i se păru că trece din nou prin cimitirul Inocenților.

— De ce e atîta liniște pe aici ?

— Toate casele sînt pustii.

— Cum ?

— Erau locuite de hughenoți ; parte au fost masacrați, parte au fugit.

— Unde ?

— In orașele prinților protestanți, în Elveția, în Anglia, în Germania, pe unde au apucat.

— Şi acolo i-au primit ?

— Cu braţele deschise ; erau negustori pricepuţi, industriaşi de seamă ; cu plecarea lor Franţa pierde. Oamenii spun că-i o ruşine pentru regele ai cărui oameni fug de sub stăpînirea lui ; înseamnă că nu e un stăpîn bun. Şi totuşi e mai bine aici, decît în alte părţi de lume.

— Nu există loc în lume fără supărare şi durere, oftă Costa. Noi căutăm aicea sprijin.

— Şi o să-l aveţi, dacă o să ştiţi să-l cereţi. Din pricina asta te-am adus în acest colţ al Parisului ; să nu-ţi închipui că aţi nimerit în rai.

— Şi ce trebuie să facem ? De cine să ne ferim ? De cine să ne lipim ?

— Să vă simţiţi bine între catolici ; să fiţi rezervaţi faţă de hughenoţi, dar neuitînd că singurii prinţi de sînge, Bourbonii, sînt căpeteniile noii religii şi că poporul ţine cu prinţul de Condé, mai mult decît cu casa de Valois ; să întrebaţi cît mai puţin de regele Navarei şi să cîştigaţi prietenia regală. Prinţul tău e un om de curte ?

— Pribegia l-a învăţat multe.

— Nu te întreb asta, ci dacă ştie să se poarte ca pe aici ?

— La curtea Poloniei şi în Italia s-au despărţit cu greu de el.

— Dar l-au ajutat ?

— Să trăiască.

— Atît nu e de ajuns. E chipeş ?

— Frumos şi învăţat.

— Atunci drumul îi e mai uşor. Nici regelui, nici reginei mame nu le plac oamenii urîţi.

Pe chipul lui Costa apăru o umbră de zîmbet.

— Cum văd, aici fiecare bărbat e un fel de curtean, încît ştie toate.

— Sînt furnizorul curţii ducelui d'Anjou şi cum cu el natura nu a fost prea darnică...

— E atît de hotărîtoare prima impresie şi aici ?

— Uneori da. Feriţi-vă de a vă împrieteni cu ducele meu, căci v-ar urî regele.

— De ce ?

— Unul vrea supunere absolută măcar la curtea lui, şi celălalt plesneşte de ambiţie. Iar partidul hughenot atîta aşteaptă : o căpetenie regală.

— Dar ce, ducele tău e papă, ca să fie căpetenie de sectă ?

— Sectă ? Mai mult decît o sectă ; un partid, care vrea să-l cîştige pe ducele d'Anjou. Messir Moscopol tăcu o clipă, apoi urmă : Din pricina asta te-am luat la plimbare, ca să vezi Parisul adevărat şi ca să auzi aceste lucruri. E mai bine să le vorbim pe stradă, decît într-o casă a Parisului.

— Primejdioase, în adevăr.

— Şi pentru cel care le spune, şi pentru cel care le aude. Dar cînd întîlneşti, după atîţia ani, la celălalt capăt de lume, pe cineva care-ţi aduce aminte de părinţii tăi, de casa ta, e cinstit lucru să i le spui, dacă-i vrei binele, căci aici, cînd îşi pierd capul stăpînii, şi-l pierd şi slujitorii lor.

Ochii cafenii, rotunzi, mustaţa bogată şi umerii vînjoşi păreau un tot ce întărea aceste vorbe. Adăugă apoi, cu o voce mai puţin sigură :

— Dacă ai nevoie de bani, am ceva pus deoparte, de care nu ştie nevasta. Pe aici femeile-s zgîrcite.

Costa deschise gura să răspundă, apoi se răzgîndi, ca şi cum nu ar fi auzit. Dar în adîncul inimii tare ar fi vrut să fie el cel care să poată vorbi astfel, în loc să se afle toată viaţa lui între două drumuri şi cu punga goală. „Se vede că îmbătrînesc", se mustră singur, şi porni cu paşi mari alături de Messir Moscopol, aşa cum îl numeau francezii pe acest furnizor, cu vorbă veşnic îmbietoare, al ducelui d'Anjou. Gîndurile-i zburau în urmă la acele zile grele petrecute la Genova, cînd banii erau pe sfîrşite, iar Dimitrie-Petru trecea printr-o criză atît de adîncă de deznădejde, încît trăia necunoscut şi sărac între străini. Numai o minune făcuse ca Pavolo Battista del Comno să-l descopere, datorită figurii lui distinse şi purtării alese şi să-l ducă în gazdă la carmelitul Lorenzo Parijola, care l-a trimis la Papa Grigore al XIII, iar acela, fermecat de felul lui de a vorbi şi de plăcuta lui înfăţişare, îi dăruise două sute scuzi de aur şi-l ţinuse opt luni la Roma, dîndu-i scrisori de recomandare către nunţiul apostolic de la Paris, acel Salviati, care-l introdusese pe prinţul dunărean la regina-mamă. Cu doi ani în urmă, desperat şi singur, Petru vrusese să se înroleze în armata creştină care lupta la Malta, în contra Turcilor. Acum se pare că soarta le-ar fi mai prielnică, dar iată cîte spaime mai sînt

şi în această depărtată Franţă, care la prima vedere pare atît de fermecătoare. Măceluri mai cumplite decît ale lui Mircea Ciobanul ; pribegii care golesc ţara, aşa cum întîlniseră ei în Transilvania, unde treceau munţii familii întregi valahe ; răscoale înăbuşite, din care şi Pătraşcu Vodă stăvilise destule în vremea domniei lui ; fraţi care se măcinau între ei pentru putere.

Năpaste din acestea lăsase multe în urmă, dar ele se pare că-şi au locul pe întreg pămîntul şi nimeni nu le poate stăvili — îşi zise Costa. Dar ori că o avea regele de aici inima mai bună, ca să-i sprijine, ori că Papa are putere mai mare decît se vede. Datorită fie unuia, fie altuia, va răsări pe cer şi steaua rătăcitorului său stăpîn.

— Acuma hai la mine acasă să mîncăm. Ai s-o vezi şi pe nevastă. E iute foc şi încă nu s-a trecut. Pricepută în negoţul pe care l-am moştenit de la tatăl ei, om afurisit de priceput în afaceri.

Şi porniră aşa, umăr la umăr, în oraşul acela, de parcă s-ar fi despărţit abia ieri. Mai mult nu aveau ce să-şi vorbească acum. Despre trebile negustoriei lui, messir Moscopol nu rosti o vorbă. Se deprinsese, după felul ţării, ca despre afaceri să nu sufle un cuvînt, chiar între prieteni. Să fi fost şiretenie, prevedere... cine ştie ?

Pe Costa nu-l priveau asemenea treburi şi nici nu-i sta gîndul la ele. De aceea nici nu-l întrebă mai mult. Ştia că-i luminase o parte din ceţurile ce-i frămîntau mintea şi că în casa acestuia va mînca acele plăcinte creţe, cu lapte de oaie, de care era atît de dornic. „O fi nevasta lui franţuzoaică — îşi spuse el — dar trebuie că a învăţat-o să gătească măcar plăcinta ca pe la noi". Şi simţi că-i lasă gura apă. „În toată lumea, oamenii rătăcesc ca muştele în sihla luminişului", îşi spuse el şi îşi simţi inima mai uşurată. Aşa o fi datul vieţii...

---

5 Odinioară, Carol al V-lea mărise Luvrul o dată cu creşterea oraşului şi dărîmase zidurile vechi, înălţînd altele. Poporul Parisului, pe care nici o forţă din lume nu-l poate face să ascundă ceea ce gîndeşte, vorbea în gura mare că ar fi dărîmat poarta Saint-Honoré, celebră prin asaltul pe care-l dăduse acolo Jeanne d'Arc, numai pentru ca să-şi aducă aminte cît mai puţin de ea.

Se vede treaba că datoriile morale sînt un corset în care anumite căpetenii nu se pot mişca în voie.

Faptul că-şi alesese Luvrul ca reşedinţă şi că numele acestuia venea de la louve, ceea ce însemna lupoaică, poate că avea o anumită explicaţie în legătură cu firea şi drepturile pe care rangul lui înalt i le dăduse.

Mult mai tîrziu şi Francisc I, întors din captivitatea din Spania, a locuit în acest palat. Iar fiul lui, Henric al II-lea de Valois, adusese pe arhitectul Pierre Lescot, pe sculptorul Jean Goujon şi împreună construiseră şi împodobiseră aripa de sud-vest şi curtea pătrată.

Henric al III-lea, actualul rege, în trecere prin Veneţia, cumpărase picturi de mare preţ de Carrache, Veronese, Guido Reni, Luini, Barsan şi Jules Romaines, care adăugate altor tablouri preţioase precum : Gioconda, Fecioara de la stînci, Isus şi Sfînta Ana şi Fecioara de Leonardo da Vinci, Frumoasa grădinăreasă, a lui Rafael Sanzio din colecţia lui Francisc I dăduseră o aleasă strălucire palatului.

La acestea se alăturase şi faima bibliotecii, alcătuită în cea mai mare parte din manuscrise rare, în toate limbile şi din toate ţările, pe care Caterina de Medicis o mutase aici de la castelul din Fontainebleau. Se mai zvonea că singura carte de care nu s-ar fi despărţit nici cînd regina-mamă, ar fi „Principele" lui Niccolo Machiavelli, pe care acesta ar fi dedicat-o tatălui ei, Lorenzo Magnifico. O învăţase atît de bine, încît îşi însuşise de acolo acea zicătoare latină *„Salus populi suprema lex est"* *, dar duşmanii ei din Franţa spuneau că ar fi schimbat un cuvînt, aşa că zicala suna acuma astfel : *„Salus Valois suprema lex est"*, căci altcum, o atît de bună catolică cum şi-ar fi îngăduit să despartă ştiinţa conducerii de preceptele religiei, sau cum ar fi închis ochii la atît de grave abateri morale.

Dar aceste zvonuri o atingeau pe regina-mamă tot atît de puţin, cum ating aripile păsărilor norii şi, urmînd planul răposatului ei soţ, mări aripa Luvrului de-a lungul Senei, căci simţea nevoia de a auzi murmurul apei cît mai aproape.

Numai imaginaţia nestăvilită a acestor supuşi rebeli, care sînt parizienii, vorbea despre nişte trape ascunse în

* Salvarea poporului este suprema lege (lat.).

pardoselile noii clădiri, prin care în mod tainic și iute se putea scăpa, cu ajutorul apelor tăcute ale Senei, de cei prea ambițioși, ori prea periculoși.

Hughenoții zvoneau că de cînd cu alianța turcească, multe și ciudate mijloace noi de a face politică intraseră în obiceiurile franceze și, totodată, întrebau cu glas tare, prin prinții protestanți ai Germaniei și prin regina Angliei ori regele Navarei, de ce nu se mînie Prea Sfîntul Papă de împrietenirea cu păgînii turci, care folosesc creștinii prinși în război la galere sau îi vînd în piețele de sclavi, dar în schimb tună și fulgeră împotriva celora ce-și caută singuri drumul mîntuirii...

Oare acel împărat turc despre care se spune că ar avea două sute de copii și că ar fi mereu în stare de beție, trezindu-se numai la vremea rugăciunilor, și ai cărui pirați navighează pe Marea Mediterană, jefuind și omorînd sub înalta lui oblăduire, nu-i mai degrabă aliat cu Satana, decît acești cinstiți hughenoți, care nu cer decît să fie lăsați în pace, chiar dacă nu cred că prin Sfînta Euharistie pîinea și vinul s-ar preface în trupul și sîngele Mîntuitorului? Și dacă nu mai vor în biserici statui, pe care să le îmbrace în catifele și mătăsuri și să le plimbe în tot orașul, închinîndu-se la ele, de ce văd în aceasta un păcat?

Tot hughenoții mai învinuiau pe papă că mai bine ar vedea cum în răsărit turcii folosesc catolici sau schismatici în slujbe mari, dar cum i-a simțit că s-au îmbogățit, îi omoară, luîndu-le averile pentru hasnaua imperiului.

De ce nu le e milă spaniolilor de acele suflete pierdute?

De ce nu se scandalizau Franța și Spania catolică? Dar cîte nu se aud în lume!

Aceasta era starea de spirit a parizienilor, cînd Petru, întovărășit de cei doi slujitori ai lui, se înfățișă din nou la poarta Luvrului.

---

6 Era îmbrăcat pribeagul în haine de catifea verde. Nu știa că aceasta fusese culoarea reginei mame și o purtase pe vremuri un anumit Vidam François, la care se zvonea că ținuse regina, dar care ar fi pierit într-o închisoare, cu cîțiva ani în urmă.

Îl sfătuise nunțiul papal Salviati să-și aleagă această manta, ca fiind mai ștearsă, așa cum se cuvine să fie în-

veşmîntat un prinţ venit să se roage pentru dreptul şi viaţa lui, neavînd alt apărător decît sfîntul cuvînt al Papei, care totuşi în ţara aceasta a Franţei stă în afara alegerii episcopilor şi nu are puterea de excomunicare asupra regilor.

Puterea bisericii galice e departe de a fi ca aceea a Italiei, sau a Spaniei, singurele ce dau adevărată ascultare sfîntului părinte.

Şi Petru ascultase. În Italia, îşi răsese barba. Aici îşi tunsese părul, după moda francezilor, căci n-ar fi vrut ca nimeni să zîmbească sau să-l privească prea cu multă curiozitate.

Petru citise mult, dar mai mult învăţase din furtunoasa lui viaţă. Şi dacă trecuse cu bine peste clipa morţii lui Pătraşcu Vodă, ştia că orice încercare, în comparaţie cu aceea, va fi mai mică.

Atunci însă îi fusese dat să sufere mai mult decît poate îndura un suflet de copil simţitor. Avea numai paisprezece ani, nu era priceput în ale vieţii nici cît puiul de şoim, care dacă e gata a cădea din cuib, dă din aripi şi tot se ţine.

Din toate neamurile boierilor de la Slătioara, din partea doamnei Voica, din toţi boierii divaniţi ai lui Pătraşcu Vodă, boieri pe care-i miluise cu moşii şi demnităţi şi-i juraseră credinţă şi ajutor la vreme de nevoie, din toţi cei puternici de la Constantinopole, dăruiţi cu aur şi blănuri, unul nu-i venise în ajutor. Lăsaseră să-l surghiunească la Rodos, apoi la Cipru şi în fine la Damasc, unde Zaïd şi macedoneanul Riga îi arătaseră dragoste şi prietenie.

Din pricina asta şi a firii lui mîndre, rar şi-a arătat durerea şi dezamăgirea ; rîdea ca să nu se vadă că sufletu-i geme, şi citea mult, că trăind viţele altora, să o poată îndura pe a lui, care-i părea silnică şi nedreaptă. Acolo, între cărţile acelea, găsise o mîngîiere pe care oamenii nu i-o dăduseră. În paginile lor, scufundat în vechile manuscrise şi canoane ale religiei, căutase o uitare, un sens vieţii, care lui îi răpise ceea ce se cuvine oricărui copil : căminul şi copilăria.

Orice cuvînt trebuia socotit, orice gest măsurat.

Poate de aceea uneori, cînd cîte o scurtă sclipire de bucurie îi apărea înainte, simţea nevoia să vorbească

mult şi să spună ce avea pe suflet. Altcum, s-ar fi înăbuşit.

De atîtea ori crezuse că e aproape de a-şi găsi un rost, o apropiere de ţelul lui, şi tot de atîtea ori speranţele îi zburară din faţă, ca nălucile pustiei, despre care vorbea Zaïd, prietenul beduin din alte vremi.

Fusese o altă lume, atît de deosebită de aceasta de aici, încît uneori pierdea simţul realităţii şi-i era totul indiferent.

Aşa i se întîmplase în Polonia, unde puterile-l părăsiseră în urma căderii de pe cal, la scurtă vreme după ce primise o săgeată în umăr, într-o luptă cu tătarii, care atacaseră marginea ţinuturilor lui Laski. Nu se vindecase bine de rană, cînd şi-a rupt piciorul şi a suferit doi ani. Nu fusese obişnuit să zacă.

A fost o clipă grea, cînd nu a mai crezut în nimic, şi-a pierdut speranţa, şi odată cu ea i-a apărut o sfîşiere necunoscută, pornită din străfundul fiinţei lui, o dărîmare şi o îmbătrînire timpurie, ca o măcinare ce i-a rupt marginile răbdării şi ale îndurării.

În vremea aceea, zăcînd în castelul lui Laski din Cracovia, şi-a numărat toate durerile vieţii. Se temuse de singurătate ; de mic avusese parte de ea ; dorise căldura inimii mamei lui, şi nu-i fusese dat să o mai vadă nici măcar în ceasul morţii ; îi fusese silă de sărăcie, şi ea îl urmase ca o umbră ; vrusese să-şi întemeieze un cămin, cu putere şi cinste, şi împrejurările vieţii nu-i îngăduiseră ; vrusese să fie liber, ca apele, şi trăise ani lungi surghiunit şi păzit ; avea nevoie de dragostea oamenilor, şi se izbise numai de indiferenţă ; îi fusese silă de neputinţă, şi era silit să-şi cerşească dreptul lui, fugit din împărăţia sultanului, alergînd de la o curte la alta ; crezuse că va fi un bărbat puternic, şi era numai un om chipeş, cu sănătatea mai primejduită dinlăuntrul fiinţei lui, decît din accidente exterioare. Se lipise osul piciorului, dar i se înveninase rana din umăr, şi dacă nu ar fi fost canonicul Cracoviei să-l îngrijească cu un devotament de creştin al primelor timpuri, şi Costa, să-i liniştească sufletul, nu se ştie ce s-ar fi ales de el. Sigur era însă că nu avea să uite niciodată că boierii tatălui său nu numai că nu l-au ajutat să ia domnia, dar nici cu bani şi nici cu sfatul nu a încercat vreunul să ajungă pînă la el, chiar atunci cînd le-a trimis vorbă. Şi mai

cu seamă erau datornici dintre ei, cărora Pătrașcu le făcuse atîta bine, că de-ar trăi două vieți și tot nu s-ar putea răsplăti. Și el, Petru, trebuie să lupte să ajungă totuși în țara lui, unde nimeni nu a făcut nimic ca să-i cîștige inima și încrederea.

Curtea Cracoviei se mirase de îndelungata lui boală, pe care a numit-o „friguri de Asia Mică". Ochi albaștri au lăcrimat pentru el. Anuşka de Gdansk i-a trimis deseori alifii pentru rană sau doctorii ei să-l vadă. Cînd a putut, a trecut chiar ea, vrînd să-l lecuiască cu orice chip, chiar dacă unchiul ei, diplomatul Andrei Tarnovski, îi spunea că acest prinț pribeag nu poate fi ținut pe loc nici cu sfînta legătură a căsniciei, nici cu întinsele domenii ale Anuşkăi, tînăra văduvă. Și Anuşka se măritase cu Liubomir, conte de Wraclaw, numai cînd toate pregătirile lui de plecare fură gata. Avea pleoapele grele și albe Anuşka și mîini ca două cuiburi fierbinți. Dacă ar fi putut fi și el ca Laski, ar fi rămas locului. Ceva mai presus de el îl făcea să nu-și afle liniștea. Firea aceasta frămîntată și pătimașă i-o ghicise nunțiul papal Morone, care-i arătase o prietenie deosebită cît timp șezuse la Cracovia...

Cu aceste gînduri își îmbrăcă haina strînsă pe talie, cu mînecile prinse în panglici cu fir de argint. Peste părul des și negru, puse pălărioara mică, cu margini lucrate în fir de argint și un singur smarald prins într-o cheutoare de aur, într-o parte. Se privi în oglindă ; era din nou falnic, de parcă nici ani, nici griji nu trecuseră peste el. „Ființă mai schimbătoare ca omul nu este pe fața pămîntului" — își spuse el, în timp ce încălecă, să se întîlnească cu nunțiul papal Salviati. Cînd pătrunse în palatul Luvrului, era însoțit de toate amintirile și durerile lui, ca de o escortă ce nu avea să-l părăsească niciodată.

. . . . . .

În ziua aceea, ca de obicei, masa regelui se desfășurase în tăcere. Henric al III-lea cinase după regula pe care o stabilise la întoarcerea din Polonia ; la masa înconjurată cu grilaj, ca nobilii să nu se mai apropie și să-i vorbească în vreme ce prînzea.

Gentilomii curții se scandalizară de acest obicei adus din Sarmația. Ei știau, din vremea domniei lui Francisc I și a lui Henric al II-lea, că aveau dreptul de a-l privi

mîncînd şi de a-i vorbi în acele clipe. Această izolare, ca şi noul ceremonial introdus la sculare şi îmbrăcarea regelui, prin care acesta se îndepărta de ei în loc să şi-i apropie, aşa cum făcuseră tatăl şi bunicul lui, îi nemulţumise adînc. Henric al III-lea nu luase aminte la ceea ce se petrece în jur şi înlocuise pe toţi curtenii maturi, pricepuţi în politică şi război, cu oameni tineri, ale căror nume de abia acum se făceau cunoscute la curte; d'Arques, Saint-Luc, Anne de Joyeuse, d'Epérnon, Saint-Mesgrin. Nu mai asculta de sfaturile reginei mame, iar biata Luiza de Lorena, pe care o luase într-un ceas de entuziasm, cu patru ani în urmă, era fără nici un fel de putere acuma, cînd augustul ei soţ îşi petrecea mai tot timpul în tovărăşia acelora.

A ajunge la rege însemna a putea trece dincolo de acest zid de tineri, care erau cele mai bune spade ale Franţei.

Despre izolarea la sculare şi mai cu seamă la culcare a suveranului începuseră să umble zvonuri ciudate, dar pricina adevărată a singurătăţii la masă nu o ştia decît Henric însuşi. Suferind de colici nefritice şi de indigestii continui, avea nevoie de linişte atunci cînd mînca şi cum nu se putea stăpîni să nu se supere la anumite vorbe ce i se adresau, schimbase ceremonialul meselor regale.

Îi era deajuns prezenţa atîtor gentilomi, urmaţi de ofiţerii de serviciu şi maeştrii de ceremonii, care-i aduceau nenumăratele feluri de mîncare şi băuturi, iar cum de această pompă nu s-ar fi lipsit, avînd convingerea că sînt atributele demnităţii regale, scăpă de vorbă, izolîndu-se.

Era greu să domnească, după ce prinţii şi ducii îl cunoscuseră ani de zile ca duce d'Anjou, numai că regina-mamă veghea şi se lupta să-i facă pe ceilalţi să uite.

Cînd regele se scula de la masă, trecu în sala mare a Luvrului, denumită Sala Henric al II-lea, unde avea să-l primească pe nunţiul papal, însoţitorul prinţului pribeag, pe care cu atîta căldură i-l recomandau ducele de Ferrara şi Papa Grigore al XIII-lea.

În acea seară, cele două regine, cu doamnele de onoare, fuseseră poftite la rege, aşa încît, prima impresie a lui Petru atunci cînd intră fu copleşitoare.

Regele Henric avea chipul şi statura plăcute şi o ţinută din cele mai îngrijite. Picioarele mici şi delicate

erau încălțate în pantofi ascuțiți, cu paftale de aur. Pulpele se desenau armonios în ciorapii de mătase, și cum ședea drept, cu chipul nemișcat, Petru nu bănuia ce dureri puternice îi ardeau piciorul stîng, îmbolnăvit din plăcerile gustate în trecerea prin Italia. Mijlocul regelui, strîns în corset, apărea aproape femeiesc în haina de mătase cu nasturi și garnituri de diamante și perle, lărgită asupra pantalonilor scurți și bufanți. Capul și-l purta acoperit cu o pălărie pe care nu și-o scotea niciodată, pălărie pe ale cărei crețuri străluceau trei briliante montate în cercuri de platină și aur, iar în urechea stîngă strălucea un cercel mic, cu un diamant negru.

În jurul suveranului se afla un grup de tineri strălucitori, printre care domnii Larchant-Souvré și Rujé, care-l întovărășiseră și în Polonia.

Petru prinse numai privirea insolentă a lui d'Epérnon, îi auzi ultimele cuvinte, povestind despre vînătoarea de potîrnichi de pe dealul Montmartre-ului, rostindu-și părerea de rău că regele arareori ia parte la aceste plăceri.

Erau toți așa de plini de tinerețe, atît de siguri pe ei, în veșminte atît de strălucitoare și costisitoare, încît pribeagul prinț fu uluit. Apoi se reculese și păși către grupul acesta, sub lumina candelabrelor de cristal de Murano.

De pe peretele din dreapta, îl privea chipul ironic și fin al lui Francisc I, pictat de Tizian.

Petru se purtă cum îl sfătuise legatul papal, și papa însuși.

Henric al III-lea, crescut la cea mai rafinată curte a Europei, avea darul vorbirii și știa să-l prețuiască și la ceilalți, atunci cînd îl afla. Mai mult. fiind mîndru și orgolios, fără a fi avut putința să se afirme în acțiuni mari, faptul că acest principe străin credea în puterea lui, că îi cerea ajutorul, îi făcea plăcere și, măgulindu-se, dori sincer să-l ajute.

Apoi, ca orice rege cu capricii renumite, care dacă odinioară pregătise patru armate ca să înăbușe răscoalele din sudul Franței, se oprise totuși în fruntea celei mai puternice dintre ele, la Avignon, fără să fi dat nici o luptă contra rebelilor, jelind în armură timp de o săptămînă moartea iubitei lui, Luiza de Clève. Acuma ori că simțea nevoia, ori că avea alt capriciu, vroia a face un bine acestui necunoscut, care-i plăcuse.

În fața lui, ședea un bărbat care-și cerea dreptul, într-un mod demn și mișcător.

Îl întrebă și-l ascultă cu bunăvoință, destinzîndu-se în acea clipă și uitînd cu totul de răscoalele din Normandia de jos ; de nobilii normanzi refugiați la Commerçy ; de Burgundia și Bretania, care refuzau noile impozite.

Saint-Luc și Joyeuse îi vorbiră cu amabilitate, numai d'Epérnon continua să șoptească cu răutate despre un tînăr de la Curtea Franței, care oftează după o femeie ce i-ar putea fi mamă, la care vorbe o parte din cei de față riseră cu două înțelesuri, dar Petru nu se lămuri despre cine bîrfeau.

Se miră numai că regele îngăduie în prezența lui astfel de glume. Nu se simți nici stingherit, nici nelalocul lui, de parcă faptul de a se afla acolo era atît urmarea unei dorințe de care el însuși nu-și dăduse seama cît și a unui fapt de drept.

— Unde locuiești acuma ? îl întrebă regele.

— La Petit Jesus.

Privirea lui Henric al III-lea opri zîmbetul ce începuse să mijească pe unele figuri.

— În strada Béthizy se află palatul Saint Heran. Îmi vei face plăcerea să te muți acolo, vreo două luni, apoi vei locui la Blois.

— Sînteți prea bun, Sire.

— Și cancelarul de Lorena îți va acorda un venit de două sute de scuzi de aur pe lună. Consideră-te oaspetele meu.

Petru simți cum privirea negriciosului d'Epérnon îl sfredelește cu răutate ; răspunse totuși din toată inima :

— Majestatea Voastră vindecă rănile, pe care viața și oamenii mi le-au făcut.

— Iată o bravură pe care o apreciez mult, prințe, sinceritatea. Dar acuma să ne bucurăm de sosirea reginei și a prințeselor de Lorena.

Petru văzu intrînd pe Luiza de Lorena, bălaie, gingașă și palidă, însoțită de surorile mai mici, toate cu languroși ochi albaștri. Rochiile lor de nuanțe pastelate, împodobite cu pietre prețioase, se răsfrîngeau în luciul oglinzilor.

Regele înaintă ceremonios și, dînd mîna reginei, o aduse pe jilțul de lîngă el, apoi Petru îi fu înfățișat, cu toate titlurile lui, în vreme ce Joyeuse și d'Epérnon se

îndreptară spre cele două tinere prințese, ai căror obraji se îmbujorară ușor. Erau singurii care-și îngăduiseră acest gest; ceilalți seniori rămaseseră ca un zid sclipitor de mătăsuri, catifele și pietre prețioase, în jurul regelui; erau atît de orbitori, încît suita reginei aproape că pălea pe lîngă ei.

Regina, obosită și palidă, părea copleșită de veșminte, de lume, de tot ce o înconjura; îl privea pe pribeag cu ochi buni și triști.

Audiența lui Petru luase sfîrșit.

În drum spre han, nunțiul papal îi vorbi despre dorința fierbinte a monarhului de a avea un moștenitor, deoarece trecuseră patru ani de căsnicie. „Să fi fost aceasta oare singura dorință neîmplinită a lui Henric al III-lea?" se întrebă Petru înainte de a adormi.

---

7 Strada Béthizy nu se afla prea departe de Luvru. Spre deosebire de celelalte era mai largă, și de-a lungul ei se înălțau clădiri mărețe, împrejmuite de parcuri, pe aleile cărora albeau marmorele statuilor.

Contele de Saint Heran fusese pe vremuri guvernator la Dijon, dar pentru că, aidoma celui din Bayon și Auvergne, refuzase în zilele sfîntului Bartolomeu să masacreze populația, își pierduse slujba și bunăvoința reginei mame și i se confiscase palatul din Paris.

Henric al III-lea, după șapte ani de domnie, ca un act de independență față de regină, poate și ca urmare a răscoalelor ce izbucneau pretutindeni, îl iertase, îngăduindu-i să apară la curte, dînd și o aripă a palatului Saint Heran în folosința celor două surori ale lui, Diana și Ana-Maria. Atît că fostul guvernator muri subit în urma unui atac de inimă. Despre Diana se vorbise și se mai vorbea încă. Femeie sclipitor de deșteaptă și destul de învățată pentru a putea fi iubită de Filip Desportes, poetul și lectorul regelui, îndrăzneață, își croise drumul în viață de la palat, așa după cum îi poruncise temperamentul ei. Fusese promisă de mică unui tînăr viconte, care murise într-un turnir. Părinții o logodiseră apoi cu fiul mijlociu al ducelui de Retz, cînd fu răpită, în drum spre Paris, de cel mai brav ostaș al lui Coligny, ofițerul d'Andelot, care o luă imediat în căsătorie. Diana nu a avut timp nici

să se deziluzioneze, nici să se satureze de înflăcărații ei soți, care se prăpădi la scurtă vreme, în luptele ce se țineau lanț între hughenoți și catolici. Nu mai vru să se remărite. Micuță cu păr negru și fața albă, nas vulturesc și buze subțiri, cu sîni și umeri îmbietori, atrăgea în jurul ei mulți tineri, ale căror soții părăsite oftau. Iar ea se părea că nu dorește altceva de la viață. Era poftită în tot locul, datorită darului ei încîntător de a vorbi și al aceluia mai neobișnuit de a riposta ; toată lumea părea a ști totul despre ea, făcîndu-se a nu cunoaște nimic, deoarece regele însuși, contrar obiceiului său, se făcea a nu ști nimic despre viața acestei „încîntătoare spadasine", cum o numea în glumă uneori. Și lumea se mira de îngăduința regală, cunoscînd că, dacă suveranul Navarei era să-și izgonească soția, faptul se datora regelui, care iscodind purtarea surorii lui, descoperise întîmplări ce o azvîrleau în gura rea a lumii și umbreau cinstea vlăstarelor lui Henric al II-lea.

Diana izbutise să-l cîștige pe rege, care-i promisese să-i redea întreg palatul, după ce va pleca acest principe străin, pe care trebuia să-l găzduiască acuma în aripa de sud. Așa că intendentul palatului, domnul de Melville, primi pribeagul și mica lui suită.

Era un obicei al timpului și al locului ca tinerilor să li se aleagă o domnișoară sau o doamnă, pentru a-și forma în preajma ei gusturi și deprinderi alese. Cum Petru plăcuse curții regale, l-au trimis la început în discreta grijă și îndrumare a uneia din cele mai iscusite minți. Mai mult, Henric îi trimise croitorul, cizmarul și pălărierul lui, pentru a-l echipa ca pe un senior.

Petru își dădu seama că soarta i se schimbă în bine și se bucură în sinea sa. Totuși, prima noapte în palatul străin fu o noapte albă. Rămăsese cu ochii ațintiți pe tavanul înalt, pictat cu scene mitologice, nevenindu-i să intre între perdelele de mătase gălbui ale patului. Era un prea plin al emoțiilor ce-i biciuia nervii și inima. Își desfăcu, cu amîndouă mîinile, dantelele cămășii la gît.

Deschise larg fereastra și se așeză pe un scaun. Se simți deodată tînăr, puternic și sigur pe el. Pentru prima oară de cînd părăsise Damascul avea o astfel de senzație. Aerul, încăperea, orașul, pînă și Luvrul îi păreau, într-un străfund nedeslușit al ființei lui, cunoscute.

Aici, nici sărăcia, nici singurătatea, nici nesiguranța

zilei de mîine nu-l mai chinuiau. Şi nici zvonurile pe jumătate şoptite ce-i trecuseră pe lîngă urechi. Faţă de el, Henric fusese mărinimos şi bun, fără a-l umili, iar regina-mamă îl sprijinea din toată înălţimea puterii ei, ceea ce era foarte mult.

Petru, pasăre pribeagă, acum îşi găsise un cuib ; nu amesteca în felul de a fi primit nici un calcul politic, chiar dacă ar fi existat.

Dacă ar fi ştiut Henric ce gînduri de caldă şi sinceră recunoştinţă stîrnise, s-ar fi bucurat, căci un nefericit, care avea nevoie de dragoste mai mult decît oricare altul.

Era atîta strălucire la Luvru, încît pînă şi privirea insolentă a lui d'Epérnon fu uitată ; nu merita a fi luată în seamă. Petru măsură drumul lung, făcut pînă aici, şi avu puterea să zîmbească : un gînd năstruşnic îi trecu prin minte : dacă nu ar fi fost părăsit şi năpăstuit, nu ar fi ajuns aici, unde simplul fapt de a se afla îi aducea o nesfîrşită mulţumire.

În Transilvania, după moartea lui Ioan Sigismund, urmaşii la tron îi dăduse să înţeleagă că ar fi mai bine să caute sprijin în Polonia ; suveranul Cracoviei, de frica turcilor, îl îndemnase să-l caute pe nobilul Laski, iar acesta îl trimisese la Viena, la împăratul Maximilian, care, necăjit de moartea lui Carol al IX-lea al Franţei, ginerele lui, şi îndurerat că fiica lui se călugărise la mînăstirea franceză din Vienne, la douăzeci şi unu de ani, murise înainte de a-i fi putut da vreun ajutor. Iar moştenitorul lui, Rudolf al II-lea, era departe de a fi omul care să-l sprijine fie şi numai cu sfatul, căci se credea prea sus faţă de un principe valah şi prea sacră persoană pentru a putea fi turburat de un pretendent oriental.

Rudolf venise la tron prea repede şi destul de nepregătit, pentru aceste încîlcite treburi care întreţin viaţa unei împărăţii. Petru îşi stăpînise dezamăgirea şi plecase spre Italia, cu fruntea sus şi figura senină, dar cîtă amărăciune şi umilinţă putuse să adune în inima lui, în acest timp, numai Costa ştiu. Sau poate şi cei doi călugări catolici, care ştiuseră să-i mîngîie sufletul cînd ajunsese aproape de pragul desperării, cum i se întîmplase la Genova.

Apoi, plecînd la Roma şi Ferrara, prinţul Vlahilor rîsese, glumise, făcuse versuri şi filozofie, ori petrecuse în legea tinereţii lui, ascunzîndu-şi tristeţea şi oboseala.

Chipul acesta îl arătase oamenilor. Aici însă ceea ce i se dăruise fusese în așa fel făcut, încît se părea că i se cuvine de drept și nu că ar fi rezultatul stării lui de neputință și lipsă. Se gîndi ce s-ar fi întîmplat dacă țara i-ar fi fost în apropierea acestui puternic regat, cu toate luptele fraticide pentru întîietatea uneia dintre religii! „Religie? — se întrebă el. Oare cîte feluri de credințe întîlnise în viață? Și cîte lupte în sînul lor?" Nu le mai știa numărul. Musulmani erau și turcii, și arabii, și persanii. Oare nu se războiau și nu se prădau între ei, disprețuindu-se unii pe alții? Și în occident, luptele religioase sfîșiau omenirea. De ce? Cine poate răspunde acestei întrebări și unde-i oare adevărul? Să fie drept ceea ce povestea nunțiul papal Salviati, că Filip al II-lea al Spaniei ar fi rîs pentru prima oară în viață numai după măcelul hughenoților și că papa ar fi felicitat-o pe regina-mamă?

„Vorba ți-e dată, fiule, spre a-ți ascunde gîndul. Numai în fața lui Dumnezeu trebuie spus adevărul!" Studiase adevăruri teologice la mînăstirea din Rodos și la patriarhiile pe unde umblase, și totuși acest ultim adevăr se bătea cap în cap cu alte adevăruri ale altora.

Atunci?... Poate se va găsi un adevăr, atunci cînd cineva îi va scoate țara din acea negură și apăsare sub care o țineau mahomedanii. Cu cît îl îndepărtează călătoriile mai mult de ei, cu atît le vede mai bine barbaria și lăcomia, disprețul și cruzimea.

Parcă ar fi fost o vrabie prinsă într-o gheară, care din cînd în cînd slăbește strînsoarea, atît cît să nu o omoare cu totul, și tocmai Franța, în care se simțea acasă, e singura putere creștină aliată cu cei pe care-i ura din întreaga lui ființă. De aceea l-a trimis Papa la Paris, numai de aici poate să-i vie sprijinul și să se ducă pe malurile Dunării, la el acasă.

Își dădu seama de lipsa de șir a gîndurilor lui și rîse, acel rîs sumbru al clipelor cu gust amărui.

Dacă i-ar fi fost alături vechiul lui dascăl de greacă și filozofie elină acela nu s-ar fi mirat; și în copilărie avusese asemenea clipe, cînd înfrumusețea totul, pentru ca apoi, izbindu-se de realitate, să-și dea seama și să sufere. Sufletul lui Petru era astfel alcătuit, încît nu putea trăi dacă nu privea lumea printr-o sticlă colorată; atunci avea puterea marilor hotărîri și încredere în sine

însuși. Dacă privea adevărata față a lumii, îi venea să-și pună capul pe un bolovan și să moară la marginea drumului, sigur că nimeni nu se va opri să-l întrebe ce-i cu el și de ce nu-i trebuie viața.

Această nevoie de a visa, de a se devota unei pricini, unei idei, fie și unei religii, l-a făcut să scrie.

Petru se scula și își reciti imnul, scris într-o vreme de grea restriște sufletească și care avea să fie publicat la Veneția, peste șase ani, într-o vreme de altă grea încercare pentru el. Îl reciti rar...

---

8 Henriette-Denise-Germaine-Diane de Saint-Heran făcuse astfel, încît la timpul potrivit Petru să-i fie prezentat.

Se purtase cu el cu măsura și distincția cuvenite, fără a-i arăta nici prea multă prietenie, nici prea multă răceală, dar lăsînd să se înțeleagă, din toată purtarea ei, că i-ar face plăcere dacă l-ar mai revedea.

Îl pofti într-o seară la o cină, în jurul unei mese acoperite cu argintărie grea, cu talgere sculptate și carafe, pe rotunjimile cărora erau episoade din mitologia greacă.

Două tablouri de Tizian cuprindeau pereții de o parte și de alta a mesei. Lachei îmbrăcați în galben și negru, culorile casei de Saint-Heran, serveau ceremonios și îndemînateci.

Într-o seară, îl cunoscuse pe Ronsard, poetul favorit al curții regale, căpetenia Pleiadei. Cum Petru știa din sonetele lui Petrarca pe dinafară, atmosfera fu caldă și prietenoasă.

— Vă plac poeziile, constată Ronsard, care pe atunci intra în cel de-al cincizecilea an al vieții lui, dar rămăsese cu sufletul tînăr și firea plină de entuziasm.

— Mai mult decît atît ; prințul însuși face versuri, răspunse în locul lui Diana, cu o lucire șăgalnică în ochi.

— Dacă a vorbi în imagini se poate numi vers !

— Drumul pînă la imagine trece prin ascuțișul suferinței, remarcă Ronsard.

— Cine și-ar închipui că cel mai prețuit poet al Franței cunoaște înțelesul cuvîntului suferință, interveni cavalerul de Montauban.

— Poate că-l știu. Poate e un dar, o nostalgie, ori o neîmplinire. Poate totul la un loc.

Petru îl privi cu interes.

— Știți cum se traduce cuvîntul Ronsard în limba patriei mele?

— Nu.

— Mărăcine. Știam o legendă cu un boier valah, care purta acest nume și care a venit la curtea Franței, într-un ceas greu, pentru a da ajutor... Dar acestea sînt legendele patriei mele.

— Și adevăruri. Messir de Ronsard se trage din acel cavaler de la Dunăre, rămas aici, zîmbi Diana, strecurîndu-și răspunsul. Poate de aici nostalgia și dorul.

Ronsard și Petru se priviră, căutînd să regăsească unul în celălalt imaginea a ceva ce aveau în suflet, și într-un fel o aflară.

Ronsard cerceta chipul încă tînăr din fața lui, pe care drumurile lungi, în soare, vînt și ploaie, lăsaseră totuși urme. Îl izbiră, ca o amintire de mult uitată, apele albăstrii-negre, calde, ale ochilor orientali, cu tăietură prelungă și ușoare unde, în care citi o tristețe veșnic ținută în frîu.

Petru căută și el la fruntea înaltă, nasul prelung și gura cu buze subțiri și spirituale a poetului și răspunse cu o voce care un deva avea inflexiuni de aramă, fără ca nimeni să știe că era aceea a marilor lui emoții.

— Atunci trebuie să mulțumesc îndoit alesei noastre gazde, care m-a pus față în față cu o legendă vie.

Chipul Dianei rămase nemișcat, numai gura și ochii primiră închinarea; era ca o uriașă floare galbenă, din care ieșea un chip brun și energic, ce contrasta cu goliciunea albă a umerilor.

— Strămoșii lui messir Ronsard au trăit sub un soare mai cald decît al nostru, și pronia ori soarta i-a dat o minte din cele mai de seamă. Ar fi putut fi o sabie ascuțită.

Răspunsul ei îi dezvălui puțin gîndul.

— Sînt prea multe spade în Franța. Eu aș fi fost de prisos. Regele știe că-i închin cinstea, viața și mintea mea, iar inima...

Contesa de Saint-Heran zîmbi subțire:

— Atîtea sonete au spus-o curții întregi cui o dăruiți. E o doamnă fericită aleasa voastră.

— Puteți afirma și despre mine că aș fi fericit? întrebă Ronsard cu o ușoară ironie.

— Sînteţi făcut, messire, a vă mulţumi cu ideile poetice.

— Deci între viaţă şi mine e un gol ?

— Nu, messire, o largă brazdă cu mimoza înflorită. Mirosiţi florile de la distanţă, pe cînd prinţul marii Valahii, deşi se vorbeşte că scrie versuri închinate îngerilor, pare mai degrabă făcut întîi să culeagă trandafirii şi apoi să-i cînte.

Cu aceasta, se ridică, urmată de cavalerul Montauban şi planturoasa soră a acestuia.

Ronsard şi Petru, contele de Cheverny, Filip Gonzaguez îi urmară în salonul cu pereţii pictaţi cu scene din viaţa lui Jupiter şi se aşezară alături, pe canapeaua arcuită, îmbrăcată în tafta verzuie.

— E plăcută viaţa la curtea Franţei, îşi mărturisi Petru gîndul.

— E un fel de a fi al francezilor, care te fixează printre ei, îl lămuri Pierre de Ronsard.

— N-aţi fost în ţara străbunului vostru, banul Mărăcine, niciodată ?

— Nu.

— N-aţi simţit nevoia de a cunoaşte acele locuri ?

— Poate da... poate nu... Imaginaţia însă m-a purtat deseori într-acolo. Mi-am închipuit un străbun, care într-un fel s-ar asemăna cu mine, şi în altul nu. Un trup vînjos şi lat în umeri, îmbrăcat în platoşă, mirosind a sudoare de bărbat şi cal. Poate acelaşi chip, dar cu plete lungi şi barbă, cu ochi aspri şi dîrzi, venit aici şi necunoscînd nimic despre acest ţinut, nici limbă, nici obiceiuri, nici alese purtări. Tot numai flacără, numai pornire ; ca acei cavaleri rătăcitori, duşi de visul lor şi de puterea braţului. Şi fiindcă purta în el nevoia căutării şi a dăruirii de sine, şi-a găsit aici limanul şi un alt nume.

— Şi mulţumirea ?

— Poate că da, poate că nu. Cine poate şti ce a fost în sufletul lui... Dar din Franţa n-a mai plecat ; s-a însurat şi s-a legat de ţara aceasta.

— Aici se poate zîmbi.

— Aici, unde ?

— În Franţa.

— Dar se şi poate plînge şi suferi, la fel ca în orice loc al lumii.

— Dar după plîns poţi rîde.

— Dacă vrei, dacă nu...

— Atunci de unde am această simțire de destindere, de descătușare!

— Pentru că vii din ținuturi unde se trăiește turcește.

— Turcește? Nu înțeleg.

— În umbra nesiguranței. Într-un fel, e cum ai purta un aparat de tortură, care pus pe grumaz și închis cu lacătul lasă mîinile și picioarele libere, dar omul nu poate păși decît tras. Aici te poți mișca cum vrei, numai că sînt anumite mișcări ce te pot face să-ți pierzi capul.

— Ce trebuie să faci atunci?

— Să umbli cu îndemînare.

— Între cine și ce?

— Între rege și ducele de Guise; între rege și ducele d'Anjou; și mai cu seamă între suveran și regina-mamă.

— Și care va fi urmarea?

— Vei obține ceea ce dorești. Și iertați-mi o întrebare...

— Puneți-o.

— Doriți atît de mult să vă reîntoarceți domnitor în țară?

Chipul lui Petru își adînci deodată trăsăturile.

— Cred că e de datoria mea.

— Și mai presus de datorie?

— Un stejar trebuie să-și prindă rădăcinile într-un pămînt.

— Credeți că vă va fi prielnic?

— Nu știu.

— V-a ajutat cineva de acolo vreodată?

— Nu.

— Aveți legături cu boierimea de acolo?

— Nu.

— Mai aveți nădejde în turci?

— Nu.

Petru își aminti cum le oferise și mărirea haraciului în schimbul domniei și tot nimic nu izbutise.

— Și totuși vreți să plecați. Vă spun, prințe, ați avut un noroc nemaipomenit; i-ați plăcut regelui, ceea ce e un lucru rar. Regina-mamă vă e favorabilă, ceea ce iarăși înseamnă mult. Credeți că viața poate da mai mult unui om?

— Uneori da, uneori nu. Vă rog însă să fiți de partea mea.

— Cu tot ceea ce îmi stă în putere, numai că nu pot prea mult.

— Un sfat bun la vreme potrivită îmi e deajuns.

Figura prelungă a lui Ronsard se îmbujoră puțin ; un sfat îi dăduse, dar Petru nu-l băgase de seamă, își urmărea ideea, ca norii drumul. Dar norii cînd stau la un loc se risipesc mai întotdeauna în ploaie.

— Oare așa va fi și cu el ?

Dinspre colțul cu marea sobă de faianță albă se auzi vorba însuflețită a voinicului viconte, care se îndreptă spre Petru.

— Principe, cred că vom avea plăcerea să vă revedem la serbările date în cinstea reginei Luiza, la castelul din Fontainbleau.

— Cine ar putea lipsi, cînd maiestatea sa regina-mamă dă o serbare ? răspunse în locul lui Petru, Ronsard. Apoi îl întrebă încet : Aveți invitație ?

— Încă nu.

— O veți avea.

— Și cu prilejul acesta, se auzi vocea Dianei, care fusese atentă la cele spuse, îmi veți da voie să vă prezint mîine la prînz cinci gentilomi, care doresc să intre în suita alteței voastre ; domnii de Saint-Bonnet, Robert de Dorandoff din Auvergne ; Mellier de la Constance, de viță veche din Angers, Albert Berthier și Denis de Semblançay.

Petru își stăpîni cu dibăcie surpriza. Se gîndea cum va face față întreținerii celor cinci. Numai Ronsard nu se minuna de nimic.

Știam că Diana îl va pune, cu discreție, pe picior de egalitate cu seniorii Franței, așa încît să se simtă bine acest visător, pe care regele îl numise într-o zi „dragul nostru verișor și bun prieten", și lăcrimase de mila lui.

— Mîine la ora prînzului voi fi acasă, încuviință Petru, care simți cum îl strînge gulerul hainei, dar nu făcu nici o mișcare.

— Maiestatea Sa m-a însărcinat să vă spun, urmă Diana, să nu vă necăjiți în privința numărului redus al gentilomilor. În scurtă vreme, Princeps Valachiae, veți avea alaiul de doisprezece cavaleri. Mai are de hotărît în privința celorlalți șapte, împreună cu regina-mamă,

care ar dori să aveți și cîțiva seniori italieni în suită, și se vorbește despre Francesco Vincenti, Tomaso și Giacomo Alberti. Maiestatea Sa dorește ca atîta vreme cît sînteți oaspetele său, să fiți tratat potrivit nașterii și rangului vostru.

Petru înțelese că toți ai lui vor fi întreținuți din visteria regatului.

— Princeps Heres Valachiae mulțumește maistății sale regelui pentru mărinimie și doamnei de Saint-Heran pentru tot.

I se încălzise deodată inima. Toată pornirea lui spre fast și strălucire țîșnea din el, ca o apă năvalnică de primăvară, după ce iarna lungă o înghețase. Respiră cu putere : în fine, după ani de cereri nesatisfăcute și speranțe risipite, se simțea trăind din plin.

Imaginația lui bogată, neastîmpărul din el, nevoia de frumos și mărire începeau a-i fi satisfăcute.

Obrazul proaspăt al doamnei de Saint-Heran era ca o îmbiere, mîinile albe și mici, așezate cu grijă pe laturile jilțului aveau o lucire sidefie ; numai chipul își păstra o rezervă, pe care o dezmințea strălucirea ochilor. Nu știa ce să mai gîndească despre ea. Dar despre Henric ? Atît de mărinimos, de generos, dîndu-i tot, pe cînd el nu avea nimic să-i dăruiască în schimb. Nu știa Petru că în urmă cu cîteva luni, canonicul de la Nôtre Dame din Rouen, Nicolas Clérel, trimisese, în numele țăranilor normanzi, o plîngere către rege contra noilor impozite, Jalba spunea : „Săracii țărani ai Normandiei, slabi, istoviți, fără cămașă în spate, fără încălțări, semănînd mai repede a scoși din groapă, decît a oameni vii, nu mai au de unde plăti alte taxe... Nu se gîndesc, oare, inventatorii edictelor dăunătoare statului, regelui și liniștii publice, că Dumnezeu, care este mai presus de regi, îi poate scufunda în abis, sau, dacă vrea, poate să zdrobească regatele și monarhiile în care dreptatea este nesocotită, și nedreptatea domnește." Nici de nemulțumirile din Périgord, din Auvergne, Dauphine și Provence, în legătură cu mărirea birurilor necesare dublării venitului visteriei regale nu știa Petru nimic...

O parte din dorința lui se îndeplinea — strigoiul sărăciei dispăruse ; nevoia lui fizică și sufletească de a fi asemenea acestor oameni ai apusului era împăcată ; ochiul

îi era încîntat de frumusețe, și mîndria lui necălcată în picioare.

Ronsard îi privi obrazul, în lumina palidă, și bănui numai ceea ce-l lega pe Petru de Henric. Restul rămăsese ascuns, undeva, unde poetul nu putea trece, căci el nu cunoștea viața orientului.

Numai Petru se simți descătușat.

---

9 În ziua aceea, castelul Fontainbleau își proiecta mulțimea hornurilor pe cerul limpede. Pe terasa împodobită cu vase mari de piatră, pline de regali crini, era adunată o bună parte din personalul reginei mame, pentru a privi măcar de departe serbarea ce se desfășura în curtea de onoare.

Ceasul turnului încă nu bătuse orele unsprezece, cînd cele două regine, cu suitele lor, apărură în tribune, apoi veni regele însoțit de cavalerii Sfîntului Spirit.

Caterina de Medicis, îmbrăcată toată în negru, era de o sobrietate ce părea și mai izbitoare în contrast cu veșmintele doamnelor de onoare ale suitei sale, alcătuită din reprezentantele celor mai bune familii ale Franței. Frumusețea lor era atît de diferită, încît Petru nu mai avu decît conștiința feminității lor.

Henric al III-lea apăruse în mijlocul a o sută de gentilomi, înveșmîntați în mantii albe, purtînd niște ciudate colane.

— Cine sînt acești seniori ? întrebă Petru pe Berthier, din suita sa.

— Cavalerii Ordinului Saint Benoist du Saint Ésprit, întemeiat de Maiestatea Sa.

Înțelegea prin aceasta un fel de pavăză, pe care regele și-o făurise în contra cuiva, ce i-ar fi putut știrbi autoritatea.

— Bănuiesc o mare greutate de a fi primit în ordin.

— Trebuie să fii gentilom francez de trei generații, foarte bogat și, bineînțeles, bun catolic.

Petru nu mai întrebă nimic. Tocmai atunci o zări pe Diana, însoțită de contele Cheverny. O salută curtenitor. Apoi privirea îi fu atrasă de un tînăr de vreo douăzeci și doi de ani, scund, cu fața ciupită de vărsat și o expresie frămîntată, înconjurat de un grup de seniori ce-l tratau cu mult respect. Era fratele cel mic al regelui.

— Ducele d'Anjou a venit de la Greenwich, spuse încet Pierre de Ronsard, care fiind alături de Petru, îi prinsese direcția privirii.

— Da, răspunse Petru.

Nu înțelegea nimic, dar nu puse nici o întrebare.

— Sînt șase ani de cînd o tot pețește pe regina Angliei.

— O protestantă ?

Petru știa că Papa o excomunicase și o declarase copil nelegitim.

— Trebuie să aibă vreo patruzeci de ani, făcu dus pe gînduri.

— Patruzeci și unu, dar stăpînește un tron din cele mai puternice, și cel ce-i va fi soț va fi egalul regelui Franței.

Abia acuma își dădu seama Petru de cine-și bătuseră joc seniorii regelui în seara cînd fusese primit la Luvru.

— Și regele ?

— Priviți !

Petru observă că regele se prefăcea a nu băga de seamă prezența fratelui său. Intui atunci dușmănia surdă care zăcea între ei.

— Monseniorul d'Anjou este locotenentul general al trupelor, la presiunea gentilomilor hughenoți, șopti Ronsard. Și se pare că regina Angliei l-ar găsi pe gustul său.

Petru privi spre prinț ; îi păru că seamănă cu un greier și zîmbi ușor, gîndindu-se la sonetele ce i le scria regina Angliei.

În curtea de onoare intrară nouă trompetiști, costumați ca muze. Se făcu tăcere. După ei, un car împodobit, în care cinci tinere din familii strălucite reprezentau cele cinci virtuți : eroismul, prudența, vitejia, dreptatea și cumpătarea, în timp ce pe a doua poartă pătrundea o altă trăsură, care o purta, travestită în Venus, pe Charlotte de Sauve, una din cele mai frumoase femei ale regatului Franței. La picioarele ei se aflau cele trei grații și zeul Amor. Tineri costumați în cavaleri și trubaduri bretoni, se luară la întrecere cu trubaduri irlandezi, cîntînd iubirea curată sau asprimea virtuții, cinstind astfel tinerețea și frumusețea Luizei de Lorena. Toată Curtea înțelese că în scurtă vreme va urma un pelerinaj la Chartres, unde se afla icoana făcătoare de minuni, ce le va da moștenitorul dorit ; căci medicul lui Henric al III-lea n-ar fi

îndrăznit a spune nimănui că stavila este gonoreea de care suferea regele.

În tabloul următor, Petru văzu luptînd tineri travestiți în greci și troieni. Dar în același timp, Petru îl observă pe ducele de Guise, cu semnul crestăturii din lupte pe obraz, venind să se închine regelui. Atîta bărbăție și siguranță avea acest urmaș al ramurei mezine a casei de Lorena, încît Petru simți care este adevăratul stăpîn al Parisului. Se gîndea cu îngrijorare, cum își va duce la îndeplinire demersul pe lîngă duce, căruia încă nu-i prezentase scrisoarea din partea Papei. Va fi un lucru delicat și greu de înfăptuit, căci războinicul acela distant nu părea ușor de cîștigat cauzei lui.

În vremea aceasta, șase perechi de cai albi traseră un turn de lemn, în care se aflau închise tinere fete, dintre care una apăru la fereastră și povesti cum un vrăjitor le-a răpit pentru a le preface în copaci sau flori, dacă nu le scapă nimeni. Apoi își aruncă eșarfa pe fereastră. Intrarea o păzeau doi uriași. La invocarea tinerei fete, apărură doi cavaleri, care, luptînd cu uriașii, le eliberară.

Urmă caruselul, care era o desfășurare de forțe militare a seniorilor Franței. Defilară cavalerii, pe cai, ce se suceau în volte, făcînd să scînteieze bogatele lor harnașamente ; veniră escadroanele conduse de fruntea nobilimii franceze. Ordinea perfectă, bogăția și fantezia costumelor, armonioasele mișcări ale cailor — cal și călăreț păreau crescuți împreună —, ritmul cadențat al copitelor și mai cu seamă o grupă îmbrăcată în veșminte neobișnuite, cu pălării și pantaloni largi, toate făcură ca prințul Petru să nu se mai poată stăpîni. Îl întrebă pe Ronsard :

— Pe cine reprezintă ultimul grup ?

— Brazilieni. Amiralul Coligny întemeiase acolo o colonie a Franței, cu gîndul să facă un refugiu pentru hughenoți ; dar englezii, așa cum le e felul, au masacrat garnizoana franceză, au ocupat fortul Carolina, însușindu-și ținutul. Datorită planului de căsătorie al ducelui d'Anjou, această grupă trebuia să treacă mai nebăgată în seamă, dar din cauză că rana nu poate fi uitată, costumația a avut totuși loc.

Era ca un gong, care suna la porțile viitorului.

— Înțeleg, răspunse Petru.

De fapt era uluit. În clipa aceea nici o comparație, nici o ambiție, nici o dorință nu mai încăpu în el. Era absorbit

cu totul de ceea ce vedea, ce auzea și simțea ; aparținea cu totul prezentului și locului aceluia. Se identifică într-atît cu lumea și locul, încît regina-mamă își spuse, privindu-l :

„Dacă înțelege și-i place, înseamnă că are în el acel ceva de mare senior și trebuie ajutat. Iar turcii, dacă ne sînt aliați, trebuie să-l sprijine și poate vor închide ochii dacă principatul îndepărtat va fi cîrmuit după politica noastră." Se întoarse către ducesa d'Uzés, ai cărei ochi verzi priveau nepăsători peste oameni.

— Vezi, ducesă ? Fă-i pe francezi fericiți, dă-le o ocupație, și francezii vor fi cei mai blînzi oameni de pe fața pămîntului.

Arătă, cu un semn numai de ele două cunoscut, spre chipul destins al regelui, spre cel al ducelui de Guise. Numai cînd își aruncă privirea asupra ducelui d'Anjou, care se sculase, lăsînd să i se vadă picioarele subțiri și puțin arcuite, șopti înăbușindu-și cuvintele :

— Dar în capul lui e numai furtună și nemulțumire, de cînd era mic, și nu s-a schimbat cu nimic.

Avu imaginea Elisabetei Angliei, din ultimul tablou trimis ; în rochie de culoare vie, împodobită cu bijuterii, ca un idol, avînd pe chip asprimea femeii ce nu simte și nici nu cunoaște dragostea ; altcum, urmele vîrstei nu se vedeau.

Ce fel de căsnicie va fi ? Elisabeta e speriată de bărbați, din cauza vieții tatălui său și mai cu seamă a copilăriei ei. Pe femei le urăște, pe bărbați îi bănuiește, dar stăpînește un tron.

Caterina oftă din adînc pentru mezinul ei.

Ducesa d'Uzés înțelese. Îi făcea destule necazuri ducele d'Anjou, ros între nemulțumire și ambiție, așa că tuși ușor, apoi spuse :

— E ora, doamnă, să vină oaspeții la masă. Marele maestru de ceremonii a dat semnalul cuvenit.

Princeps Heres Valachiae fu așezat în preajma Caterinei de Medicis. Zeci de gentilomi, însoțiți de ofițeri de serviciu, aduseră felurile de mîncare, servind regelui mai puțin vînat, pentru a nu dăuna veșnicei indigestii regale.

Vinurile și mai cu seamă marea felurime de păsări, de animale uriașe, în pîntecul cărora se găsea cîte un miel întreg fript, reprezentau cele șaptesprezece provincii ale Franței anului 1581.

Piramide de creste de cocoş împodobeau mesele, alternînd cu somni de lungimea unui om şi mrene umplute cu crevete de pe coastele Bretaniei. Cocoşi de munte, cu găinuşele alături ; fazani şi potîrnichi ; dropii aduse de departe ; viţei puşi la copt în tăvi de aramă şi serviţi pe farfurii lungi, de argint, acoperiţi de ciuperci ; ficaţi, piepţi şi picioare de la gîşte îngrăşate ; raţe rumene pe movile aurii de ceapă ; cozi de porc acoperite de roşii ; muşchi lungi de toate felurile de vînaturi, începînd cu mistreţul şi terminînd cu căprioarele ; claponi împănaţi cu stafide şi nuci ; lişiţe tocate cu garnituri de varză de Brüxel ; salate de melci şi stridii ; legume fierte şi legume coapte ; languste uriaşe, de pe coastele Normandiei, şi ţipari înfăşuraţi în felii de slănină ; uger de văcuţă şi toate sorturile de brînzeturi, de la cele dulci, la cele fermentate luni întregi ; piramide de ouă cu inimi de andive ; şi lichioruri roşii şi verzi.

Petru mînca pentru prima oară în farfurii de porţelan. Cum în acea vreme Bernard Palissy descoperise porţelanul, se servea în farfurii de o subţirime şi transparenţă ce nu se cunoştea în estul Europei. Pe serviciile de masă erau pictate flori şi fructe din toate ţinuturile Franţei, sau scene cu isprăvile amoroase ale lui Jupiter.

În vremea aceasta, din tavan, pe sfori nevăzute, coborau cele patru elemente constituţionale ; apa, pămîntul, aerul şi focul, purtînd patru gentilomi, care aveau să servească pe rege, pe cele două regine şi pe principele d'Anjou, iar patru planete, Jupiter, Mercur, Saturn şi Marte străluceau în fundal.

Din nori apăru contele de Saint-Luc, travestit în Jupiter, şi coborî la locul lui în preajma regelui.

Şi pentru ca plăcerea mesei să fie mai mare, o stîncă argintie, cu douăsprezece nimfe învesmîntate în voaluri de douăsprezece nuanţe de verde şi albastru, făcea ocolul sălii de mese, trasă de scripeţi ascunşi. Nimfele depuneau pe mese tăvi de aur cu rodii, ananas, nuci de cocoş şi portocale.

O muzică cîntată de păstori îmbrăcaţi în costume naţionale franceze din saten şi aur, se auzea în surdină. Nimfe veniră să recite versuri în cinstea reginei lor. Aveau peruci lungi, care, amestecîndu-se cu părul lor, le învăluiau ca o mantie. Purtau sandale argintii şi rochii din material străveziu, ţesut cu fire argintii şi presărat cu

mii de petale de trandafiri gălbui. Un cerc de aur, cu luna și stelele, le înconjura tîmplele.

Erau domnișoarele l'Hôpital, fata și cele două nepoate ale fostului cancelar al reginei mame, cancelar ce fusese învinuit de politică de împăciuire între cele două religii, „*Cuius regio huius religio*", socotea regina — religia e a aceluia căruia îi aparține domnia.

Tineri costumați în Jupiter, Palas-Atena și Mercur, purtînd, primul, chica deasă, colierul de barbă și fulgerul, a doua cu scut și cască, iar al treilea cu aripi la picioare și coif înaripat, au făcut elogiul suveranului, după versurile lui Ronsard și ale lui Philippe Desportes. Frumusețea lui blondă și rece îl făcea să sememe cu un wiking rătăcit acolo din întîmplare.

Urmară acele „mascarade", în care dansatori cu măști de tafta negre, acoperindu-le ochii și nasul, dansau și aduceau laude comesenilor.

Nici un prinț de Bourbon nu era la această masă, căci în lupta de ani de zile între prinții de sînge și Caterina de Medicis, străina biruise, și acuma își desfășura strălucirea și puterea, așa cum auzise povestindu-se că se făcuse la curtea tatălui ei, marele iubitor de frumos și artă, Laurențiu Magnificul.

Petru se minuna de cîtă vitalitate dădea dovadă Caterina de Medicis, și asta după ce născuse zece copii, după ce văzuse murindu-i socrul, soțul, doi feciori, care aproape că nici nu apucaseră să trăiască, pe fiica ei, Elisabeta, regina Spaniei, moartă de febră puerperală la douăzeci și trei de ani și alte trei prințese, din care una mai apucase să se mărite.

Înfruntase aceste dureri fără a se plînge, credincioasă muncii ei. Colindase Franța călare, în litieră ori trăsură, de două ori în lung și în lat, fie pentru a cunoaște țara, fie pentru a o liniști, și acest vlăstar al Medicilor, pe care dușmanii tatălui ei vruseseră să o scoată din mînăstirea Muratelor, pentru a o azvîrli, ca supremă batjocură, într-un lupanar, puternică acuma și biruitoare, își privea pe cel mai drag dintre copii cu un sentiment în care pasiunea italiană se împletea cu luciditatea franceză.

— M-ar bucura să vă simțiți bine la noi, prințe, glăsui ea către Petru.

— Unde se află Maiestatea Voastră, se află frumosul și arta. Fericit este cel ce le poate admira, spuse Petru, iar ochii lui întunecați scînteiau de bucuria de a trăi.

Caterina își adună atenția asupra lui Henric de Guise, care-i păru preocupat ; știa că nu avea de luptat numai cu Bourbonii...

Petru vorbea cu Hélène de Surgère și nu fu uimit cînd aceasta îi răspunse în sonete de Petrarca. Îl întrebă dacă în răsăritul de unde venea sînt astrologi la fel de pricepuți cum e Coma Ruggieri, și-l sfătui să nu ia în derîdere prezicerile acestuia. Credea sincer că soarta omului e scrisă în stele și că aflînd-o dinainte te poți apăra. Îl întrebă ce parte a Parisului cunoaște mai bine și cînd îi vorbi de rue Béthizi se întunecă la față. Nu putea să-i spună că în această stradă, în palatul învecinat, fusese omorît și aruncat de pe balcon amiralul Coligny, pentru care tatăl ei nutrise un mare sentiment de prețuire, și fusese, în 1566, în consiliul care se pronunțase pentru nevinovăția amiralului Coligny în asasinarea ducelui de Guise, tatăl.

Hélène de Surgère era o tînără cu adevărat încîntătoare. Filip de Gonzague și Ronsard păreau deosebit de impresionați. Taftaua și panglicile rochiei ei erau în culoarea norilor și a cerului, părul, atît de vaporos, și mișcările așa de dulci, încît Petru mulțumi în gînd reginei mame, care-l așezase lîngă ea, înțelegînd că-i făcuse o favoare.

— Eu țin mult la Ana-Maria de Saint Heran, vorbi Hélène, cu glasul schimbat.

Vroia să înțeleagă prin aceasta că la Diana nu ținea de loc ?

— Nu o cunosc, răspunse Petru.

— Este sora contesei de Saint-Heran. Nu mai vede.

— Ce nenorocire ! Se pare că soarta nu a fost prea bună cu această familie.

— Uneori nu. Ana-Maria a orbit în urma unei spaime cumplite, acum cîțiva ani.

— În Paris ?

— Da. Pe atunci era logodită. Acuma nu mai are nici logodnic, nici nădejdi în viitor.

Tăcu brusc, ca și cum ar fi vorbit prea mult.

Petru își spuse în sinea lui că această ființă cu vorba blîndă și ochi nevinovați știe mai mult decît ar putea el vreodată afla despre Curtea asta, ce trecea drept prima din Europa.

— Am fost un an la aceeași mînăstire, înainte de a fi chemată la Curte.

— Și eu am fost crescut într-o mînăstire, în orient. Dar cum se împacă învățămintele mînăstirii cu Ruggieri și astrologia ?

— La Curtea reginei Caterina, toată lumea crede în prezicerile lui. Se tem de el. Priviți brățara de pe mîna stîngă a reginei ; el i-a făcut-o, și de mai bine de douăzeci de ani se spune că o poartă, a ferit-o de foc, de otravă, de pumnal și apă.

Brățara, într-adevăr, strălucea pe mîna stîngă a reginei, peste mîneca largă a rochiei negre : era formată dintr-un șir de mătănii, despărțite de zece mițișori de aur, avînd legate în aur pietre de onix, turcoaze, agate, marmoră albă și neagră, toate sculptate, și un material curios, ce nu mai văzuse. Petru o privi întrebător pe Hélène.

— Sînt bucățele de oase de craniu, șopti Elena. Fac omul deștept și cu vorba dulce. Pe ele sînt scrise numele celor patru arhangheli : Rafael, Mihael, Gabriel și Ariel, iar pe marmura albă e săpat numele lui Jehova. O a doua nu mai există în lume.

— Și dacă aș vrea să-l cercetez pe acest astrolog, unde îl voi putea găsi ?

— În strada Saint Honoré. Dar e bine să spuneți reginei că vreți să-l vedeți. Deși bănuit de crimă de lesmajestate, a fost iertat de galere, dar nu i se va îngădui să stea mult la Paris. Va trebui să se întoarcă la Marsilia. Reginei îi e teamă pentru sănătatea regelui.

— Un rege atît de puternic nu poate fi în primejdie.

Hélène pricepu că acest prinț cu ochi mîngîioși ține într-adevăr la Henric și schimbă o privire cu regina-mamă.

De partea cealaltă a lui Petru, chipul prelung, cu ochi verzi, al Isabellei de Limeuil, noua domnișoară de onoare a Caterinei, avea o transparență ireală. Hélène de Surgère își spuse, privind-o, că în curînd vor fi surprize la curte. Vorbi mai departe cu contele Chevérny. Se plimbară apoi pe lac, unde pentru rege se construise

o barcă în formă de castel; alături plutea o enormă broască țestoasă mecanică, pe spinarea căreia ședeau trei tritoni îmbrăcați în stofe de argint, pe fond verde, iar cînd aceștia sunară din trompete, apăru Neptun, pe un car tras de trei cai marini, și Arion purtat de un delfin. În jurul lui înotau sirene. Iar în lumina nopții, pe o plută prinsă de țărm, se desfășura un balet de satiri și nimfe.

Petru fu prezentat lui Henric de Guise, a cărui purtare rezervată și zîmbetul jumătate ironic, jumătate sfidător, ca și marea siguranță de sine pe care căuta într-un fel să o stăpînească nu-l intimidară. Ducele-l pofti, cu multă reținere, dar și cu mari speranțe, în cursul zilelor ce vor urma, la palatul de Guise, unde „orice trimis al Papei e sigur de a fi bine venit", îi spuse el, „cel care slujește adevărata religie este adevăratul reprezentant al lui Dumnezeu pe pămînt."

Cunoscîndu-l pe Henric de Guise, Petru se lămurea din ce în ce mai mult despre înșelătoarele speranțe ale puterii și fericirii.

De acolo, alaiul se îndreptă spre Saint Germaine, unde cele trei sute de camere ale castelului fură destul de încăpătoare pentru oaspeți. Numai ducele de Guise și ducele de Anjou plecară la Paris.

Aici se juca o piesă de teatru, care dură de la zece seara, pînă la patru dimineața, avînd un final de moralitate, fără de care Caterina de Medicis nu ar fi îngăduit-o.

În jurul Dianei, se făcuse un cerc de gentilomi, care întruchipau valoarea spirituală a curții Franței.

Petru nu se mai frămînta, se mulțumea să trăiască, să călărească, luîndu-se la întrecere, în turnir, cu ducele de Nevers, în lance și luptă. Asculta glasul mîngîios al Hélènei de Surgère și cel curtenitor, știind totuși să păstreze distanțele, al reginei mame.

. . . . . .

În acea noapte, Petru avu un vis ciudat. Se făcea că era într-o pădure de castani, și pe fiecare pom se afla cîte un om cu brațe și picioare strîmbe, îmbrăcat în haine cafenii, cu gît lung și cap hidos, care îi rînjea cu două guri : una bună și una rea. Mergea printre ei, și omuleții pădurii căutau să-l sugrume cu lanțuri de ramuri, pe care i le aruncau cu dibăcie după gît. Alergă cît îl țineau puterile, pînă cînd ajunse pe malul lacului, unde zîne

străvezii, cu obraji de sticlă și plete de salcie, îl prinseră într-o horă nebună, căutînd să-l învăluie cu pletele lor despletite, ce i se înfășurau ca șerpii în jurul grumazului. Reuși să scape de ele și de niște arătări ce veneau spre el, oameni fără capete, călare de-a-ndăratelea pe măgari cu două cozi ; parcă ar fi fost cozi, parcă ar fi fost steaguri asiatice. Fugi spre barca în chip de castel, pe care fusese parcă regele Henric pînă atuncea, dar chipul acestuia nu mai era la fel ; îl vedea printr-un perete gros de sticlă, ce-l deforma, făcîndu-l să pară cînd bărbat, cînd femeie, cînd să ia chip turcesc cu turban sîngeriu, pe care atîrnau broaște țestoase. Apoi imaginea lui Henric dispăru, și castelul se strînse în jurul lui, micșorîndu-se pînă la mărimea unei camere de piatră, din pereții căreia țîșneau capete, iar el le izbea cu sabia, vîrîndu-le în zid.

Din unghere, răsunau rîsete stranii, și el deslușì clar glasul Ecaterinei, soția lui Vodă Alexandru, vaietul glasului mamei sale și un chip bărbos, pe care nu-l cunoștea, ce se repezea spre el, împiedicîndu-se mereu de o femeie moartă cu doi copii înjunghiați. Apoi apăru din nou chipul lui Henric, de nerecunoscut, făcîndu-i semne cu mîna, și la acest semn carcera se desfăcu, și castelul se prăbuși într-o apă adîncă, de unde languste uriașe se repeziră asupra lui.

Se trezi lac de sudoare. La căpătîiul lui era Costa, cu figura îngrijorată.

— Bine că ți-ai venit în fire, Măria Ta. Ți-a fost rău în somn, ai gemut și te-ai zbătut, ca atuncl, la Cracovia, cînd a venit boală din otrava săgeții.

— Alergau după mine niște arătări, Costa.

— Bine că te-ai trezit, Măria Ta.

— Vroiau să mă sugrume.

— Dar nu te-au sugrumat, Măria ta. Veninul ăl vechi al rănii din umăr, o fi rămas din el și mai apasă cînd și cînd asupra grumazului.

— Fugeam mereu.

— Păi tot asta facem. Rătăcim dintr-un loc în altul.

— Pînă ajungem în Valahia, Costa !

— Să te audă Domnul și să-ți priască acolo. Că aicea văd că îți prieste.

— Aici îmi sînt prieteni, Costa.

— Măria Ta știe mai bine, iar eu îs dator ascultare Măriei Tale.

— Și dacă n-ai fi dator ?

— Aș căuta un colțișor pe fața pămîntului, unde să mă odihnesc ; dar Măria Ta nu ești pornit pe odihnă, prea te-au bătut vînturile și valurile, ca să mai afli odihnă. Dar ia, Măria Ta, din șipușorul ăsta : e bun de leac. Îl păstrez la nevoie mare, de la un vraci arab.

Petru luă o înghițitură, și la a doua se opri.

— Îmi vîjîie capul.

— Dar trece.

— Mă arde...

— Omoară otrava, Măria Ta.

— Ce m-aș face fără tine, Costa ?

— Ai rămîne cu bunul Dumnezeu, Măria ta, numai că pe aici, măcar că-s doi Dumnezei, ajută oamenilor mai puțin decît dacă ar fi unul singur.

— Ce vrei să spui, Costa ?

— Poate Măria Ta nu știe, dar pe strada aceea pe care stăm noi, a fost o vreme cînd mai toți oamenii au fost uciși din porunca domnului acela falnic și cu fața crestată.

— A ducelui de Guise ?

— Și a reginei bătrîne, iertată fie-mi vorba, că de atunci orbi domnița cea subțirică, de iese numai noaptea în grădină. A scăpat vie pe sub grămada de morți și nu știu de mai are mintea întreagă.

— De unde le-ai aflat pe toate, Costa ?

— Din vorbe spuse și din cele nespuse, Măria Ta. Și nu-mi va fi inima liniștită, pînă nu vom ajunge acolo unde vrei, Măria ta.

— De ce, Costa ?

— Așa-mi spune mie inima și capul. Ce o fi acolo, nu știu, dar asta mi-e datoria. Acuma pe aici e neliniște mare.

— De ce ?

— Păi Maiestatea Sa stă să moară de durere la urechea stîngă. Să nu-i fi turnat careva vreo otravă, că așa cum e de subțirel și plăpînd, s-a zis cu el.

Petru îngălbeni. Oare el aducea nenoroc pe unde trecea ? Murise regele Transilvaniei, al Poloniei și împăratul Germaniei, după ce-i dăduseră speranțe cu toții. Și acum ?

Visul lui avea să fie adevărat. Să plece iar pribeag în lume ? Se sculă în capul oaselor.

— Costa, tu mai ai un şip ?

— Am, Măria Ta.

— Cînd a fost să mor, tot cu el m-ai scăpat.

— De...

— Costa, du-te la regina-mamă, spune-i că vracii arabi sînt uneori mai pricepuţi decît cei de aici. Spune-i să încerce să-i toarne regelui cîteva picături în ureche. Regele Franţei nu trebuie să moară. Nu vreau să moară.

— Mă duc, Măria Ta. Dar... dacă...

— Nu, Costa. Nu, dacă... eu cred că dacă tatăl meu ar fi luat asemenea doctorie cu el, acolo, în ţara lui, nu s-ar fi săvîrşit nelegiuirea.

Trupul puternic al lui Costa se îndreptă de mijloc. Îşi netezi cu mîna stîngă mustaţa groasă, ce-l făcea să pară mai aspru ; îşi pipăi jungherul la brîu, şi ieşi pe tăcute, aşa cum intrase.

Urmă o zi de aşteptare, apoi regele se însănătoşi, spre nedumerirea adîncă a marelui maestru de ceremonii, care îşi făcuse planul doliului curţii, şi spre disperarea ducelui d'Anjou, ce încetase a mai compune sonete pentru Elisabeta, căci se şi vedea rege al Franţei, şi atunci nu mai avea nevoie de poezii ca să-şi alăture un al doilea tron puterii lui. Numai că regina Elisabeta nu ştia acest lucru şi cum se afla în acea perioadă de viaţă cînd prefacerile organismului predispun pentru ultima oară la dragoste, ofta îndepărtîndu-şi primele fire de păr alb, după nefericitul şi pipernicitul ei admirator, care cu cîteva cuvinte, de altfel sincere, şi cîteva mîngîieri decente şi rafinate, trezise în ea senzaţii pînă atunci necunoscute.

Dacă Henric al VIII-lea s-ar fi putut scula din mormînt să o vadă, s-ar fi speriat cît putuse să se asprească şi să-şi deformeze sufletul datorită lui. Dar nici nevasta repudiată, nici cele două decapitate, nici cele dispărute de moarte naturală nu se sculau din somptuoasele lor morminte pentru a-l acuza. Numai stafiile lor o vizitau, în vis, noapte de noapte, pe Elisabeta, în castelul din Windsor, ori din Greenwich, şi în zadar luptaseră cu ele frumosul Leicester.

Cum în inima Elisabetei era atîta nefericire şi frămîntare, nimeni şi nimic nu le putuse înfrînge. Numai nefe-

ricirea şi frămîntările tînărului duce d'Anjou spărseseră un colţ din aspra carapace.

. . . . . .

Dacă ar fi văzut-o cineva pe mîndra Diana-Denise-Henriette-Geneviève de Saint-Heran, nu şi-ar fi crezut ochilor. Se afla într-o încăpere din apartamentele sale, în care se intra printr-o uşă secretă, mascată în spatele dulapului de haine.

O cameră înaltă, cu pereţii goi şi albi, luminată de un sfeşnic cu patru braţe. Înăuntru, un mic altar cu o bancă în faţă, de îngenuncheat şi pupitru de rezemat braţele, gueridonul cu sfeşnice şi două scaune de stejar cu spetează înaltă.

Pe unul din ele, şedea o tînără femeie cu părul negru, buclat, cu faţa albă şi trăsături regulate. Purta o rochie cenuşie. Alături, Diana, fără nici un fel de podoabe, cu figura aspră şi trăsăturile feţei adîncite, cu fruntea cutată şi ochii reci. Citea tare din paginile unei Biblii în limba franceză şi sublinia cu intonaţii scurte pasajele mai însemnate. Mici valuri de sînge se ridicau din obrazul tinerei, care, ridicînd capul, arătă nişte ochi rotunzi cu apele moarte.

Glasul Dianei încetă ; puse Biblia jos şi se ridică şi o luă de mînă pe Ana-Maria.

— Să îngenunchem acuma, surioară, şi să ne rugăm.

— Nu. Acuma nu mă pot ruga. Ar fi zadarnic. Nici Mîntuitorul nu m-ar auzi, nici eu nu l-aş putea implora. Mi-e inima tristă de moarte.

— Dar tu cum crezi că e inima mea ?

— Diana, de ce umbli cu aceşti oameni care...

— Care l-au omorît pe Raul şi pe cei trei fraţi ai lui în faţa ta, pe cînd eraţi la amiralul Coligny ; care te-au lăsat leşinată printre cadavrele lor, peste care au aruncat cadavrele altor gentilomi hughenoţi : care v-au azvîrlit pe fereastră în iarba grădinii, unde te-au găsit peste o zi slujitorii. Nu am uitat nimic, Ana-Maria. Absolut nimic. Singurul bărbat pe care l-am iubit tot ei l-au omorît. Dar trebuie să supravieţuim.

— Tu te sacrifici pentru mine, Diana. O ştiu de mult. Altfel ai fi părăsit această ţară.

— Eu ? Departe de Franţa ? N-aş putea trăi, cu toate păcatele ei ; unde să mă duc ? În Spania, unde cruzimea

și fanatismul țin de nebunie ? De abia așteaptă să se adune mai mulți nemulțumiți, ca să ne ocupe. Ei cred că dreptatea lumii stă în cumpăna săbiilor spaniole. În Anglia ? Niciodată insularii nu ne-au iubit și nu vreau să ne fie șederea acolo un lung prilej de umilințe.

— În Țările de Jos. Wilhelm a dat dovadă că ține la tine.

— Unde spaniolii și francezii se pregătesc, fiecare în felul lor, să intre cu armatele ?

— Diana, de ce le vezi pe toate atît de întunecate ?

— Fiindcă, Ana-Maria, în toată lumea asta te am numai pe tine și nici tu nu vei putea trăi în alt loc decît în Franța.

— O urăsc, Diana.

— Taci. Am urît-o în clipa în care am văzut elvețieni beți, împușcînd francezi pe străzi ; dar aceștia nu sînt Franța. Am urît-o cînd călugării Sfintei Ligi, înfrățiți cu măcelarii și scursoarea Parisului, în fruntea cărora se afla ducele de Guise, măcelăreau pe hughenoți. Cînd am văzut-o pe regina-mamă, trecînd să recunoască morții, fără durere, fără remușcare. Dar nu aceasta e Franța mea.

— Atîția gentilomi au fost amestecați în acest masacru !

— Religia a fost un pretext, dincolo de ea se ascundeau ambițiile lor, dar gentilomii adevărați au murit, ca Raul și ai lui ; sau n-au dat curs acestor mîrșăvii, ca fratele nostru. Și aceștia sînt Franța.

— Care moare...

— Numai dacă nu e destul de dibace, să se strecoare printre vremi.

— Ne-au luat averile...

— Încă nu pe toate. Și această silnicie zilnică, prin sărăcie și grija zilei de mîine, pe care o aplică el hughenoților, este o îngenunchere mută, de care eu, după ce te-am răpit morții, te feresc acuma.

— Și sufletul tău, Diana.

— Poate că sînt sortită iadului ; eu nu mai am suflet ; am trup și minte. Ei cred că Diana de Saint-Heran trebuie să fie mulțumită că e vie și nevătămată, că i s-a lăsat o aripă a palatului, în care să poată trăi, și un pămînt de unde să-i vină o arendă, cît să nu moară de foame. Că ar trebui să fie mulțumită să se mărite cu vreun gen-

tilom împovărat de copii sau un răzleţit în cine ştie ce provincie. Li se pare că nu am dreptul să cer nimic mai mult, că trebuie să mă pierd între oamenii şterşi şi neînsemnaţi, preocupaţi doar de hainele, servitorii şi veniturile lor. Să mă mulţumesc, ca o femeie ce sînt, să-mi găsesc un modest locşor între modeştii modeştilor; să nu fac nimic din ceea ce îmi place; să nu-mi iau nimic din ceea ce mi se cuvine. Proşti ei, proastă eu; orizont îngust ei, orizont limitat eu. Să nu am voie să ridic capul, că imediat vine să mă izbească...

— Diana... (Glasul Anei-Maria avea un accent neobişnuit.) A fost odată un zvon în privinţa prinţului de Condé şi a mamei noastre, nu te-am întrebat niciodată... Iartă-mă, pentru mine mama a fost o sfîntă.

— Să rămînă sfîntă, chiar dacă în viaţa ei ar fi existat şi vreun prinţ de sînge regal.

— Atunci... tu...

— Eu, tu, sîntem copiii mamei noastre şi ai contelui de Saint-Heran. E deajuns în faţa legii şi a bisericii. Tu vei merge în rai, şi eu, în cazul cel mai fericit, în purgatoriu, poate tocmai pentru că a trebuit să fiu şi bărbat, şi femeie în aceste vremi.

— N-or să existe altele mai cumplite.

— Fii liniştită. Pot să fie şi cu mult mai rele, şi încercările noastre de acuma să pălească pe lîngă cele ce vor veni. Dar fiecare vreme, cu blestemul ei. Pe cel al vremii noastre îl cheamă Filip al II-lea.

— Şi Caterina de Medicis, şi familia de Valois, şi Henri de Guise.

— Dacă am sta să-i înşirăm pe toţi, am face o Biblie; a trebuit să învăţ să mă rog, ca să pot trăi în mijlocul lor. Şi uneori îmi e scîrbă de mine. Eu port greul Bastiliei în sufletul meu. Dar nu te teme, odată şi odată voi fi liberă. Cît despre Henric de Guise, mă gîndesc uneori că poate e la fel de nenorocit ca şi noi şi se zbate, în felul lui, ca să-şi afle un rost vieţii acesteia.

— Te prăbuşeşti singură.

— Ascult de legile vremii noastre şi mă răzbun în felul meu.

— Din pricina aceasta nu mă pot ruga.

— Să te rogi. Anticii trăiau după legile timpului lor. Nu-ţi aduci aminte ce spunea perceptorul fratelui nostru?

— N-au cunoscut învăţătura Mîntuitorului...

— Crezi că au fost mai nefericiți decît noi ? S-au bucurat în viață de tot ceea ce le-a trebuit. După ce va pleca acest prinț pribeag, care e la fel de singur în inima lui ca și noi, palatul îmi va reveni din nou în întregime.

— Să plecăm la Dijon.

— Dijonul, fără fratele nostru, va fi tot un rug pentru noi.

— Rugul e aici și totuși tu-l plîngi pe duce și te împaci cu regele. De ce, Diana ? De ce ?

— Pentru că eram la Margareta de Valois cînd Henric a pîrît-o reginei mame și lui Carol că-l iubește pe ducele de Guise.

— Adevărat ?

— Unul din puținele adevăruri în atîta bîrfeală. Și chemînd-o pe Margot în apartamentele regale, au bătut-o amîndoi crunt, ca să nu facă vreo mezalianță.

— E groaznic ceea ce spui.

— Nimic nu e groaznic. Cînd a revenit în camerele ei, pe sub mantie avea rochia sfîșiată, vînătăi pe trup și părul ciufulit. Ducele de Guise, temîndu-se să nu-și piardă capul, s-a însurat într-o lună. Apoi Margot a fost silită să-l ia pe prințul de Navara.

— Și tu ai văzut-o ! Ai putut să-i vii în ajutor ?

— Am spălat-o, i-am pus comprese și am ajutat-o să-și schimbe rochia, fără ca domnișoarele suitei sale să bage de seamă ceva. E prima oară că spun acest lucru.

— Și regele ți-e recunoscător ?

— În parte ; datorită lui s-au făcut două căsnicii nefericite și a fost ca un blestem pentru Margot.

— Mă înspăimîntî. De ce ?

— Fiindcă, închizîndu-și porțile inimii, a descoperit legea trupului, și aceasta nici nu iartă, nici nu se iartă.

— Diana !

— Nu te speria ; fiecare-și caută puterea de a trăi într-un fel, altcum oamenii s-ar atîrna singuri în spînzurătoarea de la Montfouçon. Azi, Caterina mă trimite la Rugieri, cu prințul Petru ; vrea ca acesta să-l asculte. E de fapt sigură că boala de ureche a lui Henric se trage din vrăjitoriile lui Ruggieri. După aceea vor veni acolo parfumeorul reginei și un ostaș ; primul să ia preparatele cerute, al doilea să-i pună în față scrisoarea regală, prin care i se poruncește să părăsească Parisul în două zile și i se indică Marsilia, ca oraș unde are voie să locuiască.

— Mai citeşte-mi o dată cartea lui Iov, Diana.

— ...Şi a fost un om dreptcredincios, pe numele lui Iov, pe care Domnul Dumnezeu a vrut să-l încerce...

Ana-Maria asculta, plîngînd încetişor.

---

10 În vremea aceasta, Petru, sosit de la Blois intra prin lunga galerie plină de portrete a palatului de Guise, din strada Orléans. Din lungul zidului, îl priveau chipuri împietrite, dintre care cele mai vechi dăinuiau dinainte de războiul de 100 de ani, din epoca lui Carol „cel iubit", străbun al casei de Valois numit astfel de poporul Parisului. Suferind de o nebunie ce-l făcea să-şi omoare oamenii din suită, căuta apoi, cînd îşi venea în fire, să-şi răscumpere păcatele prin numeroase binefaceri. Cum fusese un bărbat tare frumos, şi populaţia nu-i cunoştea cumplita boală, se bucurase de iubirea ei.

La capătul galeriei, unde escorta rămase cu gentilomii ducali, Petru fu izbit de tabloul lui Fouquet, ce arăta tocmai intrarea acestui Carol al V-lea, cu soţia şi alaiul său, în Paris, prin poarta Saint Denis, pe frontispiciul căruia se afla statuia decapitatului martir Denis, purtîndu-şi capul în mîini.

Petru se scutură, ca de o presimţire rea.

Fu primit în salonul cel mare, unde se afla numai Henric de Guise, îmbrăcat sobru. Bogatul lui păr castaniu, fruntea boltită; ochii cenuşii dădeau chipului său ceva autoritar şi rece. Pe zidul de deasupra jilţului său trona un crucifix de lemn de abanos, pe care se chinuia trupul de fildeş al Mîntuitorului. O panoplie mare acoperea peretele. De cealaltă parte, portretul în mărime naturală al tatălui său, cu o atitudine de dispreţ şi o expresie sfidătoare în ochii cu pleoape grele.

Petru fu poftit să ia loc, apoi ducele i se adresă, cu vorbe îmbietoare :

— Prea Sfinţia Sa v-a recomandat prin cardinalul Salviati în mod deosebit.

— Înalt Prea Sfinţia Sa mi-a făcut cinstea de a mă trimite la Senioria Voastră.

— Nu eu sînt cel dintîi principe al Franţei, poate sînt cel mai devotat religiei. Am fost înştiinţaţi că i-aţi vorbit despre proiectul unei cruciade împotriva păgînului. Aici,

cîtă vreme avem erezia la noi în țară, nu ne putem gîndi la altceva. Se pare că și Alteța Voastră are multe bune intenții față de adevărata credință. De ce e nevoie să plecați atît de departe ?

— Dacă mi se înlesnește să iau domnia țării mele, vă voi fi acolo mult mai folositor.

Buzele lui Henric de Guise se subțiară, el însuși păru ca o lamă de pumnal.

— Nu am prea multă încredere în răsăritul acela, unde aliații regelui, turcii, își întind stăpînirile. Se pare că pentru ei, ideea de credință, lege și dreptate nu prea este cunoscută. Poate ar fi mai bine să se afle valoarea adevărată a Alteței Voastre întîi aici, printr-o faptă de arme...

Lui Petru îi veni să răspundă că aceste valori morale sînt greu de întîlnit înlăuntrul mai tuturor hotarelor, dar se stăpîni la timp și-i răspunse liniștit :

— Distanțele schimbă perspectiva ochiului și a gîndului ; cred că Michelangelo nu s-a înșelat cînd a vorbit astfel.

— Dar el a avut libertatea alegerii ; Alteța Voastră e sigură că va întîlni vreo libertate, alta decît aceea de a se supune ?

— Înalt Prea Sfinția Sa m-a încurajat, îmi va sta alături.

— Cu atît mai rău pentru Domnia Voastră.

— Apoi e Franța...

— Iartă-mă, Alteță. Franța e departe, și dacă sînteți de mai mult timp aici, vă puteți da seama că într-un regat cu două religii, cu spaniolii în coaste și englezii peste Marea Mînecii, ar fi multe de spus !

Despre puterea și prietenia regelui nu rostise nici o vorbă, despre politica reginei mame nici un cuvînt. Era ca un al doilea cîrmuitor, dar mult mai conștient de greutățile și primejdiile ce pîndeau Franța și mai cu seamă conștient de ura iscată între cei doi frați Valois, dintre care Caterina părtinise în mod necinstit pe fiul favorit.

Petru își dădu din nou seama că ducele e mai deștept, mai energic și la fel de puternic ca și regele. Ostașii înarmați ce făceau de gardă în curtea largă a palatului, neținînd seama de edictul dat, prin care se interzicea purtarea de arme de către seniori și oamenii lor înlăuntrul Parisului, o dovedeau din plin. Parisul era mai mult al

acestui vlăstar îndrăzneț din casa de Lorena, decît al stăpînului Luvrului.

— Eu am încredere în puterea Franței și în steaua mea, răspunse Petru.

— Cred că Maiestatea Sa v-a întărit această convingere.

Lui Petru nu i se roșiră obrajii ; îi păruse firesc să primească bani de la familia Valois. Știa că la aceasta se gîndise Henric de Guise.

— Da, se învoi el. Averile mele de drept sînt în țara mea.

— Care-i foarte departe. Pentru început, îmi veți îngădui să vă trimit mîine, printr-un gentilom de-al meu, o mie de scuzi de aur.

Dunăreanul primi cu bucurie acest dar, ce întrecea cu mult pe cel regal, pe care, curios lucru, îl prefera în adîncul inimii lui, tocmai pentru că Henric de Valois îi păru a fi cel mai slab.

Petru nu judeca cu mintea, ci cu inima, și i se părea normal să-l accepte, așa cum e, pe regalul vlăstar efeminat al Caterinei. Îl simțea suferind și neputincios a se smulge din ceva tragic și dureros, ce-i umezea atît de repede privirea. I se părea, făcut cum era din contraste ciudate, o imagine a Parisului, a insulei Sfîntului Ludovic. Pe de o parte se înălța palatul lui Ludovic al XI-lea, cu Sfînta Capelă ce creștea în sus ca o spumoasă dantelă de piatră, din care răsunau coruri serafice, în timp ce spre promontoriul ei, în pășunea întinsă, turme de vaci și oi rumegau belșugul ierbii, păzite de păstori cu chipuri brutale, iar dincolo de insulă, creșteau acoperișurile ascuțite ale orașului, cu casele strînse unele într-altele, semețe și ascuțite, printre străzi întortocheate și înguste, unde noaptea era primejdios de mers în întuneric, căci forfoteau de hoți și ucigași, dar și ziua drumul trebuia ales cu băgare de seamă.

Pe cînd Henric de Guise semăna cu o cetate unitară, puternică, inexpugnabilă.

. . . . . .

În strada Orléans, se opri o trăsură, din care coborî o femeie învăluită în mantie, cu gluga trasă, și un senior tînăr, care izbi de trei ori inelul greu de aramă în ușa

masivă. Erau Diana de Saint-Heran și Petru, fiul lui Pătrașcu Vodă.

Se auziră pași grăbiți, și un bărbat negricios, subțire și înalt, cu sprîncene stufoase, nasul acvilin și început de chelie, după ce privi printr-un mic geam, deschise și le dădu drumul înăuntru.

Era celebrul Coma Ruggieri, astrologul.

— *Buona sera,* spuse el scurt, făcînd celor doi vizitatori loc să intre. Am fost vestit că veți veni, și în seara aceasta augurii sînt propice citirii lor.

Petru și Diana urcară pe scara strîmtă și întortocheată ce ducea la etajul I, pe care-l depășiră, urmați de Coma, ajungînd într-o încăpere lungă și joasă, așezată sub acoperiș. Un fel de pod, transformat în laborator și bibliotecă.

Diana știa că după condamnarea la galere și după iertare, singura parte din casă care-i rămăsese astrologului era aceasta, și aici își mutase o parte foarte mică a lucrurilor și instrumentelor sale. Un covor negru, cu desene cabalistice, galbene, acoperea toată lungimea ; un pat oriental, cu învelitoare de catifea neagră, cu bogați ciucuri galbeni trona lîngă o ferăstruică. La picioarele patului, o măsuță scundă, cu picioarele argintate, pe care era un ceas într-un craniu de fildeș. Două scaune joase, lîngă masă. Un dulap de lemn de nuc, plin cu cărți. O perdea despărța a treia parte din încăpere. Colțul acela era plin cu sticle, care aveau gîtul ciudat de lung, prin care ieșeau afară niște panglici de sticlă ; alte vase transparente, cu gît și toartă răsucită, unele burduhănoase cu niște șolduri dolofane, altele aidoma șerpilor cățărați pe creangă, unele aducînd a chipuri sau trupuri de oameni și animale, altele ca niște căpățîni mai mici de zahăr. Pahărele de toate mărimile, cești de metal ce șuierau, creuzete și retorte, iar în fund de tot un cuptor de alambic. Pe fîșii de hîrtie, pictate, nume neobișnuite ca : Pasărea lui Hermes, Fenixul, Boul Apis. Într-un mic cuptor, se topeau niște monede, bucăți de argint cu efigii pe ele.

Coma trase perdeaua, pe care erau desenate elemente ale Cosmogoniei emisferului boreal. Tocmai răsăreau stelele. Luă o lunetă, pe care o scoase printr-o lucarnă, și începu să cerceteze cerul.

— Se apropie, se îndepărtează, fugare-s stelele, fugară soartă. Zodia leului își poartă strălucirea, datorită înțe-

lepciunii lui Jupiter. Zodia fecioarei e în cumpănă. Totul vine ca fulgerul, din scînteierea lui Saturn. De două ori luminează din altă lumină. Trei constelații se suprapun și fac una singură. Apusul a fost prea sîngeriu, se reflectă în stele. Luna își trage puterea din flacăra ei roșie de furtună. Racul trage înapoi leul. Gemenii pier în adîncuri. Nici gemenii, nici fecioara nu au putere. Zodia scorpionului e singura care se întinde, se lărgește, acoperă, cuprinde, pătează, mutilează, desfigurează. Bărbatul nu mai e bărbat, ci femeie, ceea ce e firesc devine nefiresc, rostul vieții își pierde sensul, bucuria firească e nefirească. Scorpionul suge o vlagă ce n-ar trebui suptă. Sămînța devine putredă și nefolositoare. O bolnavă otravă roade încet puterile. Fecioara ține cumpăna. Numai mintea mai rămîne trează. Cînd fecioara va adormi, zalele se vor îmbrăca, sub semnul lui Saturn. Pînă atunci, berbecele își va înfige de două ori coarnele în doi eunuci, iar Henric va fi cel mare, galantul, viteazul cu două regine.

Astrologul se opri, își șterse fruntea, trase luneta înăuntru.

— Spuneți-i reginei să se ferească de Montauban, Sancerre, Albi și Castres. Nimic nu are putere contra casei ei, cît va trăi ea. Răzbunarea lui Coligny ar veni după. În fine, spuneți-i că prinții de sînge regal vor avea și ei biruința lor. Nu atît Montpensier, cît Burbonii. Burbonii au o stea sfîșiată, sîngerie. Tot scorpionul cu taurul vor birui pe pămîntul Franței. Să nu-i fie teamă reginei nici de ziua de azi, nici de cea de mîine, ci de alta, pe care nu o va mai apuca ; după ce soarele va orbi pămîntul și se va orbi pe el însuși, arzîndu-se în focul lui.

Petru și Diana crezură că au o criză de halucinație : acest om care vorbea ca din adîncul unui vis.

— Și ce să-i mai spunem reginei Caterina ? întrebă Diana.

— Să nu-i fie teamă. Cît trăiește ea, va trăi familia de Valois. Dați-i din partea mea amuleta asta.

Și scoase dintr-un dulăpior un medalion cu o femeie goală, așezată între constelația Taurului și a Berbecului, cu numele lui Jehova sculptat în relief.

— Să o poarte și să nu o scoată de la gît cît va trăi, iar la moarte să o ducă cu ea, căci nu are putere pentru

nimeni altul. Apoi îi spuse Dianei : Dumneavoastră sînteți rugată să rămîneți ultima. Făclia e aprinsă dincolo.

Diana se duse și se așeză pe unul din scaunele de lîngă geam.

Atunci Coma trase perdeaua.

— Alteță, spuse el lui Petru, care fără voia lui tresări. Te-a trimis regina mea la mine, semn că te prețuiește mult. Deși simt că zilele mele în Paris sînt numărate, nu-s supărat și îți voi spune adevărul. Trecutul îl știi, prezentul îl cunoști, viitorul l-am citit în stele. E unul singur, aici sau pe malul mării. Cerul va fi la fel de albastru, oamenii la fel de răi, corupția la fel de mare și nu va fi om de frunte care să nu facă greșeli și să nu piardă măsura. Balanța nu iartă, clipele trec ca fulgerul, dușmanii cresc ca ciulinii, și rădăcinile bune sînt numai acolo unde castanul și le înfige în adîncime.

— Nu înțeleg, șopti Petru.

— Vei înțelege cu vremea, Alteță. Ai inima neliniștită, deși aici ți-ai găsit limanul. Vei prinde după ceea ce alergi, dar ferește-te de cetatea de piatră, ferește-te de vorbele tale, de visele cu ochii deschiși și mai cu seamă de panglicile negre de mătase. Cine suferă de cezarită trebuie să aibă simțurile duble.

Lui Petru îi veni să surîdă.

— Nu surîde, Alteță, îi spuse omul posomorîndu-se. Coma Ruggieri nu glumește niciodată. Nu trebuia să fi stat în strada Béthizi. Duhurile morților sînt prea numeroase acolo. Ai suferit mult, Alteță, ai mîncat multă pîine amară și n-ai plecat capul. Nu-l pleca nici de aici înainte. Am să-ți dau o amuletă. Poart-o.

Și-i scoase un lănțug ciudat, cu două semilune cu cornul sfărîmat și un medalion, cu un turn de castel, cu un scris necunoscut pe el.

— Ferește-te de leu. Poartă-l și ai încredere.

Petru îi lăsă o pungă cu bani, dar Coma i-o dădu înapoi.

— Nu. Mulțumesc. Nu de la Alteța Voastră, a cărei stea e strîns legată de cea a dinastiei Valois. Cît va ține Valois puterea, să nu pierzi nădejdea, trăiește și te prăbușește, cu stelele destinului legate între ele. Fi-ra-ri, silabisi el, ciudat.

Petru crezu a pricepe că va avea mult de trăit și multă cinste de așteptat, așa că trecu cu fața senină după perdeaua de unde acum intra Diana. Abia atunci desluși înțelesul cuvîntului Firari și se turbură. Se așeză în colțul cel mai îndepărtat.

— Astrele și-au spus cuvîntul, de cum ai intrat. Urăști, te prefaci, te jertfești și suferi, îi spuse scurt italianul, zbîrlindu-și sprînceana dreaptă, cu fire lungi, ce-i veneau peste pleoape. Femeie cu suflet de bărbat, cu purtări de bărbat. Arzi pe unde treci și-ți face plăcere. Arunci veninul inimii tale în jerbe ademenitoare ; uneori te prinzi în laț, alteori nu. Vrei să trăiești cu orice preț, deși fiecare gînd al tău e un pumnal. Ții o moartă vie în casa ta. Lovește-o cu ciocănelul de argint în partea stîngă a capului, măsurînd de la tîmplă o palmă deasupra urechii. Are un cheag de sînge pe creier ; groaza a fost partea ei. N-o lovi nici prea tare, nici prea încet, ci cum ar cădea singură pe ceva mai tare. Atunci va scăpa de cheag, și tu te vei mai liniști. Nu-ți mai este sortit nici un fiu al Franței, dar nici Franța n-o vei părăsi. Ești ca musca în plasa păianjenului. Nici nu te vei călugări, ți-e silă de biserică. Dar îți vei găsi singură drumul, cum și l-a găsit *„ce petit Condé, qui toujours chante, toujours rit et embrasse toujours sa mignonne"*. *

Acest refren de cîntec, pe buzele lui, suna ciudat și straniu, înfiorînd-o pe Diana.

— Dă-mi rozariul.

Diana i-l dădu. Coma scoase o pulbere albă din dulăpior, deschise inima de argint, unde în fund era chipul Maicii Domnului, și o umplu cu praful sidefiu.

— Vei avea castelul, pămînturile, onorurile și pătimașa, dar scurta dragoste a unui bărbat, care, asemeni ție, se va lupta cu soarta. În vinele tale, doamnă, curge un sînge princiar, pe care-l ascunzi, din pietate pentru morți și din dispreț față de vii. Dar sîngele acesta îți e stăpîn și călăuză ; prin el te îngenunchi, prin el te purifici. Înțelegi mai mult decît ceilalți, vezi mai mult decît trebuie, suferi mai puternic, dar vei birui, tu și casa din care faci parte. Fiindcă mă izgonește, Caterina nu va ști niciodată adevărul despre tine. Și acuma, duceți-vă. Am

* „acest micuț Condé, care întotdeauna cîntă, totdeauna rîde și își îmbrățișează mereu iubita". (fr.).

obosit. Stelele nu-mi sînt favorabile, şi eu voi avea drum lung de făcut.

Diana se înfioră şi ieşi urmată de Petru, coborînd melcul scării.

---

11 Maiestatea sa Henric se trezi ca de obicei tîrziu. Colica nefritică îl supăra rău în ultima vreme. În ajun avusese o zi grea ; trebuise să înfrunte parlamentul, care interzisese teatrul, sub motiv că învaţă la adulter şi desfrîu tineretul, că depărtează populaţia Parisului de la obiceiuri cuviincioase. Într-una din reprezentaţii, un actor folosise o oală de noapte pe scenă şi spusese cuvinte de o asemenea trivialitate, încît femeile cinstite fuseseră scoase din teatru de soţii lor. Mai fusese învinuit teatrul că nici măcar nu reprezintă adevărul vieţii cînd satirizează şi că strică bunul gust, prin producţii voit mincinoase şi dăunătoare. Regele trebuise să se lupte cu ei, ca să le impună punctul lui de vedere, dar în acelaşi timp obliga şi teatrul la un program mai moral, aşa cum ceruse şi Caterina de Medicis.

Avusese supărări şi cu clerul, din ale cărui venituri luase pentru visterie şi pe care-l forţase a-i plăti încă o dijmă extraordinară.

Mai aflase că prinţul de sînge, hughenotul Condé, traversase Parisul deghizat, bătîndu-şi joc de el, regele Franţei, care, dacă ar fi îndrăznit, ar fi pus un premiu pe capul lui. Şi acuma, prinţul de sînge regal refugiat în Picardia, în cetăţuia întărită La Fére, se aliase armatei protestante din nordul ţării.

Tare ar fi vrut să poată agăţa în spînzurătoarea de la Montfauçon pe cei care au îndrăznit să-i ajute lui Condé trecerea prin Paris. Dacă ar fi ştiut că eterica şi suava Isabella de Limeuil, una din domnişoarele de onoare ale reginei mame, nu numai că-l ajutase, dar îşi împărţise cu el şi culcuşul, ar fi fost înmărmurit. Însă regilor nu le e dat să cunoască totul, şi poate de aceea dorm liniştiţi. Altcum, şi-ar trece nopţile numai în coşmare.

Se mai zvonea că iscusitul lui cumnat din Navara nu ar vrea să mai dea înapoi cele paisprezece localităţi ce le avea fortificate în Franţa şi că s-ar grăbi să se înarmeze. Aici e capul lui Margot. „O soră mai am în viaţă şi aceea mă urăşte, ca şi ducele d'Anjou. Există o singură fiinţă

de a cărei dragoste sînt sigur — își spuse Henric — regina-mamă. Apoi, trei oameni care cred în mine : Joyeuse, d'Epérnon și prințul acela pribeag, care ba ar vrea să lupte în contra turcilor, ba ar vrea să se întoarcă în țara lui, aflată sub stăpînirea lor. Eu l-aș trimite contra hughenoților.“ Primise în această săptămînă o scrisoare de la Eremia, patriarhul din Constantinopole, care-l ruga să sprijine pe Pătrașcu, „prinț și despot al Țării Românești.“ Își aminti de vremea domniei lui în Polonia și fu mulțumit de a se afla în Franța, cu toate greutățile în care se zbătea.

Își spuse că datorează aceasta Caterinei, care bate mereu drumurile țării pentru el. Totuși, între ei doi era acuma o perdea, prin care li se întîlneau sufletele. Regina-mamă cunoaște viața lui, sau se face a nu ști ? Joyeuse ? Și-l va face cumnat. D'Epérnon ? Îl va da în căsătorie pe sora cea mică a reginei Luisa. Așa îi va avea alături, și ei trei vor fi nedespărțiți.

Își scoase mănușile fine, unse cu vaselină parfumată, cu care dormise noaptea. Își pipăi cu grijă mica perucă, pe care o purta de cînd îi căzuse o parte din păr, în urma bolii contractate la revenirea din Polonia, apoi deschise ochii, dînd semn de sculare. Joyeuse veni spre Henric. Semăna cu Arhanghelul Uriel, înainte de prăbușire.

. . . . . .

Henric îl primi, pentru prima oară singur, pe Petru. Era gata îmbrăcat și ceru să i se înfățișeze, înainte de a merge la liturghia de amiază. Ședea în jilțul din anticameră și-l aștepta. Un tînăr obosit, cu cearcăne în jurul ochilor lungi, ca și cum nici somnul nu ar fi putut să scoată încezeala și obsesia ce veneau dinlăuntrul ființei lui.

Cu mîini și picioare de femeie, cu privirea filtrată ușor și totuși scînteietoare, Henric al III-lea era un senior fin și îngrijit, dar după șapte ani de domnie încă nu se impusese ca rege al Franței.

Așa îl găsi Petru cînd veni.

— Medicii spun că datorită doctoriei trimese mi-ai scăpat viața. Am vrut să-ți mulțumesc.

Petru își reaminti că nu-l mai văzuse pe rege de la Saint Germaine. Iar acuma era în preajma sărbătoarei de Quasimodo sau Duminica Tomei.

— Era de datoria mea, Sire.
— Ești întotdeauna atît de spontan ?
— Cînd îmi spune inima, Sire.
— E singurul cîrmuitor ?
— Uneori da, și întotdeauna în cazul Majestății Voastre.
— Și totuși nu ești supusul meu.
— Nu, Sire.
— Mi-au scris Patriarhul de Constantinopole și Cardinalul d'Este, rugîndu-mă să te sprijin. Te faci iubit de oameni, prințe.
— Nu știu dacă aceasta e o calitate sau un defect.
— De ce ?
— Pentru că un conducător trebuie și temut, și mie îmi lipsește această trăsătură ; pentru că la ființele cu firea deschisă și...
— Înțeleg. Dar pentru că ai vorbit de sinceritate...
— Da, Sire.
— Ai fost la ducele de Guise ?
— Da, Sire.
— Și...
— Mi-a promis sprijinul și mi-a trimis acasă o mie de scuzi de aur.
— E un dar regal.
— Da, Sire.
— Care nu te-a atașat casei lui ?
— Sire ! Eu am venit la Majestatea Voastră. Erați cu seniori mari... și greu de mulțumit. M-ați făcut egalul lor prin primirea, bunăvoința și grija regală.
— Așa. Henric tăcu o clipă, aranjîndu-și colanul de aur peste haină. Ce-ar fi atunci să-ți fac o propunere ?
— Ascult, Sire.
— Nu ți-ar place să rămîi în Franța ?
Ochii lui Petru priviră în adîncul lui. Asta înseamnă Parisul, Diana, poate totul — azi, dar mîine ? Îl pătrunse o nostalgie, ca un dor sfîșietor după ceva ce dacă nu s-ar împlini și-ar simți viața sfîșiată în două. Rămînînd aici, era ca și cum ar fi fugit dintr-o luptă, înainte de a obține victoria.
Henric îi respectă tăcerea. Spuse doar :
— Am nevoie de seniori, care să-mi spună și ceea ce gîndesc ei, nu să fie numai ecoul meu.

Petru nu-şi dădu seama cum îi ţîşni răspunsul.

— Dar hughenoţii nu-s ecou!

— Hughenoţii răspund mai mult reginei mame decît mie. Aşa cum eu am răspuns Poloniei, în felul meu. Gîndeşte-te că această Vlassie e mai mică, mai întunecată decît Sarmaţia.

— Sire, copilăria, tinereţea mea au fost triste şi întunecate; poate că lumina mă sperie mai mult decît întunericul. Poate că mă gîndesc să aduc lumină în întuneric.

— Un fel de călugăr cu spadă?!

— Da, Sire, dacă-mi ajută Dumnezeu; un om are un vis sau un ţel în faţa lui, aşa cum Voi aţi visat să reveniţi în Franţa, şi dacă nu vă atingeaţi ţelul nu vă găseaţi liniştea.

— Şi dacă nu izbuteşti?

— Atunci o să-mi daţi voie să mă bucur de a mă întoarce la Majestatea Voastră, după ce voi fi încercat totul, dar cinstea ce mi-aţi făcut-o azi va rămîne în inima mea, ca s-o încălzească. Cînd un rege al Franţei îţi face favoarea de a te chema în preajma lui, e ca şi cum ţi-ar da un regat.

Henric îl privi cu luare aminte. Petru şedea înaintea lui, puternic, înalt, amintindu-i într-un fel de seniorii Poloniei. Îi citi sinceritatea din privire şi se bucură în adîncul inimii. I-ar fi plăcut să-l timeată cu oştile ce aveau să înfrunte pe îndrăzneţul lui cumnat navarez. L-ar fi trimis pe Quelus ori pe Maugiron, ori pe Livrat, acei minunaţi duelişti şi războinici, dar i-au ucis în duel oamenii lui de Guise, încă de anul trecut, iar pe fratele lui, ducele d'Anjou, în nici un caz nu l-ar fi pus în fruntea armatei, de frică să nu se alieze cu navarezul, întorcînd armele contra lui. Vor pleca patru dintre cavalerii ordinului, dintre cei mai destoinici, ca să scrie cu spada convenţia la conferinţa de la Nerac, făcută de regina-mamă cu Henric de Navara.

Audienţa luă sfîrşit, dar plecînd la liturghie, regele îi dădu voie lui Petru să-l însoţească, ceea ce miră mult pe gentilomii curţii. Pe drum, îl pofti să locuiască la castelul de la Blois, ceea ce însemna că Diana îşi recăpăta întreaga moştenire a fratelui.

12 Vechii greci aveau muntele Olimpului, pe care dincolo de nouri își închipuiau zeii locuind pe creste nevăzute de vreun ochi muritor. De acolo le veneau durerile, bucuriile, spaimele și alinările, căci zeii, trăind asemenea oamenilor, cu prietenii și dușmănii, cu patimi și înșelăciuni, erau un fel de protectori uriași ai soartei.

Dar vremea anticilor trecuse, și într-un fel revenise totuși. Omul simțise nevoia să-și aducă divinitatea cît mai aproape de el ca reprezentare și cît mai departe ca ideal. Așa crescuse Catedrala Maicii Domnului din Paris. Ca un vis uriaș de înălțare a două secole de muncă.

Caterina de Medicis se mirase cînd i se spusese că s-ar putea ca în curînd să fie terminată biserica Saint Merri, la care se lucra doar de cincizeci de ani.

— Așa de repede? Acolo trebuie să i se dea omului tot ce nu are în viața de toate zilele; frumusețe, să-i încinte ochiul; măreție, să-i copleșească sufletul; încîntare, să-i moale inima și desăvîrșire, care să-l amuțească.

Nôtre Dame, cu cele patru etaje ale ei, cu turle și săgeți creștea: cea mai desăvîrșită minune, țîșnind spre nouri, deopotrivă cu muntele Sfînta Genoveva, patroana Parisului. Acolo își aveau lăcașul toți sfinții Paradisului, de la Vechiul la Noul Testament. Reînviate în piatră, scenele biblice prindeau viață și prin cele trei sute șaizeci și cinci de figuri ale celor trei sute șaizeci și cinci de sfinți ai anului, sculptați pe frontispicii, pe uși, în firide, pe pereți sau în galeria coloanelor: toți se rugau pentru nefericiții și puținii fericiți ai ținuturilor Franței.

Chipuri dumnezeiești, figuri ascetice, inspirate, trudite, fericite, extaziate, chinuite ori nepăsătoare, de sfinți și sfinte, rugau cerul pentru această preachinuită, neînțeleasă și trecătoare viață pămîntească, pentru a putea fi îndurată pînă la sfîrșit cu răbdare și fără blasfemie. Și în ajutorul lor, mai veneau incendiile, epidemiile, foametea sau războaiele, ca să mai scurteze din această „vale a plîngerii", ce se cheamă trecerea prin viață.

Așa că oamenii, în felul lor, adorîndu-și sfinții, îi ajutau fără să-și dea seama. Iar aceștia, curați și nemișcați, priveghеau Parisul de la înălțimi amețitoare, de unde priveau peste marea piață goală ce se întindea în fața Catedralei, sub blînda binecuvîntare a chipului Mîntuitorului, a cărui privire avea adînca tristețe a unei atît de mari

înțelegeri a omenirii, încît raza speranței străbătea sfioasă, trecînd prin focul jertfirii.

În adîncul nesfîrșit al Catedralei, sus, dincolo de treptele de piatră, dincolo de cele trei uși sculptate, în lumina cernută prin cele trei rozete și geamuri cu vitralii atît de măiestrit alcătuite, încît puteai crede că de undeva e pus în mișcare un joc de lumini care îmbină amurgul cu noaptea și răsăritul cu apusul soarelui ; acolo, unde înălțimea copleșea omul, și adîncimea de perspectivă îl făcea să se simtă mic ; splendoarea covoarelor uriașe să calce sfios ; mulțimea nenumărată a lăturalnicelor altare să-l zăpăcească ; nenumăratele plăci și embleme funerare din zid să-l înspăimînte ; numărul nesfîrșit al stranelor sculptate în lemn ales, ce duceau la altarul principal, unde, în fund, cioplită în marmură, Nefericita mamă își ținea fiul mort în brațe, privegheată de sfeșnicele în care ardeau zeci de lumînări, să-l zguduie ; orga ce-și înalța glasul părînd că pornește din adîncul zidurilor de piatră să-l cutremure — totul făcea din acest lăcaș o inimă a Parisului.

Sîngerosii parizieni ai ligii catolice, înflăcărații parizieni care-l slăveau pe ducele de Guise, fiul și tatăl, aproape cum slăveau neschimbata taină a Sfintei Euharistii, adorau pătimaș pe Sfînta Genoveva, apărătoarea lor, a cărei imagine, întruchipare a perfecțiunii, îi umplea de extaz. Adorau cu pietatea apostolii, ce-și plimbau privirile în adîncul suferinței omenirii, fără a le spune să îndrepte greșelile cu spada. Se închinau lui Saint Benoit, lui Saint Hubert, lui Saint Laurent, lui Saint Dénis, Saint François, Saint Louis, care uneori aveau chipuri ce semănau cu imagini întrezărite în vis. Priveau spre chipurile stranii ce împodobeau cornișele de la ultimul cat, surîzînd batjocoritor de la acea înălțime ; ascultau glasul clopotelor răsfrîngîndu-se deasupra orașului, izbindu-se de alte turle, prelingîndu-se pe acoperișuri, învăluind mica incintă în care locuiau călugării, în cele cîteva zeci de încăperi din spatele catedralei, și erau mulțumiți.

Dacă le-ar fi spus cineva că în Grenada, din țara Spaniei, cu șapte secole în urmă păginii mauri făcuseră nenumărate băi pentru locuitori, că pe străzi se aflau caldarîme de piatră ținute mereu curate din apa multiplelor fîntîni, că noaptea se putea merge fără frică pe ulițele

luminate, ei nu ar fi crezut. De fapt, nici nu cereau acestea sfinților lor ; nu cereau nici starostelui din Hôtel de Ville. Pe acesta, în trăsurile lui, cu echipaje strălucitoare, în mijlocul castelelor în care-și ducea viața, nici măcar nu-l străfulgerase gîndul că în spatele Luvrului e primejdios să mergi noaptea fără însoțitor, din pricina întunericului și a hîrtoapelor ; că pe străzile lăturalnice, gospodine lățoase ieșeau în plină zi și-și goleau gălețile cu lături și gunoaie pe unde se nimerea.

Parizienii nu cereau sfinților minunea unor caldarîme, sau a unor băi publice. În casele lungi și strîmte, lipite de turnul Nesle, totul era mai simplu, Sena fiind alături și purtînd resturile și lăturile și uneori și necunoscuți înecați plutind la vale. Dacă ar fi cerut asemenea lucruri cîrmuitorilor, aceștia ar fi rîs de ei. Sfinții nu rîdeau, căci lor nu li se cerea nimic. Iar regii sînt regi ; ei nu au voie să aplece capul, privind în jur ; aceasta le-ar strica din măreția ținutei ; capetele sînt tare grele cînd au răspunderi mari, de aceea trebuie privit de sus și foarte departe, peste oameni.

Nu-i interesa nici eliberarea de la Bastilia a mareșalilor de Cossé și Montmorency, care se împotriviseră regelui.

Sfinții vedeau și îngăduiau totul, în mutenia pietrei în care erau dăltuiți, dar nu le păsa nici lor de nimic. Poate că numai de edictul de împăciuire de la Amboise le-ar fi păsat, căci acela ținea oarecum de ființa de piatră a existenței lor terestre. Totuși ei făceau de zeci și sute de ani una cu însuși Parisul și puterii lor azi i se supunea chiar regele.

Și astfel a fost Petru încunoștiințat că în curînd va avea loc procesiunea lui Henric al III-lea, împreună cu regina și nobilii curții. Nefiind catolic, nu fusese chemat să ia parte ; fiind oaspetele regelui, era obligat să o vadă măcar. Așa că intrase de dimineață în Catedrala Nôtre Dame de Paris, unde rămăsese uluit de lumina oblică, filtrată prin forțele mozaicurilor și răspîndită în fîșii pe covorul gros, roșu, ce părea o mantie regească aruncată peste pardoseala de piatră.

Coloane fără număr ațineau drumul, împărțind Catedrala în mai toată lungimea ei și lăsînd un mare loc liber la mijloc.

Petru se duse pînă la altarul din față, înălțat pe un piedestal și despărțit cu un grilaj de metal.

Înăuntru era o liniște nefirească, de parcă ar fi pătruns în altă lume. Nu era încă ora de slujbă. Călugării, în sutane negre, cu mătănii lungi și făclii aprinse, se adunau în grabă, se închinau, formau un cortegiu și ieșeau afară. Se luminase de mult de ziuă. Petru ieși în urma călugărilor și, ajuns în capul treptelor, îi fu dat să vadă cea mai neașteptată priveliște din viața lui. Ședea sub portalul din dreapta, căruia parizienii îi spuneau portalul Sfînta Ana, unde sub patru rînduri de îngeri care încadrau ogiva, Sfînta Fecioară trona pe un jilț, ținînd pe Isus în brațe. Mai jos era îngenuncheat Ludovic al VII-lea. De cealaltă parte așteptau binecuvîntarea episcopul Maurice de Sully și cancelarul Barbedor. Cele douăzeci și opt de statui din galeria regilor Israelului se întindeau pe toată lățimea fațadei, peste cele trei porți, deasupra cărora, cu un etaj mai sus, rozeta cea mare, în vitraliile ei multicolore, prindea viață din razele soarelui. Luminată puternic, i se scotea în relief delicatețea arcadelor, care legau cele două turnuri. Din cel de sud, începu să bată Jacqueline, clopotul uriaș, căruia îi răspundeau cele patru clopote din turnul de nord. Oamenii din popor, auzind pe Jacqueline sunînd din toată puterea, se închinară.

Bătrînii spuneau că pe vremuri, cu o sută optzeci de ani în urmă, Jean de Montaigu dăruise acest clopot Catedralei, cu care își unise rugămințile aproape două veacuri pentru iertarea cumplitelor păcate omenești. Cumplite și nefirești păcate poate că trebuiau iertate și azi, cînd bătea în dungă marele Jacqueline. Plumbul ce acoperea săgeata cu statuile apostolilor în bronz, reflectau în ape stranii lumina zilei.

Dinspre Poarta Roșie, din partea de nord, se ridicau glasurile plîngătoare ale călugărilor adunați acolo.

Prin piața mare, trecea o procesiune de oameni în picioarele goale, îmbrăcați în saci de penitență, cu cîte un șirag de miniaturi de capete de morți, atîrnîndu-le de funia cu care erau încinși, purtînd un bici în mîna dreaptă. Mergeau biciuindu-se cu putere, pentru a-și ispăși astfel păcatele, și printre cei din frunte, Petru îl recunoscu pe Henric al III-lea.

Avea ochii aspri, cum nu-i văzuse niciodată, și călca cu dîrzenia unei desperări ascunse, iar mîinile acelea pe care și le îngrijea atît de mult, erau descoperite, albe, înguste, și ele izbeau din cînd în cînd cu biciul umerii și coapsele.

Era o dîrzenie stranie, amestecată cu o sfîșiere lăuntrică, în felul lui de a merge, de a se chinui, de a suferi.

Privirile celor doi se întîlniră cît o clipă fugară, și Petru se cutremură de nefericirea pe care o citi în ochii regelui, de parcă tot ce-ar fi fost păcat și durere ar fi țîșnit atunci în fața unei conștiințe ce se chinuie zadarnic și știe acest lucru.

În hainele-i cenușii, Petru se confunda cu piatra de care se lipise. Îi simți răceala, dar nu se îndepărtă, părea una cu zidirea aceea uriașă, care aducînd atîta alinare putea da naștere și la atîta suferință. O putere mai presus de el îl absorbea, tîrîndu-l către zidul neîndurător, unde fiecare statuie era un simbol al unei suferinți și al unei jertfe făcute în cinstea unui ideal numai de el întrezărit.

Și Petru văzu pe suveranul lumii îngenunchind în fața suveranului cerului, într-o pornire de umilință adevărată și neimpusă de nici o etichetă, izvorînd dintr-un fanatism ce țîșnea din adîncul copilăriei, din străfundul acelui fluviu de moștenire italiană, unde extremele atingîndu-se, credința se poate învecina cu întrebarea : „Unde te pot găsi, Dumnezeul meu, ca să-mi rezem fruntea însîngerată la picioarele tale îndurătoare ?“

Trufia, aroganța, sarcasmul sau acele unde nedefinite ce-și puneau pecetea pe chipul lui Henric dispăruseră. Era numai un om, care nemaiștiind ce drum să apuce, implora îndurarea ființei supreme.

Petru privea nemișcat ; el, pribeagul, el, care trăise din atîtea daruri mărinimoase, fiind el însuși săracul săracilor, își avea sufletul chinuit, dar întreg. Suveranul puternic, îngenuncheat în țărîna din fața treptelor catedralei însă, își căuta sufletul biciuindu-se, de parcă, pedepsindu-și carnea, și-ar regăsi, liber, spiritul.

Lui Petru îi veni să alerge la el, să-l ia în brațe, să-l apere de ceva necunoscut și funest, care părea a se țese

în ceața ce se lăsase uşcară dinspre nord, tot atît de fluidă ca şi limbile de bici. Ceața îmbrăca Parisul în forme fantasmagorice, coborîndu-se pe pămînt, furînd pentru un lung răstimp chipurile reginei, ale cardinalilor de Rohan şi Lorena, ale numeroşilor curteni care, învesmîntați în sacii lor, îşi adunau puterile pentru calea lungă ce aveau să o facă pe jos pînă la Chartres, unde era icoana făcătoare de minuni a Fecioarei Negre.

Într-o străfulgerare, Petru nu mai văzu decît capul fără trup al lui Henric, într-o volbură ce-i aminti de capul retezat al Sfîntului Dénis, din tabloul din palatul ducelui de Guise.

Se înfioră, ca de o presimțire, şi teama îl cuprinse. Din tot ce trăise în Franța, această procesiune din fața Catedralei parcă-i şoptea cu totul altceva, dînd toate strălucirile la o parte. „Deşertăciune a deşertăciunilor, toate sînt zădărnicii !" Şi ce are el, şi ce caută !

Clopotele începură să bată din nou ; întîi unul, Jacqueline, apoi două, trei patru, toate tînguindu-se, cu un glas atît de sfîşietor, încît mulțimea adunată îşi făcu cruce, iar Petru, fără să vrea, le imită gestul. Sunau clopotele la biserica Augustinilor, Bin-Bang-Bing-Bang. „Rugați-vă !" porunceau glasurile de aramă, ce sparseră ceața şi ajunseră pînă la biserica Sfîntul Petru din vîrful colinei Montmartre, al cărei senior, Jaques Liger din Clingnancourt, se biciuia prăbuşit la picioarele primei trepte. Apoi răspunseră clopotele de la Saint Julien le Pauvre, al studenților din strada Fouarre. Clopotele tuturor bisericilor din Paris prinseseră glas ; îşi trimiteau chemările, îşi răspundeau cu sunete adînci, ca pentru a vesti cerului că regele Franței nu are încă moştenitor şi suferă de grija ce i-o face viitorul poporului său. Clopotele chemau binecuvîntarea sănătății şi a rodniciei asupra acestui vlăstar al Caterinei, cea care putuse da Franței zece prunci.

Apa Senei curgea domoală, ca zilele toamnei, şi se înfiora uşor de aerul mişcat de glasurile de aramă, ce nu cereau altceva, decît dreptul firii şi al vieții.

Şi ochii reginei Luisa apărură înlăcrămați de speranță, căci îşi iubea bărbatul şi nu ar fi vrut decît să fie rodnică, aşa cum erau umilele ei serve. Nu avea de unde

şti că nimeni în viaţă nu poate avea totul şi că un dram de bucurie e scump plătit, iar cînd ai un car de noroc, fereşte-te apoi de crucea pe care trebuie să o duci în spate.

Pe Poarta Roşie, ieşiră alţi călugări şi preoţi, cu făclii şi odoare sfinte. Slujiră în faţa treptelor, rugînd tăriile cu glasuri hotărîte. Apoi procesiunea se ridică din ţărînă şi porni pe drumul ce duce la Chartres.

Populaţia Parisului luase parte, mută şi curioasă, ţinută în frîu pe ici, pe colo de archebuzieri, dar nu auzise decît clopotele şi cîntecul preoţilor. Ochiul lor văzuse chipurile şi veşmîntul pocăinţei, atît. Era regele lor şi era frumos că se purta ca un bun catolic, dar nu o făcea pentru ei, ci pentru binele lui, ca să-şi salveze sufletul, căci lăsase două religii într-o ţară, şi dacă una-i dreaptă, cealaltă e o erezie, şi cine nu stîrpeşte erezia, ca regele Filip, are să dea socoteală la scaunul de judecată de apoi.

Dacă ar fi fost vorba de drăguţul de duce de Guise, ar fi fost cu totul altceva ! Acela merge însoţit numai de ostaşi, nu umblă cu doi pepeni într-o mînă, şi de-ar fi avut el puterea, de mult ar fi stîrpit în frumosul regat al Franţei pe toţi hughenoţii adunaţi în armate în Normandia. El ar fi terminat şi cu prinţul Condé, care stă în proprietatea sa de la Fère, ca ursul în vizuină, şi cu fătarnicul duce d'Anjou, căruia, măcar că-i frate cu regele, ar trebui mai repede să-i taie capul decît să-l lase să se alieze cu prinţii protestanţi, ori ferească Sfînta Fecioară s-o ia pe eretica regină a Angliei, cea spelbă şi atît de vîrstnică. Da, mai ştii... i-o fi făcut farmece, aşa cum Diana de Poitiers îi făcuse răposatului rege Henric, numai că aceea fusese cadră de frumoasă, că se înţelesese cu Sfînta Margareta să-i ia povara anilor, şi în schimb îi dădea creştinate cîte trei suflete de păgîni turci pe fiecare săptămînă de tinereţe...

Ei, da' cîte nu vorbea prăpăstioasa asta de populaţie a Parisului, căci cumetrele lui sînt foc de iscusite şi în a gîndi, şi în a le ticlui. Iar dacă e vorba de povestit, las' pe ele...

Petru nu pricepea ce pot vorbi cumetrele Parisului ; nu avea a face cu ele. Însă, cu simţul omului trăit printre străini, înţelesese că undeva e un pustiu şi un gol

în inima oamenilor, dar știa că din asta nu se trage primejdie.

Era ca și cum pe cheiul Senei ar pluti fantomele cetii, dar podurile rămîn pe locurile lor, mai neclintite decît oamenii.

De sus, harpiile de piatră aruncau pe gurile căscate roua dimineții la picioarele lui Petru. Atunci apăru Ronsard lîngă el, ieșind din biserică.

— Se pare, printe, că ar fi venit de la Stambul Hatischeriful, pentru Alteța Voastră, spuse el, după ce-l salută cu toată curtenia. În curînd veți fi chemat, ca să vi se spună. Solul Marelui Turc e anunțat la Genova, de către oamenii noștri ; se pare că ar avea o misiune specială în legătură cu o dorință a regelui Franței. Și ce altă dorință ar putea avea acum în legătură cu această ciudată, puternică și barbară țară, unde nici un ambasador nu pleacă de bună voie ?

Mușchii feței lui Petru se încordară ; părea ca trezit dintr-o visare. Căuta să-i înțeleagă cuvintele, dar era prea obosit și pricepea greu. Totuși, făcînd o sforțare, prinse sensul adevărat și se bucură, dar nu atît cît trebuie. Prea fusese puternică zguduirea celor văzute și prea apropiată procesiunea. Îi păru rău că-i venise vestea chiar atunci. Ar fi vrut s-o guste pe îndelete, ca pe un vin bun. Dar sfinții Catedralei îl priveau cu ochi severi și lipsiți de orice îngăduință.

Pe una din porțile Parisului, se vedeau fluturînd două mari steaguri. Ronsard se retrase cîțiva pași. Ce să facă oare cu acea carte descoperită de el, operă a catolicilor moderați și a hughenoților, intitulată *„Discours merveilleux de la vie, actions et déportements de la reine Catherine de Medicis* *“, în care regina-mamă era învinuită de a-și fi destrăbălat fiii, pentru a-i moleși și a-i face astfel cît mai puțin capabili pentru domnie, spre a-și păstra toată puterea.

Ronsard simțea că o parte din catolici privesc penitența lui Henric cu multă răceală. Dar ce să facă totuși cu această blestemată lucrare descoperită de el ? A nu-i

* „Povestirea minunată a vieții, faptelor și desfrîului reginei Caterina de Medicis.“ (fr.).

aduce la cunoştinţă reginei mame înseamnă trădare, a-i aduce la cunoştinţă era periculos.

Pierre de Ronsard nu înţelesese că reginei mame puţin îi păsa de ceea ce se bîrfea despre ea ; era mult prea tare, pentru a se tulbura, şi se socotea mult prea sus, pentru a pedepsi pe autorii de măscări. „Numai fricoşii opresc astfel de lucrări, spunea ea. Şi cei care nu sînt siguri de puterea lor". Or ea nu era fricoasă — uitase de revoluţia Savonarola, ori nu mai voia să ştie de ea, iar de calomniatori îşi bătea joc. Şi cum în Franţa, ori ce s-ar face, oamenilor nu li se pot pune lacăte la gură, ca în ţara turcului, Caterina îi lăsa în voia lor. Numai că bietul poet nu-i cunoştea această trăsătură de caracter.

Clopotele sunau mai departe, izbind în acoperişurile mute, ce-şi înălţau olanele roşii, pe care vrăbiile îşi strînseseră încleştat ghearele, şi cintezoii scuturau nedumeriţi din capete. Sunetul lor se izbea în miile de coşuri şi lucarne ale Parisului, care şedeau acolo ca nişte nasuri şi ochi uscaţi ai caselor bătrîne, ce păreau a nu se mai mira de nimic. Numai fumul ieşit din coşuri se învîrtejea voinicește, fugind în sus, să prindă urma glasurilor de aramă din văzduh.

Pomii încărcaţi de cuiburi îşi foşneau crengile, iar frunzele ce păreau trezite din somn îşi scuturau roua, sclipind în razele soarelui, răsărit dincolo de apele colorate ale cerului de dimineaţă.

Boala de a domni, din sufletul regilor şi al prinţilor · boala de putere, din sufletul seniorilor ; boala de a căuta fericirea, din cel al visătorilor şi filozofilor — toate erau acoperite în acele clipe de dangătul neîntrerupt al clopotelor.

13

Trecuse anul de cînd Petru era la Paris şi unsprezece de cînd hoinărea prin lume, în căutarea stelei norocului său.

Biata doamna Voica, atît de neştiutoare şi de neajutorată în viaţă, de şi-ar fi putut vedea feciorul, căruia îi dăduse naştere din coapsele ei, s-ar fi minunat singură !

Atît moştenise din partea ei : minunaţii ochi codaţi şi sprîncenaţi, albul pielii şi nestăvilirea la vorbe. Dacă pri-

mul dar era spre podoaba lui, al doilea i-ar fi putut lipsi ; dar unde se află darul vorbirii este uneori şi o lipsă a măsurii lui, şi unde e minte ascuţită e şi un fel mai uşor de a trăi bucuria şi de a îndura necazurile.

Nepotul boierilor din Slătioară nu era nici sfînt, nici măcar mucenic, aşa că îşi purta bucuria şi povara firii lui fără a le cîntări, fără a şi le lămuri, căci nimeni nu umblă cu cugetarea înţelepţilor în buzunarele hainei.

Se minuna cum a putut Caterina de Medicis, atîţia ani grei, cu atîtea întîmplări tragice pentru regatul francez, să ţină cîrma statului în mîinile ei ; aceasta se datora desigur unui instinct sigur. Şi acest instinct îi spunea reginei că prinţul dunărean, care în adîncul inimii lui aparţinea ţării sale, se alăturase Franţei cu toată cinstea şi sinceritatea. Ceva îi spunea că întinzîndu-i o mînă de ajutor lui Petru, face nu numai un gest politic necesar extinderii politicii franceze, ci un gest firesc, la care firesc se va răspunde. Vag şi nelimpezit încă, simţi ce trebuia făcut, ca şi cum o chemare nerostită venea de undeva spre ea.

---

14 Pe poarta pe care intrase Ioan cel Bun în veşmintele lui lungi de rege de acum două secole, pe cal cu valtrapuri cu flori de argint, pe sub turnurile cele înalte, Petru părăsea Parisul, călare, însoţit nu numai de Costa şi Nicola, ci şi de cei doisprezece cavaleri francezi din suită, de şase trăsuri şi mai cu seamă de două mii de scuzi de aur sunător, daţi în grija lui Costa.

În mijlocul alaiului său, Petru strălucea de speranţă, luînd-o pe drumul ce duce în Italia.

Sosise Hatişeriful sultanului, prin care i se învoia revenirea la Constantinopole, de unde avea să plece pentru a lua domnia Valahiei. Acest ţel i se părea aproape atins, şi gîndul lui, care modelase lumea şi viaţa pe tipul firii sale, ţîşnea proiectîndu-se în viitor, în dorinţa nestăvilită de a-şi desfăşura întreaga putere şi de a-şi realiza idealul, care de fapt era o etapă de liniştire, urmînd unei frămîntări permanente.

Nu se gîndea decît la acest capăt de drum, la care tre-

buia să ajungă, însoțit de un sentiment de mulțumire față de cei lăsați în urmă.

Berthier și Mellier de la Constance sporovăiau despre proiectul reginei mame de a mărita pe una din domnișoarele de onoare, René de Rieux de Châteauneuf, cu Ștefan Bathory, regele Poloniei, pentru ca influența franceză să pătrundă cît mai adînc în acele ținuturi ; ori despre supărarea Catherinei cînd, în plină audiență oficială, Isabelle de Limeuil dăduse naștere unei fetițe și fusese izgonită la mînăstire, în timp ce copilul a fost luat, spre a fi crescut, de către Diana de Saint-Heran, deși se bănuia că nelegitimul prunc ar fi al zvăpăiatului prinț de Condé, hughenotul acela care jumătate din timp și-l petrecea luptînd și conspirînd, iar jumătate îmbrățișîndu-și iubitele.

Numai că Diana de Saint-Heran are întotdeauna idei năstrușnice, cărora oamenii li se supun. Poate, dacă ar fi vrut, ar fi călărit acum alături de Petru, căci el a fost numai în preajma ei cît a stat la Paris. Dar cine poate ști ce a fost între ei. Niciodată nu au dat nimic de vorbit. O fi fost numai o dragoste curată. Ori, dimpotrivă. Și totuși prințul străin spune de foarte multe ori ceea ce gîndește și ce vrea... Poate prea de multe ori. Așa o fi acolo, în răsăritul spre care îi trimisese acuma regele Franței, tinerețea lor și dorul de aventură. În Constantinopolul tainic și crud, unde se țes firele de urzeală ce cuprind într-o singură mreajă piratii Mediteranei și stăpînirile răsăritului.

Călăreau spre meleagurile acelea, unde valorile morale aveau altă ordine, sprijinită pe una din cele mai puternice armate de uscat. Acolo nu e nevoie să faci pelerinaje pentru a aduce un moștenitor tronului. Acolo trebuie să știi cum să-i împuținezi, ca să păstrezi tronul.

Apoi vorbiră despre minunatele piese de bijuterie de la biserica augustinilor — unde se adunau Cavalerii Sfîntului Spirit la 1 ianuarie al fiecărui an — printre care acea celebră cruce, La Paix, în argint, lucrată în Italia.

Costa și Nicola călăreau alături ; aveau aceleași sprîncene stufoase, ochii afundați în orbite, linia sprîncenelor trasă în jos, umerii largi și musculoși. Nicola oftă înăbușit sub mustața ce-i acoperea buza de sus, roșie și plină. Fața lui rotundă, ochii lui albaștri erau întunecați.

— Ce-i Nicola ? îl întrebă tatăl.
— Nimic.
Glasul suna a ciudă.
— Nimic nu poate să fie unde-i ciudă. Ce nu-ți place ?
— Plecăm iar la drum...
— Și franțujii care-s cu noi pornesc tot la cale lungă.
— Pornească... Eu m-aș fi oprit.
Costa îl privi lung.
— Asta ți-i gîndul ?
— Asta. La fel cum a făcut jupîn Moscopol.
— El n-avea altă datorie de îndeplinit.
— Eu de peste zece ani mi-o îndeplinesc pe a mea. Ne-am fi aflat un rost... așa...
— Măria Sa merge să-și ia domnia.
— Paște murgule iarbă verde !
— Ce vorbe îs astea ?
— Nu mai cred în nimic.
— Are hatișeriful, fiule.
— Intrăm în gheara turcului, tată, și dacă vrei să-mi știi gîndul adevărat, mi-e urît să mă întorc înapoi ; parcă aș merge pe sub pămînt. Am venit fiindcă ești și dumneata și așa cum nu m-ai lăsat singur la Damasc, nu te pot lăsa nici eu acuma. Aici mi-aș fi făcut și eu o viață.
— În țara asta, în care oamenii vorbesc ca păsările ?
— Ca păsările cîntătoare. Mie îmi era deajuns. Dumneata n-ai obosit, tată ?
— Nu știu, nu m-am gîndit.
— Cînd ai să te gîndești, să-mi spui și mie.

Tăcură. Niçi unul, nici altul nu știa că nici Petru aproape că nu închisese ochii în noaptea plecării. Dormise din nou în palatul Dianei, al cărei oaspete mai fusese. Stătuse mut pe un scaun, în umbra balconului, privind peste copacii desfrunziți Parișul foșnitor din jurul lui ; era un februarie blînd, ca un început de primăvară. Știa că e la mare răscruce a vieții ; simțea zgomotele străzilor, ajungînd pînă la el ; tropotul cailor ce purtau alaiul vreunui senior ; zgomotul roților trăsurilor și căruțelor întîrziate ce străbăteau piața și strada ; un refren de cîntec, ale cărui cuvinte nu le putea deosebi, ori frînturi de glasuri ale trecătorilor întîrziați.

Viața palpita pretutindeni în jurul lui, și clădirea aceasta cu ferestrele oarbe și sobele stinse părea tăcută.

Stelele crescuseră una cîte una peste vîrfurile castanilor, iar luna își găsise loc printre platanii ce păreau că-și scuturâ coroanele, ca și cum s-ar fi mirat de ceva numai lor cunoscut.

Pe puntea suspendată, care lega cele două aripi ale palatului, luminile torțelor se stinseseră una cîte una, orbind sticla ferestrelor. Nimfele și satirii de piatră căpătaseră curioase contururi în întuneric. Scoica bazinului de apă nu mai primea susurul fîntînii țîșnitoare. Arbuștii de merișor de sub balcon fremătau aspru sub haina lor de zăpadă. Umbrele cavalerilor care aveau să-l însoțească apărură cîte două sau trei. Urcau veseli spre apartamentele lor. Nechezatul stins al cailor duși de rîndași spre grajduri se pierdea și el în liniștea nopții, întreruptă de lătratul somnoros al vreunui cîine, sau de cîrîitul cîte unei păsări de pradă.

Ghicea, în direcția Montmartre-ului, forma împădurită a colinei, și undeva, spre stînga, linia sinuoasă a Senei. Era el singur și cu noaptea. Diana plecase dis-de-dimineață cu trăsura și însoțitori înspre Picardia, purtînd cu ea pe sora ei, pe care o văzuse atunci pentru prima oară, și două cameriste, dintre care una cu doi prunci la sîn ; unul al ei, celălalt cules din salonul reginei mame, pe care-l scăpase de furia acesteia. Numai cînd a fost sigură de plecarea lui, Diana și-o hotărîse pe a ei. Nu plînsese, nu se înduioșase. Se legase cu toată ființa de fetița născută de Isabelle de Limeuil, în timp ce-și făcea serviciul la regina-mamă, în al cărei salon se afla delegația lui Wilhelm de Nassau. În spatele rochiilor umflate ale domnișoarelor de onoare, pe canapeaua din cabinetul mic al reginei, venise pe lume o mică odraslă nelegitimă, iar Diana o luase să o crească. Și plecase cu ea spre Picardia.

Poate că nu-l iubise de loc, sau poate era o prea mare doamnă ca să-și dezvăluie adevăratele sentimente. Dar ei doi nu se puteau lua — ea nu l-ar fi urmat într-un necunoscut plin de surprize, și el nu ar fi rămas aici.

Doi huhurezi țipară prelung dintr-un tufiș lăturalnic ; luna lumina lanternele fixe ale ochilor lor. Un liliac tăie drumul, izbind în peretele casei. Un clopot bătuse ușor la o mînăstire, chemînd la slujba de noapte.

Petru se simți sortit să rătăcească veșnic, ca acel Ahasverus ce nu-și mai afla liniștea.

De ce plecase Diana acum, cînd regele îi lăsase întreg palatul ? De ce tocmai spre nord, unde se aflau adunate oştile nobililor hughenoţi ? De ce şopteau Saint-Luc şi Joyeuse despre curioasa ei asemănare cu prinţul Condé ; acelaşi nas acvilin, aceeaşi gură cu buze subţiri, aceeaşi ripostă iute şi batjocoritoare, aceeaşi strălucire a feţei şi mai cu seamă acelaşi sînge aprins ?

Pînă atunci, Petru nu ştiuse ce este rafinamentul, şi Diana îl învăţase că e mai puternic, mai subtil şi mai adînc decît pasiunea. Ochii ei scînteietori, felul ei de a da viaţă fiecărui lucru, de a trăi totul cu intensitate, pînă la istovire, i-o făceau pentru întotdeauna de neînlocuit. Felul ei de a gîndi şi a privi lumea, îndrăzneala ei de mare doamnă şi în acelaşi timp un fel de duioşie ascunsă, ca o muzică în surdină, ce-i întovărăşea uneori gesturile şi privirea aveau să rămînă întotdeauna o parte din viaţa lui — poate cea mai bună. Nu-şi dădea seama dacă o înţelesese cu adevărat vreodată : nu se lămurise dacă lunile din care proveneau, atît de diferite, îşi aveau totuşi pe undeva o punte de legătură. Pe el nu-l speriase catolicismul, cu multitudinea lui de ritualuri, pe ea n-o speriase hughenotismul, cu rigiditatea şi simplitatea lui ; nici războaiele, nici schimbările soartei. Şi avea numai douăzeci şi şase de ani !

Pînă şi ducele de Guise o privea, de parcă dincolo de tot şi toate ar fi fost o taină între ei : ceva bun şi frumos, pierdut pentru totdeauna, iar Catherine de Clèves, soţia lui, părea că are veşnic pe buze o întrebare, pe care nu îndrăznea să o rostească. Şi copilul, pe care-l zărise în braţele doicii, avea acelaşi nas vulturesc... Dar nu se poate... Gîndurile lui sînt prea nebuneşti. Iar inima lui ? E la fel de zbuciumată ca şi înainte. Simte cum şi-a pierdut din nou liniştea somnului.

A trecut de mult anul de cînd se află în această ţară primitoare pentru el. Aici, parcă ar fi găsit un colţ de lume în care nu se simţea nici străin, nici stingher. O punte nevăzută legase anumite aspiraţii ale minţii lui de acest regat cu privelişti blînde şi oameni inegali ca fire, cruzi cîteodată, ori cu porniri pătimaşe, dar în stare şi de generozitate.

Cerul acesta al Franţei nu era nici atît de albastru ca al Italiei, nici atît de dogoritor ca al Siriei, nici întunecat ca în Germania, sau ascuns de ploi nesfîrşite ca în Po-

lonia. Cerul acesta aducea cu al Transilvaniei, cîmpiile ei întinse din nord erau ca păşunile fragede de pe tăpşanele de unde veniseră părinţii lui. Pădurile ce înconjurau Parisul îi reaminteau povestirile mamei lui. „Şi erau dincolo de casa noastră întinderi mari de codri, ce adăposteau atîtea animale şi păsări, încît mi-ar trebui seri întregi ca să vă spun despre ele. Mai cu seamă că acolo se ascundeau oamenii noştri şi toată suflarea, cînd se vînturau tătarii prin ţară, ca alungaţi de vîntoase..."

Numai de castele strălucitoare ca pe aici nu auzise el în copilărie ; acuma trăise în ele, le gustase dulceaţa, îşi fermecase ochiul şi mintea de frumuseţea lor şi simţea că nu avea să le uite niciodată. În regatul Franţei îi revenise sănătatea, plăcerea de viaţă, uşurinţa de a se purta între seniori, cărora li se simţea egal, faţă de care contractase datorii, pe care era bucuros să le plătească atunci cînd va putea.

Acuma avea să pornească iarăşi la drum. În rarele lui rugăciuni, nu ceruse niciodată împăcarea inimii, ci tronul şi neliniştea.

Tinerii gentilomi care-l vor urma îl plac, dar sînt atît de diferiţi totuşi ! Mellier de la Constance, imaginativ, practic, veşnic agitat, izbutind tot ce-şi propune, mirosind primejdia şi aventura. Berthier, frumos şi afemeiat, cu capul plin de citate şi uneori chiar de vise, cu talent de a scrie cele mai frumoase scrisori. Roger Saint Bonnet, rece, distant, cu faţa brăzdată de viaţă şi sîngele iute. Cei doi fraţi italieni, Giacomo şi Tomaso, calculaţi, pricepuţi în afaceri şi buni spadasini. Nicola ? Vorbea puţin de la o vreme, îşi făcea slujba şi rareori mai întîlnise vreun zîmbet pe faţa lui.

Toţi îi erau devotaţi. Îi vor trebui bani mulţi, ca să-i păstreze, mai mulţi decît poate el primi pînă la luarea domniei. Va trebui iar să ceară, să împrumute cu camătă mare. Va trebui să se risipească în combinaţii şi invenţii, pentru a cîştiga inima şi încrederea oamenilor pe unde va mai trece şi de care va mai avea nevoie. Şi, desigur, aceia nu vor mai avea generozitatea lui Henric de Valois, nici largheţea ducelui de Guise, şi nici amabilitatea feminină a Catherinei de Medicis.

Va trebui să ceară, să promită, să se angajeze. Va fi nevoit să se roage iar de Papa Grigore şi de Raguzani, ca să poată face faţă cheltuielilor cerute de rangul lui, pentru

a ajunge la Constantinopole într-un mod princiar. Demersuri și discursuri ; fețe necunoscute, zbucium și nesiguranță. Cum se vor purta, cum îl vor ajuta, dacă îl vor ajuta ? Din nou în drum spre necunoscut. Petreceri pentru a uita grijile. Oare îi vor aduce uitarea ? Uitarea a ce ? A cui ? A Dianei ? Oare a existat, într-adevăr, Diana ? Tot ceea ce a fost nu-i oare asemenea unei năluciri, din care rămîne abia o amintire, care la început doare și te face să mai crezi o vreme în bine și frumos, dar cu timpul dispare, și atunci simți cum sufletul îți îmbătrînește înaintea trupului ?

Petru avea marele noroc de a păstra un chip și un trup frumos, chiar dacă inima lui era atît de chinuită. Dar o amărăciune și o îndoială amestecată cu un *Și ce dacă ?* i se cuibăreau în inimă și nu aveau să mai plece niciodată. Sînt ceasuri hotărîtoare în viața oamenilor, de care ei nu-și dau seama. Noaptea aceea de veghe înainte de a se despărți de Paris fusese un asemenea ceas pentru Petru. Sufletul cerea să-și ia hrană din pornirile firești, așa cum vin ele, dar Petru și-l vîri din nou în niște tipare croite de împrejurări, de oamenii din tovărășia lui ; și multe din acestea nu vor fi pe măsura lui. El își dădea seama. În jurul lui era o liniște din ce în ce mai adîncă, coborîtă parcă din lumina lunii pline, ce transfigura grădina și noaptea la fel de senină și depărtată, semănînd atît de mult cu noaptea venirii lui, încît avu senzația dispariției timpului. I se păru că între venirea și plecarea lui, durata încetase, totul confundîndu-se cu orele acestea de singurătate, sub un cer de care trebuie să se despartă, urmărit de imaginea grădinii cu statui albe.

. . . . . .

Peste pădurile din jurul Parisului, trecu un vînt ușor, făcînd să scîrțîie neaua de pe crengi.

Costa îl privi călărind pe tăcutul Petru. Înțelegea mai bine decît oricine ce se petrecea în sufletul lui, căci de douăzeci și patru de ani, de cînd îl slujea, nu avea nevoie de cuvînt. Privi și la Nicola, care se silea să-și ducă povara vieții cam fără rost irosită și se simți ca o cumpănă ce trebuie să poarte două poveri.

Grupul colorat al tinerilor seniori se apropie plin de însuflețire de Petru, și voia bună izbuti să-l scoată din

amorțeală. Un glas mai gros, unul mai subțire, o glumă și apoi un rîset.

Soarele strălucea de mult deasupra lor. Obrajii palizi ai lui Petru se înroșiră. Trapul era din ce în ce mai susținut. Costa făcu atunci semn lui Nicola.

— Du-te între ei !

Și rămase singur, în urma lor, călărind cu ochii țintă spre Petru.

V

Se desprimăvărase bine de cînd se aflau tot pe drum. Pădurile erau pline de ghiocei şi de florile verzi ale Rotiţelor Domnului. Păpădii galbene îşi ridicau capetele de-a lungul colinelor.

Soarele era mai cald. Sub straturile de frunze moarte de la marginea drumului, creşteau mulţime de muşuroaie de cîrtiţe şi se înşirau şănţuleţele lungi, pe unde chiţoranii se strecurau iarna după hrană.

Trecuseră peste pîraie şi ape mari, peste locuri pustii, pe unde legenda spunea că ar fi trăit acel cavaler blestemat, ce fura fetele de la hore, pentru a le lua călare cu el şi, odată ajunşi în pădure, le spinteca burta, iubindu-le după aceea.

Se auzea din ce în ce mai multă larmă în hanuri, şi pe gîtlejul însetaţilor cavaleri curgea mai mult vin, iar pe măsură ce înaintau în Italia, fruntea lui Petru se însenina, vorba îi era mai vioaie, şi nopţile de somn tot mai scurte.

La Turin, unde au ajuns la începutul lui Martie, ducele Carlo Emmanuel al Savoiei, cucerit şi el de îndeminatecul prinţ, îl primi cu toate onorurile cuvenite şi-l dărui cu o mie de taleri de aur, mulţumit de a nu rămîne mai prejos decît ducele de Guise şi mai cu seamă de monarhul puternicei Franţe, al cărui unchi era. Acolo, la masa dată în cinstea viitorului domnitor, a apărut pentru prima oară chipul subţiratec, cu nasul prelung şi obrajii traşi, al abatelui de Germigny, ambasadorul Franţei la Înalta Poartă. Acest diplomăt cu purtări învăluitoare, cu vorbă puţină şi măsurată, avea misiunea de a-l însoţi pe Petru pînă dincolo de Veneţia, unde aveau a-l întîlni pe ambasadorul francez du Ferrier ; dar mai cu seamă, trebuia ca într-un chip mai apropiat să-i dea anumite veşti şi sfaturi. În scrisori în aparenţă fără însemnătate, dar cu ştirile de seamă strecurate cu cerneală simpatică printre rînduri, de Germigny confirmă la Paris buna impresie produsă de candidatul propus de regele Franţei.

La Turin se vorbea despre o ligă a creştinătăţii contra otomanilor, dar ceea ce-l nelinişti într-o oarecare măsură pe Petru fu vestea că doamna Chiajna nu precupeţea nimic pentru a-l înlătura, ştiind să-şi afle apărare şi prietenie la mama padişahului şi la prima nevastă a marelui vizir Ahmed. Petru îşi dăduse seama ce putere poate avea asupra soartei lui voinţa unui vizir încă din vremea lui Mohamed Socoli. Dar ştirea ce-l făcu să-şi piardă pentru o vreme buna dispoziţie fu aceea că fratele lui, Pătraşcu, recunoscuse numai de nevoie faptul că erau fraţi buni. Firea închisă şi neîncrezătoare a acestui mezin, cu care Petru trăise foarte puţin timp împreună, nu-i mai era cunoscută. Pătraşcu, fiinţă aplecată pe vechi manuscrise şi inscripte, cu voinţa paralizată de inacţiune, plin de resemnare şi de dezgust pentru mulţimi şi lupte, avea nevoie de umbră pentru a trăi. Petru nu exista decît în strălucirea soarelui. Întîi se înfurie, apoi se îndureră, simţindu-se străin faţă de acest îndepărtat frate, al cărui chip se ştergea treptat din amintirea sa. Totuşi se scutură şi-i spuse răspicat domnului de Germigny că ei sînt fraţi buni şi că a hotărît ca, fiind singura lui rudă de spiţă bărbătească, să-i fie ostatec la Constantinopole în vremea domniei sale.

Ochii mici ai abatelui de Germigny îi cercetară chipul, cu un gest maşinal îşi netezi ciudata şuviţă albă ce-i brăzda părul, înţelegînd că acest fiu de domn va avea şi el strănicile lui la vremea sa. Domnul de Germigny se mulţumi să-i răspundă că întîi va trebui să ajungă la domnie şi apoi va lua cele mai înţelepte hotărîri, printre care bineînţeles aceea de a fi foarte cumpătat faţă de polonezi, chiar de pe acum, în cazul că vor întîlni la Veneţia vreun sol al regelui Ştefan Bathory, uzurpator al dreptului regelui Franţei, singurul care avea dreptul să se intituleze Rege al Franţei şi al Poloniei, aşa cum putuse Petru să vadă înscris şi pe sfeşnicile ordinului Sfîntului Spirit.

La Turin se mai adăugă printre însoţitorii lui tînărul Sivori, un italian, mezin al unei vechi familii, care afară de titlul de noblete nu mai avea altă avere.

Tot de Germigny îl mai înştiinţă că amiralul Ulugi Ali sprijinea partidul pretendentului Mihnea, dar că regina-mamă, iscusită în a şti să-şi ţină cuvîntul său regal, scrisese sultanei Validé, puternicului şi crudului Sinan Paşa, lui Ibrahim, aga ienicerilor, şi chiar marelui amiral Ulugi

Ali, pentru a-l recomanda pe Petru cu tărie și căldură. Și totodată că la Constantinopole a cîștigat pentru cauza lui pe Scemisi Pașa, vărul bun al sultanului Murad.

Astfel, în tovărășia discretă și sfătoasă a domnului de Germigny, drumul spre Veneția a fost scurt ; ambasadorul lui Henric îl întrebă pe drum despre Andrei Taranovski, solul curții Cracoviei către Suedia, Danemarca, Moscova și Constantinopole. Îl făcu să înțeleagă că ar fi singurul polon cu care e bine să aibă legături, căci acest Taranovski, chiar dacă nu are multă carte, e un bun diplomat și ar putea fi folositor Franței.

În luna lui Martie, lagunele străluceau sub soarele primăverii, iar spionii venețieni vestiseră de multă vreme sosirea lui Petru, încît și Chiajna, și doamna Ecaterina a Valahiei, înfrigurate, se asigurară de aur, de prieteni și la nevoie nu se speriară nici de alte mijloace. Bailul venețian din Constantinopole îl încunoștință pe Petru, prin dogele Nicola da Ponte, despre starea de spirit a sultanului, a marilor viziri și mai cu seamă a contracandidaților la tron. I-au mai dat de știre că țara e împărțită în două, că boierii de peste Olt au strîns și au adunat oastea mehedinților împotriva lui Mihnea Vodă, fiul lui Alexandru și al Ecaterinei, și că ar fi ceasul prielnic unei schimbări de domnie. Dar bailul nu uită faptul că polonii ar vrea Valahia, și Petru aflînd nu se miră, deoarece Laski încă trăia, și acesta țintea sus și departe, iar Ștefan Bathory era omul turcilor și putea să le ceară orice. Dogele Nicola da Ponte crescuse în respectul tradiției. Era puternic, bogat, plăcîndu-i gesturile largi și oamenii neobișnuiți. Iar dacă regele Franței îmbrățișase cu căldură dreptul acestui străin cu alese purtări și deosebită învățătură, nici el nu avea să rămînă mai prejos. Așa că Petru fu primit să-și susțină cauza și să solicite ajutor bănesc, în fața senatului venețian. Avea vocea caldă și ochi strălucitori ; vorbi într-o italiană curgătoare. Hainele sobre, splendide, povestirea peregrinărilor și nefericirilor lui cîștigară inima și punga venețienilor. Cuceri pe asprii dregători ai puternicei republici, mai cu seamă cînd își oferi serviciile Veneției, ceea ce însemna încă o țară unde negoțul lor se putea întinde. Porțile tezaurului venețian se deschiseră dăruindu-i o mie de taleri de aur și o galeră, care să-l poarte pînă la Raguza, unde începeau ținuturile tributare turcilor, și de acolo spre Constantinopole ! Do-

gele îl cinsti ca pe un domnitor, dînd un ospăț în cinstea lui, fapt pe care ziarele venețiene nu uitară să-l povestească pe larg, de altfel ca tot ce era în legătură cu el.

La masă au luat parte cei mai de seamă bărbați ai republicii, încît Petru se simți sigur de domnie, dar cum era bărbat deștept, înțelegea că această aleasă primire și-o datora pe de o parte lui Henric al III-lea, pe de altă parte poate felului în care știuse să vorbească senatului ; dar care era oare partea care o datora țării unde avea să meargă ca domnitor ?

Curtoazia și expansivitatea italiană făcură pe cei mai mulți, în frunte cu dogele și căpitanul Benedetto Giuliano, să-i spună Principe. La fel i se adresa și seraficul amiral Fiesco, singurul de teama căruia mai știau corsarii.

Petru se simțea acum sigur pe puterea sa, așa încît nu se sfia să spună deschis, cui îl întreba, unde merge, cu ce scop, fapt care indispune pe domnul de Germigny, care știa cîte urzeli se vor mai țese pînă la îndeplinirea definitivă a făgăduielii sultanului.

În această vreme, grupa de însoțitori ai lui Petru se mărea văzînd cu ochii și cînd, a doua zi de Paște, plecă să viziteze insula Zara, la masa dată în cinstea lui de căpitanul acesteia, Vincențiu Moresini, îl întovărășeau nu mai puțin de patruzeci de cavaleri — francezi, italieni și germani, tineri îndrăzneți, atrași de povestirile despre orient și mai cu seamă de bogățiile acestuia.

Spionii turci, aflați din belșug pe coasta italiană, trimiseră și ei veștile lor. Astfel la Constantinopole, se știu, înainte de a ajunge Petru, totul despre timpul petrecut în statul papal, despre participările lui la slujbele religioase catolice și mai cu seamă că fără voia sultanului se intitula Principe.

Sînt anumite cuvinte care sună foarte frumos, numai că aduc uneori mari primejdii. Dacă din gura lui ar fi ieșit o seamă de măscări, de care unele urechi sînt atît de dornice, și ființele pervertite simt atîta nevoie să le audă, turcii nu s-ar fi supărat. Erau și între ei din cei, care fără să-l mînie pe Alah în chip deosebit aveau o gură spurcată. Dacă n-ar fi știut carte și n-ar fi cunoscut nimic despre larga lume, n-ar fi fost nici un fel de păcat. Ca să împartă dreptate în Țara Românească și să asigure zahareaua, impozitele și tributul față de Sublima Poartă,

știința de carte nu era obligatorie — putea folosi grămătici. Dar înfumuratul acesta, fiindcă venea în numele regelui Franței, nici nu se trîntea cu fruntea în țărînă în fața lor, nici nu părea să-i prea ia în serios, de parcă s-ar fi aflat în preajma unui leu bătrîn și bolnav.

Or deși fusese înfrînt la Lepanto, leul era viguros, periculos de puternic. Și pe urmă, despre dreptul lui Firari la domnie mai erau niște îndoieli încă din vremea răposatului Paisie, care călcase legea stabilită de sultanul Selim. Valahia e raia turcească, și Petru n-avea decît să ia bine seama la o simplă înșiruire. În Muntenia, al cărei principe se intitulează el, acest nesocotit pribeag. Sublima Poartă schimbase în acest al XVI-lea secol pe Radu cel Mare cu Mihnea Vodă cel Rău, pe acesta cu Vlad cel Tînăr, pe acesta cu Vladislav, cel ucis de banul Pîrvu Craioveanu. Nu ei l-au pus pe Radu de la Afumați, tăiat de boierii răsculați la Rîmnicul Vîlcea ? Nu l-au ridicat în scaun pe Moise Vodă, mort în lupta de la Viișoara ? Acestuia îi urmase Vlăduț Vodă, tatăl lui Vlad, cel înecat în Dîmbovița, la Popești în Ilfov. Apoi dădură domnia lui Radu Vodă Paisie, cel mort în exil în Egipt, și după el lui Mircea, numit Ciobanul, din vremea cînd se ascundea sub straie ciobănești, să nu-l dibuie că-i fiu de domn și să-l omoare, și care domnise în două rînduri. Între timp s-a strecurat la tron Pătrașcu, tatăl acestui cap înfierbîntat, ce-și strigă dreptul lui în toată Europa, de nu-i poate astupa nimeni gura. Apoi Alexandru și Mihnea și alții... Și Petru Șchiopul, cel fugit în Tirol.

Treisprezece domnii în optzeci de ani și numai trei domni au murit de moarte bună ! Treisprezece domni, și mai toți au pribegit prin lume, pînă ce Poarta Fericirii le-a dat dramul de fericire.

Optzeci de ani, în care acești rîvnitori de tron au luptat cu aurul, cu pumnalul, cu otrava sau cu intrigile, după cum le-a fost capul și firea, ca să stăpînească acel destul de blînd popor de la malurile Dunării ! Și au avut răbdare, și n-au strigat după drepturile lor decît în pulberea de la picioarele marelui padișah, atunci cînd acesta binevoia a-i auzi.

Or acest bărbat vorbește prea tare, se încrede prea mult în dreptul lui, pretinde să i se dea prea repede ceea ce cere. Și mai rău : a văzut acolo, în apusul acela, toate

blestemățiile ghiaurilor, care se țin atît de semeți, de cutezători.

Norocul Porții Fericirii e că ghiaurii sînt atît de dezbinați între ei, altcum ar fi cu adevărat primejdioși.

Dar, dat fiind că vine din partea regelui Franței, singurul destul de înțelept ca să le fie prieten, singurul pe care-l respectă padișahul și vizirii, trebuie umblat cu luare aminte, ca să nu se supere din pricina acestui pribeag cu Henric, care ar putea pregăti o flotă la Marsilia pentru a o trimite în contra Algerului. Iar capuchehaia lui, abatele de Germigny, are un ochi afurisit de ascuțit, și nu e bine să fie tras pe sfoară, căci dacă regele Franței e iute, regina-mamă e liniștită ; dacă fiul nu are deosebite preocupări politice, mama e foarte clarvăzătoare ; dacă monarhului nu-i plac războaiele, bătrîna regină are încă generali credincioși, care pe lîngă pricepere, au și armate bine pregătite. Apoi, acolo, spre Pirinei, tare miroase a praf de pușcă, deci e bine să-l ia pe acest chipeș bărbat mai în serios.

Dar pe cînd vizirii dădeau slavă lui Alah, pentru că în religia lui oprea femeile să se amestece în treburile alesului imperiu, sultanul Murad, la cei patruzeci și unu de ani, micuț de statură, delicat și melancolic, pornit spre singurătate cu tot chipul lui aspru și coama aceea neagră ce-i înăsprea trăsăturile, avea o singură dragoste, pe sultana Hazechi, și la vremea ei își va spune și ea cuvîntul.

Ajungînd la Raguza, Petru era oarecum la porțile împărăției. De aici, se sui în corabia ce avea să-l ducă la Constantinopole.

Era luna mai, și marea era liniștită. Trecuseră trei luni de la plecarea din Paris, trei luni de drum lung, de încordare fără răgaz. Se simțea obosit. Trebuise mereu să facă în așa fel, încît să placă tuturora. Să-și frămînte mintea să scoată dovezile care să atragă pe fiecare în felul lui.

Corabia își înălța la mijlocul catargelor redutele cu creneluri, de acolo arcașii și pîndarii scrutau zările, de unde oricînd puteau apărea piratii. Cuferele mari fuseseră coborîte în escondalatul calei, unde adăpostul era și pentru însoțitorii escortei. Magaziile erau pline cu cele trebuincioase hranei.

Italienii, pe chei, priveau plecarea corăbiei, curioși și ei să vadă pe acest prinț necunoscut, despre care vestiseră

jurnalele venețiene cu atitea amănunte, încît fiecare se simțea dator să-i facă pronosticuri.

— Care o fi ?

— Nu-l vezi ? Cel înalt, cu mărgăritar la urechea stingă.

— Are ochi blinzi, oftau femeile.

— Și spadă cu teaca înmuiată în rubine, băgară de seamă tinerii.

— Cîți seniori sînt în jurul lui !

— De, cine poate, oase roade, își mărturisea gîndul ascuns cite un desculț, arătîndu-și albul dinților.

În vremea aceasta, pe mal, un bărbat subțire ca un șarpe și doi mai scunzi priveau stăruitor.

— Îl vedeți bine ? Poartă haine frînceşti. V-a scăpat la Veneția, fiindcă sînteți niște nevolnici.

— A omorît un om de-al nostru. Minuie spada ca un drac, chir Panaioti.

— Apoi i-au venit oamenii, că-i făceam noi felul, răspunse celălalt.

— Și-aici l-ați scăpat.

— Dacă a sărit vulpea aia bătrînă, care nu se mișcă de lîngă el, de parcă i-ar fi o umbră. Aici ni l-a tăiat pe Leonidas.

— Eu nu v-am plătit ca să-mi spuneți care dintre voi moare, ci ca omul ăsta să dispară.

Glasul subțiratecului șuiera.

— O să dispară, înălțimea ta, n-ai nici o grijă. Drumul pînă la Constantinopole e lung, nenorociri se pot întîmpla multe, da' înălțimea ta să nu uite că după ce ne facem datoria mai așteptăm cîte o pungă de galbeni de om.

Omul le spuse încet de tot, șuierat :

— Țineți cutia asta, să n-o deschideți decît dacă nu răzbiți altfel. I-o puneți la capul patului, întredeschisă, și fugiți.

Bărbatul cu ochii verzui scoase dintr-un cufăraș un pachet în care era o cutie mare, lunguiață, cu un capac ciudat, cu răsuflători și desene în zigzag cizelate într-un metal. Era închisă cu un lacăt. Străinul scoase din buzunar o cheie, pe care le-o dădu, apoi dispăru în mulțime. Cei doi apucară pachetul și trecură puntea vasului, cu pasul celui ce merge în drumul și la treburile lui.

Cele două ancore fură ridicate, și corabia își croi drumul printre pereții apelor.

Roata cîrmii și acul magnetic tăiau o cale nouă spre viitor pentru Petru. Cavalerii francezi, italieni, germani priviră cu nostalgie țărmul, care se depărta, și fiecare, după firea și temperamentul lui, saluta ori căpeteniile orașului rămase pe mal, ori vreo frumusețe proaspătă, ce-și plimba curiozitatea în port. Făceau cu mîna semne ușoare țărmului italian, sau poate unei părți a vieții lor, rămasă în urmă. Necunoscutul se deschidea înaintea lor, ascuns parcă în pînzele catargurilor, dar ei erau mai toți tineri, sănătoși, și costumele lor albastre și aurii, în culorile alese de Petru, păreau un viu joc de șah, ale cărui piese avea să le joace în curînd mîna destinului.

Începînd de la Veneția, Petru căpătă numele de Petru Cercel, din pricina mărgăritarului de mare preț ce-l purta în urechea stîngă, după moda de la curtea Franței.

Ziarele venețiene, din luna martie a anului 1581, vorbiseră pe larg despre prințul muntean, lăudîndu-i înfățișarea, mintea și aleasa cultură. Nu uitaseră să pomenească nici de impresia bună asupra senatului și nici despre darurile ce-i fuseseră făcute; tot ele vestiseră, la treizeci martie 1581, plecarea lui Petru la Raguza.

Așa că Petru Cercel era un bărbat bine cunoscut; se știa cum arată, ce vrea și unde pleacă.

Pe corabie se îmbarcaseră doi bucătari noi, pentru care pusese vorbă un ofițer de-al lui Ulugi-Ali. Aveau fruntea pătrată și brațe musculoase. Păreau buni pentru treburi grele. Oamenii fură primiți și apoi nimeni nu-și mai aminti de ei. Sau mai bine zis toți îi uitară, afară de Costa. Figurile lor păruseră cunoscute.

În portul Raguzei se întîmplase un lucru ciudat, și s-ar fi putut sfîrși cu o nenorocire, dacă el nu ar fi fost mai iute de mînă și de picior. Petru se afla împreună cu un ofițer al căpitanului galerei pe digul dinspre far; mergea singur înainte, și acolo unde apele erau mai adînci și mai spumoase, un bărbat țîșni dintre pietre, cu o ghioagă mică, scurtă, în mînă, și se aruncă asupra lui Petru, care însă îi prinse mîna la timp și se încleștară într-o luptă corp la corp. Necunoscutul, mai puternic, încercă să-l prăvălească în adîncul valurilor. Aplecat asupra lui Petru, reuși să-l ridice în brațe și era pe punctul de a-l arunca peste dig, cînd ceva șuieră prin aer, și necunoscutul se prăbuși peste trupul prințului.

Ce se întîmplase ? Costa, care-l priveghea de departe, văzu tot şi înţelese primejdia. Alergă într-un suflet şi, de la zece paşi, avu timp să scoată pumnalul şi să-l arunce în necunoscut.

Petru privise jungherul înfipt în spatele necunoscutului şi spusese mişcat :

— Pentru a doua oară mi-ai salvat viaţa, Costa.

— Mi-am făcut numai datoria, Măria Ta.

— Omul n-a fost nebun.

— Mă întreb cine l-a plătit pentru asta ?

Şi-au urmat drumul pînă la far, iar la întoarcere, cînd mortul a fost ridicat şi dus pe ţărm, acolo, în apropierea lui, erau printre alţii şi aceşti bărbaţi păroşi, cu braţe neobişnuit de lungi, îmbarcaţi pe galera lor.

Altădată, pe străzile Veneţiei, la o răspîntie de străzi lăturalnice, Petru fusese atacat de trei bărbaţi mascaţi. Dacă nu ar fi mînuit bine şi repede spada şi nu ar fi avut timpul necesar să se sprijine de pereţii unei clădiri, spre a nu fi înconjurat, lucrurile ar fi luat o altă întorsătură. La timp au sosit Costa cu Nicola. Doi bărbaţi au fugit, lăsînd pe al treilea străpuns de spada lui Petru.

Aceste întîmplări petrecute la Veneţia îi dădură de gîndit lui Petru, dar mai cu seamă lui Costa.

Petru nu vrusese să-i spună dogelui nimic despre atacul celor trei mascaţi, părîndu-i-se nevrednic de el ; în schimb, Costa îi şopti lui de Germigny, care se posomorîse foarte, căci deşi Costa vorbea pe limba păsărească cum se pricepea el, era destul de expresiv spre a fi bine înţeles.

Atunci franţuzul spusese clar un proverb turcesc, care-l nelinişti pe Costa şi mai mult — „Iepurii nu se prind cu toba". Ah, toba asta, a vorbelor, cu care stăpînul lui avea plăcerea să se îmbete, cum avea el, Costa, plăcere de vin. Şi ăsta-i tot un păcat în faţa lui Dumnezeu, boala vorbelor, dar cel mai mic dintre toate, căci nu făcea rău nimănui decît lui însuşi, lui Petru. Nu, Petru nu vroia nimănui răul. Şi totuşi, mînios ca atunci rareori îl văzuse, cu vinele frunţii umflate, cu răsuflarea şuierătoare. Privise mortul de la picioarele lui, al cărui chip nu-i amintea nimic.

Şi Petru va şti să taie capete la vremea lui. Dar pînă atunci, să nu şi-l piardă pe-al lui.

Vorbele lui, uneori, erau la fel de îmbătătoare ca vinul cel roşu de Burgundia ; alteori cîntăreau cît zece cămile încărcate cu aur, şi cîteodată erau ca un şip cu otravă ; pentru el, nu pentru alţii, căci Petru nu era priceput la intrigi şi nici josnic ca fire.

Trecură două zile de cînd galera ce escortase corabia se pierduse din vedere.

Petru se retrase, urmat de Costa, pe puntea dindărăt, unde era încăperea pregătită pentru oaspeţii de zile mari.

Nicola, care se simţea bine în tovărăşia lui Berthier, rămase cu acesta. Berthier îi povestea o drăgălaşă întîmplare, cu o raguzană ce-i aruncase flori din balcon şi care se nimerise a fi odrasla unui renumit bancher.

— Dacă regele Henric nu mi-ar fi dat misiunea să-l însoţesc pe Princeps în Valahia ! oftase Berthier.

Nicola îi înţelese pe deplin oftatul.

Se scuturau florile albe ale merilor, înfloreau lămîii şi portocalii, încît toată coasta era o dantelă de culori şi un nesfîrşit şip de miresme. Posesiunile spaniole, Milano, Neapole, rămăseseră de mult în urmă. Ducele Savoiei, care nu uitase mărinimia nepotului Henric, care în drum spre Franţa, venind din Polonia, îi dăruise ultimile stăpîniri franceze din Italia, se entuziasmase într-atîta de Petru, încît aproape l-a lăsat să înţeleagă că ar putea lua cu el, în drum spre dunăreana lui ţară, pe una din blondele, dar focoasele tinere de neam ducal, care bucuroasă l-ar fi urmat în largul lumii, de unde, dacă nu ar fi găsit ceea ce căuta, ar fi avut amîndoi unde să se întoarcă.

Dar cum lui Petru îi trebuiau sprijin politic şi bani, nu nevastă, se mulţumi cu un ajutor bănesc mai substanţial, care avea să-i fie de folos cît va mai trebui să stea la Constantinopole. Apoi el, în viaţa lui, mai încercase o însurătoare ; murise şi mama, şi copilul. Dar asta fusese aşa de demult, că aproape uitase. Războiul vieţii lui trecea dintr-un loc în altul, măcinîndu-l. Acuma avea răgazul să se odihnească, să-şi adune din nou puterile şi gîndurile.

Galera înainta în ritmul lung al ramelor trase de sclavi goi aproape, înlănţuiţi în şiruri pe bănci, în timp ce supraveghetorul izbea din ciocanul lui, pe masa aflată spre pupă.

În urma corăbiei, rămînea o dîră de spumă.

Pe puntea de sus, cu părul răvăşit de vînt, Petru privea marea, aşa cum o privise în copilăria lui, bătînd coas-

tele Rodosului, apoi pe ale Ciprului. Corabia era turcească, şi Petru se gîndi maşinal că va trebui, odată ajuns acolo, pe malul Bosforului, să-şi schimbe hainele apusene cu altele orientale, spre a putea inspira respectul cuvenit.

O neliniște chinuitoare îi strînse sufletul.

Franţa şi Italia, cu puzderia lor de astrologi, îi zădărîseră mintea. Visele lui ciudate, de cîte ori adormea, mai mult îl chinuiau decît îl desfătau — visa pomi desfrunziţi, peste care cernea o ninsoare deasă, ca în ziua plecării din Paris, cînd case, străzi, oameni se vedeau într-o ploaie de stele albe. Apărea uneori chipul Dianei, alteori al copilului aceluia necunoscut. Apăreau, dispăreau, apoi se confundau cu acoperişurile, şi în locul lor creşteau figuri bărboase şi sălbatice, cu capete de măgari. Cînd dispăreau, era singur, pe un drum care nu mai avea sfîrşit, apoi se despărţea în două, şi din el curgea o apă neagră şi groasă ce-l tîra la vale.

Berthier era alături ; tuşea uşor, aşteptînd să fie luat în seamă.

— Sîntem aproape de capătul drumului, Berthier.

— Dacă spuneţi...

— În drum spre Constatinopole.

— Trebuie întîi să ajungem acolo, după cum spune domnul de Germigny.

— Vom ajunge, Berthier.

— La atîta siguranţă, nici vînturile nu pot fi potrivnice.

— De ce eşti neîncrezător, Berthier ?

— De ce sînteţi atît de încrezător ?

— E un păcat ?

— Oh, nu. O chestiune de fire.

— Altcum nu poţi trece peste viaţă.

— Sau doare mai tare cînd te izbeşte neprevăzutul.

— De ce să pui răul înainte ?

— De ce să nu ne îndoim întîi, ca să ne putem bucura mai mult la urmă.

— Eu am avut încredere în Franţa şi am avut parte numai de bucurie acolo. O pildă.

Berthier avu un fel de zîmbet.

— N-aş vrea să spun că aveţi neapărat nevoie de îndoieli în această privinţă.

— Atunci ?

— Noi, francezii, ne îndoim în privința multor întîmplări ale vieții.

— Ceea ce nu vă împiedică să profitați din plin de ea; eu am mai puține îndoieli și totuși mă bucur mult mai puțin.

— De aceea răspîndiți în jur un anume fel de convingere, de încredere.

— Eu ?

— Da. Și o știți tot atît de bine ca și mine. Altcum nu ați putea cîștiga oamenii pentru cauza Voastră.

— E dreaptă.

— La naiba cu dreptatea ! E ultimul lucru din lume care să aibă preț. Totuși, vedeți, noi toți credem în steaua Voastră și de aceea vă urmăm.

Tăcu apoi, urmărind cu privirea pe medicul Lacorde și pe Sivori, care după ce-l salutară pe Petru, se îndepărtară spre pupa, vorbind cu însuflețire.

Petru își spuse că în atîta singurătate în care trăise ani întregi — căci nu e totuna a trăi între oameni și a comunica în adevăr cu ei — își crease acest cusur al încrederii, tocmai pentru că datorită lui putuse supraviețui. Oare dacă nu ar fi crezut în sprijinul oamenilor, ar fi ajuns aici ? Și dacă nu ar fi trîmbițat în atîtea locuri firescul lui drept, și dacă nu s-ar fi intitulat singur principe, ceilalți l-ar fi intitulat astfel ? Privirea i se încețoșă, ca și cum s-ar fi rupt ceva în echilibrul lui, căzînd în acel început de sfîșiere, care era să-l doboare la Geneva. „Totuși, pe undeva sînt răni în mine, dacă vorbe atît de ușoare mă dor. Poate e o latură a firii mele, ca și nevoia de a fi bun", răspunse el mai mult gîndului său, dar o spuse și cu glas tare.

— Cei ce vor a fi buni cu cei ce nu sînt de loc, nu se poate să nu piară, răspunse Berthier, citîndu-l pe Machiaveli.

— L-am mai auzit, l-am citit și l-am văzut prinzînd viață.

— Rămîne să-l folosiți cînd va fi nevoie.

Ce știa Berthier despre țara lui, despre oamenii ei ? Dar oare el, cel care avea să se ducă acolo ca stăpînitor, ce cunoștea el mai mult ?

Marea strălucea ca o puzderie de licurici mișcători, covor nesfîrșit de lumini zburdalnice, în care valurile se

înălțau ușor, ca o uriașă respirație a necunoscutelor adîncuri adormite.

Linia orizontului era aproape de nedesluşit. Soarele îmbrățișa marea, cuprinzînd-o de pretutindeni în brațele-i încinse, şi apa înflorea sub acest sărut, în care, răsfrîngîndu-i chipul, se desăvîrşea într-o frumusețe supraf irească. Păsări cu țipete ciudate spintecau aerul în direcția țărmului. Meduze transparente, cu pălăriile desfăşurate, pluteau în urma galerei. Cîte un peşte puternic țîşnea în sus, pe laturi. Nu se vedea nici un catarg, nici o pînză în zare. Galera înainta, despicîndu-şi drum sub un vînt ușor, ce răscolea mirosul de apă sărată. Ramele băteau apa cu putere. Sclavii nu vedeau nici soare, nici apă, nici păsări. Erau biete mecanisme, al căror rost era numai să mişte lopețile. Gînduri, suferințe, dorințe firești sau deznădejdi, care mai aveau loc în acele trupuri istovite, înlănțuite, sau totul murise de mult în ei şi numai mîinile urmau a face orbeşte ceea ce li se cerea, lor şi muşchilor ?

Purtată de aceste deznădejdi cu trupuri omeneşti, sus, speranța se înălța îndreptîndu-se înspre Constantinopole.

Iar Petru, amintindu-şi de fuga lui, cu zece ani în urmă, din libera împărăție a sultanului, îşi ridică semeț capul în fața soarelui.

---

2 Călătoria se arăta a fi bună. Nu-i prinsese nici una din furtunile ce bîntuiau în Mediterana şi nici piraţii nu le ținuseră calea, venind din cuiburile lor ascunse pe țărmul african.

Vîntul le fusese prielnic, şi Petru, înconjurat de gentilomi, făcea planuri de viitor. Nu ştia dacă trufia e un păcat deosebit, dar creştea în el, hrănită de tot ce citise, de tot ce văzuse, străbătînd țările şi mai cu seamă dintr-un grăunte ascuns al inimii lui, în care încă de cînd era mic încolțise. Fie din învățăturile lui Pătraşcu Vodă, fie din ale dascălilor lui, ori din vorbele arabului rătăcitor, care împunsese într-o zi cu barba lui aerul Damascului ; arabul acela cu trupul murdar de praful drumului, frînt de oboseala soarelui şi a foametei, dar cu sufletul liber, şi cu mîndria țîşnind din toată ființa lui. Această mîndrie Petru nu ştia dacă e condamnată sau nu de Coran, şi chiar dacă Evanghelia o osîndea, el îi simțea nevoia, ca

pe a aerului, pentru a nu se socoti în inima lui vasal decît al stăpînului de el ales. Dar oare el va merita să fie ales ?

Își aminti apoi de Zaïd Ben Omar, acel stihuitor al deșerturilor, care nu-și afla liniștea decît închinînd imnuri vechilor războinici, sau așternîndu-se drumurilor. De la el poate mai mult decît de la tatăl lui i se infiltrase conștiința libertății. Și oare Costa, sub înfățișarea-i supusă, nu ascundea aceeași tărie și același dor de libertate.

Petru nu se simțea mai prejos decît înalții dragomani ce descurcau țițele la Poarta Fericirii, nici decît principii turci, și nici decît cei creștini. „Această simțire, acest gînd va fi blestemul și tăria zilelor mele", își spunea în clipele de reculegere, sau în acelea în care-și simțea mintea, inima și toate pornirile îndemnîndu-l spre fapte cu totul deosebite, nu atît spre cinstea lui, cît spre bucuria celor din jur.

— Voi mă veți ajuta să schimb fața țării mele, spunea el către gentilomi. Împreună vom aduce meșteri mari din Apus, să înălțăm palate și biserici, să fac grădini și fîntîni, să învăț oamenii și pe fiii boierilor științele Apusului, să deschid școli și să bat monedă. E țara aurului. Zlătarii îl scot din apa rîurilor. Cu aurul acesta voi împodobi altarele și curțile domnești. O să vă luați neveste dintre fiicele de boieri și vă veți lega cu pămîntul.

— Da, zîmbi Berthier.

— O să faceți negoț și o să legați țara mea de Apusul luminat.

— Sigur, se învoiră seniorii italieni.

— Destul a bătut vîntul dinspre miazăzi, să mai bată și cel din Apus, că poate va aduce cu el alte miresme, de care oamenii țării mele au nevoie, ca să-ți înalțe fruntea și în fața bucuriei, nu numai în fața securii.

— Poate, se îndoi Mellier de la Constance.

— Să-și umfle pieptul și de mîndrie, nu numai de suspine, să-și încordeze brațele și pentru plăceri, nu numai pentru muncă. Din miazăzi a venit o arșiță, care a frînt oamenii, ori i-a învrăjbit între ei, făcînd din unii călăii celorlalți, și pădurea s-a doborît cu topoarele din ea făurite. Vreau să mă ajutați, să-mi cîștig atîția bărbați în țară, cîți arbori sînt în codri.

— De unde știți ce e în Valahia ? întrebă Sivori.

Privirea lui Petru se adînci în el însuși.

— De unde ? Poate mi-a povestit cineva. Poate din inima mea.

Ochii lui Costa se întunecară, brumîndu-se de atita amar de tristeţe, descoperit în nişte vorbe de fecior pribeag, iar Nicola pricepu că toate aceste rătăciri, cărora nu le găsise rostul, îşi aveau rădăcini adînci, din legătura cărora niciodată Petru nu va putea scăpa, căci mai mult decît dorinţa de putere era o altă dorinţă, mai înfricoşătoare, aceea de a vrea să schimbe ceva din rostul oamenilor. Iar Costa, care în drumurile lui în Polonia ştiuse şi să vadă, şi să asculte, îşi aminti de Vintilă, fecior nelegitim al lui Pătraşcu, care ajunsese domn în cetatea lui Bucur, şi la numai patru zile după domnie fusese omorît, iar capul lui ţintuit pe poarta Bucureştiului, cu ochii holbaţi îndreptaţi spre un cer orb şi surd pentru acest neam încercat, care căutîndu-şi drumul spre viaţă e necontenit înăbuşit şi sfărîmat, de parcă ar fi sortit în vecii vecilor chinurilor şi sabiei. Şi poate că din tristeţea semănată odată cu grăuntele vieţii, în momentul zămislirii, se trage sufletul trist al prinţului lor, ce ştie să rîdă cu atîta voioşie între oameni, să aibă atîta îngăduinţă şi blîndeţe, pentru a putea să-şi ascundă mai bine scrîşnetul unei dureri fără leac şi stropul unei lacrimi înăbuşite.

Capetele cîrlionţate ale fraţilor italieni îşi scuturară cu semeţie podoaba.

— Vom face un negoţ în Valahia, care să-ţi îmbogăţească ţara, Doamne.

— Sînt blănuri rare...

— Şi cai de preţ...

— Şi ceară, şi miere...

— Dar vinurile ? Dar peştele ?

— Dar frumuseţea valahelor ?

Şi bărbaţii rîseră scurt şi aţîţaţi, de aer, de singurătate şi mai cu seamă de bărbăţia din ei ce se cerea trăită. Apoi plecară, şi Petru ieşi pînă sub catargul cel mare, sub turelele de pază ale pîndarilor. Privea cerul la orizont. Făcu un pas, apoi doi, şi deodată sări în lături. De sus, de unde erau aruncătoarele de bolovani, un pietroi căzu chiar la picioarele lui, sfărîmînd scîndura punţii.

Petru făcu doar un pas înapoi şi nici măcar nu-şi încruntă figura. Şedea nemişcat în veşmîntul lui albastru, cu un semn de tristă întrebare în ochi.

Numai Nicola se cățără sus, pe funii, cu o repeziciune de maimuță. Era ora prînzului ; la turela de veghe oamenii lipseau. Le ținea locul un bărbat cu pieptul lat și brațe neobișnuit de lungi, care spuse că nu este meseria lui și din greșeală a trîntit jos un pietroi, tocmai cînd se muncea să-i potrivească mai bine în grămadă.

Nicola îl aduse jos și-l dădu pe mîna gentilomilor, care auziseră zgomotul căderii pietroiului. Dacă nu l-ar fi luat Costa din mijlocul lor, ar fi terminat repede cu el, dar Costa îl duse în fundul calei și ceru supraveghetorului să-l pună în lanțuri, la lopeți, pentru tot restul călătoriei, iar la Constantinopole să i-l încredințeze lui.

În acest drum, Petru văzu cum lui Costa îi apar primele fire de păr alb.

— Ah, Rareș Doamne ! își scuipase acesta năduful scurt pe punte. De ce ți-ai luat muiere să-ți nască năpîrci, că asta nu-i luptă de bărbat, ci mușcătură de turbăciune.

Numai Petru și Nicola îi înțeleseră gîndul.

— Crezi tu, Costa, că...

— Cred, Doamne, orice. Cum ne apropiem de Stambul, cred.

— Dar în Italia ?... nu-și sfîrși gîndul Petru.

— Și la Veneția, și la Raguza... tot ei, adică tot ea, cățeaua gealapului, strînge-o-ar Dumnezeu de pe fața pămîntului.

Și rămîne Ecaterina, doamna lui Alexandru, Oaie Seacă, să mă urască în locul ei.

— Asta-i și mai blestemată, că ați fost într-un surghiun și ați mîncat aceeași pîine amară.

— Am citit și pe aceleași cărți, șopti Petru.

— Asta-i grecoaică, ori italiancă, ori știe-o naiba ce-i... Dar Chiajna-i moldoveancă.

— Ei și ?

— Blestem pe capul ei.

— Nu blestema, Costa.

— Ai să ajungi și Măria Ta să blestemi. Numai să fim din nou la Stambul.

— Costa...

— Tac. Dea Domnul să greșesc eu. O să trebuiască să plătești Măria Ta, dinte pentru dinte și ochi pentru ochi.

Chipul lui Petru se întristase, ca sub o mare povară. Își scutură umerii ca de frig și mîngîie cu degetele-i lungi

și albe plăselele pumnalului de Damasc, pe care-l purta din copilărie. Și ochii lui Costa scînteiară la fel cu ochii arabului de odinioară.

---

3 Domenico dei Lionardo, raguzanul, nu avea încă douăzeci de ani. Făcea parte dintre acei tineri, care nemaiavînd nimic de așteptat de acasă, unde erau șase fete de căpătuit înaintea lui, pleacă în lumea largă să-și afle norocul. Se săturase de mîna strînsă și cuvintele aspre ale lui tătînă-su, signor Balthazare, și de ochii înlăcrimați ai mamei lui, donna Lucreția. Cum nu avea de așteptat de la nimeni nimic, fiind de neam vechi și ales al orașului, rugă pe genovezul Sivori să mijlocească pe lîngă prințul muntean, care părea sortit noroacelor, să-l primească în escortă.

Franco Sivori îl ajută, și astfel Domenico, cu toată averea lui într-un cufăraș pe care și-l aduse singur pe corabie, se afla acum și el în drum spre Stambul. De statură mijlocie și cu trăsături de fată, îi plăceau podoabele și visa la vremea cînd va putea el însuși să și le cîștige.

Îl îndrăgise pe Cercel, pentru felul lui de a vorbi, căci, obișnuit cu asprimea de acasă, se simțea liniștit cînd auzea glasul mîngîietor al acestuia.

Cînd Cercel îl dărui cu haine noi, în culorile lui, chipul flăcăului se înroșise de bucurie, căci veșmîntul său era vechi și-i rămăsese strîmt.

Se ținea după el și se învîrtea împrejurul lui, cum se învîrte floarea soarelui după soare. Îi plăcea să-i prevină dorințele și să vadă dacă totul era în ordine în încăperea de pe puntea din spate, unde dormea Petru. Așa că în seara aceasta, ca de obicei, dădu perdeaua de la intrare la o parte, deschise ușa și cercetă cu ochii încăperea. Nu era nimeni. Rămase să viseze cu ochii deschiși. Plecarea lui de acasă îl scăpase de mînăstirea căreia părinții lui vroiau să-l închine, ca pe un miel de Paște. Se cutremură. Nu că n-ar fi fost un bun catolic. Mergea regulat la sfintele slujbe, se împărtășise, ținuse posturile, învățase și ceva carte la mînăstirea Sfintei Treimi, dar de aici și pînă la a-și închina viața Domnului, calea era foarte lungă. Alesese să plece în lume decît să simtă acasă mustrarea ochilor donnei Lucreția, ocările tatălui, disprețul

slugilor şi neînţelegerea surorilor, sau mai ales să între pe viaţă între zidurile mînăstirii.

Tatăl său nu ştia unde se află. Îl va uita ; mai are un fecior mai mare, care să-i ducă numele mai departe. El, era mezinul familiei, şi dacă l-ar fi lăsat ar fi intrat şi ucenic la zaraful Leone, dar aşa ceva nu-i fusese îngăduit. Într-o zi, cînd se rugase, în disperarea lui, Sfintei Fecioare, soarta făcuse să-l cunoască pe Sivori, care înduioşat de chipul şi vorbele lui îl scăpase. Tatăl lui avea să închine pe cine o vrea Muratelor, mînăstire ai cărei călugări pe vremuri făcuseră jurămînt să nu iasă niciodată dintre zidurile ei, şi chiar dacă acuma nu se mai considerau zidiţi de vii, canonul lungilor slujbe şi veşmintele aspre despre care auzise îl făcuseră să fie un damnato, cum îi spunea donna Lucreţia.

De cînd se îmbarcase pe corabie, viaţa îi apăruse într-o înfăţişare pe care nici n-ar fi visat-o. Gentilomi tineri, îndrăzneţi, sănătoşi, bine hrăniţi, bine îmbrăcaţi, jucînd cărţi şi zaruri, glumind şi povestindu-şi amorurile, ţintind spre un viitor ademenitor, alcătuiau cu toţii o lume de basm, al cărei vrăjitor era acest senior cu plete înţunecate şi mărgăritar de preţ în urechea mică şi albă de forma unei scoici. „Madonna mia — se închina el în fiecare seară — cum să-ţi mulţumesc ? Cum să-i mulţumesc? Am să-ţi închin un suflet de păgîn şi tot n-are să fie îndeajuns. Am să mă duc în fundul Tartariei pentru el."

El era Petru.

Nici în zilele bune ale copilăriei lui, cînd don Lionardo avea încă destulă avere, şi el se zbenguia în marea proprietate ce acesta o stăpînea pe malul mării, plină cu lămîi şi portocali, cu tufişuri de coacăze şi livezi întinse, trecute ca zestre donnei Ana, prima fată, nu se simţise mai liber şi mai vesel decît acuma. Plînsese cu furie cînd acel loc atît de drag lui fusese înstrăinat, şi nu-l alinase decît vorba că poate scăpase nevătămat de veninul năpîrcilor, ce-şi aveau cuiburile într-o vale numită chiar Valea Veninului.

În copilărie, le zărise şi le auzise şuierul. Trecuseră ani. De ce-şi aduce tocmai acum aminte ? Era singur în pragul cabinei lui Petru, care întîrzia la masă cu gentilomii lui, acolo, în escalondat, căci era ultima noapte pe care o petreceau pe mare. Au avut noroc, scăpînd de atacurile corsarilor.

Domenico rămase învăluit în faldurile perdelei de la intrare, a cărei culoare albastră, vîrstată cu alb, făcea una cu veşmintele lui. Se întunecase de mult. Atunci văzu un om urcînd puntea cu băgare de seamă. Avea un cap mare, şi sub braţele lungi purta un pachet. Se şterse pe lîngă umbra nopţii şi se îndreptă spre cabina lui Petru. Domenico îşi ţinu respiraţia şi rămase nemişcat. Străinul ajunse în dreptul uşii, pe care o deschise cu băgare de seamă. Cercetă cu ochii încăperea. Nu era nimeni acolo. Intră cu luare aminte şi puse lîngă pat o cutie de formă lunguiaţă, cu lucrătură frumoasă în metal. Apoi cu o cheiţă deschise lacătul, dar nu trase inelul prins peste veriga scoasă în afară. Nici nu se atinse de capac. Părea grăbit şi speriat. Lăsă lacătul şi cheiţa alături de cutie şi, cu paşi uşori, se furişă, dînd să părăsească încăperea. În jur nu se mai afla nimeni. Omul era voinic. Domenico nu era fricos. Îi sări în spate şi-l apucă strîns cu braţele. Omul se scutură şi scăpă din strînsoare. Dădu să fugă. Domenico se aruncă la picioarele lui, trîntindu-l jos. Începu o luptă aprigă. Braţele musculoase ale bărbatului se încolăceau ca funiile. Mai ager şi mai iute, Domenico se eliberă şi scoase pumnalul. În mînuirea lui era destul de meşter, deoarece în acea vreme în Italia viaţa multor bărbaţi ţinea de iuţeala minţii şi a mişcărilor. Sări asupra lui, dar omul se feri şi, cu o izbitură, făcu să-i zboare pumnalul din mînă. Cu o lovitură de picior, Domenico aruncă jungherul tocmai în încăpere. Omul deschise braţele şi se repezi să-l cuprindă din nou şi să-l arunce în mare, pe acest ţînc ce-i sta în cale. Domenico sări într-o parte cu mare iuţeală. Necunoscutul cuprinse, în furia lui, perdeaua şi căzu cu ea jos. Pînă să se ridice, tînărul îi sări din nou în spate. Dar bufniturile şi răsfularea lor, şuierătoare, atraseră atenţia lui Costa, care era pe puntea de jos. Cînd văzu învălmăşeala, pricepu că iar s-a întîmplat ceva. Cuprinse pe bărbos în pieptul lui lat şi-i suci mîinile la spate. Acelaşi chip ce-i izbise vederea la Raguza îi apărea şi aici. Părea frate cu cel zvîrlit în cală, la lopeţi. Aceeaşi căutătură furişată.

Domenico se sculă de jos.

— Ce s-a întîmplat, Domenico ?

Băiatul arătă cutia lungă de lîngă pat.

— Dă-mi o funie, Domenico.

Domenico smulse o fișie din draperie, care și așa se rupsese.

Costa legă mîinile omului la spate și apoi picioarele. Îl aruncă jos, ca pe un sac. Se îndreptă spre obiectul de la capătul patului.

— Am crezut că aduce vreun dar pentru prințul nostru, dar cînd l-am văzut că se furișează, mi-a dat de bănuit.

Costa se uită lung la cutie. Atunci Domenico îi văzu găurelele.

— Are răsuflători.

— A fost închisă cu lacătul.

— Care acuma-i deschis.

— Ascultă, Domenico...

Fața lui Costa pălise. A lui Domenico la fel. Același gînd le trecu prin minte.

— Să nu deschizi cutia, Domenico.

— Vipere, îngînă băiatul.

— Domenico, nu te mișca de-aici.

Costa dispăru în întuneric și reveni iute cu un sac mare, ceruit.

— Ajută-mă, Domenico.

Băgară omul înăuntru.

— Așa... acuma, cutia, vreau să mă conving.

Omul urlă.

— Nu. Cutia, nu. Omoriți-mă, aruncați-mă în apă.

— Cine ți-a dat-o, ciine ? scrîșni Costa.

— Chir Iani.

— De unde venea ?

— Nu știu. Poate din Stambul.

— Al cui slujitor era ?

— Avea stăpîn o femeie. Nu i-a spus numele ; îi spunea numai Stăpîna.

— Știai ce-i înăuntru ?

Urmă o tăcere de moarte.

— Știai, doar a trebuit să le hrănești. Răspunde !

— Știam.

Costa se înverzise la față, și mustața i se zbîrlise.

Luă cutia cu mare băgare de seamă, scoase inelul din verigă și o deșertă, scuturînd-o, în sacul ceruit, a cărui gură o legă printr-o mișcare atît de iute, încît Domenico, care împietrise alături, nu se dezmetici decît cînd izbucni

urletul de moarte din acest coşciug cu vipere. Apoi Costa împinse sacul cu o cange în mare.

Marea înghiţi prada, şi dovadă a nelegiuirii nu mai rămaseră decît lacătul, cheia şi draperia ruptă, pe care Domenico o puse la loc împreună cu Costa, înainte ca Petru să urce.

A doua zi, corabia avea să arunce ancora în Stambul.

---

4 Petru nu era rău, numai violent, ca toţi ai secolului său, dar mai zăbavnic la mînie, ca unul care a suferit destul în viaţa lui, pentru a-şi mai cerne sentimentele. Nu era nici fricos ; trăind între musulmani, primii douăzeci de ani, ceva din filozofia lor i se strecurase fără să vrea. Îşi lăsa zilele în voia soartei, pe care totuşi se lupta să o schimbe.

Bărbat hotărît, căruia, dacă-i intrase o idee în minte nu se lăsa pînă nu o aducea la îndeplinire, deoarece, zicea el „mai bine să-mi frîng gîtul căutîndu-mi drumul meu, decît picioarele, gonind pe drumul altuia".

Nici nu se gîndise vreodată că l-ar putea ajunge bătrineţele, nu erau vremurile cînd prea mulţi bărbaţi ca el să moară în patul lor.

Numai că drumul pe care-l căuta el nu se potrivea cu cel pregătit de turci, care după socotelile vizirilor şi trufia sultanului se simţeau scăzuţi din măreţia lor de acest vîntură lume care avea capul destul de deştept, limba destul de afurisită şi curajul destul de nebun, ca să-i înfrunte, ajungînd la ei prin puternicul rege al Franţei, prin stăruitorul duce de Savoia, prin războinicul de seamă care era ducele Ferrarei şi, culmea, prin duşmanul lor cel mai aprig, Papa.

Ce avea să-şi închipuie Apusul despre ei nu-i privea, cîtă vreme armatele de ieniceri, de spahii şi ackingii sînt în deplina lor putere, cît timp corsarii lor, sub flamurile flotei turce, cuceresc unul după altul punctele strategice din Mediterană.

În casa lui, fiecare e stăpîn. Şi casa lor o alcătuiau şi raialele impuse la tribut, unde trimiteau să ocîrmuiască pe cine doreau şi cînd doreau. Dacă cineva i-ar fi spus Marelui Muftiu sau sultanului ce s-ar întîmpla cu Imperiul otoman şi strănicia lui, dacă s-ar ridica pretendenţi la domnie împotriva casei osmanliilor, nu s-ar fi ostenit să răspundă, căci Alah şi Coranul îi apără prin religia lor

însăşi. Dacă le-ar fi arătat toată grozăvia războiului de o sută de ani, în care Franţa se luptase cu Anglia pentru a-şi impune pretendentul, dramă iscată de nerecunoaşterea uneia dintre moştenitoare şi din acea lege salică ce îndepărta femeile de la tron şi regenţă, turcii ar fi găsit-o firească : un blestem zace asupra ghiaurilor, nebuni şi zănatici, care găsesc oricînd prilej să se sfîşie între ei.

Dar cum unul din ghiauri era chiar regele Franţei, aliatul lor contra blestematului Filip al Spaniei, care le distrusese flota la Lepanto, trebuia umblat cu multă îndemînare, ca să nu-l supere. Refuzul lor ascuns de a-l pune acuma pe tron pe Pribeag nu trebuia să fie dat încă în vileag. Lui Ulugi-Ali i se împurpurau obrajii păroşi de minie. „Cum îşi îngăduie aceşti valahi, pe care-i putem şterge în picioarele cailor, să vrea să-şi ceară dreptul ? Care drept ? Acela ca fiul să domnească după tată ? Dar care fiu ? Cel legitim ? Cel mai mare ? De unde atîta îndrăzneală, să aibă nevoie de o rînduială în mica lor ţară ? Oare cînd moare un stăpînitor, nu sînt întotdeauna lupte crîncene între fii, venind fiecare cu oşti străine şi prădînd ţara, ca să capete tronul ? Dacă ar fi o rînduială în dătinile şi mintea lor, atunci primul născut ar lua de la sine tronul. Dar aşa ? De cîte ori nu au venit cu oşti polone, tătăreşti şi chiar căzăceşti... Oare acest Pribeag nu fusese învoit cu Laski, polonezul, cînd au cerut primul domnia Munteniei, şi al doilea pe a Moldovei ? Oare Vintilă, al cărui cap a fost ţintuit pe poarta cea mare a Bucureştiului, nu a fost frate de tată al acestui Dimitrie-Petru şi n-a venit cu ajutor străin, să domnească peste voia lor, în acele scurte zile, în cetatea de pe Dîmboviţa ?...“

Ulugi-Ali nu era prost. Ulugi-Ali era foarte puternic şi foarte bogat. Marele amiral era stăpîn pe întinsul mărilor, ca un al doilea sultan. Palatele lui se întindeau pe cele două ţărmuri, şi visteria lui era veşnic plină. Două Doamne i-o împrospătau mereu. Una era Chiajna, care vroia domnia pentru feciorul ei. Iar cealaltă, Ecaterina-greaca, soaţa lui Alexandru Vodă, care se zbate pentru a pune pe tron pe fiul lor, Mihnea. Şi cum căile vieţii sînt atît de sucite, încît nici Meşterul Ţesător, cum spuneau astrologii vremii, rar le poate vedea firele, această Ecaterină, acum slabă şi ciolănoasă, era una şi aceeaşi cu sprintena domniţă surghiunită pe vremuri din pricina soţului ei, tot în insula Rodos, unde-şi petrecuse vremea

citind, căci era învățată, și ascultînd stihurile, în care sufletul prea plin al lui Petru se revărsase.

Păruseră a fi prieteni. Numai că pe atunci Alexandru, soțul Ecaterinei, nu se gîndea la domnie, iar aceasta, care neam de neamul ei nu fusese vreodată os de domn, nici nu-și putea închipui ce mărire este aceea. Și dacă atîtea fiice de domni pămînteni, care nu avuseseră soarta a fi încoronate, se liniștiseră în viața ce le fusese hărăzită, apoi Ecaterina, după ce i s-a pus coroana pe frunte, parcă un duh necurat ar fi bîntuit-o, că nu se mai putea lepăda de ea. Vorba bătrînească : „Ferească Dumnezeu de cioara vopsită". Și cioară vopsită fusese, numai că clonțul ei era de fier, și ghearele oțelite. Cum a pus mîna pe putere, și-a schimbat deodată firea, de parcă s-ar fi născut a doua oară după ce s-a văzut Doamnă. În loc să se îngrașe, a slăbit și s-a înălțat. Și-a ascuțit privirea ochilor, și rîsul și l-a împuținat. Iar cînd a simțit că Măria Sa bărbatul ei a pus ochii pe o boieroaică vădană, care foșnea în fuste ca șerpoaicele de prăsilă, n-a zis nimic, că nu se cădea. A ticluit însă niște scrisori meșteșugite ale acesteia către fratele ei, fugit în Transilvania, le-a strecurat în calea lui Vodă, și acesta, scîrbit și înfricoșat, i-a poruncit drumul surghiunului, la o mînăstire de la malul Argeșului. N-a ascultat nici la plînsetele, nici la dezvinovățirile ei, sau că ar avea prunc în pîntece — acolo are să meargă, și ceea ce va naște să fie închinat cerului și sfinților.

Și jupîneasa Lupa s-a dus, numai că de scîrbă și durere a lepădat și prunc, și viață.

Și tot despre Ecaterina se mai spunea că aflînd ea că într-o anumită noapte Măria Sa a trecut Dîmbovița, cît era ea de iute și de lată atuncea, cu o anumită fiică de breslaș, știută în tot tîrgul pentru frumusețea ei, a hotărît s-o învinuiască prin gura călugărilor de Sodomie și că ar fi făcut farmece coconului domnesc, de s-ar fi îmbolnăvit de friguri cînd și-a aruncat ochii asupra lui, și a trimis-o la ispășire într-o mînăstire dincolo de Olt.

Panaghia, că așa o chema, se fericise că a scăpat cu viață, că de la mînăstire a găsit ea cu cine să ia calea codrilor, trecînd strîmtoarea Branului, și prinde-o dacă mai poți.

Acuma, că Alexandru era răposat, leoaica din ea, odată trezită, nu mai avea să-și afle liniștea. Lupta pentru acest fecior al ei să-l ție pe tron, de parcă anume pen-

tru asta ar fi născut-o mumă-sa în casa clădită în caturi din Pera. Şi asta i-a prins mai bine decît dacă ar fi fost odraslă de domn pămîntean, căci în Pera şi-a aflat şi sprijin, şi rost pentru firul răsucit al intrigilor, pe care avea să-l ţească toată viaţa cu cel mai mare sînge rece.

Din Pera se ştia întotdeauna ce se petrece în restul lumii — ce pretendenţi vin, pe unde călătoresc, de cine vin însoţiţi şi pe ce cale. Iar cum nici umilinţa, nici resemnarea nu-i erau pe plac Ecaterinei, nobila şi puternica Doamnă îşi avea spionii ei, care-i ţineau loc şi de ochi, şi de urechi. Slujbaşi plătiţi, care-i ţineau loc de mîini şi de picioare ; numai capul şi-l păstra al ei. Se înălţa trufaş sub vălurile sinelii, ce-i acopereau umerii ascuţiţi, împungind mătăsurile cu care se înveşmînta. Căci n-ar fi apărut în faţa oamenilor altfel decît împodobită, aşa cum văzuse ea, pe vechii pereţi de biserică, pe adevăratele doamne ale ţării, şi cum norocul, cu chipul vîrstnicului ei soţ, o ridicase aici, trebuia a se convinge de puterea şi înălţarea ei, căpătată prin soţ întîi şi apoi prin fiu.

Aşa că luptînd pentru ei, pentru ea însăşi lupta. Şi unii o lăudau, deoarece ţinea posturile cu mare străşnicie şi făcea milostenii la bisericile şi mînăstirile închinate la Sfîntul Munte. Iar oamenii săi de afaceri ajungeau pînă la Veneţia, unde depuneau la bănci, din aurul pe care ţara, prin zlătarii ei, era datoare să-i dăruiască domniei pe fiecare an. Şi erau nu mai puţin de o mie de galbeni sunători.

Şi vămile cele scumpe ale ţării, care tot domniei se cuveneau, după legea nescrisă a pămîntului, mergeau la băncile ţinute de creştini din Stambul, şi de acolo treceau în haznalele vizirilor şi sultanelor, de care Ecaterina avea atîta nevoie şi în faţa cărora ştia întotdeauna să fie una cu pulberea drumului, orbită de strălucita lor măreţie turcească, în faţa căreia ea, Doamna Munteniei, nu îndrăznea să ridice privirea.

Şi cum ochii şi urechile ei aflaseră veste despre venirea odraslei lui Pătraşcu, Ecaterina dăduse poruncile. Nu ştia însă că nu era singura care se îngrijora.

Chiajna, care învăţase din căsnicia ei cu Mircea Ciobanul să uite cum se domneşte după datina lui Ştefan cel Mare şi a lui Petru Rareş, luase pildă şi înţelegere de

cum se poate stăpîni într-o Muntenie sărăcită, înfricoşată, îngenuncheată sub puterea turcească şi sub cea atît de nedomnească a lui Mircea Ciobanul. Dacă Chiajna îşi făurise o fire de bărbat, ca să poată trăi, mai păstra totuşi, spre deosebire de Ecaterina, o măreţie atît în înfăţişarea ei, cît şi o formă în asprele ei porunci. Numeroasele ei maternităţi îi puseseră rotunjimi pe obraz, pe trup, şi uneori scînteieri calde în ochi. Viaţa îi înăsprise glasul, îi poruncise mişcări repezi şi mîinii nestăvilite, dar sănătatea ei de fier le biruise pe toate, şi cum era la fel de dîrză ca şi cel care o adusese din Moldova la curtea lui, trebuia să se lupte pe viaţă şi pe moarte — „ori el, ori eu", spunea ea — pentru tronul acestui fiu sfios, lipsit de voinţă, deoarece Chiajna atîta gîndise, înfăptuise şi poruncise în locul lui, încît îl înăbuşise. Dar nu-şi dădea seama de vina ei, şi-i imputa feciorului că nu-i seamănă la fire şi că mai mult s-a aruncat în partea bunicului ei, moldovean.

Şi dăduse şi ea poruncile ei, în ceea ce priveşte pe Dimitrie-Petru, fiul lui Pătraşcu. Numai că... omul propune, şi Dumnezeu dispune.

Astfel că Petru sfîrşi călătoria sănătos, falnic, scînteietor înveşmîntat, urmat de o mulţime de seniori apuseni, care vorbeau în ciudatele lor limbi, îşi plimbau privirile sigure şi blazate peste seraiuri şi minarete, pipăindu-şi în taină mînerele spadelor. Erau atît de plăcuţi la vedere, atît de frumos înveşmîntaţi, păreau atît de tineri în hainele apusene, cu feţele rase şi numai bărbia acoperită de un mic cioc, păreau atît de bogaţi, după cuferele grele, încărcate în căruţe şi pe catîri, încît tot oraşul ştiu pînă în seară că regele Franţei şi-a trimis seniorii cei mai de frunte să întovărăşească pe „dragul lui verişor şi prieten", Petru, fiul lui Pătraşcu al Munteniei, care arată ca fiul sultanului la paradă. Ba a doua zi, negustorii de mătăsuri şi stofe de fir, care adunaseră mărfuri pentru seraiul sultanului, au povestit ce mîndreţe de bei şi paşi au venit pe corăbie, şi cum între toţi era unul cu un mărgăritar în ureche, cu care putea cumpăra — vorba lor — doi viziri mari.

Sultanele şi concubinele şi-au lărgit lumina frumoşilor ochi cu meşteşug sulemeniţi, au suspinat din adîncul piep-

tului, și strălucindu-și cerceii, brățările și colanele, s-au sculat alene de pe moile divane și s-au dus să se scalde. Era singura lor ușurare în acest pustiu de viață, în care nu aveau decît o menire : să aștepte, turmă tăcută și supusă, hrănită cu ce-i mai bun, păzită de pîntecoșii eunuci ai seraiului, trecătoarea scînteie de poftă din ochii stăpînului lor, pentru care trecătoare scînteie erau în stare să se sfîșie între ele.

---

5 În acest răstimp, în palatul ei din București, Ecaterina pîndea veștile și trimitea podoabe de mărgăritar și safire sultanelor : harnașamente țesute în fir de aur și scumpe săbii de Toledo, însoțite cu măgari încărcați cu aur, vizirilor.

Trei sute de poveri ajunseră din partea ei la Stambul, în vreme ce oamenii țării, nevoiași și desculți, zdrențăroși, fără vlagă, își tîrau viața în bordeiele de cîrtiță, din lungul și latul Valahiei. Oameni cărora le pierise și pofta de mîncare, și pofta de viață ; n-aveau pîine, pîinea cea de toate zilele, pe care o cerea pentru ei preotul în ruga lui de Duminică, n-aveau carne, n-aveau adăposturi. Tot belșugul țării trecea Dunărea, cu o nerușinare, pe care numai o stăpînire fără milă și fără suflet o putea avea, și era o nelegiuire a acelora care știind suferința țării nu făceau nimic ca s-o mîntuie.

Poporenii erau întunecați și nu mai credeau în viața de apoi. Cea de pe acest pămînt, puteau să scuipe peste ea. Poate că așa era făcut : iadul să înceapă de aici.

Cînd Ecaterina află că Petru a scăpat, ajungînd la Stambul în viață, se înfurie cumplit. Apoi plecă să se roage lui Dumnezeu pentru distrugerea lui și alese tocmai biserica ridicată de boierul Giorma și de răposata jupîneasă Caplea.

Despre Caplea umblaseră veștile, împungînd urechile ca bondarii. Se spunea de o legătură a ei cu vornicul Socol și mai ales despre o anume băutură adusă de paharnicul Giorma, ori mai iute de vornicul Socol, răposatului Pătrașcu Voievod. Despre pribegia și prigonirea Doamnei Voica și despre sfîrșitul năprasnic al jupînesei Caplea, care-și ridicase din viață biserica, sus pe deal, de cealaltă

parte a Dîmboviței, ca să-i ierte Maica Domnului păcatele. Acolo și fusese înmormîntată, iar boierul Giorma își luase altă jupînească, pe care o chema Gherghina.

La biserica zidită de Caplea merse Ecaterina, cu două slujnice și străjeri, să se roage. Dacă această Caplea într-adevăr izbutise să curme zilele lui Pătrașcu, de ce n-ar ajuta-o să-l îngenunche pe trufașul lui fiu?

Îi fîlfîiau voalurile lungi în jurul capului, pe umerii ascuțiți. Pășea ca un bărbat, cu ochii înainte, cu buzele strînse. Trecu Dîmbovița, cu luntrea acoperită cu velințe învîrstate, ca pentru Măria Sa Doamna, și urcă dealul, înăbușindu-se din cînd în cînd.

Ajunsă sus, respiră adînc și intră în biserică, unde preotul văzînd-o se grăbi s-o întîmpine. Dar Doamna Ecaterina păși drept spre icoana arhanghelului dătătoare de moarte, Mihail. Acolo își spuse rugăciunea și aprinse două lumînări mari, pe care scrijeli un nume. Se închină arhanghelului morții cu adîncă cucernicie și cu mari blesteme în gînd.

Arhanghelul o privi cu ochii lui mari, și ei i se păru că scutură din cerești aripi. Își vărsă toată ura în fața chipului zugrăvit în fața ei, și mai înfipse încă două lumînări, ca două blesteme licăritoare, în cutia morților.

Dar Ecaterina era străină de țară, de datinile și blestemele ei, și blestemul ei nu fu blestem, căci muntenii cînd îl fac întorc lumînările cu flacăra în jos și, stingîndu-le, își sting focul.

Ecaterina se credea numai munteancă. Ei i-ar fi priit mai bine vrăji cu păpuși de ceară, pe care să le boteze în farfurii cu inscripții stranii și să le înfigă cu atîtea ace cîte dureri pot doborî un om.

Preotul se închină în fața Doamnei, cînd aceasta îi lăsă doi galbeni și puse să se aprindă o candelă pentru sufletul răposatei Caplea.

---

6 Domnul ambasador al Franței, abatele Alfred de Germigny, primi numeroasa escortă a candidatului muntean cu el în frunte, în mărețul palat pe care-l ocupa în cartierul Pera.

Odată ajuns la Stambul, Petru, pe care imaginația nu l-a părăsit o clipă de-a lungul întregii sale vieți, rod al

anilor trăiți aplecat peste cărți, se și văzu gata încuviințat a pleca stăpînitor și domn peste Valahia.

Seniorii francezi și italieni, care-l însoțeau, își și făceau planul pentru cel mai scurt drum, cercetînd hărțile ; ori socoteau cele mai scurte căi de negoț. Berthier, avînd poruncă din partea regelui Henric al III-lea să facă un raport asupra acestei îndepărtate țări, se preocupa să găsească anumite cărți și anumiți oameni, cu care să poată vorbi despre acel ținut, împărtășindu-i-se anumite cunoștințe.

Nobilii germani așteptau, cu sînge rece, să vadă ce le aduce hotărîrea sultanului, și pînă atunci își omorau timpul hoinărind de-a lungul mării, admirînd seraiurile și căutînd să întrezărească ce se putea ascunde dincolo de acele ziduri mute.

Domenico, venețianul, aici nu se mai putea ține veșnic după prinț ; căuta tovărășia lui Nicola, ai cărui ochi îl cercetaseră cu mai multă prietenie, dar linia aspră a obrazului lui îl punea pe gînduri.

Numai Costa, cu firele lui argintii la tîmple, cu mersul apăsat și totuși nespus de sprinten încă, părea a se fi așezat pe vreme lungă în acel palat, unde reprezentantul îndepărtatei țări își plimba eleganta-i statură, lungită de veșmîntul sutanei de abate, cu privirea lui ascuțită și zîmbetul batjocoritor cînd privea în jur, și uneori, se pare, și pe sine însuși.

Numai pentru Costa, singur, avea un alt fel de a privi.

Bagajele erau descărcate, despachetate din lăzi, și Petru aștepta în fiecare zi să fie chemat să sărute papucul sultanului, acest înalt semn de prețuire orientală, îngăduit numai acelora care aveau să dobîndească o favoare.

Luminăția sa, prea puternicul sultan, era foarte greu de apropiat. Aveau ei turcii o datină a lor, din care și-au scos și proverbul : „E mai ușor să mergi la Brusa, să vezi padișahul mort, decît pe cel în viață".

Dacă religia creștină punea preț pe suflet, în dauna trupului, apoi mahomedanismul prețuiește atît de mult trupul, încît justifică haremurile bogate, care înfrumusețează viața bărbatului pe lumea aceasta.

Dacă religia creștină ridicase, prin Fecioara Maria, femeia, căutînd să o apropie de bărbat, mahomedanismul hotărîse că om era bărbatul, iar femeia era obiectul omului.

Şi dacă aceste precepte erau bune pentru armate, pentru sultani erau cam moleşitoare.

Poate că Mahomed al II-lea, ori Soleiman Magnificul au fost frigizi, şi numai aceasta explică timpul ce şi l-au îngăduit războaielor stîrnite de ei spre slava lui Mahomed şi disperarea şi veşnicul blestem al celorlalte popoare. Iar marii lor războinici, ca Soleiman sau Ahmed Cel de Fier, ca şi ienicerii, se pare că erau imuni la farmecele lascive ale cadînelor. Ei nu întîlniseră încă Şeherezada vieţii lor, şi de aceea au fost războinici cumpliţi.

Numai că Sultanul Murad îşi găsise, pe lîngă sutele de trupuri mute, supuse poftei lui, şi o Şeherezadă. O veneţiană cu ochi negri şi părul ca frunzele pomilor în toamnă. Avea pielea albă, cu alunițe pe umeri şi pe obraji. O privire nevinovată şi o minte ascuţită ca briciul. Îi născuse un fiu, care-i moştenise firea şi gusturile : îi plăceau oamenii învăţaţi, cu alese purtări. Iubea frumosul cu o prea mare patimă şi avea mintea plină de istorisirile mamei lui despre Veneţia. Acea Veneţie, unde casele se înalţă în toată splendoarea lor de-a lungul canalelor, pe care în gondole se plimbă femei tinere şi frumoase, în tovărăşia cavalerilor şi a slujitorilor. Îi povestise despre dogele Veneţiei, care o dată pe an se logodea cu marea şi mai cu seamă despre puternica flotă a republicii, pe care se aflau atîţia marinari cu alese însuşiri. Vorbea despre marinari, şi în adîncul inimii ei mîndre sîngera, deoarece atunci cînd fusese răpită de corsari şi dăruită sultanului, pentru neasemuita ei frumuseţe, dragostea îi rămăsese în Veneţia, dăruită seraficului Florio, cel cu părul ca soarele, cu trupul înalt cum sînt columnele din San Marco, cu glasul stins ca al clopotelor ce sună în surdină, cu ochi mîngîietori, ca ai Sfîntului Sebastian, cu o gură care-i atinsese de trei ori numai gura şi cu mîinile acelea neobişnuit de mari, care o cuprinseseră numai de trei ori cu nespusă gingăşie. După gingăşia acestor atingeri uşoare şi fine ofta acum, în adîncul inimii ei, una din cele mai puternice stăpîne ale lumii.

Îşi simţea sufletul neîmpăcat puternica sultană, şi în nopţile de nesomn, urmînd şirul ciudat al întîmplărilor ce-i alcătuiseră viaţa, ca să nu înnebunească îşi făurea vise şi planuri, trăia din ele, aşa cum alţii trăiesc din fapte, şi avea tăria de a se mai bucura încă de viaţă.

Dacă ar fi știut padișahul ce e în inima ei și tot n-ar fi avut puterea să o gonească. Ea îi dăduse, pe lîngă atitea felurite chipuri de a-l face să nu se plictisească, și un fecior chipeș și cu mare ușurință de carte — dar i-ar fi spus Sultana nebună, și poate că nu ar fi greșit.

Se trăgea din neam aprig de marinari și era crescută de o mamă plină de gingășie și atît de credincioasă Madonei, încît numai lîngă picioarele reci ale statuii simțea că își face datoria. Sultana, tocmai pentru că trăia într-o lume înnebunită de războaie, păgînă și sluțită sufletește, credea încă în mica ei Madonă cu trandafiri, ce împodobise altarul capelei palatului natal din Veneția. Se închina lui Alah, rugîndu-se lui Cristos să o ierte ; se bucura în îmbrățișările lui Murad, înfrumusețată de voinicia neostenită a acelui cald trup bărbătesc, cu coapse subțiri și vii ca niște șerpi de plăceri, dar în inima ei și-n clipa zămislirii se rugase de iertare și de binefacerile ursitoarelor creștine pentru pruncul acela golaș și chel, care-i fusese pus la sîn.

Avea treizeci de ani și rămăsese ca o statuetă de Tanagra, deși născuse nouă copii, din care mulți muriseră.

Îi era drag Murad, pentru felul blînd în care se purta, pentru clipele de adîncă contopire, pe care numai ea putuse să i le dea, pentru scînteierea blîndă a ochilor lui orientali, în care ea singură izbutise să găsească bărbatul, cu toate nevolniciile și temerile lui din fața femeii. Îndrăgise mîinile acelea albe, cu pielea moale și degete lungi, cu unghiile măiestrit tăiate, dar în mintea și inima ei știa că două lumi și doi dumnezei îi despart și că tocmai aceste necunoscuturi și despărțiri îi adună, prin ceva misterios și puternic, care trecînd dincolo de ei făcea bucuria clipelor lor și puterea ei de a îndura noaptea grea a vieții, în care se simțea învăluită.

Acest fel ciudat de dragoste, care se cheamă și se respinge în același trup, dădea sultanei Baffa puterea de a găsi cele mai ingenioase chipuri de a scăpa de rivale. Căci orgoliul, crescut odată cu frumusețea ei, înflorită sub puterea dragostei, făcea ca sultana să nu mai poată trăi în afara dragostei și în afara dorinței de putere. Cu un cuvînt bine aruncat, cu un gest la timp făcut, nepăsîndu-i de soarta lor, le arunca din drum cu o strășnicie îndîrjită, care nu cunoștea ce-i mila. Pe ultima, o fetișcană primejdios de durdulie și bucălată, o dăduse în haremul

lui Ulugi-Ali, înainte ca sultanul să fi deschis ochii pe ea. Văzuse numai sclipind odată ceva mai tare privirea acestuia cînd se odihnise pe umerii și sînii-i rotunzi, și-i ceruse învoirea să o dea în dar amiralului, sub cuvînt că i-ar părea lunatecă.

Pe o altă cadînă, care-i născuse două fete înainte de a-i dărui ea pe Mustafa, o învinui că primește daruri pentru a hotărî soarta Moldovei, dincolo și peste voința lui, prin viziri, și nefericita fu trimisă în seraiul nou clădit în încăperea băilor, acolo, pe malul Bosforului, unde își sfîrșeau zilele concubinele, sultanele și fetele bătrîne care nu apucaseră să cunoască bărbatul, în haremul sultanului Selim, cel pe care Alah îl luase în ceruri, după ce inaugurase noua baie cu zeci de încăperi, de el clădită, dar ai cărei vapori prea puternici îl omorîseră, fără ajutorul unei mîini pămîntene.

Și în ascunsele încăperi ale sultanei Baffa venise vestea despre mulțimea de seniori sosiți din Italia și Franța, spre a forma escorta princiară a unuia din cei mai frumoși pași, care avea ciudățenia de a-și răspîndi haremul pe toată fața pămîntului, neținînd cu sine acuma nici o femeie. Care prinț are totuși mare dragoste de viață, căci în urma lui multe cadîne au rămas plîngînd.

. . . . . .

Petru, în vremea aceasta, trăia cu gîndurile risipite; jumătate spre Franța, jumătate spre Țara Românească, unde spera să plece în curînd. Avea un sentiment de recunoștință față de Henric și de regina-mamă, căreia avea să-i trimită o scrisoare de mulțumire. Acum o citea, pentru a vedea dacă nu uitase nimic din cele ce vrusese a-i spune. O reciti cu glas tare, în italiană, apoi, mulțumit, o sigilă și chemă pe Saint Bonnet să i-o încredințeze.

Scrisoarea suna astfel:

„Reginei, mama Maiestății Sale, de la zisul principe al Valahiei.

Doamnă. Îndată ce am ajuns aici teafăr, n-am vrut să nu-mi îndeplinesc datoria, pentru ca Maiestatea Voastră să cunoască starea fericită și prosperă a afacerilor mele, pe care le-am găsit într-adevăr în acea condiție pe care Maiestatea Voastră întotdeauna a dorit-o și înlesnit-o.

Sper în Dumnezeu că izbînda va fi mai bună, deoarece din mare respect pentru Maiestatea Voastră toate căpete-

niile acestei Sublime Porți, ba chiar însuși Marele Domn, îl agreează mult pe preailustrul ambasador al Maiestății Sale, care, desigur, prin deosebita sa iscusință și-a cîștigat față de ei, și în treburile publice ale Maiestății Voastre, și înaceastă chestiune particulară a mea, atîta reputație și încredere, cîtă a dorit-o vreodată înălțimea Maiestății Voastre; din care pricină mă simt infinit de obligat Maiestății Voastre, ca și pentru favorurile și onorurile primite de curînd de la Preailustra Signorie a raguzenilor, care, ivindu-se prilejul, aș vrea să fie tratați la fel de Maiestatea Voastră.

Nu voi mai spune altceva despre afacerile mele, decît că, așteptînd pe curînd fericita lor împlinire, voi implora pe Maiestatea Voastră să mă considerați întotdeauna ca îndatorat, după cum sînt foarte îndatorat, și să-l implor mult pe bunul Dumnezeu să păstreze îndelung pe Maiestatea Voastră în deplină fericire și prosperitate.

De la Pera, lîngă Constantinopol, în 13 Mai 1581."

Lunile trec, și numirea lui Petru întîrzie, Rupiile turcești cu chipul sultanului gravat pe ele se împuținează, iar ceaușul cel așteptat nu sosește.

Sipahilar Agasi *, Silahtar Agasi **, Kislar Agasi *** își primiseră darurile de la Doamna Ecaterina și găseau mereu pricini să întîrzie numirea.

Sultanul totuși se depărta de proverbul : *Acagiak can damarde durmaz* (sîngele ce trebuie să curgă nu poate rămîne în vine), iar tenacitatea lui Petru răspundea cu : *Tocdir Tedbiri bazar* (providența e mai tare decît toate scopurile omenești).

La Eski Serai, cei cinci sute de baltagii își urmau ritualul din vremea răposatului sultan. În Fanar, spre poarta care duce la portul de jos al Constantinopolului, unde se înalță academia întemeiată de grecul Manolaki, pribeagul prinț își mai trecea o parte din timp, ca și la catedrala unde pe vremuri studiase actele și cuvîntările patriarhilor. Se plimba spre poarta Adriana, unde erau bisericile creștine.

---

* Sipahilar Agasi — comandantul eunucilor. (turc.).
** Silahtar Agasi — șeful infanteriei. (turc.).
*** Kislar Agasi — șeful eunucilor. (turc.).

Cadriilor le plăcea să stea de vorbă cu el ; știința lui îi atrăgea și ar fi vrut să-i facă cinstea de a-l trece la religia mahomedană. Între cele cinci rugăciuni, dimineața, la amiază, după prînz, seara și noaptea, aveau ràgazul trebuincios a-l lămuri.

Acestui Firari însă îi plăcea mai mult să-și petreacă vremea la Eiub-Ensari, monument celebru, la care mergeau și sultanii a doua zi după urcarea pe tron, pentru a se încinge cu sabia. Cadiul moscheii, văzîndu-l venind deseori, l-a oprit odată, numindu-l Ulu-beg, adică mare principe, ceea ce Petru luă ca o prevestire bună și-i răspunse cu mare cuviință. De atunci, se obișnui a reveni și a sta de vorbă cu bătrînul cu barba căruntă și ochi de profet.

Era într-o zi, cînd acesta făcuse rugăciunea publică pentru sănătatea, fericirea și mărirea sultanului, acea Chatubé obligatorie pentru toți imamii imperiului.

— *Saffa gelding Uss* — Bine ați venit, îi spuse bătrînul, apoi îl pofti în grădină, unde îi povesti că acum șaptesprezece mii de ani în urmă, în locul luminii fusese un arbore numit Tuba, în ale cărui ramuri trăia păunul sfînt, în inima căruia se afla spiritul lui Mohamed. Și cum o părticică din acest spirit a dat naștere primului om, Odem, care mîncînd din grîul oprit a murit ; și astfel în lume a apărut moartea și viața.

Petru îi răspunse prin legenda biblică creștină a apariției primului om, pe care turcul o ascultă liniștit. Uneori îl combătea. Odată i-a spus numai atîta, privindu-l :

— *Elharekietul Berekiet* — mișcarea e fericirea ! Asta e religia ta, nici a noastră, nici aceea pe care o sprijini.

De fapt, cadiul rezuma filozofia turcă în felul lui ; nici liniștea, nici pacea nu sînt în firea turcilor, și această veșnică neliniște trecuse și în sufletul acestui pribeag. Dar mai adăugase încă ceva, care-l făcu pe Dimitrie-Petru să se întrebe dacă avusese sau nu dreptate cadiul :

— Ori ce-ai face, la poarta casei tale nu vei atîrna steagul cu tuiuri.

Însemna aceasta, oare, că nu va domni niciodată ? Ori că nu se va războ nicicînd ? Își dăduse, oare, seama că fiul lui Pătrașcu nu avea porniri războinice și că dacă scotea spada, o scotea la mare strîmtoare ? Într-o epocă sîngeroasă, el era un om simplu, un vizionar în veșnică mișcare, care avusese în viața lui o singură luptă : cu tătarii, pe vremea cînd era în Polonia. Nu-și simțea nici veleități

războinice, nici de cucerire, nici de apărare pe calea armelor.

Cadiul avea dreptate. El era o ființă care nu credea prea mult în puterea săbiilor, și necrezînd, nu putea înfăptui pe această cale. Nici regele Henric nu luptase în război, deși în țara lui armatele erau veșnic pregătite — deci se putea domni și în pace. Zîmbi și se mulțumi să întrebe :

— Explică-mi, înțeleptule, de ce le spuneți voi persanilor sofi, adică înțelepți ? Sînt mai înțelepți decît voi ? Căci domnia ta nu poți fi ușor biruit.

— Cum văd, știi mai multe decît îmi închipuiam, dacă-mi pui această întrebare. Ei nu recunosc decît pe Ali, proorocul și sfînt, dintre fiii lui Mohamed.

— Și pe Ebukir, pe Omer și Osman, nu ?

— Vezi bine.

— Atunci nu recunosc nici întîietatea casei osmanlîilor, ca domnitoare peste împărăția turcească ?

— Aceasta e o profanare, care se trage de la Sheitanu Kuli.

— Mai e vreo deosebire ?

— Ei nu-și spală picioarele înainte de rugăciune, ci numai și le freacă.

— Și totuși le spuneți înțelepți, zîmbi Petru. Vezi, m-ai întrebat ieri de ce se luptă nazarinenii între ei, cînd toți cred în Cristos. Cred că pentru aceleași pricini pentru care vă luptați și voi cu persanii.

— *Chaim Serr nun Alah*, spuse cadiul. Binele și răul vin de la Dumnezeu, repetă el încă o dată.

— Da. *Takir-Tebdiri bazar*, se întristă deodată Petru. Cunoștea proverbul de mult : omul propune, și Dumnezeu dispune.

El nu avea de unde știi că acest bătrîn înțelept fusese sfătuitorul răposatului sultan Soleiman și că avea și acum drum deschis la Murad al III-lea.

Petru se întoarse între prietenii săi apuseni, unde gluma era mai iute decît tristețea gîndurilor. Între ei și cu ei avea altă stare de spirit ; viața îi părea mai ușoară, și sufletul și-l simțea mai tînăr. Vinul se găsea din belșug, și femei frumoase și binevoitoare erau destule în Fanar. Își risipea tinerețea, bărbăția și banii, ca să-și înșele așteptarea și lungimea zilelor.

Pe domnul de Germigny îl ruga tot mai des să scrie regelui Franței și reginei mame, ca să-i grăbească numirea.

Din geamii, glasul imamilor se auzea, rugîndu-se : *Hakallah Sub Han Alah !* Dumnezeule drept, Dumnezeule bun !

Petru se întreba cînd va fi bun și drept cu el, căci începuse să-și piardă răbdarea, și Costa împrumutase de la cămătari, cu dobînzi grele, sume însemnate, pentru a putea face față cheltuielilor cerute de viața princiară. Toată Pera știa că un prinț pribeag așteaptă numirea din zi în zi, numai că sînt domnii și numiri asupra cărora trebuie ținută cea mai mare taină, ca să poată fi primite. Iar Petru nu era nici omul tainelor, nici al diplomațiilor ; poate că era în acele ceasuri ale vieții lui, în care avea nevoie să-și trîmbițeze dorința, pentru a se convinge el însuși că mai poate fi realizabilă. Iar Costa împrumuta mereu bani, avînd garanție domnia multvisată. Între Citaldi și Cumcapù *, numele lor era cunoscut.

Vremea trecea, Constantinopolul își ducea viața la marginea mării, ca un purgatoriu al lui Alah, care pentru unii putea fi raiul, iar pentru alții iadul pe pămînt.

Terschané Serai ** își desfășura grădinile mirositoare. În preajma lui, Sangiaktar Iokusi Kiagis își vărsa cu aceeași lene valurile în mare.

La Catîrga Hmani *** trăgeau mereu alte corăbii la țărm.

Nimeni, afară de ambasadorul Franței, nu se îngrijora de soarta rătăcîtorului pretendent.

Din Rum-Ili, scrisorile reginei mame și ale regelui Henric al III-lea vin cu regularitate matematică, dar la Babi Sedat, la Babi Humaium sînt altfel de gînduri. Reis-Efendi vine să-i vestească numirea de înalt funcționar și ofițer al sultanului. Escorta lui princiară costa foarte mult. Scuzii de aur împrumutați se ridicau la zeci de mii ; acoperirea datoriilor se va face cînd va fi domn.

Petru primește funcția și trăiește la Terschané Serai, unde slujitorii n-au voie să comunice între ei decît prin semne și să umble în pantofi de pîslă, ca să nu facă zgomot. O singură vorbă rostită fără rost, un singur pas auzit

* Cumcapù — poarta de nisip.
** Terschané Serai — palat imperial
*** Catîrga Hmani — portul galerelor.

aduc surghiun sau moarte. O vorbă spusă cu glas tare e auzită de zeci de urechi ; e o şcoală a tăcerii, la care Petru se supune cu greu. Vede cum viziri după viziri merg la moarte pentru o întrebare pusă padişahului în urma unei porunci date.

Înălţimea sa avea un gînd, apoi da poruncă ; nu-i trebuiau întrebări. Îi trebuiau minţi agere, care să conceapă al doilea gînd, ca urmare a gîndului lui. Vrea oameni care să gîndească pentru el ; de aceea îi înalţa în dregătorii.

Petru înţelegea din ce în ce mai bine că numai Henric îl poate scoate pe sultan din apatia lui.

Vede parada albilor ieniceri ; douăzeci de mii de îngeri ai morţii, defilînd la Babi Adalet, purtîndu-şi cele trei steaguri : Alemul cu semiluna în vîrf, Sangiacul cel verde şi Tuiul cu trei cozi de cal. Priveşte şi înţelege din ce în ce mai bine uriaşa maşinărie de război şi se dumireşte de ce la numirea fiecărui sultan se dăruiesc fiecărui ienicer cîte douăzeci taleri de aur. În braţele şi-n curajul lor nebunesc stă forţa imperiului aliotman, mai mult chiar decît în cea a cincişprezece mii de spahii veşnic pregătiţi de război şi care primesc numai cîte un taler de aur la numirea sultanului.

Află cum grija de fiii sultanului o poartă comandantul ienicerilor, ferindu-i de unchi sau fraţi. Nu se miră ; asasinatul e un mijloc de ajungerea scopului, peste tot pe unde a trecut el. E şi un mijloc de a păzi imperiul de războiul civil.

Speră, aşteaptă, dar nu învaţă să tacă.

Scrisorile vin din Franţa spre puternicii zilei ; domnul de Germigny se luptă, cu toată diplomaţia lui, să contrabalanseze intrigile şi darurile Chiajnei şi ale Ecaterinei din Muntenia, dar începe să nu mai creadă în vorbele turceşti.

În vremea aceasta, Petru se distinge prin uşurinţa şi inteligenţa cu care-şi face slujba.

Sultana veneţiană se plictiseşte sau curiozitatea ei e stîrnită de abilul abate de Germigny. Îl cheamă în serai pe feciorul lui Pătraşcu, pentru a-l cunoaşte. Cinstea e mare, şi clipa e prielnică. Petru străluceşte în costumul lui turcesc. Povestea vieţii lui e ca a lui Aladin cu covorul fermecat.

Sultanelor le plac poveştile.

— Pe unde ai colindat ?

— În mai toate ţările lumii.

— Te prețuiește regele Franței. Ca să-l vezi, ai trecut și prin Italia ?

— Da. Am locuit acolo.

— Ai fost în Veneția ?

— Da.

— Ți-a plăcut ?

— Mult.

— Spune-mi ce oameni vestiți ai cunoscut acolo.

— Pe doge, pe senatori și mai cu seamă pe comandantul flotei lor.

— Spune mai departe.

— Comandantul flotei lor, Fiesco Floria d'Umbria, mi-a lăsat cea mai puternică impresie.

Chipul sultanei se schimbă sub vopsele. Mintea ei refuza a crede.

— Auzisem că s-ar numi Corsarul, nu Fiesco, comandantul flotei lor.

— Așa-i spun venețienii, pentru că vînează fără milă piraților, dar numele lui e Fiesco.

— Un om bun și scund, fără îndoială.

— Un bărbat subțire, înalt și blond. Cel mai frumos venețian ce am putut vedea vreodată.

Inima sultanei Hazechi se zbate — nu se poate o asemenea minune. Ea îl credea mort de mult. De douăzeci de ani de cînd îi întreabă pe bailii Veneției despre el și nimeni nu-i spusese o vorbă. Și iată, acest străin o vestește că singurul om pe care l-a iubit cu adevărat trăiește încă ; ochii sultanei se înrourează.

— Vorbește-mi despre acest venețian. Îmi place felul tău de a povesti. De ce i se spune Corsarul ?

— Pentru că luptă contra lor, plătind o datorie veche.

— Datorie ?

— O răzbunare ; acum zece ori douăzeci de ani, piraților i-au răpit logodnica, se pare că-i era nespus de dragă.

— Și n-a uitat-o ?

— Lumea spune că nu. Viața și-o petrece mai mult pe mare, și curajul lui este înspăimîntător. Nici un pirat nu-i stă în cale.

— Dar n-are nevastă, copii ?

— Soție ? Nu știu. Fete, am văzut două foarte tinere, aproape niște copile. Îi seamănă leit.

— Atunci s-a însurat tîrziu ?

— Signorele vorbeau că numai după ce a pierdut orice nădejde de a o regăsi pe Laura Baffa, logodnica lui.

— Povestești frumos, principe.

— Poveștile oamenilor nefericiți le țin mai bine minte ; și eu sînt un nefericit în viață.

Sultana îi cîntări chipul, apoi spuse cu o voce adîncă :

— Nu pari a fi nefericit.

— Nici Înălțimea Voastră nu pare...

Petru își mușcă buzele. Ce-i venise oare să vorbească astfel ? Nici el nu știa, dar un simțămînt straniu îl împinsese.

Sultana nu-l dădu afară, cum se aștepta el cu ochii în pămînt ; zîmbi numai cu ochii, cu chipul împietrit.

— Toți oamenii sînt supuși încercărilor lui Alah ; așa ne învață Ebuckir...

— Ebuckir e un mare înțelept.

— Mai vorbește-mi despre corsar.

— S-a purtat frumos cu mine. Și pe el l-a izbit povestea vieții mele și mi-a dăruit în semn de prietenie acest inel.

Îi arătă un safir imens, cu o singură perlă mică alături. E în formă de inimă, și alături o lacrimă.

Sultana părea zguduită de o adîncă emoție.

— Vrei să-mi dai inelul ?

Petru, scoțîndu-l din deget, puse un genunchi în pămînt și spuse cu glasul venit din inimă :

— Îngăduiți-mi să vi-l dăruiesc. E prea puțin pentru strălucirea Voastră, dar vine de la un om atît de strălucit, încît își are mai bine locul pe alba voastră mînă.

Sultana luă inelul și întoarse capul. Cunoștea bijuteria : acuma era tot ce-i mai dădea soarta din partea lui Fiesco, pe care-l iubise, cum numai pe Madona o putuse adora. Fusese dragostea ei, icoana vieții și temeiul viselor ei. Și acuma, acest străin, nefericit și el, pribeag, îi aduce o veste la care nu se aștepta, care, bucurînd-o, îi făcea viața și mai amară. Ei, sultanei celei mai puternice de la curtea lui Saillullah.

Știa, punînd inelul pe deget, că toate îi vor fi indiferente de acici înainte, cîtă vreme umbra lui Fiesco crește între ea și viața ei. Îi fu dor atît de cutremurător, încît fața ei se transfigură pentru o clipă, și Petru rămase năucit. Apoi sultana Hazechi își reveni. Își mușcă buza de jos, îi zîmbi.

— Mi-ai dat un dar de mare preț. Vine din patria mea. Și mi-ai făcut mare bucurie vorbindu-mi limba tării mele. Poți veni la mine oricînd. Și mai ia seama, poți să-mi ceri orice-mi va sta în putere să-ți dăruiesc.

Îl concedie, căci vru să rămînă singură. Nu mai putea îndura nici o ființă omenească lîngă sine ; vroia să rămînă cu umbrele tinereții ei.

În ziua aceea, trimise zece pungi de rupii la Darus Shifa, spitalele din apropierea geamiei celei mari din piața Căldărarilor ; scuti de pedeapsă pe zece oameni care trebuiau să aducă piatră din munții Nicea ; trimise Tevlietului, marele inspector al geamiilor, două pungi cu rupii, și schimbă surghiunul unui pașă, din Siria la castelul Tulcea. Iar imamii și cadriii se rugară pentru inima miloasă a puternicei Hazechi, invocînd în minarete numele lui Maabud.

Sultanul o găsi schimbată mult după această întrevedere și crezu că-i bolnavă. Cum era femeia inimii lui, trimise și el daruri pentru moscheia din Ierusalim, unde se afla o piatră din vremea lui Mohamed, și alte pungi la Mecca, unde patriarhul Avram zidise casa în care Mohamed a depus piatra neagră adusă din Paradis.

Numai Petru nu știa cîte milostenii s-au pornit de la un simplu inel, cu o piatră ca lăcrima, pe care i-l dăduse venețianul cu chip de arhanghel și mîini de ucigaș.

Se intra în postul mare și se făceau închinăciuni celor doi sfinți, Iman Azem și Iman Shafi, și cele cinci rugăciuni de Sabah, Oile, Ikinde, Achsham și Iatzi, Nemazi *, care cereau prezența funcționarilor palatului.

Petru se gîndea cum va putea el satisface poftele băneștí ale turcilor, aflînd că Mihnea dăruise o sută de mii de galbeni marelui vizir, două sute de mii de galbeni chehaii marelui vizir și cinci sute de mii de galbeni padișahului.

Dar el nu știa nici despre rivalitatea dintre sultana Hazechi și sprijinitorul lui Mihnea, lacomul beglerbeg al Greciei, care-i oferise lui Petru spre cumpărare o coroană atît de scumpă, încît, cu toată frumusețea ei, nici nu se

* Sabah — dimineață,
Oile — amiază,
Ikindi — după prînz,
Achsham — seară,
Iatzi — noapte,
Nemazi — rugăciuni,

putuse gîndi să-i dea şaizeci de mii de galbeni, cînd el era dator cu sume grele de bani băncilor din Constantinopol şi cămătarilor din Fanar. Iar negustorii, siguri că vor lua dobînzi mari, îl împrumutau de cîte ori galbenii lui se împuţinau.

Domnul abate de Germigny însă începuse să se neliniştească. Primise scrisoarea lui Henric, care cerea discreţie din partea lui Petru, în toate acţiunile lui, căci nimic nu dăunează mai mult în politică decît vorba multă. Ambasadorul îi citi scrisoarea lui Petru şi-i atrase atenţia în această privinţă.

Scrisoarea lui Henric suna astfel :

„Aş fi tare nemulţumit dacă prinţul Valahiei nu ar avea la sosirea sa primirea şi tratarea ce i-a fost promisă în urma protecţiei şi recomandării mele şi aş fi şi mai nemulţumit dacă i s-ar întîmpla vreo nenorocire, ca urmare de a nu se purta cum se cuvine în demersurile şi viaţa lui şi de a nu urma sfaturile Voastre. În această privinţă, aştept lămuriri întîi din partea Voastră".

Acuma, Firari se mutase cu toată escorta lui într-un palat din Pera, şi de Germigny avea răgazul să cerceteze încă o dată toate demersurile înfăptuite pentru ocrotitul regelui său şi să vadă ce mai avea de făcut.

În 22.VI şi în 8.VII. 1581, ambasadorul asigurase pe regina-mamă şi pe rege de numirea lui Cercel.

Pînă la data cînd îşi cercetează el corespondenţa, în luna octombrie din anul 1582, mai are copii după încă şaisprezece scrisori trimise regelui Henric şi Caterinei de Medicis, în legătură cu numirea care nu se mai face. Cu totul, din luna mai 1581, de cînd sosise Cercel la Constantinopole, se adunaseră patruzeci şi patru scrisori, şi pînă acum nu-şi arătaseră puterea. Aşa încît nu se miră cînd, la douăzeci octombrie, regele îi ceru să nu mai stăruie pentru candidatul muntean, deoarece e în joc prestigiul lui şi în acelaşi timp să-i comunice lui Petru să nu se întoarcă în Franţa, aşa cum a aflat că ar avea de gînd.

Situaţia lui Petru era din cele mai grele. Era deocamdată numai Mutefari-Aga, gentilom al casei padişahului, datorită piedicilor puse de marele vizir Siavus, care o sprijinea pe Ecaterina şi pe nevîrstnicul ei Mihnea, de numai treisprezece ani.

Însă toți își vedeau de rosturile lor, uitînd de puterea sultanei Hazechi și de Cadiul de la Eiub, care are numai cuvinte de laudă pentru Petru, urîndu-i mereu „Albă să-ți fie fața".

Șeikul avea cuvînt puternic în fața învățatului Lala, care se îndeletnicea cu instruirea tînărului principe, fiul sultanei Hazechi ; acest șeik, căruia Petre îi spusese adeseori Zahid și, numindu-l părinte, o făcuse din respect față de felul lui de a fi și de a gîndi, căci Petru prețuia omul de inimă și știință, oriunde se afla. Pe de altă parte, învățatul seik stătuse de mai multe ori de vorbă cu el și gustase din știința lui cu plăcerea înțeleptului. Iar dacă acestui învățat turc nu i se întuneca inima cînd vedea trădătorii pisați în covate mari de piatră în piețele publice, în schimb i se muia inima în ceea ce-l privea pe valah, căci ținea la concepția turcească prin care noblețea omului o ilustrează faptele lui, și nu străbunii. Ori Petru se dovedise a fi deștept, tenace și bun la suflet, un om care și-a biruit soarta, cîștigîndu-și astfel un drept. Și l-ar fi închipuit mai curînd în fruntea unei medrese, decît în fruntea unei țări, dar pe necredincioși nu i-a putut înțelege niciodată cum trebuie.

Așa că șeikul își încinse haina de lînă și se înfățișă atotputernicului învățător de la Serai, rugîndu-l să primească a cunoaște un învățat principe creștin.

Învățatul Lala a încuviințat ; i-a dat prilej să vorbească, i-a plăcut și felul lui de a rosti în turcește, și cunoașterea filosofiei și datinilor lor. Înțelegea învățătura Coranului și nu se mira că dreptcredincioșii sfințesc apa cu moaște de la Mohamed, nici că Arhanghelul Mihail s-a arătat Profetului, ori că dreptcredincioșii nu-și plîng morții, care merg la Alah. El înțelegea ce cred ei, turcii ; că nu e Dumnezeu în afară de Alah, iar Mohamed este singurul său profet.

Acest bărbat, care-și făcea slujba la Terschané Serai, deși cerceta mînăstirea sfintei Fecioare de la Ebu Eiub Ensari, era un adevărat principe al nației lui Mesia, decretase Lala și-l întîmpinase cu formula de *Eivallah*, gîndindu-se că va merita pe deplin să poarte chilatul, toga colorată, cusută pe margine cu fir de aur și argint, căci înfățișarea lui e falnică, mintea deșteaptă, vorba cu miez, chiar dacă uneori spune numai adevărul. Afară de asta, nici nu trăia în raia, ci mai mult la mila și împărăția

sultanului, şi-i va înţelege mai înţelepţeşte voile. Nu se ştiau pe seama lui nici omoruri, nici fapte mîrşave, aşa încît la plecare îl salută cu formula *Selamim Aleikum* *, iar şeikul, care-l adusese, fu cît se poate de mulţumit.

Sultana Hazechi, pe de altă parte, avea de la o vreme nişte vise foarte ciudate. Le povesti padişahului, care credea în asemenea povestiri tocmai atît cît îi trebuia ei să-l atragă în calea voinţei sale. Hazechi îşi reamintise de Fiesco. Hazechi îl pierduse pe Fiesco şi nu avea să-l mai revadă niciodată, deci trebuie să-şi caute liniştea inimii. Or acest pribeag, singurul aducător al veştii că Fiesco trăieşte, trebuia ajutat să-şi ajungă măcar el un vis. Nu numai atît ; trebuia să plece Petru, pentru ca ea să-şi poată afla pacea. Trecutul şi prezentul se sfîşiau unul pe altul. Ea avea un fiu şi trebuia, pentru el, să rămînă lîngă tristul sultan cu vorba rară, cu gîndirea anevoioasă. Luceafărul vieţii apusese întotdeauna pentru ea.

---

8 — Ţi-s ochii trişti, Nicola ?

— Măria ta o spune.

— De cînd ne-am întors din Franţa te-ai schimbat mult.

— Măria Voastră vede bine.

— Nicola, este alături de mine de peste douăzeci de ani, şi uneori nu te înţeleg.

— Fericit e cel ce se poate înţelege pe sine însuşi şi fericit sînt eu, pentru că te apleci Măria Ta să mă înţelegi.

— Unde am fost eu, ai fost şi tu ; ce am ştiut eu, ai ştiut şi tu.

— Poate de aceea, Doamne, sînt aşa cum sînt.

— Adică ?

— Poate am învăţat prea multe, care acuma mă răscolesc ; poate am văzut prea multe care îmi iau somnul şi poate am rătăcit prea mult, ca să mă ajungă osteneala.

— Poate că aşa se petrece şi cu mine, Nicola. Nu te-ai gîndit ?

— Măria ta aştepţi de atîta vreme şi ai ce aştepta... deşi..

— Deşi... Ce ?

---

* Selamim Aleikum — Pacea cu tine. (turc.).

Ochii sprinceniați ai lui Nicola se încruntară a încăpățînare.

— Spune, Nicola, tot ce ai pe inimă.

— M-au învățat să citesc în cărțile vechi odată.

— Și ?

— Am aflat poate mai multe decît trebuie despre neamul meu.

— Cum am aflat și eu despre al meu.

— Ei bine, Măria ta, zilele astea l-am văzut pe beglerbegul Greciei și l-am auzit cum vorbea și despre Măria ta, și despre raiaua lui.

— Despre mine ?

— Da. Era cu trimisul Poloniei, venit pentru serbările de circumcidere a prințului Mohamed. Era și Ecaterina, doamna Țării Românești. Ea i-a dat cincizeci de mii de scuzi de aur și a trimis amfore, tipsii de argint și mătăsuri sultanei Validé.

— Și ce-au spus ?

— Că Măria Ta ai lovit în tătari împreună cu nobilul Laski. Că Măria Ta te ai bine cu Papa ; că ți-s dragi catolicii, și mai mult, că ești credinciosul Papei și al regelui Franței în cruciada creștină ce vor să o facă împotriva turcilor.

— Cum ai putut afla toate acestea ?

— Mi-am făcut prieten de nevoie un om de-al Ecaterinei Doamna. N-a știut cine sînt și s-a mîndrit în fața mea cu iscusința stăpînei lui, care se pare că-i înțeleasă cu polonii să te ponegrească pe Măria Ta. Cum eu m-am minunat de atîta deșteptăciune, nu s-a sfiit să-mi povestească tot. A mai adăugat cum beglerbegul Greciei ar fi spus, vorbind despre Măria ta : „Fiu de raia, născut în raia, ce vrea ?“ Și-am simțit atunci o ură năprasnică.

— Ură ? E în firea lui să batjocorească.

— Nu știu. Poate e dreptul celui mai tare. Dar pe vremuri, cînd peste acele ținuturi stăpîni nu erau nici turcii, nici francii, pe vremuri erau ai mei, Măria ta. Acolo unde slujește el azi sultanului, erau falangele macedonene ale lui Filip, cu vitejia și disprețul lui de moarte. Falangele acelea care au cucerit răsăritul lumii, sub Alexandru.

— Care a murit prea repede, și cuceririle lui s-au sfărîmat în vînt, Nicola. Nu te aprinde, asta a fost odată.

— Odată, Măria Ta, dar îndeajuns ca să nu le uit. Odată, Măria Ta, dar ei nu au dreptul să ne batjocorească.

ei care nu au fost în aceste părți de lume cînd ai noștri își stăpîneau pămînturile cucerite apoi de ei. Aici răbdăm, așteptăm, așteptăm...

— Și tu ți-ai pierdut răbdarea. Poate că am greșit cînd am vrut să înveți la un loc cu mine. În loc să trăiești în ziua de azi, tu trăiești cu sute de ani în urmă.

— Dacă ar începe Cruciada, Măria Ta, eu aș fi primul care te-aș urma.

— Dacă regii apusului s-ar înțelege vreodată între ei...

— Măria Ta ai pierdut nădejdea ?

— Aceea a fost a tinereții mele ; acuma prea am văzut multe.

— Atunci ce mai avem de făcut ?

— Să așteptăm, să ne purtăm frumos cu ei, să-i dăruim cu tot ce avem și n-avem.

— Un drept cinstit, plătit cu dăruiri... Măria Ta, mai umblă o vorbă proastă.

— Acuma spune-o. Tot ți-ai deschis tu sufletul.

— Au adus oameni care-l știu pe fratele Măriei Tale, pe Pătrașcu, cel care trăiește în Cipru.

— De ce ?

— Ca să vadă dacă semeni.

— Ce înseamnă asta ?

— Că oameni răi, cu vorbe proaste, au spus despre Pătrașcu Vodă...

— Ce anume ?

— Că nu i-ai fi fiu legitim.

— Spurcăciuni.

— Spurcăciuni, dar e bine să ia aminte Măria Ta.

— Nicola, în ce cuib de năpîrci am căzut !

— Ei, dacă n-ar fi fost la mijloc regele Franței, multe le-ai fi auzit cu urechea Măriei Tale.

— Le simt cu sufletul, Nicola. Nu am nevoie de urechi. Aș avea mai degrabă nevoie de un sfat, sau de o spadă.

— Spada, Măria Ta, e cel mai bun sfătuitor.

— Nu întotdeauna.

— Am căutat să cunosc pe unii dintre oamenii beglerbegului ; nu că m-aș fi împrietenit cu ei, dar așa, să mai aflu cîte ceva. Unii și-au deschis inima.

— Și ce m-așteaptă ?

— Doamna Chiajna se zbate să ia tronul pentru fiul ei în Țara Românească.

— Şi doamna Ecaterina ?

— Şi-a însurat feciorul, la cincisprezece ani, cu fata unui boier pămîntean, ca să se lege de ţară.

— Se poate ea lega ?

— Asta are să o vadă Măria Ta, cînd vei fi acolo ; dacă vei ajunge acolo.

— Serbările astea ale circumciderii, ori micul Bairam ţi-au dat asemenea gînduri ?

— La serbările astea au fost soli din toată lumea şi daruri să ridici cu ele o împărăţie din pulbere. Totul pentru un singur prinţişor, care nici nu se ştie dacă va apuca să trăiască sau să se suie pe tron. Şi m-a cuprins o amărăciune, gîndindu-mă la...

— La ce, Nicola ?

— Cîţi sclavi creştini s-ar putea răscumpăra cu banii dăruiţi de creştini turcului.

— Ai avut şi tu acest gînd ?

Nicola tăcu, privindu-l cu o flacără în ochi.

— Dacă Măria Ta a gîndit la fel, nu ştiu cum îi va fi domnia, dacă va fi, dar înţeleg că inima Măriei Tale m-a făcut să cutreier pămînturile.

Petru îi înconjură grumazul cu braţul stîng.

— De douăzeci de ani n-ai mai făcut aşa, Măria Ta.

Petru îşi trase braţul.

— Şi de mulţi ani nu ţi-ai mai deschis tu inima. Eşti un om mîndru.

— Ca şi Măria Ta, numai că eu sînt slujitorul, care n-are darul vorbirii.

Petru îşi dădu seama că pentru prima oară Nicola vorbise atît de mult, semn al unei turburări atît de mari, încît îşi biruise felul lui obişnuit de a fi.

— Ai văzut oamenii de la galere ?

Nicola făcu numai un semn cu capul.

— Dacă-mi va ajuta Dumnezeu, Nicola...

Nu-şi sfîrşi gîndul. O cută adîncă îi brăzda fruntea, şi în ochii lui albaştri trecură ape negre. Nicola înţelese că vrea să răscumpere sclavii creştini ; îi prinse mîna, i-o sărută şi ieşi. „De l-ar feri Dumnezeu, căci oamenii ştiu că-l vor izbi", îşi zise în sinea lui, acoperindu-şi capul cu un gest domol.

Lumea din Apus îl cunoaşte pe acest nefericit Petru, care trebuie să-şi ceară de la turci atît încuviinţarea de a intra în ţara lui, cît şi pe cel de a fi pus în drepturile lui — şi privirile sînt aţintite cu simpatie asupra lui, dar nădejdile par pierdute, deoarece în scrisoarea lui din Veneţia, ambasadorul Franţei spunea textual :

„Nu este nici o speranţă ca Petru să fie adus în Principatul său, oricare ar fi făgăduielile date de sultan şi de marele vizir ambasadorului regesc, pentru că acel ce se află acum pe tron este susţinut din toate puterile de mama sultanului, care are autoritate faţă de fiul său, cu atît mai mult, cu cît cel din scaun are putinţa de a face daruri, ceea ce lipseşte celuilalt".

Doamna Ecaterina are grijă să facă astfel, încît tributul să nu fie trimis tot deodată şi amînă trimiterea a şaptezeci de poveri de aspri pentru după Sfîntul Gheorghe : Doamna putea face cum vrea în această raia, unde tezaurul ţării era tezaurul domniei, şi voia ei, lege.

Numai că Petru, în această vreme, cîştigă preţuirea a doi bărbaţi cu mare influenţă asupra sultanului : Gieferpaşa, aga ienicerilor, şi Hagi-Paşa, unchiul sultanului.

Vorbele lor atîrnă greu şi se pare că sultanul a fost mişcat de răbdarea şi stăruinţa lui Petru, care avusese grijă să spună comandantului ienicerilor că atunci cînd va primi domnia, va face sultanului un dar de opt sute de mii de ducaţi de aur, pe care-i va da în trei rînduri : două sute de mii înainte de numire, două sute de mii la numire, iar patru sute de mii odată cu primul tribut şi cu un stol de şoimi, pentru vînătorile imperiale.

Lupta între Petru şi Ecaterina Doamna se înteţeşte ; cea din urmă, prin sora ei, Maria Alordo, al cărui soţ se trăgea din familia ducală din Genova, ar fi putut să-i facă şi mai mult rău, dacă Fabrizio Alordo n-ar fi murit, şi soţia acestuia nu s-ar fi retras la mînăstirea San Maffia din Murano.

Pe de altă parte, Ecaterina Doamna e sprijinită de către Mustafa Beiu-dragoman, de către Sinan Paşa şi de către hogele lui Sinan, Muruf Efendi, apoi de către Ali Aga, de beglerbegul Greciei, cît şi de beglerbegul mărilor, Ulugi-Ali, zis şi Capudan-Paşa, cu ajutorul cărora luase tronul

și o exilase pe năprasnica Doamna Chiajna tocmai la Alep, îndepărtînd astfel fără să vrea una din cele mai puternice piedici din calea lui Petru.

Dacă Petru lupta pe față, în văzul lumii, cu prea mare sinceritate, pentru scopurile lui, potrivnica Ecaterina folosea calea ocolită, ascunsă, creîndu-și legături și prietenii, cărora le sugera subtil ceea ce aveau de făcut.

Numai că Ecaterina Doamna de data aceasta avea de înfruntat o altă femeie, care asemeni ei avea sînge italian și ca și ea avea un fecior, pentru care ar fi făcut orice să-l vadă sultan cînd îi va veni vremea ; aidoma ei se afla într-o țară străină de gîndurile, aspirațiile și dorințele ei. Dar potrivnica ei era mult mai puternică și mai vicleană, prin încercările la care o supusese viața — răpită de corsari, dusă într-un harem, constrînsă la un fel de viață umilitor pentru o venețiană de bună condiție, umilitor pentru sufletul ei mîndru. Nevoia permanentă de a-și ascunde sentimentele, de a se feri de invidia, gelozia, ba uneori de ura femeilor, în care toate acestea își găseau prielnic lăcaș, și claustrarea impusă într-un chip asiatic toate îi ascuțiseră atît de mult mîndria, ambiția, încît pe ascuns, cu migală și răbdare, cu o adevărată artă înlăturase zecile de femele din jurul ei și se făcuse prețuită, iubită și de neînlocuit Sultanului Murad, căruia pe vremea cînd era numai sîngeac de Magnezia, apriga Chiajna îi dăduse în harem pe una din fetele sale. Se vede că fiica nu a semănat întru nimic mamei, căci nu a rămas nimic din înmormîntata și ștearsa ei viață.

Hazechi știa ce vrea și mai cu seamă cum să capete ceea ce dorea, deoarece era singura femeie pe care sultanul o iubea. Așa că la douăzeci și nouă iunie 1583, de ziua sfinților Petru și Paul, cînd nimeni nu se mai aștepta, Petru fu vestit că un ceauș a plecat la București pentru a mazili pe Mihnea Vodă și a-l aduce împreună cu doamna Ecaterina și cu Neaga la Constantinopole. Un alt ceauș pornise în insula Cipru, spre a aduce pe fratele lui cel mic, Pătrașcu, ostatec la Poartă pe vremea domniei lui. Iar la 4 iulie, Petru se înfățișează marelui vizir Siavuș, însotit de chehaia lui. Siavuș îl primește și-i pune pe umeri mantia din fir de aur, semn al domniei. De aici, cu mîndru alai de înalți demnitari turci, se duce la Patriarhie, unde Patriarhul Eremia al II-lea slujește o slujbă de binecuvîntare a noului domn și-l unge cu mir. Apoi Petru este însoțit la

Vlah-Serai, care se află lîngă Mitropolie, unde i se înfățișează, spre a-l felicita, agenții diplomatici, prietenii din Pera. Tot aici îi aduce imbrohorul insignele domniei : sangiacul și tuiurile, în sunetele tabulhanalei, care-i cîntă o zi întreagă. Apoi e primit de Padișah, la castelul Candeli-Bași, unde i se dau veșmintele de domn — cuca și cabanița —, iar sultanul, după ce stă de vorbă cu el, făcîndu-i recomandările obișnuite în asemenea prilejuri, îi dăruiește un cal arab, cu sabie și buzdugan.

Pe urmă merge la Patriarhie, pentru o nouă binecuvîntare, primește firmanul cu litere de aur, pe care, la sosirea sa în București, un capugiu îl va citi cu glas tare norodului adunat.

Și așa sosi acea zi a împlinirilor.

. . . . . .

— Costa !

— Da, Măria Ta.

— Ești bucuros, Costa ?

— Dacă ești Măria Ta, bucuros !

— Costa, mai avem bani ?

— Am împrumutat de la cămătari patru sute de mii scuzi de aur.

— Costa, ia toți banii și răscumpără cu ei sclavii creștini ; or fi mulți din țara mea. Răscumpără-i. Și pe cei din Franța. Răscumpără-i. Dacă mai trebuie bani, mai împrumutăm. Dumnezeu a fost bun cu mine. Mi-a făcut dreptate ; să-i aduc bucurie.

— Măria Ta !

Costa simte aburindu-i ochii.

— Dacă mai e nevoie, mai împrumutăm bani. Cămătarii au venit să mă caute și să-mi ceară să le folosesc serviciile.

— Dumnezeu să-ți ajute, Măria Ta.

Petru scoase un inel de mare preț din deget.

— E pentru tine, Costa.

— De ce, Măria Ta ?

— Fiindcă ai crezut în mine, Costa, cînd toți s-au îndoit.

Părul lui Costa e încărunțit, dar pielea pe obraz e netedă ; dinții tari sparg aluna.

— Îl țin pentru prințișorul Marco, Măria Ta. Să-l aibă la vremea lui amintire...

Fața lui Petru e duioșie, tristețe, dor, apoi își revine.

— Să-l ții pentru tine. De el am eu grijă. Nu l-am văzut de mult. Cum e ?

— Sănătos, crește, se schimbă. Cînd vrea Măria Ta să-l vadă ?

— După ce răscumperi sclavii.

Se privesc amîndoi și tac. Nu mai au nevoie de vorbe...

---

10 Veștile zboară iute. Agenții diplomatici adăugau în scrisorile lor :

„Cînd a primit domnia, Petru Voievod al Valahiei a răscumpărat mulțime de sclavi creștini, bucurîndu-i foarte..."

„Mulțime de ortodocși, nenumărați catolici au scăpat de lanțurile robiei, datorită lui Dimitrie-Petru, fiul răposatului domn Pătrașcu..."

„Pare a fi un domn bun și generos ; a răscumpărat frînci și vlasi de la piața de sclavi a Stambulului..."

„Noul domn al Țării Românești se vădește credincios religiei lui, răscumpărînd creștini mulți. Numai nu știu cum va primi sultanul asemenea faptă, ori marele Muftiu ; ei tac și spun vorbe grele, cînd cu gîndul nu gîndești. Știu și eu cum îi va fi soarta..."

Cei doi frați erau împreună iar, după șaisprezece ani de despărțire.

Pătrașcu semăna cu Petru, dar era o copie a lui în mai mic, mai ofilit și mai întunecat. Părea chinuit de drum, de revedere, de neprevăzutul ce-l aștepta.

Se îmbrățișară cu răceală. Inima lui Petru se strinse ; în clipele acestea hotărîtoare pentru viața lui, singurul său frate stă acolo, dușmănos și rece, fără un dram de înțelegere, de bucurie. E chinuitor cit de singur poate să fie omul în familia lui. Gîndul îi fripse țeasta, dar tare spuse numai :

— Nu pari a te bucura de revedere.

Celălalt tace.

— Nici nu-mi urezi domnie fericită.

— Dacă ai domnia, ce nevoie mai ai de urarea mea ?

— Nu-ți place să fii ostatecul meu aici ?

— Nu.

— Te temi că ai să ai de suferit din pricina mea ?

— N-am vrut să viu. E mai bine s-o știi.

— Mi s-a spus. De ce ?

— Urăsc Constantinopolul.

— Şi totuşi trăieşti în imperiul otoman.

— Nu-i totuna. Ciprul e departe ; acolo eram liniştit. Cu viaţa mea, cu boala şi cărţile mele.

Petru îi cercetă faţa palidă şi creţurile mici ce formaseră la coada ochiului o reţea uşoară.

— Aici are să-ţi priască mai mult.

— Mă îndoiesc. Şi toate astea, pentru că tu n-ai putut sta locului şi ai gonit după domnie. Ce o să te aştepte acolo, în ţară, unde nu cunoşti pe nimeni ?

— E ţara mea şi mă duc însoţit de oamenii mei.

— Ţara ta, în care n-ai fost aproape de cînd te-ai născut, şi oamenii tăi, din care unul nu ştie limba ţării ! Ce ai să faci acolo ?

— Au venit boierii ţării să mă întîmpine şi nu sînt singurul domn care se înscăunează după ani de pribegie.

— Ca să moară otrăviţi, ca tata.

— Ţi-au spus-o şi ţie ?

— Sau pribeag şi chinuit ca mama.

— Taci.

— Nu vrei să auzi ? E bine să le ştii. M-ai luat din liniştea mea, ca să mă arunci şi să te arunci în gura lupului.

— Nu mi-e teamă. Dacă o fi să pier, barem să mor domneşte.

— Trebuia să mă fi lăsat tihnei mele. Oamenii sînt nişte fiare şi mi-e silă de ei, mi-e silă de viaţă.

— De asta nu te-ai însurat ?

— Nici ţie nu ţi se cunoaşte nevastă ; de ce mă întrebi pe mine ?

— Poate că n-are rost să te întreb nimic. Nimic nu te poate bucura, nici eu, nici nimeni.

— În Cipru eram liniştit. Aveam viaţa mea retrasă, prietenii mei, locurile cu care mă obişnuisem.

Tuşi adînc, înecăcios, şi faţa i se umplu de o sudoare rece.

— Aici am să-ţi pot purta eu de grijă ; am să-ţi trimit tot ce-ţi trebuie din ţară.

— Ţara. Ţara e singurul cuvînt care-ţi iese din gură. Pentru ea eşti un străin, un pribeag. Orice boiernaş de acolo, trăit între ei, va şti mai bine să se mişte. Tu, care ai pribegit prin Apus, ai să te încurci în poalele cabaniţei.

— Pătrașcu !

— Așa cum îți spun eu. Cîți domnitori au fost, atîția feciori pofticioși de tron ; atîtea ambiții fără margini, atîta cloacă pe dedesubt. Trebuia să te fi descurcat cum vrei, numai pe mine să mă fi lăsat în pace.

— Astea-s vorbe de frate ?

— Tocmai că sînt frate ți le spun. Tu pleci, și poate că n-o să ne mai vedem vreodată.

— Întotdeauna ți-e sufletul atît de întunecat ?

— Întotdeauna ți-e inima atît de încrezătoare ? Am să rămîn, fiindcă nu am încotro. N-am să vin în țară, ca să nu mă întîlnesc cu mulții mei frați de mînă stîngă, după cum umblă zvonul pe aici.

— Și n-ai pălmuit pe cei ce răspîndesc asemenea vorbe ?

— Astea sînt obiceiuri apusene, care aici ar putea avea urmări mai mult decît proaste. Ferește-te de asemenea gînduri !

— Gîndurile țîșnesc din firea omului.

— Așa-i. Ferește-te atunci de firea ta, frate. Mai degrabă aș spune să te apere Dumnezeu de tine însuți.

Tuși iar, zguduindu-se.

Lui Petru îi fu milă de el, dar simțea că nu poate face nimic : erau atît de diferiți, de parcă nu ar fi fost din aceiași părinți. Se despărțiră, gîndindu-se că va mai avea prilejul să-l vadă, să mai stea de vorbă. Nu a fost însă așa. Pătrașcu avea să moară, fără să-l mai întîlnească și fără să-l înțeleagă vreodată.

---

11 E noapte. În casa din Pera, singur la lumina luminărilor, Petru nu are somn. Se simte, într-un fel, la o răscruce ; ca atunci cînd a plecat din Franța. Era bucuros că părăsește acest Constantinopole, atît de cunoscut, unde într-o casă, din Pera, plînge un mic prinț : feciorul lui Dmitrie-Petru, Marco. Părăsea un loc știut, pentru țara lui, pe care o cunoștea atît de puțin. Dar avea îndrăzneală, care rareori îl părăsea.

Cît timp a trecut oare de cînd îi scrisese ducelui de Ferrara, arătîndu-i starea lui nenorocită ? De la memoriul înaintat regelui Franței ? Știa, cuvînt cu cuvînt, tot ce-i scrisese, după o lungă noapte de nesomn. Cîntărise bine și ceea ce spusese, și cum spusese. Începuse prin a-și de-

plînge situaţia vrednică de compătimire. Cum, născut prinţ creştin şi legitim moştenitor al provinciei Marei Valahii, fiu al Voievodului Pătraşcu, fusese ostatecul lui Soleiman cel Mare la zece ani, în Constantinopole. Cînd i-a murit tatăl, alţii, prin mijloace nedrepte şi drăceşti, i-au luat tronul. Cum vizirii l-au surghiunit, sub aprigă pază, timp de paisprezece ani, prin cetăţi şi fortăreţe din Asia, unde totuşi şi-a însuşit meşteşugul armelor şi tainele cărţilor. Pomenise despre nenorocul lui şi oropsirea soartei, despre iubirea de patrie, care-l îndemnase să-şi caute libertatea. Cum cu mare greutate şi cu primejdia vieţii a fugit de la Damasc, pentru a se arunca la picioarele acelei coroane preacreştine, care din vechime a fost mîngîietoare şi preamiloasă mamă a celor necăjiţi. Rugase pe rege, ca acuma, cînd Dumnezeu îl ajutase să ajungă acolo, să binevoiască, cu glorioasa-i autoritate, să ceară pentru el îngăduinţa de la sultan de a intra în ţara lui, la poporul lui cel necăjit, căci padişahul nu va respinge cererea unui atît de mare monarh. Să-l asigure pe sultan de aceeaşi supunere arătată de tatăl şi bunicul lui. Iar el, cu statul, supuşii şi visteria, va fi întotdeauna la slujba şi porunca Maiestăţii Sale preacreştine, îndatorire ce va reveni şi urmaşului său... Aşa suna scrisoarea către regele Franţei. Dar pînă la această scrisoare, la cîte compromisuri nu recursese oare ? Fusese în stare de orice, numai să-şi atingă ţinta. Compromisuri peste compromisuri. Se lăsase înşelat de vorbe, se înşelase în vorbele şi faptele lui. Primise sfaturi proaste, tovărăşii neprielnice şi înjositoare uneori. Fusese la mila şi cheremul unor oameni, pe care-i dispreţuise sau îi invidiase. Se supusese unora din interes, altora de nevoie, şi fiecare smulsese cîte ceva din firea lui, fiecare îl înăbuşise într-un fel. Nu avea amintiri bune din acel timp. Trebuise, cu dinţii, să-şi apere dreptul lui la viaţă, la supravieţuire, în felul în care înţelegea el. Fusese gentilomul curţilor apusene, rămînînd totuşi el însuşi. Petru Valahul, fiul domnitorului Pătraşcu.

Norocul îi fusese firea lui. Rîdea pentru a-şi ascunde suferinţa. Era cuviincios şi plăcut cu oamenii, tocmai pentru a-i învăţa buna cuviinţă. Primea darurile ca pe ceva firesc, ce i se cuvenea. Se bucura de tinereţea lui, ca bărbat, fără a alege prea mult.

După încercarea grea de la Genova, papa şi regele Franţei i-au redat încrederea în sine, pe care era gata să

o piardă. Henric îi apăruse cu toate slăbiciunile și năravurile lui, pe care le vedea limpede. „Ori cum ar fi, față de mine a fost cinstit," își spuse. Catolicii ? Va trebui să-i sprijine, și o va face cu plăcere. Îi prefera hughenoților ; nu înțelegea de ce pe aceștia îi supără mulțimea icoanelor și a minunatelor statui din biserici, care lui îi plăcuseră. El se simțise mai aproape de dumnezeire lîngă marmorele acelea albe, care parcă prindeau viață sub lumina filtrată prin vitrouri. Și cîntecul de orgă îl impresionase, și procesiunile. Hotărît lucru, nu-i înțelegea pe hughenoți.

Deodată, avu o senzație bruscă și amețitoare, ca o revelație ; Diana îl păcălise pe el, ca pe toată lumea. Diana ura catolicismul, pe rege, pe regina-mamă. Și totuși pe el îl iubise.

Oftă și se duse singur la culcare.

. . . . . .

În luna lui august, Petru se afla la Adrianopole, în drum spre țară. Îl însoțea garda steagului ; patru companii de călăreți creștini, două companii de archebuzieri pedeștri, capugii și spahii turci, deccii, peicii, ciauși și caravana cu bagajele.

Petru, purtînd cuca și cabanița domnească, mergea călare alături de Agă și de purtătorul de steag. În urma lui, escorta de gentilomi, venită cu el și boierii sosiți din țară, ca să-l întîmpine.

Erau la două mii de oameni, ca o strălucitoare cohortă ce părăsea Turcia.

Faptul de a-și fi ajuns țelul, îl înfrumusețase pe noul domn. Numai mărgăritarul de preț la urechea lui sclipea neobișnuit pentru boierii munteni. Iar Domenico se ascundea printre ultimii oameni din escortă. Călărea tot în preajma unei trăsuri închise, în care printre baloturile cu mătăsuri, ascunsese pe Floare de Cais, mica turcoaică de cincisprezece ani, fata unuia dintre judecătorii din Stambul. Cum făcuse să o cunoască, să-i zăpăcească mințile, numai el știa. O păzea cum păzise odinioară pe corabie pe Dimitrie-Petru. Că era îndrăgostit, se vedea după privirea și neastîmpărul lui. Floare de Cais era proaspătă și fragedă ca și numele ei. Pe buzele lui Domenico flutura un zîmbet, și în minte un gînd : „Sfîntă Fecioară, am să-ți închin un suflet de păgîn". Avea s-o creștineze, cum va ajunge în țara lui Petru. Dacă Petru răscumpărase sclavi creștini, de ce să nu creștineze și el o turcoaică ?

Alaiul cotea ca un balaur de argint pe străzile Adrianopolului.

Petru trimise de aici, cu scrisori de mulțumire în Franța, pe Mollier de la Constance. Tot de aici, trimise veste de urcarea sa pe tron și mulțumiri atît ducilor de Ferrara și Savoia, cît și republicilor Veneției și Raguzei.

Despre pozna făcută de Domenico nu avea de unde știi. Pribegia lui încetase.

— Sfîrșit —